

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Тијана С. Весић Павловић

**МЕТАФОРИЧКА ПРЕСЛИКАВАЊА
СЛИКОВНЕ СХЕМЕ ПУТАЊЕ У
ЕНГЛЕСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ**

докторска дисертација

Београд, 2015

UNIVERSITY OF BELGRADE

FACULTY OF PHILOLOGY

Tijana S. Vesić Pavlović

**METAPHORICAL MAPPINGS OF THE
PATH IMAGE SCHEMA IN ENGLISH AND
SERBIAN**

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2015

УНИВЕРСИТЕТ В БЕЛГРАДЕ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Тияна С. Весич Павлович

**МЕТАФОРИЧЕСКИЕ ОТОБРАЖЕНИЯ
ТОПОЛОГИЧЕСКОЙ СХЕМЫ ПУТИ В
АНГЛИЙСКОМ И СЕРБСКОМ ЯЗЫКАХ**

Докторская диссертация

Белград, 2015

МЕНТОР: др Катарина Расулић, доцент
Филолошки факултет
Универзитет у Београду

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ И ОДБРАНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

др Душка Кликовац, редовни професор
Филолошки факултет
Универзитет у Београду

др Твртко Прћић, редовни професор
Филозофски факултет
Универзитет у Новом Саду

ДАТУМ ОДБРАНЕ РАДА: _____

* * *

На путу којим сам у овом раду кренула било је много кривина и замршених раскрсница. Не бих га савладала без искусног водича, доц. др Катарине Расулић, којој се најискреније захваљујем јер је са много труда и посвећености ишчитавала различите верзије овог текста, водила рачуна да не скренем с праве стазе и пружала ми несебичну подршку и елан да истрајем и стигнем до коначног одредишта. Посебну захвалност дугујем и проф. др Душки Кликовац, чије стопе сам такође настојала да пратим, а која је пажљиво читала завршне верзије тезе и чији су ми коментари и предлози били од велике користи и значајно допринели квалитету овог рада. Част ми је што је мој рад стручно оцењивао проф. др Твртко Прћић.

Зорану и Димитрију, који са мном заједно корачају на животном путу, хвала за разумевање и стрпљење.

* * *

Метафоричка пресликавања сликовне схеме ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику

Апстракт.

Предмет истраживања у овом раду била су метафоричка пресликавања заснована на схеми ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику. Метафоричка пресликавања формулисана су на основу анализе проширења значења једног скупа лексема које означавају елементе кретања по путањи у енглеском и српском. Истраживање је имало неколико циљева: да се утврде и формулишу метафоричка пресликавања заснована на схеми ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику, да се утврде области апстрактног искуства које се структурирају помоћу анализираних елемената схеме ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику, као и начин на који се унутрашња логика схеме ПУТАЊЕ преноси на структурирање домена апстрактног искуства у два језика, да се утврде сличности и разлике у језичкој реализацији појмовних метафора заснованих на схеми ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику, као и да се енглески и српски упореде у погледу заступљености концептуализације различитих апстрактних домена помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ које изражавају анализирани лексеме.

Компоненте схеме ПУТАЊЕ које су разматране обухватиле су удаљавање од почетне тачке на путањи, процес прелажења тачака на путањи, приближавање и достизање крајње тачке на путањи и простор по коме се кретање одвија и који трајектор прелази. У категорији удаљавања од почетне тачке на путањи за енглески језик анализирани су предлог *from* и глаголи *go away* и *depart*, а за српски језик предлог *од* и глаголи *отићи* и *кренути*. У другој категорији, која обухвата процес прелажења тачака на путањи, обухваћени су енглески предлог *through* и глаголи *go* и *pass*, као и српски предлог *кроз* и глаголи *ићи* и *проћи*. У категорији приближавања и достизања крајње тачке на путањи разматрани су предлози *to* и *towards* и глаголи *come* и *arrive* за енглески језик, и предлози *до*, *према* и *ка* и глаголи *доћи* и *стићи* за српски језик. Одабране лексеме које означавају простор по коме се кретање одвија и који трајектор прелази биле су енглеске именице *path* и *road* и српске *стаза* и *пум*.

Језичка грађа преузета је из репрезентативних корпуса и обухватила је 5,269 примера за енглески и 7,031 пример за српски језик. Анализа је извршена у окриљу когнитивнолингвистичке теоријске и методолошке парадигме, према постулатима теорије појмовних метафора. Примери су анализирани квалитативно и квантитативно. Најпре су издвојени елементи искуства које анализирани лексеме у свом проширеном значењу означавају, а затим сврстани у домене апстрактног искуства: ВРЕМЕ, АКТИВНОСТ, ДОГАЂАЈ, СТАЊЕ, ЖИВОТ, КОГНИЦИЈА, ЈЕЗИК и ДРУШТВО. Формулисане су појмовне метафоре које леже у основи структурирања елемената апстрактног искуства помоћу компоненти искуства с кретањем по путањи, а затим су упоређена утврђена метафоричка пресликавања чији изворни домен је ПУТАЊА у енглеском и српском језику, као и елементи апстрактног искуства који се профилишу помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ које изражавају анализирани лексеме.

Резултати истраживања показали су да постоје бројне сличности између енглеског и српског језика у погледу области апстрактног искуства које се концептуализују помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ, а разлике се појављују на нивоу појединачних елемената ових искуствених домена. У оба језика јављају се готово идентична појмовна пресликавања унутар сваког домена, а разлике леже у манифестацијама појмовних пресликавања на нивоу појединачних лексема. И у енглеском и у српском језику утврђено је да у структурирању домена апстрактног искуства доминира МЕТАФОРА СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА и њене подметафоре, која се реализује различитим лексемама и компонентама искуства с кретањем по путањи. Аспекти елемената домена који се структурирају јесу њихова промена, тј. отпочињање, ток и завршетак, као и мера, распон и квалитет, при чему је веома важан смер кретања. Квантитативни део анализе показао је да се у оба језика помоћу анализираних компоненти схеме ПУТАЊЕ најчешће структурирају домени АКТИВНОСТИ и ВРЕМЕНА, а разлике се примећују у нешто већој заступљености концептуализације домена КОГНИЦИЈЕ и СТАЊА у енглеском, као и области делатности државе и спорта у српском језику. У готово свим апстрактним доменима потврђена је двојака метафоричка концептуализација њихових елемената, која подразумева да један исти елемент може да се профилише и као

покретни ентитет и као оријентир на путањи, што доводи и до различитог фокуса у њиховом доживљавању.

Закључује се да универзално искуство с кретањем по путањи доводи до истих или готово истих образаца концептуализације елемената апстрактног искуства у два различита језика и две географски удаљене језичке заједнице, што даје потврду за тезу да су аспекти базичног искуства с кретањем од кључне важности за разумевање и доживљавање многих области апстрактног искуства. Тиме се изнова потврђује и релевантност поставки когнитивнолингвистичког приступа значењу и вишезначности, према коме се језик не може посматрати независно од природе људских тела и њиховог друштвеног и културног искуства.

Кључне речи: путања, појмовне метафоре, удаљавање од почетне тачке на путањи, процес прелажења тачака на путањи, приближавање и достизање крајње тачке на путањи, простор по коме се кретање одвија и који трајектор прелази, концептуализација, когнитивна лингвистика, енглески језик, српски језик.

Научна област: Лингвистика

Ужа научна област: Когнитивна семантика, англистика/енглески језик, српски језик

УДК

Metaphorical mappings of the PATH image schema in English and Serbian

Abstract.

The thesis is aimed at exploring the metaphorical mappings based on the PATH image schema in English and Serbian. Metaphorical mappings were formulated based on the analysis of meaning extension of a set of lexemes that denote the elements of motion along the path in English and Serbian. There were several research goals: to determine and formulate the metaphorical mappings based on the PATH image schema in English and Serbian, to determine the fields of abstract experience structured via the analysed elements of the PATH image schema in English and Serbian, as well as the way in which the internal logic of the PATH image schema is transferred to the structuring of abstract domains in the two languages, to determine the similarities and differences in the linguistic realisation of the conceptual metaphors based on the PATH image schema in English and Serbian and to compare the two languages with respect to the prevalence of conceptualisation of different abstract domains via the PATH schema elements expressed by the analysed lexemes.

The analysed PATH schema components included moving away from the starting point of the path, the process of moving through the intermediate points of the path, moving near and reaching the destination point of the path and the space where motion takes place and that is traversed by the trajector. In the category of moving away from the starting point of the path, we analysed the preposition *from* and the verbs *go away* and *depart* in the English language, and the preposition *od* and the verbs *otići* and *krenuti* in Serbian. In the category referring to the process of moving through the intermediate points of the path we included the English preposition *through* and the verbs *go* and *pass*, as well as the Serbian preposition *kroz* and the verbs *ići* and *proći*. In the category of moving near and reaching the destination point of the path we studied the prepositions *to* and *towards* and the verbs *come* and *arrive* in English, and the prepositions *do*, *prema* and *ka* and the verbs *doći* and *stići* in Serbian. The selected lexemes for denoting the space where motion takes place and that is traversed by the trajector were the English nouns *path* and *road* and the Serbian *staza* and *put*.

The data were excerpted from the representative corpora and included 5269 examples for English and 7031 for Serbian. The analysis was conducted within the theoretical and methodological framework of the cognitive linguistic paradigm, according to the postulates of the conceptual metaphor theory. The examples were analysed by both qualitative and quantitative techniques. The elements of experience denoted by the analysed lexemes in their extended meanings were first singled out and then classified into the domains of abstract experience: TIME, ACTIVITY, EVENT, STATE, LIFE, COGNITION, LANGUAGE and SOCIETY. Upon the formulation of the conceptual metaphors that underlie the structuring of the elements of abstract experience by the components of the experience with motion along the path, the established mappings were compared in both languages, as well as the elements of abstract experience profiled via the elements of PATH schema denoted by the analysed lexemes.

Research results have indicated that there are numerous similarities between English and Serbian with respect to the abstract domains conceptualised by the PATH schema elements. The differences have been revealed in mapping manifestations at the level of individual elements of the formulated abstract domains. In both languages, there are almost identical conceptual mappings within domains, while the differences can be seen in their manifestations pertaining to individual lexemes. The dominant metaphor in structuring the abstract domains in both languages is THE EVENT STRUCTURE METAPHOR and its submetaphors, realised by different lexemes and the components of experience with motion along the path. The aspects of domain elements that are structured in this way include their change, i.e. beginning, duration and ending, as well as the degree, range and quality. In all of these cases the direction of movement proves to be very important. The quantitative part of the analysis has indicated that in both languages the ACTIVITY and TIME domains are most frequently structured by the analysed components of the PATH schema, while the differences between languages can be found in a somewhat higher presence of conceptualisation of the COGNITION and STATE domains in the English language and the fields of state and sports in Serbian. For the majority of abstract domains there is a twofold metaphoric conceptualisation, which implies that the same element may be profiled both as a moving entity and as a landmark, which leads to a different focus in its experiencing.

It is concluded that the universal experience with motion along the path leads towards the same or almost the same patterns of conceptualisation of the elements of abstract experience in two different languages and two geographically distant language communities, which confirms the thesis that the aspects of basic experience with motion are vital in understanding and experiencing numerous fields of abstract experience. This finding once again speaks in favour of the relevance of the tenets of the cognitive linguistic approach to meaning and polysemy, stating that the language cannot be observed and studied independently of the nature of human bodies and their social and cultural experience.

Key words: path, conceptual metaphors, moving away from the starting point of the path, the process of moving through the intermediate points of the path, moving near and reaching the destination point of the path, the space where motion takes place and that is traversed by the trajector, conceptualisation, cognitive linguistics, English, Serbian.

Scientific field: Linguistics

Scientific subfield: Cognitive semantics, English linguistics, Serbian linguistics

UDK

САДРЖАЈ:

I УВОД	1
1.1. Предмет истраживања	1
1.2. О важности истраживања лексике простора и кретања у когнитивној лингвистици	2
1.3. Циљеви истраживања	5
1.4. Хипотезе истраживања	5
1.5. Грађа за језичку анализу	6
1.6. Организација излагања	6
II ТЕОРИЈСКО-МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА	8
2.1. Предмет проучавања когнитивне лингвистике	8
2.2. Основни појмови когнитивне лингвистике	9
2.2.1. <i>Когнитивнолингвистички приступ значењу</i>	9
2.2.2. <i>Когнитивнолингвистички приступ категоризацији</i>	10
2.2.3. <i>Појам појмовне метафоре</i>	14
2.2.4. <i>Класификација појмовних метафора</i>	21
2.2.5. <i>Утемељеност метафора у искуству и њихова утеловљеност</i>	24
2.2.6. <i>Појам сликовне схеме</i>	25
2.2.7. <i>Утицај културе, културног и друштвеног искуства на појмовне метафоре</i>	27
2.2.8. <i>Теорија појмовног обједињавања</i>	30
2.2.9. <i>Психолошка реалност појмовних метафора</i>	33
2.2.10. <i>Неуронска теорија метафора</i>	38
2.3. <i>Методолошка питања у когнитивнолингвистичким истраживањима</i>	41
2.3.1. <i>Методологија истраживања појмовних метафора</i>	41
2.3.2. <i>Методолошки поступак примењен у истраживању</i>	43
III СХЕМА ПУТАЊЕ	47
3.1. <i>Искуство с кретањем у простору</i>	47
3.2. <i>Путања и њени саставни елементи</i>	50
3.3. <i>Опис лексема које означавају анализирани елементе путање</i>	57

3.3.1. Удаљавање од почетне тачке на путањи (аблативност).....	63
3.3.2. Процес прелажења тачака на путањи (перлативност).....	67
3.3.3. Приближавање и достизање крајње тачке на путањи (адлативност)	74
3.3.4. Простор по коме се кретање одвија и који трајектор прелази	82
IV РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА	87
4.1. Класификација појмовних домена који се структурирају помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ	87
4.2. Реализације МЕТАФОРЕ СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА у анализираном корпусу примера за енглески и српски језик	89
4.3. Циљни домени	97
4.3.1. ВРЕМЕ	99
4.3.2. АКТИВНОСТ	134
4.3.3. ДОГАЂАЈ	194
4.3.4. СТАЊЕ	200
4.3.5. ЖИВОТ	211
4.3.6. КОГНИЦИЈА	239
4.3.7. ЈЕЗИК	249
4.3.8. ДРУШТВО.....	257
4.4. Преглед метафоричких пресликавања заснованих на схеми ПУТАЊЕ и њихових лексичких реализација у енглеском и српском језику.....	262
4.4.1. Преглед и квалитативна анализа метафоричких пресликавања заснованих на схеми ПУТАЊЕ	262
4.4.2. Квантитативна анализа разлика у заступљености концептуализације појмовних домена помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику	283
4.4.3. Преглед проширења значења анализираних лексема	289
V ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА	309
ЛИТЕРАТУРА	318

Типографске конвенције

курзивно:

облик навођења лексичке јединице, наслови књига, називи речника и корпуса,
навођење примера у тексту, појмови на енглеском језику

МАЛИМ ВЕРЗАЛОМ:

метафоричка пресликавања, сликовне схеме, појмовни домени

полуцрно:

наслови, поднаслови, употреба анализираних лексичких јединица у примерима из
корпуса

Скраћенице

енг.: енглески

срп.: српски

I УВОД

1.1. Предмет истраживања

Предмет овог рада су метафоричка пресликавања заснована на схеми ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику. Ова метафоричка пресликавања истражују се анализом проширења значења једног скупа лексема које означавају елементе кретања по путањи. Путања се и у енглеском и у српском језику кодира великим бројем лексема које се односе на њене различите компоненте и које су, при томе, у великој мери вишезначне. После анализе различитих аспеката искуства кретања по путањи и лексема које их означавају, издвојено је неколико компонената које ће бити предмет разматрања у овом раду: удаљавање од почетне тачке на путањи (аблативност), процес прелажења тачака на путањи (перлативност), приближавање и достизање крајње тачке на путањи (адлативност) и простор по коме се кретање одвија и који трајектор прелази. Лексеме одабране као представници одговарајућих категорија везаних за појам путање укључују различите врсте речи у енглеском и српском језику, а оно што их повезује јесте чињеница да све заједно одражавају општи појмовни образац путање.

У складу са овако дефинисаним критеријумима, анализиране су следеће лексеме:

1. Удаљавање од почетне тачке на путањи (аблативност)

- Енглески језик: предлог *from*, глаголи *go away* и *depart*
- Српски језик: предлог *од*, глаголи *отићи* и *кренути*

2. Процес прелажења тачака на путањи (перлативност)

- Енглески језик: предлог *through*, глаголи *go* и *pass*
- Српски језик: предлог *кроз*, глаголи *ићи* и *проћи*

3. Приближавање и достизање крајње тачке на путањи (адлативност)

- Енглески језик: предлози *to* и *towards*, глаголи *come* и *arrive*
- Српски језик: предлози *до*, *према* и *ка*, глаголи *доћи* и *стићи*

4. Простор по коме се кретање одвија и који трајектор прелази

- Енглески језик: именице *path* и *road*
- Српски језик: именице *стаза* и *пут*

Разлози за одабир управо ових лексема као представника појединих категорија, као и самих категорија, биће детаљније образложени у наредним поглављима. За проучавање проширења значења ових лексема коришћен је теоријски оквир когнитивне лингвистике, који пружа одговарајућу основу за анализу вишезначности, с обзиром да се у њему постулира постојање блиских веза између значења, човековог искуства и концептуализације, а језик посматра као одраз знања о свету и различитих врста искуства.

1.2. О важности истраживања лексице простора и кретања у когнитивној лингвистици

Постоји велики број разлога зашто је проучавање простора и кретања веома плодно тло за истраживања у когнитивној лингвистици. Један од њих је и то што се ови феномени налазе у средишту између опажања, когниције и језика, те представљају погодно поље за истраживање основних питања у вези с језичким значењем уопште (Zlatev 2007). С обзиром да смо окружени предметима и живим бићима која се крећу, кретање може да нам пружи мноштво информација о свету који нас окружује. Такође, имајући у виду тезу о утемељености когниције у искуству, појмови које језик изражава требало би да у великој мери буду изведени из опажања просторно-физичког искуства (Tyler&Evans 2003).

У сфери когнитивне лингвистике, ранија истраживања бавила су се разним аспектима кретања. Постоји мноштво студија о лексици простора и кретања објављених у тематским зборницима заснованим на парадигми когнитивне лингвистике (Bloom et al. 1996, Hickmann&Robert 2007, Evans&Chilton 2010, Mix

et al. 2010, Filipović&Jaszczolt 2012 и др.), углавном на материјалу енглеског, али и других језика (Di Meola 1994, Корецка 2006). Многи аутори посвећују посебну пажњу лексикализацији начина кретања у различитим језицима (Talmy 1985, Filipović 2003, 2007; Özçalışkan 2005, 2007; Özçalışkan&Slobin 1999, 2003; Slobin 2008). Једна од области интересовања било је и фиктивно кретање, које се односи на описивање мировања језичким конструкцијама којима се иначе означава кретање (Talmy 1996, Matlock 2004a, Matlock 2004b, Matlock et al. 2005).

Истраживања појмовних метафора заснованих на искуству с кретањем по путањи показују да је оно изузетно продуктивно у означавању елемената различитих области искуства у језицима широм света. Раден (Radden 1996) је разматрао метафорички мотивисано проширење значења глагола *come* и *go* у енглеском језику, закључивши да се глаголи кретања обично употребљавају као језички изрази промене стања (нпр. *John went into computing, The country went to war*). Ранија истраживања на материјалу енглеског и турског језика такође су показала да је домен кретања плодан у проширењу значења на емоционална, ментална и телесна стања, као и на домен времена, појмове из политике и економије и сл. (Özçalışkan 2003a). К. Расулић (Rasulić 2006) је анализирао појмовни образац БЛИЗУ–ДАЛЕКО у енглеском и српском језику, утврдивши да се близина и даљина користе за концептуализацију апстрактних појмова БЛИСКОСТИ и ОДСУСТВА БЛИСКОСТИ, ЕМОЦИЈА, ПОСЕДОВАЊА/ПРИПАДАЊА, РОДБИНСКИХ ВЕЗА, САРАДЊЕ, КОНТАКТА, ПОРЕЂЕЊА, СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИЧИТОСТИ. Д. Кликовац (Klikovac 2004) се бавила концептуализацијом научне аргументације као путовања на корпусу чланака и приказа на српскохрватском и енглеском језику, закључивши да постоји велики степен слагања између два анализирана језика, у којима је ова метафора важан начин организације излагања у научним текстовима.

Различити примери за метафору ЖИВОТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ јављају се и у Старом Завету, где се духовна активност разуме као путовање ка одредишту (Charteris-Black 2004). Показује се да је искуство путовања веома погодно за објашњавање и илустровање различитих фаза и могућих опција у каријери (Smith-Ruig 2008). Испитаници доминантно описују каријеру као путовање с паралелним путевима, раскрсницама, и прекретницама, али и као пут с тешкоћама и трновит пут. У јавном дискурсу Србије, метафоре путовања јављају се у различитим

манифестацијама и то у концептуализацији важних државних и националних питања, као што су напредовање у процесу прикључивања Европској унији или демократизација земље на почетку 21. века (Rasulić 2008, Silaški i dr. 2009, Vesić Pavlović 2010). Ово су само нека од истраживања која показују да се различите компоненте кретања и просторних односа користе у структурирању многих области апстрактног искуства.

Имајући у виду налазе ранијих релевантних когнитивнолингвистичких студија, у овом раду најпре ћемо проверити да ли су раније описана метафоричка пресликавања заснована на схеми ПУТАЊЕ систематски присутна у енглеском и српском језику, и то на великом узорку језичких примера преузетих из репрезентативних корпуса ова два језика. Такође, биће утврђено да ли анализирани лексеми и у једном и у другом језику реализују ова метафоричка пресликавања. То нам пружа могућност описа нових лексичких реализација већ потврђених метафора, као и формулисање нових подметафора. Затим ћемо утврдити да ли постоје нова метафоричка пресликавања заснована на схеми ПУТАЊЕ која се реализују анализираним лексемама. Посматраћемо специфичне језичке реализације ових метафоричких пресликавања у два језика одвојено, а затим и поредећи их.

С обзиром да се истраживање спроводи на случајном узорку примера из репрезентативних језичких корпуса који дају основу за уопштавања овде добијених налаза, важан аспект анализе биће и квантитативна анализа учесталости проширења значења лексема у одређене домене апстрактног искуства, као и неке сличности и разлике које између енглеског и српског постоје у том смислу. Овако постављено истраживање пружа додатне информације о правцима проширења значења анализираних лексема, које могу послужити као допуна постојеће лексикографске грађе.

1.3. Циљеви истраживања

У складу са формулисаним предметом рада и представљеним налазима ранијих истраживања у овој области, ово истраживање има неколико циљева:

1. утврђивање и формулисање метафоричких пресликавања заснованих на схеми ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику;
2. утврђивање области апстрактног искуства које се структурирају помоћу анализираних елемената схеме ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику;
3. утврђивање начина на који се унутрашња логика схеме ПУТАЊЕ преноси на структурирање домена апстрактног искуства у два језика, енглеском и српском;
4. утврђивање сличности и разлика у језичкој реализацији појмовних метафора заснованих на схеми ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику;
5. поређење енглеског и српског језика у погледу заступљености концептуализације различитих апстрактних домена помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ које изражавају анализирани лексеме.

1.4. Хипотезе истраживања

На основу сазнања добијених у ранијим истраживањима у овој области (Bloom et al. 1996, Filipović 2003, Özçalışkan 2003a, Radden 1996, Rasulić 2006, 2008 итд.), у раду се полази од неколико претпоставки.

1. Прва претпоставка јесте да ће услед примарности телесног искуства с кретањем по путањи анализирани лексеме које изражавају њене елементе бити изразито вишезначне како у енглеском, тако и у српском језику.
2. Друга претпоставка јесте да ће постојати велики степен сличности између два анализирани језика у општим метафоричким пресликавањима заснованим на елементима искуства с кретањем по путањи, а да ће се разлике испољити на нивоу њихових конкретних језичких манифестација.
3. Трећа претпоставка јесте да ће постојати сличност између енглеског и српског језика у погледу домена апстрактног искуства који се

концептуализују путем елемената схеме ПУТАЊЕ, а да ће се разлике јавити на нивоу појединачних елемената ових искуствених домена.

1.5. Грађа за језичку анализу

Анализа је извршена на језичком материјалу који је обухватио 5269 примера за енглески и 7031 пример за српски језик. Примери су преузети из репрезентативних корпуса за оба језика, будући да је на таквој језичкој грађи могуће вршити извесна уопштавања добијених резултата. За енглески језик коришћен је Британски национални корпус (*British National Corpus*) доступан путем интернета. Овај корпус садржи 100 милиона речи прикупљених из писаног (новински текстови, књижевна дела, чланци из научних публикација, писма итд.) и говорног језика (транскрипције узорака говора прикупљених у различитим контекстима). Извор грађе за српски језик био је *Корпус савременог српског језика 2013* Математичког факултета Универзитета у Београду, који садржи 122 милиона речи из дневних и недељних новина, књижевних дела и научних публикација, репрезентативних за све језичке стилове. О начину одабира примера биће више речи у делу о методологији истраживања.

1.6. Организација излагања

Излагање на наредним странама биће организовано у неколико поглавља. У другом поглављу даћемо преглед најважнијих поставки когнитивнолингвистичке парадигме и теорије појмовних метафора, које представљају теоријску и методолошку основу овог рада. Посебно ћемо се усмерити на појмове метафоре и сликовне схеме, као и на неке новије правце у истраживању појмовних метафора који пружају нове увиде у већ потврђене и истраживане феномене. Такође, представићемо неке методолошке приступе у изучавању појмовних метафора и њихове конкретне импликације за методологију нашег истраживања.

Треће поглавље бави се схемом ПУТАЊЕ и њеним елементима који су у средишту пажње овог рада. Након разматрања искуства с кретањем по путањи,

дефинисања путање и описа њених елемената, даје се преглед речничких дефиниција анализираних лексема заснован на референтним речницима енглеског (*Oxford English Dictionary*) и српског језика (*Речник српскохрватског књижевног и народног језика, Речник српскохрватског књижевног језика*), као и осврт на релевантна ранија истраживања која су се њима бавила.

Четврто поглавље садржи резултате истраживања. Након дефинисања принципа према коме је извршена класификација елемената апстрактног искуства у појмовне домене, описују се реализације МЕТАФОРЕ СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА у корпусу примера прикупљених за енглески и српски језик. Затим се даје преглед домена апстрактног искуства који се концептуализују помоћу метафоричких пресликавања заснованих на схеми ПУТАЊЕ, заснован на обједињеној анализи примера за енглески и српски језик. На крају овог дела износе се резултати квалитативне и квантитативне анализе примера из корпуса, са циљем да се упореде утврђена метафоричка пресликавања чији изворни домен је ПУТАЊА у енглеском и српском језику, као и елементи апстрактног искуства који се профилишу помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ које изражавају анализиране лексеме.

У петом, завршном поглављу износе се закључна разматрања заснована на квалитативној и квантитативној анализи примера прикупљених из репрезентативних језичких корпуса енглеског и српског језика и указује на могуће импликације добијених налаза.

II ТЕОРИЈСКО-МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

2.1. Предмет проучавања когнитивне лингвистике

За когнитивну лингвистику може се рећи да је дисциплина с веома дугачком прошлошћу, али релативно кратком историјом (Gardner 1985). Сам термин „когнитивна лингвистика“ први је употребио Џорџ Лејкоф 1975. године (Nerlich&Clarke 2007), али се за почетак њеног „званичног“ постојања обично узима 1989. година, када је у Немачкој одржана прва Међународна конференција когнитивне лингвистике (Piper 2006, Nerlich&Clarke 2007). Карактеристичан приступ одређеним језичким феноменима, који је дистинктивна одлика когнитивне лингвистике, није у потпуности нов и непознат, већ се у историји лингвистичких проучавања могу пронаћи многи његови претходници, на пример, вишевековна разматрања филозофа који су се интересовали за феномене метафоре, метонимије и полисемије уопште, попут Лока, Хердера, Касирера, Канта, Блуменберга, Бреала, Мерло-Понтија, Гербера итд. (Jäkel 1999, Nerlich&Clarke 2001, Nerlich&Clarke 2007). Синтеза ранијих сазнања и њихова надоградња која се догодила у двадесетом веку омогућила је настанак нове гране лингвистике, а оно што је изузетно важна чињеница у овом процесу јесте стварање метајезика, који је једним делом сасвим нов, једним делом делимично нов, а једним делом традиционалан (Piper 2006).

Интензивирање истраживања на пољу когнитивне науке уопште допринело је стварању новог приступа у проучавању језика, који је подразумевао „бављење језиком као когнитивним феноменом и коришћење резултата других наука које се баве човеком“ (Klikovac 2004: 7). Другим речима, главна одредница когнитивнолингвистичког приступа састоји се у томе да је неопходно проучавати језик и његову употребу у вези с другим когнитивним активностима појединца (Piper 2006). То значи да изучавање језика подразумева и проучавање когниције са освртом на природу људског сазнања, начина на који се оно стиче и начина како

се то сазнање представља у уму (Kövecses 2006). Когнитивна лингвистика трага за општим принципима који управљају свим аспектима људског језика (посвећеност генерализацији) и језик објашњава у складу са сазнањима о људској когницији (посвећеност когнитивном) (Lakoff 1990).

Имајући у виду све њене претходнике и сродне друштвене и хуманистичке науке које се такође баве проучавањем феномена који су у фокусу когнитивне лингвистике, оно што карактерише ову лингвистичку дисциплину није једно појединачно гледиште или појам, већ само њихов укупни збир (Nuyts 2007). У оквиру когнитивне лингвистике веома уочљива је управо „разноликост тема, методологија и теоријских посебности код различитих истраживача“ (Rasulić 2004: 15). На пример, Херартс издваја дванаест фундаменталних „острва“ овог теоријског конгломерата: когнитивну граматику, граматичко изобраење¹, зракасте мреже, теорију прототипа, схематске мреже, појмовну метафору, сликовне схеме, метонимију, менталне просторе, семантику оквира, конструкциону граматику и лингвистику засновану на употреби (Geeraerts 2006: 2). За нас ће преваходно бити важна два: појмовна метафора и сликовне схеме, али ћемо се осврнути и на неке друге појмове ове теоријске парадигме који су коришћени у језичкој анализи и тумачењу резултата добијених у овом истраживању.

2.2. Основни појмови когнитивне лингвистике

2.2.1. Когнитивнолингвистички приступ значењу

У проучавању значења, основна идеја когнитивнолингвистичког приступа јесте да се језик посматра као складиште знања о свету, то јест, као структурисани скуп значењских категорија које људима помажу да обраде нова искуства и складиште информације о старима, па самим тим представља начин за организацију знања који одражава потребе, интересовања и искуства појединаца и култура у којима они живе (Geeraerts&Cuyskens 2007: 5). Значење се проучава као когнитивна структура, укореења у обрасце мишљења и веровања (Taylor 1995:

¹ Когнитивнолингвистички термини на српском преузети су из хрестоматије ауторки К. Расулић и Д. Кликовац (Rasulić i Klikovac 2014).

83). Оно се стога изједначава с концептуализацијом и објашњава путем когнитивних процеса, обухватајући не само устаљене појмове, већ и нове концептуализације и искуства, чулне, емотивне и кинестетичке осећаје, као и човекову свест о физичком, друштвеном и језичком контексту језичких чинова (Langacker 1988: 5).

Нарочита пажња посвећује се случајевима у којима лексема има више значења, односно, феномену полисемије. Полисемија се односи на „међусобну везу више значења једне исте лексеме, по правилу наведених у оквиру једне одреднице у речнику“ (Prčić 2008: 31). Скуп свих значења једне речи обухвата њено примарно/основно значење и секундарна значења (Dragićević 2010). Новина у когнитивнолингвистичком приступу полисемији јесте идеја о повезаности основног и секундарних значења, тј. систематској мотивисаности проширења значења (Gibbs 2006). Другим речима, проширена значења не посматрају се као одступање од свакодневне употребе језика, а језик се не дели на дословни и фигуративни (Lakoff 1986, Lakoff 1993). Слични когнитивни механизми налазе се у основи разумевања и основног и проширеног значења, те људима није неопходно да препознају фигуративне изразе као кршење комуникацијских норми или максима како би их разумели (Gibbs&Gerrig 1989, Gibbs 1994). То значи да феномен полисемије није ограничен само на значење у језику, већ обрасци полисемије одражавају и откривају систематске разлике у начину на који су језичке јединице организоване и структуриране у уму (Evans 2007).

Когнитивни лингвисти истичу да традиционална подела и схватање значења одговара класичним теоријама о природи и структури појмова и категорија. Будући да је карактеристичан приступ језичкој категоризацији веома релевантан за схватање полисемије у оквиру овог правца, у наставку ће у кратким цртама бити приказане основе овог становишта.

2.2.2. Когнитивнолингвистички приступ категоризацији

Категоризација се може дефинисати као „процес разврставања бескрајног мноштва спољних инпута у категорије на основу сличности и као један од основних когнитивних процеса представља предуслов за организовање појмова“

(Rasulić 2004: 16). Путем категоризације људи организују елементе физичког и социјалног искуства и то је процес који се одвија аутоматски и несвесно. Важност овог процеса за лингвистику је двојака: лингвистима су неопходне категорије како би могли да опишу предмет свог проучавања, на пример, да ли су звуци које људи производе језичке или нејезичке природе, али, уз то, предмет проучавања лингвиста јесу ентитети који не само да чине категорије међу собом, већ те категорије и означавају (Taylor 1995). Будући да категорије које људи опажају објективно не постоје у свету, већ се усвајају путем категорија кодираних у језику који им је матерњи (Taylor 1995), многа истраживања у лингвистици и когнитивној психологији током седамдесетих и осамдесетих година двадесетог века бавила су се успостављањем новог, прототипског приступа категоризацији (Berlin&Kay 1969, Labov 1973, Rosch 1973, 1975a, 1975b, 1978, Rosch&Mervis 1975, Lakoff 1987 и др.), што је укључивало и проверу и одбацивање поставки традиционалног приступа у дефинисању категорија.

До средине двадесетог века, доминантан приступ у проучавању категоризације и особина категорија био је класични приступ, утемељен пре свега на Аристотеловом учењу о суштини ствари. Његове основне поставке су следеће: а) сваки припадник категорије поседује скуп нужних и довољних особина за чланство у одређеној категорији; б) ове особине су бинарне, дакле, неки члан категорије их или поседује или не поседује; в) категорије имају јасне границе, то јест, једном установљена категорија дели свет на два скупа ентитета: оне који тој категорији припадају и оне који јој не припадају; д) сви припадници категорије имају једнак статус, односно, не постоје неки чланови категорије који су њени бољи представници од неких других (Taylor 1995: 23–24). Овакав приступ категоризацији може се посматрати као „идеална слика категоризовања, која често не одговара стварним мисаоним процесима“ (Dragićević 2010: 79).

Управо из тог разлога, класични приступ показао се недовољним и неадекватним у објашњавању великог броја језичких и појмовних категорија и оспорен је истраживањима из различитих области. Веома је мали број појмова који се на задовољавајући начин могу дефинисати помоћу нужних и довољних услова припадности категорији (то су, рецимо, породично сродство, старост, пол). На примеру категорије игара, Витгенштајн је показао да различити чланови ове

категорије немају скуп заједничких особина на основу којих их је могуће разликовати од чланова других категорија, односно, да неки чланови ове категорије чак немају ништа заједничко са неким другим члановима (Vitgenštajn 1969/1953).

У различитим истраживањима уводи се и појам централности појединих чланова категорије, што је у потпуној супротности с класичним гледиштем да сви чланови једне категорије имају једнак статус. Проучавајући термине за основне боје, Берлин и Кеј (Berlin&Кау 1969) утврдили су да категорија боја има центар и периферију, тј. да постоје неке боје које су бољи представници ове категорије од неких других. Наспрам класичном становишту о постојању јасно утврђених граница између појединих категорија, емпиријска истраживања о структури категорија показују да границе природних категорија нису тако јасне и уводи се појам расплинуте границе (енг. *fuzzy boundaries*), која је контекстуално флексибилна.² Лабов показује да испитаници у зависности од контекста, односно, присуства или одсуства одређених елемената и садржаја у њима, различито категоризују исте посуде као шоље или чиније, што значи да ове две категорије нису јасно дефинисане, то јест, да се њихове границе преплићу у зависности од контекста (Labov 1973). Тиме се постулира да категорије имају асиметричну унутрашњу структуру: постоје централни чланови, мање централни чланови и гранични случајеви, што класични приступ не може да објасни.

Велики допринос развоју теорији прототипске категоризације дала је психолошкиња Рош и њени сарадници (Rosch 1973, 1975a, 1975b, 1978, Rosch&Mervis 1975 и др.) низом радова који показују да су природне појмовне категорије структуриране око најбољих примера или прототипа, а да се други појмови прикључују категорији на основу степена сличности са прототипом. Рецимо, по проценама испитаника, закључује се да су столица и софа много бољи

² Радовановић овако објашњава употребу термина „фази“: „Насупрот „аристотеловској“, „тврдој“ логици, стоји „фази“ ('fuzzy'), „мека“ логика ('soft logic'), „расплинута“, „разливена“, „лабава“ логика, она што светове појава и наших судова о њима подвргава разврставањима на скалама градуелности, „интензитета“ (по принципу скаларности, дискретности, континуалности, постепености, степеновања, рангирања...), с нарочитим вођењем рачуна о „нејасности“, „неодређености“, „прелазности“, „непрецизности“, о појавама „на маргини“, „у сивој зони“ испољавања, виђења, описивања и тумачења света, а са вечитим питањем „прелаза“ међу категоријама, и расправом о „мешаним“ категоријама, те спорењем око места „рубног подручја“, „граничника“, „граничних случајева“ међу појавама и њиховим класама (у англосаксонској филозофској традицији: 'edge', 'hedge', 'fringe', 'boundary', 'borderline')” (Radovanović 2009: 19–20).

представници категорије намештаја него, на пример, вентилатор или телефон (Rosch 1975b). Чланови категорије који се процењују као централнији имају више заједничких карактеристика него они који су маргинални, из чега следи да се чланови категорија организују по принципу породичних сличности (енг. *family resemblances*), где најбољи представник неке категорије дели максимални број особина са другим члановима и поседује минималан број особина заједничких с другим категоријама (Rosch&Mervis 1975).

Категорије постоје на различитим нивоима општости, при чему се издваја основни или генерички ниво. Основни ниво категоризације јесте онај који је когнитивно и језички много истакнутији него остали, а категорије на основном нивоу

налазе се у средини хијерархије од општег ка посебном. Овај ниво примаран је за опажање гешталта, стварање менталних представа, моторику, организацију знања, лакоћу когнитивне обраде и лакоћу језичког израза (Lakoff 1987: 13). Управо на основном нивоу долази до поимања света, јер је на њему максималан број заједничких особина које чланови одређене категорије деле међу собом, а минималан број особина који су им заједничке са члановима других категорија (Taylor 1995). Такође, то је ниво на коме је организован већи део људског знања, као и ниво који деца раније разумеју и способна су да именују (Lakoff&Johnson 1999).

Овакав приступ својствима категорија нарочито је видљив у когнитивнолингвистичком схватању полисемије, где се овај језички феномен посматра као један вид категоризације. Полисемија настаје услед систематских повезаности између различитих когнитивних модела и између елемената истог модела. У анализи значења полисемичног предлога *over*, Бругманова и Лејкоф показали су да полисемична лексема представља зракасту категорију коју чине појединачна значења, с тим што постоје централна значења и она која се надовезују на њих, често путем метафора или трансформација сликовних схема (Brugman&Lakoff 1988). Другим речима, значења полисемичних речи творе категорије и повезују се путем принципа породичних сличности: једно значење речи је прототипично, а остала се на основу одређених сличности надовезују на њега (Lakoff 1987).

Два основна когнитивна механизма за проширење значења су метафора и метонимија. Будући да су предмет овог рада метафоричка пресликавања заснована на схеми ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику, детаљније ћемо се позабавити овим лексичким механизмом.

2.2.3. Појам појмовне метафоре

Метафоричко значење не посматра се као посебна врста значења, већ настаје као резултат посебних процеса у грађењу значења (Croft&Cruse 2004). Основе оваквог гледишта на природу метафоре поставили су Лејкоф и Џонсон делом *Metaphors We Live By* из 1980. године. Полазећи од тезе да се у класичном приступу метафора посматра као реторички украс својствен поетском, а не обичном језику, те стога за већину људи представља средство које није неопходно у уобичајеној комуникацији, Лејкоф и Џонсон излажу супротно гледиште по коме је метафора „свеprisутна у свакодневном животу, не само у језику, већ и у мишљењу и деловању. Наш појмовни систем, у складу с којим мислимо и деламо, у својој природи базично је метафоричан” (Lakoff&Johnson 2003[1980]: 3). У појмовном систему, који има главну улогу у креирању људске реалности, „одређени појмови структурирани су готово у потпуности помоћу метафора; типичан пример су емоције, које нису јасно оцртане у нашем искуству и стога се морају разумети примарно индиректним путем помоћу метафоре” (Lakoff&Johnson 2003[1980]: 85). Метафорички изрази представљају површинске, језичке реализације појмовних пресликавања. Могу да имају статус стилских фигура, али и да прођу незапажено у свакодневном говору јер се о апстрактним појмовима не може говорити без њих (Klikovac 2008: 59).

Метафоре, дакле, не постоје само у језику, већ и у појмовном систему, па се у когнитивној лингвистици користи термин појмовна метафора (енг. *conceptual metaphor*), чија функција јесте боље разумевање искуству мање доступних појмова. На пример, у основи израза као што су *You're wasting my time*, *This gadget will save you hours*, *How do you spend your time these days*, *Do you have much time left?*, заправо лежи представа о времену као роби, која је културно условљена и налази се у основи концептуализације времена као апстрактног појма

(Lakoff&Johnson 2003[1980]: 7–9). Метафорички структурирани појмови су стога систематични, као и језик који се употребљава за њихово изражавање. Велики део наше концептуализације искуства је метафоричан, што с једне стране мотивише, а с друге ограничава начин на који креативно размишљамо (Gibbs 1994). Појам метафоре подразумева скуп појмовних асоцијација који се може испољити и невербално, на пример, кроз слике или гестове (Grady 2007).

Суштина метафоре је „разумевање и доживљавање једне врсте ствари помоћу друге“ (Lakoff&Johnson 2003[1980]: 5). Она је „темељна ментална способност помоћу које људи разумеју себе и свет око себе путем појмовних пресликавања знања из једног домена у други“ (Gibbs 1994: 207). Појам пресликавања (eng. *mapping*), као једна од основних одредница теорије појмовних метафора, обухвата успостављање систематских метафоричких повезаности између елемената искуства. На пример, у концептуализацији државе као брода јављају се везе између брода и државе као целине, али и између њихових појединих карактеристика, као што су пут који брод прелази и историјски напредак државе и народа, услови за пловидбу по мору и политичке и економске околности, проблеми у навигацији и проблеми у развоју државе и сл. Систематско пројектовање елемената из једног појмовног домена у други не укључује само елементе и карактеристике тог домена, већ и односе, догађаје и сценарио који домен карактеришу (Grady 2007). Поред појмовних, постоје и сликовне метафоре (енг. *image metaphors*) које подразумевају пресликавање слика и представљају ствар перцепције, когнитивно су простије, веома оригиналне и често неповезане с другим сликовним метафорама (Lakoff&Turner 1989, Klikovac 2008).

У складу с тим, Д. Кликовац нуди обједињену, когнитивистичку дефиницију метафоре, која покрива и појмовне и сликовне метафоре и одређује је као „виђење или разумевање једне појаве као друге (или једног искуственог домена као другог)“ (Klikovac 2008: 66). У метафори ЛУБАВ ЈЕ ПУТОВАЊЕ језички изрази који означавају елементе путовања не користе се само да би се о љубави говорило, већ се одражавају и на разумевање љубави, односно, на начин на који о њој размишљамо. Разумевање љубави посредством домена путовања обухвата низ елемената метафоричког сценарија: љубавници су путници на заједничком путовању, а заједнички циљеви у животу су одредишта која треба да достигну

(Lakoff 1993: 206–207). Љубавна веза је њихово возило, и сврисходна је све док им дозвољава да напредују ка заједничким циљевима. На путовању постоје препреке и места попут раскршћа на којима се доносе одлуке о томе у ком правцу ће љубавници даље ићи, као и да ли ће наставити да путују заједно. Језичке манифестације ових искуствених повезаности присутне су у примерима из енглеског језика попут *Look how far we've come, It's been a long, bumpy road, We can't turn back now, We're at a crossroads, We may have to go our separate ways, The relationship isn't going anywhere, We're spinning our wheels, Our relationship is off the track* итд. Метафоричко пресликавање знања о путовању на знање о љубави омогућава да у овом контексту разумемо и реченицу попут *We're stuck*. Наиме, у домену путовања, уколико путници крећући се возилом наиђу на неку препреку и заглаве се, имају на располагању више могућности: могу да покушају да поново покрену возило, да остану у возилу које је неисправно, што значи да неће доћи до одредишта или да изађу из возила и оставе га. Ово знање из домена путовања пресликава се на љубавну везу, па су могуће опције за љубавнике да покушају да везу поправе или да превазиђу проблем, да остану у нефункционалној вези и тако одустану од постизања својих циљева у животу, као и да да напусте везу, тј. да је прекину. На овај начин, законитости које важе у домену путовања преносе се на домен љубави (Lakoff 1993).

По нивоу сложености, метафоре се деле на примарне и сложене. Примарне метафоре представљају једноставне обрасце у којима се фундаментални појмови настали опажањем пресликавају на једнако фундаменталне појмове који нису директно доступни опажању (Grady 2007), док су сложене метафоре молекуларне, односно, сачињене од примарних метафора као атома (Lakoff&Johnson 1999). На пример, метафоре ПРИВРЖЕНОСТ ЈЕ ТОПЛОТА, ВАЖНО ЈЕ ВЕЛИКО, СРЕЋА ЈЕ ГОРЕ, ЕМОЦИОНАЛНА БЛИСКОСТ ЈЕ БЛИЗИНА, ВИШЕ ЈЕ ГОРЕ, ТЕШКОЋЕ СУ ТЕРЕТИ и сл. спадају у примарне метафоре (Lakoff&Johnson 1999: 50–54). Метафора СВРСИСХОДАН ЖИВОТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ је сложена метафора заснована на примарним метафорама СВРХА ЈЕ ОДРЕДИШТЕ и РАДЊА ЈЕ КРЕТАЊЕ (Lakoff&Johnson 1999: 61).

Примарне метафоре директно извиру из искуства на начине који нису својствени неким сложенијим метафорама, будући да се код потоњих не јављају тако очигледне искуствене корелације између изворног и циљног домена. Код

примарних метафора, пресликавање се апсолутно одвија једносмерно. На пример, о успеху се обично говори као о кретању напред, али кретање напред се не концептуализује као успех (Grady 2007). Теорија примарних метафора тако постулира да базична метафоричка подударача имају привилегован статус и представљају основу за друге метафоричке изразе и концептуализације (Grady 1999). Оне садрже елементе универзалног људског искуства, чулно-моторног, емоционалног и когнитивног, које не зависи од специфичности поједине културе. Оваква теорија о примарним метафорама дала је подстицај за развој неуронске теорије метафора (Lakoff&Johnson 1999), која тврди да се пресликавања која су у основи примарних метафора могу посматрати као неуронска кола која повезују представе о појмовима из свакодневних и апстрактних домена, о чему ће бити речи нешто касније.

Поменули смо да је метафора „виђење или разумевање једне појаве као друге (или једног искуственог домена као другог)“ (Klikovac 2008: 66). Домен се може дефинисати као „кохерентна област концептуализације у односу на коју се карактеришу семантичке јединице“ (Langacker 1987: 488). Ланакер домене дели на основне и неосновне.³ Домени који извиру директно из искуства називају се основним доменима и представљају позадину у односу на коју се дефинишу разни други појмови. Они обухватају појмове који се не могу свести на неки други појам нити из њега извести, као што су време, простор, боје, температура, укус и сл. С друге стране, неосновни домени представљају примере непосредног, чулног, емоционалног или моторног искуства, као и апстрактне производе интелектуалне активности (нпр. правда) (Langacker 2008: 44–45). У доменима постоје појмови који се профилишу у односу на базу, која садржи скуп знања неопходног за разумевање појма (Langacker 1987). Одређена семантичка структура може да постоји као појам у неком домену (када се она профилише) или као сам домен (када функционише као основа за профилисање других појмова) (Croft 2003).

Важно је напоменути да је Ланакерова категоризација домена у основне и неосновне заснована на донекле другачијим критеријумима од оних које користе

³ Овако дефинисаном појму домена сродни су и појмови оквира (Fillmore 1975) и идеализованог когнитивног модела (Lakoff 1987), при чему је појам оквира највише коришћен у граматичким теоријама, појам идеализованог когнитивног модела најбоље се показао у семантичкој анализи и питањима категоризације, док појам домена има нарочиту важну улогу у теорији појмовне метафоре и когнитивне граматике (Cienki 2007).

неки други аутори у овој области. Већина аутора прави разлику између изворних и циљних домена, односно домена конкретног и апстрактног искуства (нпр. Lakoff&Johnson 2003[1980], Kövecses 2002). Према Ланакеровој класификацији, време би спадало у основне домене, будући да се не може свести нити извести из неког другог појма. Насупрот томе, други аутори време сврставају у домене апстрактног искуства, који позајмљују структуру једног или више домена приступачнијих чулном искуству (Lakoff&Johnson 2003[1980], Lakoff 1987, Kličovac 2004 итд.).

Два појмовна домена на којима се метафора заснива јесу изворни домен (енг. *source domain*), тј. домен из кога потичу метафорички изрази за разумевање другог појмовног домена, и циљни домен (енг. *target domain*), који се разумева путем изворног домена. На пример, у метафори ЖИВОТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ изворни домен је путовање, а циљни живот. Изворни домен обухвата области које су веома блиске искуству, и то најчешће телесном искуству, док су циљни домени много апстрактнији. Већина метафора заснована је на искуственим подударацима (енг. *correlation metaphors*), односно, код њих постоји стална веза у искуству између одабраног изворног и циљног домена (Lakoff 1987).

Постоје два принципа која важе за процес метафоричких пресликавања. Први је принцип једносмерности (енг. *principle of unidirectionality*), који подразумева да је доминантан правац од конкретнијег ка апстрактном, али не и обрнуто (Kövecses 2002). На пример, у метафори ЛЈУБАВ ЈЕ ПУТОВАЊЕ путници се не концептуализују као љубавници, нити аутомобилске несреће као сломљено срце – пресликавање се не одвија од циљног ка изворном домену (Evans&Green 2006). Други је принцип непроменљивости (енг. *invariance principle*), према коме метафоричка пресликавања задржавају когнитивну топологију (тј. сликовно-схематску структуру) изворног домена на начин који је у складу са унутрашњом структуром циљног домена (Lakoff 1993). Њиме се објашњава зашто се из изворног у циљни домен не преносе све информације и шта је оно што одређује које информације могу да се пренесу, а такође се спречава пресликавање оних информација које нису у складу са схематском структуром појмова који припадају циљном домену.

Као типичне изворне домене, Кевечеш издваја: људско тело, здравље и болест, животиње, зграде и грађење, машине и алатке, игре и спорт, новац и посао, кување и храну, топлоту и хладноћу, светлост и таму, силе, кретање и смер, као и неке основне ентитете попут садржатеља, супстанци и предмета (Kövecses 2002). Овакви изворни домени настају као последица организације људског и света у коме живимо. С друге стране, циљни домени су апстрактни, дифузни и немају јасне границе, па стога „жуде“ за метафоричком концептуализацијом (Kövecses 2002: 20). Типичне циљне домене много је теже дефинисати, али се може рећи да они обухватају емоције, моралне категорије, мишљење, друштво, нацију, политику, привреду, међуљудске односе, време, комуникацију, живот и смрт, религију, догађаје и радње (Kövecses 2002: 15–29, Кликовац 2004: 17–19). Један циљни домен обично се структурира већим бројем изворних домена, будући да апстрактни појмови из циљних домена имају мноштво аспеката и најчешће је немогуће све њих изразити метафорама из само једног изворног домена. С тим у вези, говори се о опсегу изворног домена (енг. *scope of the source domain*) који се односи на број циљних домена на који се изворни домен пресликава, као и о домету циљног домена (енг. *range of the target*), тј. чињеници да се неки апстрактни појам може концептуализовати помоћу већег броја изворних домена (Kövecses 2006).

Важне карактеристике појмовне метафоре јесу осветљавање (енг. *highlighting*) и прикривање (енг. *hiding*) (Lakoff&Johnson 2003[1980]). У процесу разумевања једног аспекта неког појма помоћу другог (на пример, у концептуализацији расправе помоћу битке), неизоставно се дешава да се неки други аспекти тог појма прикривају. Тиме што се усредсређује на један аспект појма, метафора нас спречава да се усредсредимо на његове друге аспекте који нису у складу с том метафором. На пример, ако се расправа доживљава као битка, кооперативни аспект расправе биће потпуно запостављен. Метафоричко структурирање неког појма стога може бити само делимично, јер, ако би било потпуно, један појам би заправо постао други, уместо да се разуме помоћу другог појма. Када се каже да је неки појам структуриран помоћу метафоре, то значи да је делимично структуриран и да се може проширити само на одређен начин (Lakoff&Johnson 2003[1980]: 10–13).

Без обзира на добро познавање структура изворног и циљног домена, метафора није могуће предвидети. Когнитивна лингвистика одбацује термин предвидивости метафора и уместо њега користи термин мотивисаности, што подразумева да утемељеност метафора у искуству мотивише појаву метафора, али их не предвиђа. Једино што може да се предвиди јесте да ниједан језик неће имати изворне домене који су супротни универзалном чулно-моторном искуству човека (Kövecses 2002). С друге стране, пошто су метафоричка пресликавања саставни део човековог појмовног система, то нам омогућава да нове, креативне употребе пресликавања разумемо одмах, узимајући у обзир онтолошке кореспонденције и друга знања о изворном домену (Lakoff 1993).

Поменули смо да постоји још један важан лексички механизам проширења значења, а то је појмовна метонимија. Иако она није предмет разматрања у овом раду, важно је осврнути се њу, јер постоје гледишта по којима у корену већине метафора управо лежи метонимија. Уколико метафору дефинишемо као пресликавање између два појмовна домена, метонимија је пресликавање унутар једног појмовног домена (Lakoff&Johnson 2003[1980]). Веза између дела и целине је непосредно очигледна, па је метонимија појмовно једноставнија од метафоре (Rasulić 2004: 30). Метонимије се формулишу по принципу ДЕО ЗА ЦЕЛИНУ, на пример КОРИШЋЕНИ ПРЕДМЕТ ЗА ОСОБУ КОЈА ГА КОРИСТИ (*The sax has the flu today*), ОСОБА КОЈА ВРШИ КОНТРОЛУ ЗА КОНТРОЛИСАНО (*Nixon bombed Hanoi*), МЕСТО ЗА ИНСТИТУЦИЈУ (*The White House isn't saying anything*) (Lakoff&Johnson 2003[1980]: 38–39). Метафору и метонимију могуће је посматрати као две различите реализације заједничког принципа који се налази у основи – принципа појмовног контраста или, прецизније, преплитања појмовне удаљености и суседности (Dirven 2003).

Идеју о метонимијској мотивисаности метафора предложио је Тејлор (Taylor 1995). У метафори ВИШЕ ЈЕ ГОРЕ, висина и количина најпре су повезане метонимијском везом јер се у свакодневном искуству додавањем предмета на гомилу њихова висина и дословно повећава. Овакве метафоре могле би да буду основније и природније од оних које нису засноване на метонимији (Radden 2003). Д. Кликовац наводи метафору ПОСТИЗАЊЕ ЦИЉА ЈЕ ДОЛАЗЕЊЕ НА ОДРЕДИШТЕ, релевантну са становишта овог рада, као класичан пример метафоре засноване на

метонимији: циљ неке радње и долазак на одредиште повезани су метонимијском везом и у онтогенези и у свакодневном искуству (Klikovac 2006).

Иако је привлачна теза да у основи сваке појмовне метафоре стоји метонимија, постоје случајеви синестезије, на коју се она не може применити (Taylor 1995). Такође, импликација овакве тврдње била би, пре свега, теза да је циљни домен потпуно, а не само делимично структуриран помоћу одређене метафоре (Klikovac 2006), што је у супротности с неким поставкама теорије појмовних метафора. Ипак, метонимија се може посматрати као основнији когнитивни процес. Наиме, ентитети у метонимији могу бити конкретни и апстрактни, повезани егзистенцијалном везом. Уколико дође до њиховог повезивања када те везе нема, ствара се метафора, па метафора настаје по обрасцу једног специфичног случаја метонимије, и то се дешава с великим бројем важнијих метафора, попут ПОСТИЗАЊЕ ЦИЉА ЈЕ ДОЛАЗЕЊЕ НА ОДРЕДИШТЕ, СТАЊЕ ЈЕ МЕСТО, РАЗУМЕВАЊЕ ЈЕ ВИЂЕЊЕ ИТД. (Klikovac 2006: 407–409).

2.2.4. Класификација појмовних метафора

Постоји већи број критеријума који служе као основа за класификацију метафора. Лејкоф и Џонсон први уводе и развијају поделу метафора на структурне, оријентационе и онтолошке. Структурне метафоре односе се на случајеве где се један појам метафорички структурира помоћу другог. Оријентационе метафоре организују читав систем појмова у односу један на други и већина се односи на оријентацију у простору: горе–доле, унутра–споља, напред–назад, централно–периферно, дубоко–плитко итд. Онтолошке метафоре служе за концептуализацију различитих догађаја, активности, емоција, идеја помоћу ентитета и супстанци (на пример, метафора садржатеља, персонификација и сл.) (Lakoff&Johnson 2003[1980]: 14–25). Иако је овакву класификацију метафора прихватио велики број аутора у овој области, у реиздању књиге *Metaphors We Live By*, они износе ревизију оваквог становишта, тврдећи да је подела на оријентационе, онтолошке и структурне метафоре вештачка, односно, да су све метафоре структурне (зато што пресликавају структуру на структуру), све су онтолошке (зато што стварају ентитете циљног домена), а многе су и

оријентационе (будући да пресликавају оријентационе сликовне схеме) (Lakoff&Johnson 2003[1980]: 264).

Метафоре се могу класификовати и у складу са степеном конвенционалности појмовног пресликавања и конвенционалности одговарајућих језичких израза (Kövecses 2002). Под конвенционалношћу се подразумева степен у коме је нека појмовна метафора и њена језичка манифестација утемељена у свакодневној употреби говорника: „на појмовном нивоу, метафора је конвенционална у мери у којој је аутоматска, без напора и генерално установљена као образац мишљења међу члановима језичке заједнице“ (Lakoff&Turner 1989: 55). Као пример веома конвенционалне метафоре међу говорницима енглеског језика помиње се метафора СМРТ ЈЕ ОДЛАЗАК, која се реализује великим бројем израза као што су *to pass away*, *to no longer be with us*, *to go*, *to depart* и сл. Иако се овакве метафоре обично доживљавају као клишеи или мртве метафоре, њихова утемељеност у појмовном систему и стална продуктивност говоре управо супротно (Lakoff 1993). С друге стране, постоје нови метафорички изрази који обично настају у поезији, као и књижевности уопште, и то проширењем постојећих, конвенционалних метафора које се изражавају на нов и јединствен начин (Lakoff&Turner 1989).

По степену општости, издвајају се генеричке и специфичне метафоре. До сада је у теорији потврђено неколико генеричких метафора које се групишу, чинећи системе, а најчешће се спомињу два велика система хијерархијски организованих метафора: ВЕЛИКИ ЛАНАЦ ПОСТОЈАЊА (енг. *The Great Chain of Being metaphor*) и МЕТАФОРА СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА (енг. *The Event Structure metaphor*). Метафорички систем ВЕЛИКИ ЛАНАЦ ПОСТОЈАЊА обухвата: ЉУДЕ, за које су карактеристичне особине и понашање вишег реда као што су мишљење и карактер, затим ЖИВОТИЊЕ, које поседују инстинктивна својства и чије је понашање вођено инстинктима, БИЉКЕ, које имају биолошка својства и понашање, СЛОЖЕНЕ ОБЈЕКТЕ, који поседују структурна својства и функционално понашање, и ПРИРОДНЕ ФИЗИЧКЕ СТВАРИ, које се карактеришу природним физичким својствима и истим таквим понашањем (Kövecses 2002: 126). Систем постаје метафорички сваки пут када се један део хијерархијске структуре ланца користи за разумевање,

тј. концептуализацију другог дела (на пример, биљке за људе у метафори ЉУДИ СУ БИЉКЕ).

Други велики систем, МЕТАФОРА СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА, као изворни домен има простор и кретање у простору, а као циљни догађаје и стога је веома релевантан за предмет овог истраживања. Систем обухвата низ метафора: СТАЊЕ ЈЕ МЕСТО, ПРОМЕНА ЈЕ КРЕТАЊЕ, УЗРОК ЈЕ СИЛА, РАДЊА ЈЕ САМОИЗАЗВАНО КРЕТАЊЕ, СВРХА РАДЊЕ ЈЕ ОДРЕДИШТЕ КРЕТАЊА, НАЧИН НА КОЈИ СЕ РАДЊА ВРШИ ИЛИ СРЕДСТВО ЗА ЊУ ЈЕСТЕ ПУТАЊА КА ОДРЕДИШТУ, ТЕШКОЋЕ У РАДЊИ СУ ПРЕПРЕКЕ НА ПУТУ, ПРЕДВИЂЕНИ НАПРЕДАК ЈЕ РАСПОРЕД ПУТОВАЊА, СПОЉАШЊИ ДОГАЂАЈИ СУ КРУПНИ ПОКРЕТНИ ПРЕДМЕТИ, ДУГОРОЧНЕ СВРСИСХОДНЕ АКТИВНОСТИ СУ ПУТОВАЊА. Метафоре које припадају овом систему могу да се испољавају на нижим нивоима тако што ће, на пример, метафора ДУГОРОЧНЕ СВРСИСХОДНЕ АКТИВНОСТИ СУ ПУТОВАЊА бити манифестована специфичном метафором СВРСИСХОДАН ЖИВОТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ (*He's without direction in his life, He'll never let anyone get in his way, He's gone through a lot in life*), а она метафором КАРИЈЕРА ЈЕ ПУТОВАЊЕ или ЉУБАВ ЈЕ ПУТОВАЊЕ (*He's climbing the corporate ladder, She's moving up in ranks quickly, We're at the crossroads in our relationship*) (Lakoff 1993: 222).

Све метафоре „нижег“ нивоа у својим лексичким манифестацијама наслеђују структуру метафора „вишег“ нивоа, док су метафоре које се налазе на вишем ступњу у хијерархији обично раширеније него пресликавања на нижим нивоима. На пример, први ниво представља МЕТАФОРА СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА, други СВРСИСХОДАН ЖИВОТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ, а на трећем, још нижем нивоу, могу се јавити метафоре ЉУБАВ ЈЕ ПУТОВАЊЕ или КАРИЈЕРА ЈЕ ПУТОВАЊЕ. У западној култури уобичајено је да се живот посматра као сврсисходно путовање у коме људи имају одређене циљеве који се представљају као одредишта, тешкоће на које се у животу наилази су препреке које се иначе јављају при кретању и сл. Тако је очекивани напредак у животу по одређеним фазама структуриран у складу са фазама у путовању које би виртуални путник требало да достигне у одређеним етапама свог путовања. Важни животни догађаји, као што је љубавна веза, представљају посебан случај догађаја у животу, и такође се структурирају у складу са метафором СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА: двоје љубавника су путници, а њихова веза возило у коме путују. Метафора СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА веома је раширена међу

језицима и културама, а могла би да буде и универзална, док су метафоре нижег нивоа, које спецификују живот, љубав или каријеру као путовање, културно условљене и ограничене (Lakoff 1993).

Предмет овог рада су појмовне метафоре које настају пресликавањем елемената кретања по путањи у одговарајуће циљне домене. Услед примарности људског искуства кретања, може се претпоставити да ће се и у енглеском и у српском језику појавити велики број метафора који су саставни део метафоре СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА, а наш циљ у овом истраживању је да ову претпоставку потврдимо примерима и детаљније проучимо које елементе апстрактног искуства ова метафора и њене подметафоре структурирају, као и да утврдимо да ли постоје сличности и разлике између енглеског и српског језика у овом погледу.

2.2.5. Утемељеност метафора у искуству и њихова утеловљеност

Као што смо раније навели, једна од основних премиса когнитивне лингвистике јесте теза да је појмовни и језички систем утемељен у људском физичком, когнитивном и друштвеном искуству, и да је чак и најапстрактније знање делом утемељено у непосредном телесном искуству (Lakoff&Johnson 2003[1980], 1999; Lakoff 1987, 1993; Johnson 1987, Gibbs 1994, 2006, Croft&Cruse 2004 и др.). Ова усредсређеност на, пре свега, телесну утемељеност језичких категорија може се посматрати и као „повратак одсутног тела у когнитивну науку“ (Rohrer 2007: 339). Хипотеза о утеловљености (енг. *embodiment*) гласи да „ниједну метафору није могуће разумети нити чак адекватно представити независно од њене искуствене основе“ (Lakoff&Johnson 2003[1980]: 19); „метафоричка значења стварају се појмовним пресликавањима која проистичу из повезаности из телесног искуства (...) које метафоре ћемо имати и шта ће оне значити зависи од природе наших тела, наших интеракција са физичком средином, и наших друштвених и културних пракси“ (Lakoff&Johnson 2003[1980]: 247). Људи имају утеловљене умове чији појмовни систем потиче од, обликује се и добија значење путем живих људских тела, а нарочита природа људских тела обликује и саме могућности за концептуализацију и категоризацију (Lakoff&Johnson 1999). Утеловљеност пружа основу за начин на који људи тумаче

своје животе и свет око себе, и премда није једина основа за све аспекте мишљења и језика, ипак представља суштински део опажајних и когнитивних процеса помоћу којих тумачимо искуство уопште (Gibbs 2006).

Постоје различите врсте искуствених повезаности: веза између контроле тела и контроле физичких објеката, између налажења на уобичајеној локацији и доживљаја осећаја контроле, веза између самоизазване радње и кретања предмета, између осећаја самоконтроле и контроле над уобличеним садржатељима и веза између човекове свести о себи и потраге за стварима на одређеним локацијама (Gibbs 2006). Све оне зависе од образаца телесног искуства који се свакодневно понављају. Искуствена основа мотивише метафоре, али их не предвиђа, из чега следи да ниједан језик неће садржати метафоре које су у супротности са искуством (Lakoff 1993: 241). Интеракције са околином током живота се изнова понављају чинећи одређене скупове елемената. Скуп елемената који се везују за одређено телесно искуство најбоље описује појам сликовне схеме (енг. *image schema*).

2.2.6. Појам сликовне схеме

Појам сликовних схема уводи Џонсон, дефинишући их као обрасце чулне интеракције и моторичке активности који се изнова понављају и дају структуру људском искуству (Johnson 1987: XIV). Сливковне схеме постоје на апстрактном, општем нивоу, што им омогућава да делују као обрасци идентификације у неограничено великом броју искустава, при опажању и стварању слика о предметима или догађајима који имају сличну структуру као оне. Стога се посматрају као главно средство за увођење реда у искуство, што нам омогућава да свет око себе разумемо и о њему закључујемо. Ови, у телесном искуству утемељени обрасци нису карактеристични само за особу која их доживљава, већ постају заједнички културни модели искуства, које заједница тумачи заједно с појединцом.

Схеме се састоје од малог броја делова и односа помоћу којих могу да структурирају бесконачан број опажаја, слика и догађаја (Johnson 1987: 29–30). Имају динамички карактер, тј. структурирају активности помоћу којих

организујемо искуство. Схеме су, уз то, веома флексибилне и могу да се појаве у неограниченом броју специфичних отеловљења у разноврсним контекстима. У једном смислу, може се рећи да су схеме апстрактне, односно схематске, али с друге стране и конкретне јер су утеловљене, тј. засноване на конкретном искуству (Clausner&Croft 1999).

Џонсон наводи већи број сликовних схема које су од изузетног значаја за организацију искуства, као што су схеме САДРЖАВАЊА, ПУТАЊЕ, ДЕЛА И ЦЕЛИНЕ, ЦЕНТРА И ПЕРИФЕРИЈЕ, ВЕЗА, СИЛЕ, СКАЛАРНОСТИ, ЦИКЛУСА, НАПРЕД-НАЗАД, ЛЕВО-ДЕСНО ИТД. Оне су свеприсутне у искуству и представљају његов саставни део у толикој мери да се обично узимају здраво за готово. Многе сликовне схеме доживљавају се заједно. На пример, схема ЦЕНТРА И ПЕРИФЕРИЈЕ никада се не јавља самостално, већ се на њу надограђује већи број других схема: ако постоје центар и периферија, доживећемо и схему БЛИЗУ–ДАЛЕКО, затим се на ову схему надограђује схема САДРЖАТЕЉА, па се центар доживљава као унутрашњост, а спољашњост дефинише у односу на њега, оријентација УНУТРА–СПОЉА доводи до надограђивања оријентације СУБЈЕКАТ–ОБЈЕКАТ, која затим последично доводи до појаве дистинкције ЈА–ДРУГИ ИТД. (Johnson 1987: 125).

Схеме имају унутрашњу логику која одређује њихову улогу у структурирању различитих појмова и у обрасцима размишљања (Gibbs&Colston 1995). Обично су повезане различитим трансформацијама које подразумевају пресликавање једне сликовне схеме на другу. Тако, на пример, сликовна схема ПУТАЊЕ може да се трансформише у одредиште које одговара завршетку путање, односно, фокус се може померити са путање на њену завршну тачку, као у примерима *Sam walks over the hill* према *Sam lives over the hill*, *Harry walked through that doorway/The passport office is through that doorway*, *Sam ran from the house/Sam stood three feet from the house* (Lakoff 1987: 440–443). Предлог *from* дозвољава овакву трансформацију, док код предлога *to* то није случај: *Sam ran to the house/*Sam stood (three feet) to the house*. Будући да је уобичајено пратити путању ентитета који се креће док се не заустави, а затим се усредсредити на место где се зауставио, схеме ПУТАЊЕ тако су природно повезане с крајем путање да људи понекад и не примећују разлике између ових реченица.

Схема ПУТАЊЕ има изузетну важност, будући да је, од рођења, живот човека испуњен разноврсним путањама које повезују простор око њега и та тенденција се наставља током читавог живота: „Наши животи испуњени су путањама које повезују наш просторни свет. Неке од путања обухватају стварну физичку путању коју прелазимо, као што је пут од куће до продавнице. Друге обухватају пројектовану путању, као што је путања метка испалеог у ваздух. А неке путање постоје, за сада, само у машти, као што је путања од Земље до најближе звезде ван Сунчевог система.“ (Johnson 1987: 113). Такође, схема ПУТАЊЕ уско је повезана са кретањем, јер чим беба почне да учи да хода, код ње се јавља намера да стигне до жељене локације, тј. да пређе одређену раздаљину. Путања може заиста да постоји и да се одвија у материјалном простору, да буде пројектована или да постоји само у нашем уму. Међутим, у свим овим случајевима постоји јединствени образац сликовне схеме са дефинисаном унутрашњом структуром. Детаљну разраду елемената схеме ПУТАЊЕ даћемо у трећем поглављу.

2.2.7. Утицај културе, културног и друштвеног искуства на појмовне метафоре

Поред телесног искуства, важно је имати у виду и утицај културног искуства на развој појмовног система и схватање света. Проучавање односа између метафора и културе, односно, језика у коме настају, као и њихове потенцијалне универзалности, то јест, степена варијације метафора у различитим културама, једна је од централних тема когнитивне лингвистике. Могуће је дефинисати три нивоа на којима се појмовна метафора појављује: супраиндивидуални (на коме лингвисти утврђују постојање неке метафоре и на коме се проучава како одређени језик и култура одсликавају метафоричке образце), индивидуални (ниво на коме појединачни говорници користе метафорички систем и стварају нове метафоре) и субиндивидуални (на коме се налазе универзална чулно-моторна искуства која су у основи појмовних метафора) (Kövecses 2002: 239–245). Самим тим, проучавање улоге појмовних

метафора у културним моделима спадало би у први, супраиндивидуални ниво проучавања.

Културни модели представљају заједничке културне схеме помоћу којих људи у једној заједници тумаче различита искуства (Gibbs 1999). Ови модели обликују оно у шта људи верују, како делају и како говоре о свету и сопственим искуствима. Из тога следи да је проучавањем семантичке структуре могуће стећи увид у културне обрасце, као и обрасце понашања и размишљања заједнице у којој се тај језик говори (Dirven et al. 2007).

Заснованост метафора на телесном искуству које је универзално имплицира да и саме метафоре могу да буду универзалне у оквиру једне исте и широм различитих култура. Иста метафора СРЕЋА ЈЕ ГОРЕ јавља се у енглеском, кинеском и мађарском, који припадају различитим језичким породицама и веома различитим културама, које нису имале много контакта једна с другом, па се њено постојање може објаснити истим корелацијама које се јављају у телесном искуству (Kövecses 2006). Међутим, различите људске заједнице користе различите просторне оквире, често са различитим координатним системима и у језику и у когницији, што доводи у питање универзалност овог просторног обрасца (Levinson 2003). То значи да се универзално телесно искуство на коме су потенцијално засноване универзалне метафоре не користи на исти начин или у истој мери у различитим језицима и варијететима тако да, иако у два језика може да се појави иста појмовна метафора, на њен језички израз утичу културно-идеолошке разлике (Kövecses 2006). Култура делује као филтер који одабира аспекте чулно-моторног искуства и повезује их са субјективним искуствима у метафоричким пресликавањима, па се може рећи да утеловљене метафоре обликује културно разумевање (Yu 2008: 247).

Већа је вероватноћа да се међукултурална варијација појави код сложених метафора, код којих се користе културно засновани појмовни оквири. Могуће је да скуп појмовних метафора за структурирање одређеног циљног домена буде приближно исти у два језика/културе, али да се у једном језику/култури више употребљава нека одређена метафора, као и да се јаве разлике у опсегу појмовних метафора (или опсегу изворних домена) које језици и културе имају на располагању за концептуализацију циљних домена. У Америци и Мађарској

живот се углавном концептуализује као битка, рат, драгоцени посед, игра, путовање, док се у језику Хмонг он структурира као жица која се може прекинути (Kövecses 2006). Треба имати у виду и раслојавање језика, па се могу очекивати метафоричке разлике и у уобичајеним језичким варијететима, под утицајем различитих фактора: социјалних (пол, старост, материјални статус, образовање итд.), регионалних (у језику који говорници преносе у другачије делове света, где се језик обогаћује метафорама заснованим на карактеристичним природним феноменима и животињском свету), стилских (слушаоци, тема, окружење и медијум), супкултурних (супкултуре развијају сопствене метафоре које их дефинишу као групу) и индивидуалних (Kövecses 2006).

На основу студија о вези између метафоре и културе закључује се да се универзална телесна основа на којој би могле да буду засноване универзалне метафоре не користи на исти начин или у истом обиму у различитим језицима и варијететима. С обзиром да се ово истраживање изводи на материјалу два језика, енглеског и српског, а самим тим и две културе, ову тезу ћемо проверити у даљој анализи.

Поред телесног и културног искуства, важно је поменути и социјално искуство, односно улогу коју појмовне метафоре имају у сфери јавног дискурса. Проучавањем метафора у дискурсу отварају се социокултурни и дискурсни корени метафора (Gibbs&Lonergan 2009). У сфери политике, економије и другим областима од јавног значаја, употребом одређених метафора могу да се истакну неки аспекти стварности, а да се други сакрију како би се постигао жељени циљ, те самим тим овакве метафоре имају директан утицај на људске животе (Lakoff&Johnson 2003 [1980]: 236). Осврћући се на домете своје теорије после двадесет три године, Лејкоф и Џонсон закључују да је једна од најважнијих примена теорије појмовних метафора управо тумачење порука које се њима шаљу у области права, политике и значајних друштвених питања (попут абортуса, смртне казне, пореског система, социјалних програма и сл.). На основу проучавања улоге коју метафора има у дискурсу, Чартерис-Блек формулисао је теоријски оквир критичке анализе метафора (Charteris-Black 2004), којим се наглашава повезивање семантике и прагматику у окриљу теорије појмовних метафора. Метафора може да има веома важну улогу у убеђивању и изазивању

снажних емотивних одговора код примаоца, чиме се фаворизује одређена интерпретација порука које се шаљу (Charteris-Black 2004). Говорници у јавној сфери систематски повезују метафору с другим језичким стратегијама у сврхе убеђивања (Charteris-Black 2005).

Показује се да метафоре путовања имају веома важну улогу у политичком дискурсу: сврха политичког деловања често се концептуализује као одредиште путовања, уз претпоставку да постоји жеља за долажењем до унапред утврђеног циља (Charteris-Black 2004). Могу да се користе и за наглашавање друштвеног напора неопходног за остваривање вредних циљева, па их у политичком дискурсу обично налазимо у облику СВРСИСХОДНА ДРУШТВЕНА АКТИВНОСТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ ПРЕМА ОДРЕДИШТУ. Позитивна конотација ове метафоре испољава се чак и када истиче негативне аспекте путовања (на пример, препреке које се налазе на путу), будући да се потенцира како је уложени напор вредан труда. Овакве метафоре врло су ефектне јер наглашавају потребу за стрпљењем и толерисањем одређених недаћа како би се постигао друштвено важан циљ. Политичари се представљају и као вође на путу, односно, као једине особе која знају пут до крајњег одредишта, без којих би се путници (обични грађани) изгубили. Топологија путовања тако постаје веома погодна за описивање политичких циљева (Charteris Black 2004: 93–95).

2.2.8. Теорија појмовног обједињавања

У процесу стварања метафоричког значења важан је степен интеракције између изворног и циљног домена, који доводи до појаве метафора са карактеристикама које не постоје ни у изворном ни у циљном домену (Cruse 2004). Теорија појмовног обједињавања, односно, појмовног стапања (енг. *conceptual integration/conceptual blending theory*) бави се управо оваквим метафорама, тј. случајевима новостворених концептуализација које могу да буду и кратког века (Grady et al. 1999). Главна теза теорије појмовног обједињавања је да значење настаје у процесу активног грађења који укључује велики број елемената (Fauconnier&Turner 2002, Fauconnier 2007). Кључни појам ове теорије је ментални простор (енг. *mental space*), који се дефинише као скуп појмова који се

гради на лицу места, током мишљења и говора, наспрам оквира (енг. *frame*), који настаје када су елементи и односи унутар менталног простора оранизовани у облику скупа који је већ познат (Fauconnier 2007). Ментални простори међусобно су повезани дугорочним схематским знањем, као што је, на пример, оквир кретања дуж неке путање, као и дугорочним специфичним знањем (рецимо, оквир успомена на догађаје с летовања). Ментални простори стварају се и мењају током развоја мишљења и повезују различитим врстама пресликавања, пре свега путем идентитета и аналогije.

Основни елементи модела појмовног обједињавања јесу (барем) два улазна простора (енг. *input spaces*), генерички простор (енг. *generic space*) и простор појмовног амалгама (енг. *blended space*) (Fauconnier&Turner 2002: 40). Улазни простори садрже елементе искуства који се пресликавају током појмовне интеракције, када долази до њиховог динамичког упаривања. Генерички простор садржи елементе универзалног искуства заједничке за оба улазна домена. Простор појмовног амалгама садржи елементе из оба улазна домена, али обезбеђује и стварање нових веза у амалгаму које не постоје у улазним просторима. Новонастало значење је стога резултат сталног преплитања елемената свих чланова појмовне мреже. Пројекција елемената из улазних домена у појмовни амалгам је селективна, што значи да се у појмовни амалгам не преносе сви елементи и везе које постоје у улазним просторима. На пример, у реченици *This surgeon is a butcher*, у појмовном амалгаму стапају се елементи улазних простора – месара као човека који сече месо и хирурга који обавља операције на пацијентима, тј. сече их, али другачијим алатом – и ствара се нова структура нестручности која у улазним просторима не постоји.

Један пример релевантан са становишта овог рада послужиће као илустрација теоријских поставки појмовног обједињавања. У питању је анализа метафоре ВРЕМЕ ЈЕ ПРОСТОР (Fauconnier&Turner 2008). Иако је ово на први поглед веома једноставно пресликавање засновано на искуству у коме се организација простора пресликава на организацију времена, оно има знатно сложенију структуру која настаје у мрежама узастопног појмовног стапања (Fauconnier&Turner 2008: 55–56). У реченици *Three hours went by and then he had dinner*, показује се не само да се јединице мерења пројектују на време, већ и да се

те јединице претварају у покретне објекте. У простору мерне јединице нису покретне, што следећу реченицу чини неприхватљивом: **Three feet went by and he was at the door*. Елементи који нису компатибилни у домену простора стапају се у појмовном амалгаму времена.

Постоје примери који показују да временске јединице имају брзину и да су неке брже од других, што не важи за домен простора, будући да саставни делови тела које се креће у простору морају да се крећу истом брзином. Јединице за време такође могу и потпуно да стану и да имају променљиву брзину, као и да за неке људе постоје, а за друге не (што се види из примера: *For me, the three hours were forever, but for her, they did not exist*). У простору су посматрачи предмета који се крећу обично на различитим локацијама и различито опажају њихове брзине, док се у појмовном амалгаму времена сви посматрачи налазе на истој локацији и различито опажају брзину услед улазног менталног простора заснованог на претходном искуству, што је још једна несагласност с простором. Такође, у појмовном амалгаму сви покретни предмети налазе се на истој путањи, посматрачи у домену времена су на истој локацији и виде исте покретне предмете, али обично опажају да се они крећу различитим брзинама. У домену простора, сви покретни предмети заиста постоје, а ближи предмети тако се и опажају. У појмовном амалгаму времена, неки од предмета могу да не постоје, а и они даљи могу се чинити ближима. У стапању догађаја и кретања кроз физички простор од тачке А до тачке Б, догађај постаје почетак и одредиште. Два путника могу да пођу са истог почетка и стигну на исто одредиште, али прелазећи различите путање, тако да догађај може да има различиту дужину/брзину за различите путнике. Важну улогу игра и субјективно искуство с неким догађајем, па за некога „пролазак кроз сат“ може да буде пријатан, а за некога веома непријатан, брз или спор.

Из свега наведеног закључује се да постоји веома сложена мрежа појмовног обједињавања која се јавља у овим пресликавањима и значајно утиче на схватање појма о времену, а метафоричко пресликавање домена простора на домен времена осветљава из потпуно новог угла (Fauconnier&Turner 2008). Овај феномен видљив је и у нашој анализи концептуализације времена, и то у

феноменима временског сажимања и продуженог трајања, о којима ће бити речи у поглављу о циљном домену ВРЕМЕНА.

2.2.9. Психолошка реалност појмовних метафора

Проучавање метафоре као појмовног механизма подразумева и повезивање језичких проучавања са оним што је о овом феномену познато у другим хуманистичким наукама, пре свега, психологији, у којој се велика пажња посвећује формирању и развоју појмова. Постоји велики број експерименталних истраживања која коришћењем другачије методологије и са другачијим фокусом анализе такође указују на утемељеност метафора у искуству. У наставку ће бити приказана она која потврђују да се апстрактни домени структурирају помоћу пресликавања заснованих на домену простора (Boroditsky 2000, 2011; Boroditsky&Ramscar 2002; Casasanto&Boroditsky 2008; Fuhrman&Boroditsky 2010).

Експериментално се показује да домени простора и времена деле исту појмовну структуру: размишљање о времену неопходно захтева приступ просторним схемама (Boroditsky 2000). Будући да је разумевање времена умногоме засновано на искуствено ближем домену простора, промена положаја у простору доприноси и различитом размишљању о времену (Boroditsky&Ramscar 2002). У једном од експеримената ових аутора, студентима који су чекали у реду за ручак у мензи постављано је следеће питање: „Састанак је од среде померен унапред два дана. Ког дана ће се одржати састанак у новом термину?“ (*Next Wednesday's meeting has been moved forward two days. What day is the meeting now that it has been rescheduled?*). На питање је могуће одговорити на два начина: да је састанак померен за петак и да је померен за понедељак. Што су студенти стајали даље у реду, тј. што су се више кретали напред у простору низ ред, то су чешће одговарали су да је састанак померен за петак. Просторна позиција у реду, односно, пређени пут који је особа управо искусила, био је најбољи предиктор њиховог размишљања о времену. Није чак ни неопходно да се људи заиста крећу у простору, већ и само размишљање о кретању утиче на начин размишљања о времену (на пример, путници који су чекали свој лет на аеродрому,

антиципирајући кретање у простору, такође су већински одговарали да је састанак померен за петак).

Људи размишљају о времену помоћу просторних представа чак и онда када обављају задатке који не укључују експлицитну употребу језика (Casasanto&Voroditsky 2008). У шест експеримената у којима је проверавана раздвојеност просторне раздаљине и трајања у људском мишљењу, са стимулусима и одговорима нејезичке природе, од испитаника је тражено да процене трајање кретања или удаљеност тачака или линија које су им претходно показане на компјутерском екрану. У свим експериментима се показало да испитаници не могу поуздано да раздвоје просторне и темпоралне компоненте искуства: просторна удаљеност тачака тако је утицала на процену трајања кретања, док трајање не утиче на процену просторне удаљености. Ови налази потврђују да метафоричка веза између простора и времена коју налазимо у језику такође постоји у базичним представама о удаљености и трајању.

На представе о времену засноване на простору утичу и културни фактори (Fuhrman&Voroditsky 2010). У експериментима у којима су учествовали студенти којима је енглески, односно хебрејски, матерњи језик, претпостављало се да ће смер писања матерњег језика утицати на начин на који њихови говорници обликују смер кретања времена. Од испитаника се тражило да распореде четири слике по временском следу догађаја, од најраније до најкасније, као и да сместе одређене догађаје у 3-д простору (на пример, ако одређена тачка представља данас, требало је да лоцирају сутра или јуче). Сви учесници којима је матерњи језик енглески поређали су слике с лева на десно, што одговара смеру писања у њиховом матерњем језику, док је 95.65% говорника хебрејског то учинило с десна на лево. Резултати показују да људи стварају културно специфичне просторне представе о времену: говорници енглеског повезују раније догађаје с левом страном простора, док говорници хебрејског, у складу са смером писања у свом језику, повезују раније догађаје с десном страном.

Кац и Тејлор покушали су да утврде психолошку реалност постојања појмовне метафоре ЖИВОТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ НИЗОМ ЕКСПЕРИМЕНАТА, будући да је ова метафора потврђена на великом броју примера за енглески језик (Katz&Taylor 2008). Постојање метафоре ЖИВОТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ код испитаника утврђивано је на

неколико начина. У првом експерименту од испитаника је тражено да наведу, по редоследу којим желе, специфичне догађаје у животу који би се десили просечној особи од 70 година, без икаквих смерница о животу као путовању осим животне доби замишљене особе. Затим се захтевало да наведу оквирну старост особе када би се десио сваки од наведених догађаја. Резултати су показали да већина догађаја које су испитаници навели може да се посматра као нека врста важних тачака на „животном путу“, као и да се већина испитаника слаже у погледу одређења најзначајних догађаја (на пример, навођени су полазак у основну школу, стицање пријатеља, полазак у средњу школу, налажење момка/девојке, осамостаљивање, брак итд.). Аутори стога закључују да људи заиста поседују идеализовану представу о животу као путовању смештену у трајној меморији или лако склопиво из информација ускладиштених у њој. Оно што је такође интересантно јесте да су догађаји углавном навођени по неком реду (од почетка до краја „пута“), а основни транзициони елементи живота (односно, путовања) јесу добијање детета, љубавне везе, посао, школовање и смрт. Иако од испитаника није тражено да структурирају своје одговоре око метафоре ЖИВОТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ, они су то ипак учинили, и то на веома сличан начин.

У другом испитивању, аутори су тражили одговор на питање да ли се основни догађаји у животу концептуализују у оквиру јединствене метафоре ЖИВОТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ или се групишу, стварајући подметафоре на нижим нивоима које задржавају структуру основне метафоре. Новом узорку испитаника понуђено је 40 важних догађаја у животу одабраних у првом истраживању, које је требало да групишу у категорије на основу сличности које им се учине одговарајућим и да сваку категорију назову одговарајућим именом. Након анализе добијених одговора, издвојено је седам сетова, мотивисаних појмовним знањем о животу као путовању. Ови подаци говоре у прилог тврдњи да у излазу семантичке меморије о важним животним догађајима може да дође до побуђивања скупа одвојених, тематски заснованих „ПУТОВАЊА“, а нека од њих одвијају се током истих временских периода (на пример, ОБРАЗОВАЊЕ ЈЕ ПУТОВАЊЕ, ЉУБАВ ЈЕ ПУТОВАЊЕ, ПОСТИЗАЊЕ НЕЗАВИСНОСТИ ЈЕ ПУТОВАЊЕ итд.). Меморијски излаз одражава појмовну структуру, па тако људи обично скупно памте ствари које припадају истој категорији, без обзира на редослед којим им се оне презентују. Када се

испитаницима прочита 40 насумице распоређених ставки, уз објашњење да су то догађаји који могу да се десе у животу једног човека, након паузе од 10 минута испитаници се најбоље сећају најважнијих догађаја у животу и наводе их по категоријама, што говори да се у епизодној меморији сценарио за догађаје у животу групише око различитих поддомена метафоре ЖИВОТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ (на пример, путовања у љубави, образовању и сл.).

На основу ових експеримената, аутори закључују да се метафора ЖИВОТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ превасходно активира када се од испитаника експлицитно тражи да наброје догађаје значајне за касније године живота, као и када размишљају о догађајима у животу као о нечему што се одвија на линеаран начин. У оваквим тумачењима морају се узети у обзир и културне разлике будући да све културе на свету не кодирају будућност као нешто што се налази испред људи, нити имају једноставну линеарну концепцију времена, па тако кретање у простору током времена може да прати различите трасе и самим тим узрокује културне разлике у погледу употребе метафоре ЖИВОТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ.

Неколико претходно наведених илустративних студија показује да се представе о апстрактном изграђују аналошким проширењима из домена који су у већој мери засновани на искуству, у овом случају, простору (Boroditsky 2011). Поред утврђивања постојања појмовних метафора које се манифестују у језику, проблем разумевања и употребе метафоре такође се налази у фокусу истраживања велике групе психолога и психолингвиста, нарочито у оквиру развојне/дечје психологије.

Истраживања развоја способности разумевања метафора код деце показују да се оне не јављају као универзална вештина која се протеже на све домене, већ појединачно, од домена до домена (Winner 1988). Разумевање метафоре у раном детињству ограничено је недовољним познавањем обухваћених домена, недовољним појмовним развојем и неразвијеном способношћу да се „загребе испод површине“. Неки спонтани дечји искази и активности наговештавају могућност да чак и мала деца могу да запазе разне врсте сличности између различитих области искуства, али поставља се питање да ли је запажање сличности или давање другачијих имена стварима наговештај употребе метафоре као појмовног механизма (Gibbs 1994). Систематско разумевање метафоре је

сложена способност која се јавља касније у детињству, након фазе у којој деца језик разумеју дословно, пошто се развију одговарајуће когнитивне способности (што Гибс, у оквиру Пијажеове развојне теорије, сврстава у период конкретних операција, који оквирно траје од седме до једанаесте године живота). С обзиром да је појмовни систем деце мање сложен него код одраслих, лакше им је да разумеју метафоре засноване на физичкој сличности него оне засноване на апстрактним или комплексним везама. Развој метафоричких пресликавања одвија се постепено, од првих дистинкција које деца разумеју, као што је живо–неживо.

Кристофер Џонсон развио је теорију о постојању два стадијума у којима се код деце јавља појмовна метафора (Johnson 1997 у Lakoff&Johnson 1999: 46–49). Први је стадијум стопљености (енг. *conflation*), током кога се стварају везе између когнитивних домена који су истовремено активни, а домени се не доживљавају као одвојени ентитети. Код мале деце, субјективно и чулно-моторно искуство стопљени су, па не могу да направе разлику између ове две врсте искуства када се јаве у исто време. На пример, доживљај привржености код беба обично је повезан са искуством топлоте коју осећају када их држе у наручју. У другом, стадијуму разлучивања (енг. *differentiation*), домени који су претходно били стопљени, тј. активни у исто време, раздвајају се на метафоричке изворне и циљне домене, и тек када је дете у стању да направи разлику између њих, појављује се појмовна метафора ПРИВРЖЕНОСТ ЈЕ ТОПЛОТА. Деца су у стању да направе разлику између два домена, али међудоменска веза остаје, па дете може да говори о топлом осмеху или блиском пријатељу. Овако се усвајају и друге примарне метафоре, као што је метафора ЗНАЊЕ ЈЕ ВИЂЕЊЕ. С обзиром да се већи део знања стиче помоћу чула вида, знање и вид су стопљени, па у првом стадијуму деца повезују виђење онога што је у кутији са знањем шта се у кутији налази и могу да разумеју реченицу: *Let's see what's in the box*. Тек у другом стадијуму јавља се разумевање реченице: *I see what you mean*, јер у овом случају нема дословног виђења. Тек после искуства стопљености долази до разлучивања два појмовна домена.

Оно што је овде посебно важно истаћи јесте да су метафоре које ће се појавити у дечјем појмовном систему условљене њиховом интеракцијом са непосредним окружењем. Другим речима, „метафоричко мишљење није урођена способност ума већ настаје из дечјег телесног искуства. (...) Директно дечје

искуство с телом и простором, као што су димензије горе и доле, обично је повезано с различитим емотивним искуствима и образује основу за такве базичне метафоричке појмове као што су БЛАГОСТАЊЕ или СРЕЋА ЈЕ ГОРЕ“ (Gibbs 1994: 414). Разумевање метафора стога не захтева да деца поседују исцрпно неметафоричко знање о различитим изворним и циљним доменима, већ постоји довољно доказа да и мала деца могу да разумеју вербалне метафоре ако су једноставне и употребљене у одговарајућем контексту. Разумевање метафоре код деце такође је ограничено њиховим појмовним апаратом, језичким вештинама и способношћу да разумеју вербалне метафоре употребљене у одговарајућем контексту: „Развој разумевања фигуративног језика вероватно је више повезан са усвајањем различитих метакогнитивних и метајезичких вештина него с развојем способности да се размишља фигуративно *per se*“ (Gibbs 1994: 433). Ово нам указује на то да су базични механизми развоја когниције нераскидиво повезани са, пре свега, телесним искуством.

Веома важно питање за наше истраживање јесте како деца усвајају метафоре засноване на кретању. У раном узрасту, око четврте године, деца покушавају да разумеју метафоричка пресликавања као физичке предмете и физички изводе радњу коју преноси метафора, на пример, пузећи на четири ноге када их упитамо како време пузи (Özçalışkan 2007). У петој години, почињу да симулирају радње које преносе метафоре или их делимично симулирају правећи гестове у простору. Будући да се млађа деца углавном ослањају на чулно-моторне схеме у тумачењу света око себе, блиска повезаност домена кретања с дечјим телесним искуством могла би да учини метафоре засноване на кретању лакшим за учење у поређењу са осталим типовима метафора, и тако услови и ранију појаву њиховог разумевања (Özçalışkan 2007).

2.2.10. Неуронска теорија метафора

Неуронска теорија метафора покушава да пружи нова и потпунија објашњења везана за стварање, употребу и разумевање појмовних метафора на основу сазнања из неурологије. Један од кључних појмова који се користи у овој теорији јесу неурони огледала (енг. *mirror neurons*). У неуролошким

истраживањима на мајмунима утврђено је да се исти неурони у мозгу мајмуна који су активни током приношења хране активирају и током посматрања неког другог како приближава храну устима, иако сам мајмун ништа не ради (Rizzolatti et al. 1996, Rizzolatti& Craighero 2004). Затим је потврђено постојање неурона огледала и код људи, с тим што су ови неурони знатно сложенији и развијенији. Исти неурони огледала активирају се и када заиста изводимо неку радњу и када само посматрамо некога како је изводи. У оваквим случајевима важи принцип семантичке симулације: ако не можете да замислите некога како изводи одређену радњу, не можете ни да га разумете када каже да ју је извео (Lakoff 2008: 18–20). Неуронска кола која се користе за обраду језика и моторна кола неопходна за извођење одређене радње такође су активна током разумевања те радње кроз симулацију (Feldman 2006, Gallese&Lakoff 2005, Gibbs&Mattlock 2008). У овом процесу, веома је важан принцип ширеће активације (енг. *spreading activation*): они неурони који заједно „окидају“, заједно се и повезују, те следи да што више А и Б „окидају“ заједно, ствара се све јача веза и ово је основни механизам путем кога се мозак обликује током искуства.

Неуронско повезивање (енг. *neural binding*) одговорно је за то што се два (или више) различитих појмовних ентитета у нервном систему повезују као један јединствени ентитет (Lakoff 2008). Када се у неком тренутку субјективно и чулно-моторно повежу, оба домена су активна у исто време, што доводи до јачања веза међу нервним колима која подржавају различите модалитете, а ојачане везе физички чине метафоричко пресликавање (Feldman 2006: 202). Метафоричка пресликавања можемо посматрати као образац неуронских веза. С обзиром да су принципи пресликавања конзистентни, овако формирана пресликавања могу да се употребљавају и у новим случајевима. Примарне метафоре настају као последица асоцијативног учења, односно принципа ширеће активације, док сложене метафоре, попут метафоре СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА, које у себи обухватају неколико примарних метафора, настају услед истовремене активације примарних метафора (Feldman 2006).

Са становишта неуронске теорије, сликовне схеме односе се на когнитивне структуре које описују основне и универзалне целине људског искуства (Feldman 2006: 145). Сливковне схеме посматрају се као сплетови

неуронских кола, што значи да сликовно-схематска структура која се намеће искуству постоји независно од језика који је изражава, јер су схеме сачињене од истих универзалних елемената. Схема ПУТАЊЕ обрађује се неуронским колима која потичу из мултимодалних секундарних области мозга, чији задатак је да обезбеде информације о нашој локацији у окружењу, док се схеме за начин кретања обрађују помоћу неуронских кола из мултимодалних секундарних области које се баве покретањем тела (Dodge&Lakoff 2005). У било ком типу језика користиће се одређени део исте мождане мреже као онај који је активан током самих искустава са кретањем, па отуда универзалност у изразима који означавају кретање. Међутим, када глаголи укључују информације о путањи, активирају се другачија неуронска кола него када глаголи поседују информацију о начину кретања, па се, сходно томе, језици разликују у погледу тога које елементе схематске структуре изражавају (Dodge&Lakoff 2005).

Докази да се исти делови нервног система користе и у перципирању и у конципирању могу се пронаћи у истраживањима заснованим на неуронском моделовању (Lakoff&Johnson 1999: 36–44). Неуронски модели направљени су као модел опажајног или моторног механизма и указују да се исти механизам користи за појмовне задатке који се односе на расуђивање и учење језика. Ови модели (Региров, Бејлијев, Нарајананов) показују да се способности за виђење и савладавање простора користе у стварању појмова просторних односа и њихове логике, да моторне схеме и параметри телесних покрета структурирају телесне покрете и њихову логику, као и да се структура контролних схема за телесне покрете употребљава за видску структуру, која се налази у радњама и догађајима уопште (Regier 1996, Bailey 1997, Narayanan 1997a, 1997b у Lakoff&Johnson 1999). Овим се доказује да неуронске структуре које обављају чулно-моторне функције у мозгу могу да раде оба „посла“ у исто време – опажање или моторну контролу с једне, и концептуализовање, категоризовање и расуђивање с друге стране. Тиме се још једном потврђује теза о утеловљености ума. Мада се не може са сигурношћу тврдити да људи, како би спровели расуђивање, заиста и користе ове делове мозга који су укључени у опажање и моторну контролу, важно је да је то начелно могуће. Утеловљеност разума путем чулно-моторног система тако објашњава како је могуће да се појмови одлично уклапају са начином на који људи

функционишу у свету – то се дешава јер су еволуирали из чулно-моторног система, који је сам еволуирао тако да људима омогући да добро функционишу у физичком окружењу.

Ако се осврнемо на теорију појмовног обједињавања, процес појмовног обједињавања може се посматрати као повезивање у неуронској теорији метафора, а појмовни амалгам као неуронска структура у којој постоји и пресликавање и повезивање (Lakoff&Johnson 2003[1980]: 261–264). С друге стране, ако теорију стопљености преведемо на језик неуронске теорије, понављана стопљеност домена представља случајеве истовремене активације оба домена, током које долази до развитка сталних неуронских веза између домена (Lakoff&Johnson 1999: 49).

2.3. Методолошка питања у когнитивнолингвистичким истраживањима

2.3.1. Методологија истраживања појмовних метафора

На претходним странама размотрили смо основне теоријске поставке когнитивне лингвистике, дефинисали појмовну метафору и сликовну схему и осврнули се на неке од новијих теоријских праваца у изучавању метафора. Сада ћемо се посветити питањима везаним за методе проучавања манифестација појмовних метафора у језику.

Током развоја когнитивнолингвистичке парадигме јављали су се различити проблеми методолошке природе који се, пре свега, односе на дефинисање прецизне методологије истраживања, преиспитивање различитих приступа дефинисању метафоре и, у складу с тим, извођења закључака о природи језичког значења, одабир језичке грађе на којој се изводе истраживања, закључивање о структури појмовног система на основу језичких података и сл. Нека од ових ограничења спадају у проблеме методологије хуманистичких наука уопште, које не могу претендовати на апсолутни степен егзактности и објективности као неке природне науке, пре свега, због специфичног предмета истраживања.

Као главни недостатак раних истраживања појмовних метафора навођено је непостојање експлицитних критеријума за утврђивање метафора које би могли да користе и истраживачи из других дисциплина како би спровели своја или поновили туђа емпиријска истраживања о претпостављеној метафоричкој природи појединих апстрактних појмова, као и нерепрезентативност смишљених језичких примера заснованих на језичкој интуицији аутора који су служили као основа за закључивање о постојању појмовних метафора (Deignan 1999, Gibbs 2007, Kövecses 2008). Зато је ова тема дошла у жижу интересовања многих истраживача (Stefanowitsch&Gries 2006, Gonzalez-Marquez et al. 2007, Steen 2007 итд.).

Како би се што прецизније дефинисали критеријуми за утврђивање метафоричности лексема у одређеним контекстима, група стручњака за проучавање метафоре понудила је стандардизовани методолошки поступак за утврђивање метафоричких израза у дискурсу (Pragglejaz Group 2007). Имајући у виду велике разлике и одсуство прецизности у дефинисању метафоре, као и бројне тешкоће у поређењу емпиријских налаза различитих истраживача, дефинисали су процедуру која подразумева неколико корака. Најпре треба прочитати читав текст/дискурс како би се разумео у потпуности, а затим одредити лексичке јединице у тексту/дискурсу. Након тога следе три повезана корака: за сваку лексичку јединицу треба установити значење у датом контексту; за сваку јединицу затим одредити да ли у неком другом контексту има основније савремено значење него у контексту текста, с тим што се узима у обзир да су базичнија значења обично конкретнија, да се односе на телесне активности, да су прецизнија и историјски старија; уколико се утврди да лексичка јединица има основније савремено значење у другим контекстима него у датом, одредити да ли се дато значење које се разликује од основног значења може разумети у поређењу с њим. Уколико је одговор потврдан, у последњем кораку треба означити јединицу као метафоричну. Веома је корисно, уместо ослањања на сопствену интуицију, да се одабере спољашњи ресурс као што су речници и други корпусни

материјали који се користе као оквир за проверу интуиције, нарочито у утврђивању основног значења речи.⁴

С друге стране, да би грађа на којој се анализа врши што верније одражавала стварну употребу језика и, самим тим, омогућила добијање валидних закључака о природи посматраних језичких појава, у анализи се често користе језички корпуси. Методологија рада на језичком корпусу може да пружи поуздан опис типичног садржаја и употребе појмовних метафора (Cameron&Deignan 2003), при чему је најважније да корпус буде репрезентативан (Deignan 1999). Тако се брже и поузданије стиче увид у обрасце употребе језика с обзиром да се речи и изрази аутоматски узимају из корпуса и сортирају, а могуће је имати увид и у учесталост употребе појединих метафора, што може да укаже на примарност метафоричних значења лексема над основним, историјски примарним (Deignan 1999). Такође, језички корпус који се претражује помоћу компјутера омогућава рад на великом броју текстова много брже и поузданије него када се користе наменски смишљени примери, као и приступ типичним употребама лексема, колокацијама и граматичким правилностима, уз често проналажење неочекиване употребе лексема у одређеном контексту и са одређеном учесталošћу (Deignan 2005).

2.3.2. Методолошки поступак примењен у истраживању

Раније наведене препоруке узете су у обзир приликом одабира грађе и примера из ње, као и приликом утврђивања метафоричког значења примера из корпуса на којима је урађено ово истраживање. Као што смо раније напоменули, извори грађе били су репрезентативни корпуси енглеског и српског језика: *Британски национални корпус (British National Corpus)* и *Корпус савременог српског језика 2013* Математичког факултета Универзитета у Београду.

Корпуси су најпре претраживани према датим лексемама, а до броја примера који је обрађен за сваку лексему дошло се на следећи начин. Код предлога и именица у обзир су узети сви примери у којима се јављају у корпусу (за именице једнина и множина, а у српском језику и флективни облици), и од тог

⁴ Група истраживача направила је и проширену верзију поступка за утврђивање метафоричких израза у различитим стиловима и регистрима, познату под називом *MIPVU* (в. Steen et al. 2010).

броја обрађен је одређени проценат. Број примера који су обрађени варирао је од пет до десет процената од укупног броја, у зависности од броја пронађених примера у корпусу (на пример, за енглески предлог *towards* је од 27.017 примера који постоје у корпусу узето 2.701, а за српски предлог *кроз* је од 53.036 одабрано 5.303 и у овим случајевима испоштован је критеријум од 10% одабраних примера; једини изузетак јавио се за енглески предлог *to* за који у корпусу постоји 2.565.070 примера, па је постављени критеријум о броју укључених примера морао бити снижен на 1% из разлога економичности и реалних могућности анализе разумног броја примера). Примери су случајно бирани, тј. за оба корпуса коришћена је опција излиставања одређеног броја случајно изабраних примера. У случају глагола за енглески језик претраживани су инфинитив, облици садашњег и прошлог времена, као и садашњег и прошлог партиципа, а за глаголе у српском облици презента, перфекта и футура. Укупно је прегледано око 200.000 примера. У Табели 1 дат је преглед броја примера преузетих из корпуса за сваку од анализираних лексема.

Табела 1: Број примера преузетих из корпуса

Енглески језик	Број примера преузетих из корпуса	Српски језик	Број примера преузетих из корпуса
<i>from</i>	6.200	<i>од</i>	8.100
<i>go away</i>	2.035	<i>отићи</i>	6.281
<i>depart</i>	1.482	<i>кренути</i>	4.411
<i>through</i>	8.036	<i>кроз</i>	5.330
<i>go</i>	19.500	<i>ићи</i>	11.818
<i>pass</i>	14.720	<i>проћи</i>	2.443
<i>to</i>	25.650	<i>до</i>	5.500
<i>towards</i>	2.701	<i>према</i>	7.999
		<i>ка</i>	3.920
<i>come</i>	15.500	<i>доћи</i>	9.826
<i>arrive</i>	13.438	<i>стићи</i>	6.702
<i>path</i>	5.912	<i>стаза</i>	1.320
<i>road</i>	3.012	<i>пут</i>	14.873

Након што су примери за све лексеме преузети из корпуса, консултовани су референтни речници (за енглески језик *Oxford English Dictionary*, за српски језик *Речник српскохрватског књижевног и народног језика* и *Речник*

српскохрватског књижевног језика) и за сваку лексему чија су проширена значења анализирана у раду прикупљене дефиниције основних значења.

Затим су из скупа примера преузетих из корпуса издвојени они у којима је утврђено постојање метафорички мотивисаног проширења значења, што је учињено у складу с препорукама *Pragglejaz* групе (Pragglejaz Group 2007). Јединица анализе био је контекст, тј. шире окружење у коме се лексема у оквиру корпуса јавила. Обично се радило о реченици у којој се лексема налазила, али је у неким случајевима било потребно размотрити и реченице које долазе пре и после ње, како би се са сигурношћу тврдило да је у питању метафорички мотивисано проширење значења. Код неких случајно изабраних примера недостајао је контекст (примери из говорног језика) и такви примери одбачени су из даље анализе. У сваком примеру најпре је утврђено шта лексема означава у датом контексту, а затим је контекстуално значење упоређено са основним значењем речи, онако како је оно дефинисано у раније наведеним речницима. Уколико је контекстуално значење одговарало основном значењу речи, пример је одбациван. У случају постојања разлике између контекстуалног и основног значења речи, а контекстуално значење је било могуће разумети на основу основног, употреба речи означавана је као метафорична, а такав пример би био уврштен у даљу анализу. На основу описане процедуре за избор примера дошло се до коначног броја од 5269 примера за енглески и 7031 пример за српски језик, који су били предмет даље анализе.

Овако добијени примери обрађени су квалитативно и квантитативно. Најпре су издвојени елементи искуства које анализирани лексеми у свом проширеном значењу означавају и сврстани у шире категорије, а затим у домене апстрактног искуства. За сваки од апстрактних домена утврђена су појмовна пресликавања заснована на схеми ПУТАЊЕ која леже у основи проширења значења лексеми у те домене. С обзиром да је грађа прикупљена из репрезентативних корпуса два језика, спроведена је и квантитативна анализа добијених података како би се утврдила процентуална заступљеност употребе метафоричких пресликавања заснованих на схеми путање у структурирању појединих домена, чиме се стиче основа за уопштавање добијених налаза и извођење општијих закључака о типичним употребама метафоричких пресликавања у

концептуализацији појединих домена апстрактног искуства. О свему овоме детаљније ће бити речи у делу о резултатима истраживања.

III СХЕМА ПУТАЊЕ

3.1. Искуство с кретањем у простору

Као што смо раније нагласили, појам путање уско је повезан са два домена искуства – кретањем и простором. Искуствени домен кретања могао би да буде универзалан, а будући да је примарно у људском искуству, кретање је обично лексикализовано у свим језицима. Оно спада у базична људска искуства и има суштинску улогу у концептуализацији односа између људи и њихових тела: примарно кретање је „мајка когниције“ (Husserl 1980 у: Gibbs 2006). У физици, кретање се обично дефинише као промена положаја посматраног тела у односу на координатни систем везан за неко тело (референтно тело). У лингвистици се кретање може дефинисати као радња премештања неког објекта из места X у некој временској тачки t_1 на место Y у каснијем времену t_2 (Vujić 2009). Иако се и предмети крећу, кретање се, пре свега, опажа као обележје живих бића уопште, тј. припадности људском роду, што показује класична студија Хајдера и Зимелове (Heider&Simmel 1944), у којој су испитаници били склони да припишу људске карактеристике и намере геометријским облицима искључиво на основу опаженог кретања.

Просторне категорије такође се посматрају као примарни елементи искуства. С тим у вези, поставља се питање у којој мери су просторне категорије прејезичке, а колико засноване на језику. Превербални систем представља основу језика која ограничава оно што се може научити, па је функција језика да лексикализује појмовне представе као што су сликовне схеме, за које се обично сматра да постоје независно од језика и да му претходе (Mandler 1992, 1996). Како истиче Мандлер, превербалне појмовне представе углавном су просторне природе, па је однос између језика и простора далекосежан и свеобухватан. Опажање биолошког и неболошког кретања један је од раних извора сазнања који узрокује категоризацију ентитета који се крећу у живе и неживе. Бебе виде

мноштво објеката који се крећу на разне начине, али у основи свих тих врста кретања лежи праћење путање у простору.

У овом процесу прво се формира представа о томе да ли се ради о кретању живог или неживог тела, као и да ли је кретање самоизазвано или узроковано неким спољним агенсом. Бебе почињу да апстрахују просторне регуларности, које постају саставни део зачетака појмовног система. У процесу развитка, стварају се сликовне схеме које Мандлер (Mandler 1992, 1996) дефинише као ниво који посредује између перцепције и језика и олакшава процес усвајања језика. Оне спадају у категорије основног нивоа које код деце почињу да се формирају крајем прве године живота, а нарочито се издваја схема ПУТАЊЕ. Схема ПУТАЊЕ представља најједноставнију концептуализацију било ког предмета који се у простору креће одређеном путањом, без обзира на карактеристике самог предмета или путање (Mandler 1992). У раном узрасту, неопходно је да се деца ослањају на просторне информације које дају основу и структуру разумевања активности, док су непросторне информације секундарне и уграђују се у појмовни систем знатно касније (Mandler 2012).

Почев од друге године живота, дечје истраживање простора постаје сложеније и доводи се у везу с кретањем (Bowerman 1996a). На пример, постоје налази да већ на узрасту од три године кретање објекта постаје довољан знак за децу да употребе лексеме којима се исказује намера (Cannon & Cohen 2010). Иако је знање о простору нејезичке природе, важну улогу игра начин на који се простор структурира у матерњем језику. На пример, у поређењу кодирања просторних елемента у опису кретања код деце чији су матерњи језици енглески и турски, утврђено је да типолошка различитост ових језика у погледу кодирања начина и путање кретања утиче на начин на који деца усвајају кодирање догађаја повезаних с кретањем (Özyürek & Özçalışkan 2000). Иако постоји наизглед универзална организација простора, деца која говоре различитим језицима организују своје размишљање о простору у складу са обрасцима лексикализације својственим њиховом матерњем језику.

Нејезичко знање о простору игра велику улогу и у учењу нових речи за означавање простора, чак и у случајевима када се од деце захтева да разумеју речи које означавају простор, а које чују у говору других (Bowerman 1996a). Како

истиче Баурман, најраније усвојене просторне морфеме брзо се проширују на велики опсег референтних ситуација којима је заједничка апстрактна просторна сличност, те се стога може закључити да деца знају много тога о простору пре него што усвоје речи којима се он означава, односно, да усвајају просторне лексеме конзистентним редоследом који отприлике одговара редоследу којим усвајају односе које оне кодирају и ослањају се на своје разумевање простора у учењу нових речи.

Међутим, с обзиром да различити језици структурирају простор на различите начине, постоји велика разлика у томе шта деца знају о простору и шта треба да знају како би говорила о томе на одговарајући начин (Bowerman 1996a). Као што смо и раније напоменули, истраживања показују да начин на који је простор лексикализован у матерњем језику умногоме утиче на усвајање речи за просторне категорије, па се може закључити да „размишљање о простору (...) носи отисак језика“ (Bowerman 1996b: 170). Просторне семантичке категорије засноване на прејезичком искуству конвенционализују се сходно језику који их изражава, па се стога јављају и међујезичке разлике у овом пољу (Zlatev 2007). Категорије опажања мотивишу језичке категорије, али их не одређују у потпуности. У складу са овим тврдњама, Златев развија концепт просторне семантике, дефинишући је као проучавање значења просторног језика као саставног дела људске когниције. Постојање сталних паралела у искуству између простора и других семантичких домена доводи до проширивања значења израза који се примарно односе на простор у домен времена и друге апстрактне домене. Из овога следи да простор није затворено семантичко поље, већ чини важан део позадине за све остале концептуализације (Zlatev 2007).

Опажање предмета и њиховог кретања у простору се, у складу с начелима гешталт психологије, организује помоћу фигуре и основе (Talmy 1983). Фигура је обично покретни предмет, док је основа референтни ентитет који је најчешће непокретан и у односу на који се профилише положај, путања или правац фигуре. Као посебан случај односа фигуре и основе, Ланакер (Langacker 1987) истиче дистинкцију између трајектора и оријентира, наглашавајући да оријентир представља референтну тачку у односу на коју се трајектор процењује или смешта.

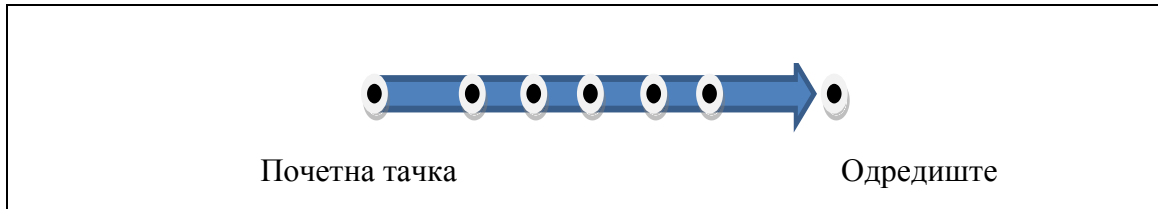
За оно што Ланакер назива трајектором и оријентиром, Пипер користи појмове локализатор и објект локализације, а појам оријентир употребљава за реченични елемент којим се успоставља однос између објекта локализације и локализатора (Piper 2001: 21). Златев (Zlatev 2007: 326–333) издваја следеће основне просторне семантичке појмове: трајектор, оријентир, референтни оквир, област, путању, правац и кретање. Под трајектором се подразумева ентитет чија је (транс)локација релевантна, а који може бити статичан и динамичан (*Она је у школи* према *Она је отишла у школу*). Оријентир је референтни ентитет у односу на који се прецизира локација или путања кретања трајектора. Референтни оквир представља координатни систем различитих оса и углова, а област конфигурацију простора у односу на оријентир. Путања се односи на кретање стварног или замишљеног трајектора у односу на оријентир. Правац је дефинисан као вектор који се простире дуж неке од оса које пружа референтни оквир, док је кретање заправо бинарна категорија, тј. или има кретања или га нема.

Тајлерова и Еванс уводе појам просторне сцене као апстрактне представе о просторно-физичкој конфигурацији у свету који нас окружује и она обухвата конфигурацијске и функционалне елементе (Tyler&Evans 2003: 50–51). У конфигурацијске елементе спадају трајектор, односно лоцирани елемент, који је обично мањи и покретан, оријентир, као елемент у односу на који се трајектор лоцира и који је обично већи и непокретан и појмовни просторни однос који повезује трајектор и оријентир. Функционални елементи одражавају интерактивну везу између трајектора и оријентира у одређеној просторној конфигурацији.

3.2. Путања и њени саставни елементи

Путања се може дефинисати на различите начине. Звартс (Zwarts 2005) је описује као усмерени део простора, односно трајекторију или орбиту дуж које се објекат креће. Свака путања има исте делове: извориште/почетну тачку, одредиште/завршну тачку и низ међутачака које почетну тачку повезују са одредиштем. Самим тим, оне повезују једну просторну тачку с другом (Johnson 1987). Стога се прелажење путање може представити стрелицом која повезује

почетну тачку и одредиште кретања, са великим бројем тачака између њих, које је покретни ентитет прешао (Слика 1).

Слика 1: Схема ПУТАЊЕ

У складу са оваквом дефиницијом, постоје и неке типичне карактеристике путање које проистичу из природе њених делова. Будући да су почетна и завршна тачка путање повезане серијом суседних тачака, ако се крене из тачке А и креће до удаљене тачке Б, неизоставно се пролази кроз све оне тачке на путањи које се налазе између. Људи који прелазе нека растојања то чине у одређеном смеру, од тачке А до тачке Б, и то обично са одређеном сврхом. Истраживања показују да се услед овакве организације кретања у простору, тј. веће усредсређености на достизање одређеног места, јавља асиметрија у корист циља, како у језичком кодирању извора и циља кретања, тако и при памћењу (Lakusta&Landau 2005, Papafragou 2010, Lakusta&Landau 2012). Такође, путања има и временску димензију, односно, време поласка из почетне тачке и доласка у завршну, чиме јој се намеће временски след (Johnson 1987).

Према Лејкофу и Џонсону (Lakoff&Johnson 1999: 33) елементи или „улоге“ у схеми ПУТАЊЕ су следећи: путник који се креће, изворна локација/почетна тачка, одредиште, односно, намеравана тачка до које путник жели да стигне, траса од почетне до завршне тачке, путања коју путник заправо прелази, позиција путника у одређеном тренутку, смер путника у одређеном тренутку и права крајња локација путника, која може, али не мора да буде жељено одредиште. Постоје и елементи који додатно профилишу кретање по путањи, као што су превозно средство, брзина кретања, препреке на путу, силе које делују на путника дуж путање, додатни путници итд. Путања може и да се прошири, сузи или деформише, али да и даље остане путања. Међутим, наглашава се да она не постоји као ентитет у реалном свету, већ се доживљава као траг у облику линије који објекти остављају при кретању.

Схема ПУТАЊЕ има и унутрашњу просторну логику по којој функционише (Lakoff&Johnson 1999). То значи да ако путник пређе одређену путању до крајње тачке, прошао је кроз све претходне тачке које она обухвата. Ако путује од А до Б, а затим од Б до В, то значи да је прешао пут од А до В. Ако постоји директна путања од тачке А до тачке Б, а путник се креће ка тачки Б, све више и више се приближава тачки Б. Ако две особе X и Y путују директном путањом од тачке А до Б и особа X обиђе особу Y, онда је X даљи од А, а ближи Б него што је то Y. Најзад, ако особе X и Y крену из тачке А у исто време и крећу се истом путањом према тачки Б, а X се креће брже него Y, онда ће особа X пре стићи у тачку Б него особа Y.

Раније смо описали метафору СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА, која лежи у основи многих концептуализација апстрактних појмова заснованих на искуству с кретањем по путањи. Лејкоф (Lakoff 1993) детаљно разрађује једну њену подметафору СВРХА РАДЊЕ ЈЕ ОДРЕДИШТЕ КРЕТАЊА, која обухвата следеће елементе: НАПРЕДОВАЊЕ ЈЕ КРЕТАЊЕ НАПРЕД, УЧИЊЕНИ НАПРЕДАК ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА, НАЗАДОВАЊЕ ЈЕ КРЕТАЊЕ УНАЗАД, ПРЕДВИЂЕНИ УСПЕХ ЈЕ РАСПОРЕД ПУТОВАЊА, ВИРТУАЛНИ ПУТНИК ДОСТИЖЕ УГОВОРЕНА ОДРЕДИШТА У УГОВОРЕНО ВРЕМЕ, ЗАПОЧИЊАЊЕ РАДЊЕ ЈЕ ОТПОЧИЊАЊЕ КРЕТАЊА ПО ПУТАЊИ, НЕДОСТАТАК СВРХЕ ЈЕ НЕДОСТАТАК СМЕРА, НЕПОСТОЈАЊЕ НАПРЕТКА ЈЕ ОДСУСТВО КРЕТАЊА И СПОЉАШЊИ ДОГАЂАЈИ СУ ВЕЛИКИ ПОКРЕТНИ ПРЕДМЕТИ.

Лејкоф и Џонсон (Lakoff&Johnson 1999) наводе низ пресликавања у метафори РАДЊА ЈЕ САМОИЗАЗВАНО КРЕТАЊЕ: ПОМОЋНА СРЕДСТВА ЗА ИЗВОЂЕЊЕ РАДЊЕ СУ ПОМОЋНА СРЕДСТВА ЗА КРЕТАЊЕ, НАЧИН ИЗВОЂЕЊА РАДЊЕ ЈЕ НАЧИН КРЕТАЊА, ПАЖЉИВА РАДЊА ЈЕ ПАЖЉИВО КРЕТАЊЕ, БРЗИНА ИЗВОЂЕЊА РАДЊЕ ЈЕ БРЗИНА КРЕТАЊА, СЛОБОДНА РАДЊА ЈЕ НЕДОСТАТАК ПРЕПРЕКЕ ЗА КРЕТАЊЕ, а ПРЕСТАНАК РАДЊЕ ЈЕ ПРЕКИДАЊЕ КРЕТАЊА (Lakoff&Johnson 1999).

Из гореизложених разматрања јасно је да је појам путање блиско повезан с искуством кретања.

Појмови путање и кретања такође су уско повезани с појмом путовања, који се може посматрати као метафорички сценарио (Lakoff 1993).⁵ Метафорички сценарио путовања у себи повезује поддомене кретања и путање и реализује се помоћу њихових елемената, с обзиром да је директно повезан са утеловљеним искуством кретања по путањи (Silaški & Đurović 2014). Појам путовања у себи носи и додатну компоненту очекивања о достизању жељеног циља, упркос изазовима на које путник може да наиђе (Zbierska-Sawala 2004 у Silaški & Đurović 2014), и налази се у основи веома продуктивног метафоричког пресликавања ДУГОРОЧНЕ СВРСИХОДНЕ АКТИВНОСТИ СУ ПУТОВАЊА.

Можемо навести и различите класификације путања. Џекендоф прави разлику између три типа путање у зависности од њеног односа према референтном објекту или месту: омеђене путање, правце и руте (Jackendoff 1983: 162). Код омеђених путања (енг. *bounded paths*) референтни објекат или место уједно подразумева и крај путање, што узрокује класичну структуру од–до. Код праваца (енг. *directions*), референтни објекат или место не налазе се на путањи, али би их она обухватила када би се проширила за одређену раздаљину. У случају рута (енг. *routes*), референтни објекат или место односи се на неку тачку унутар путање (на пример, код радње пролажења) и при проласку кроз њу не постоје одреднице у погледу крајње тачке кретања. Својства путање разликују се по томе да ли је неки објекат прелази, да ли се протеже или је усмерен дуж путање.

У складу с њеним кључним карактеристикама – почетном и завршном тачком и низом тачака које их повезују – посебно важне димензије у разматрању кретања по путањи су аблативност, адлативност и перлативност. Перлативност подразумева општу директивност, а посебна директивност се односи на аблативност (удаљавање) или адлативност (приближавање) (Piper 2001). Стога постоје и три типа кретања у односу на ове структурне елементе: аблативно,

⁵ Појам сценарија уводи Лејкоф, наводећи да сценарио подразумева почетно стање, низ догађаја и коначно стање, а структурира га схема ПУТАЊЕ у временском оквиру, тако да почетно стање одговара почетној тачки путовања, коначно стање одредишту, а низ догађаја који се дешавају одговара тачкама на путањи (Lakoff 1987: 285–286). Такође, други аутори помињу да се сценарио односи на везе које се успостављају између елемената неке схеме (Lakoff&Johnson 1999: 161). Музолф (Musolff 2006) говори о постојању метафоричког сценарија као начина организације појмова изворног домена. Према овом аутору, метафорички сценарио у себи носи низ претпоставки које чланови говорне заједнице имају о типичним аспектима неке ситуације из изворног домена, о учесницима и њиховим улогама, исходима, вредносним судовима, као и о томе шта се подразумева под успешним, нормалним, допуштеним и сл. (Musolff 2006: 28). Ове претпоставке затим се пресликавају на појмове циљног домена.

адлативно и перлативно. Аблативно кретање представља кретање усмерено у правцу удаљавања од почетне тачке кретања (оријентира), адлативно је оно кретање које је усмерено у правцу приближавања циљу кретања (оријентир), док се перлативно кретање дефинише као транзитивно кретање усмерено у правцу прелажења неке путање (Vuјović 2009: 14).

Глаголи су типична врста речи којом се кодира кретање (Piper 2001, Vuјović 2009). Поред глагола, у ову групу лексема спадају и просторни предлози који означавају усмереност, путању или и усмереност и путању, али, према мишљењу неких аутора, значење кретања добијају од глагола с којима се налазе (Tyler&Evans 2003). Семантичка обележја глагола кретања повезују путању с носиоцем кретања, док директивни предлози описују утемељеност путање у простору (на пример, енглески предлог *to* одређује путању у односу на циљ, а *from* је спецификује у односу на њену почетну тачку или извор) (Eschenbach et al. 2000). Другим речима, путања је „утемељена у семантичким структурама глагола кретања семантичком компонентом која их карактерише и приписује две специфичне улоге, улогу носиоца кретања и улогу путање кретања“, док директивни предлози „одређују геометријске карактеристике путање“ (Eschenbach et al. 2000: 143).

Пошто предмет ове анализе нису семантичке карактеристике лексике кретања у простору, већ општи образац сликовне схеме који она преноси, у представљању резултата ранијих истраживања о лексемама које су предмет овог рада усмерићемо се, пре свега, на запажања о просторним предлозима везаним за кретање дуж путање и глаголима који означавају кретање. Ове лексеме уједно су и биле предмет највећег интересовања аутора и обрађиване су са различитих теоријских становишта.

Глаголима кретања у енглеском језику детаљно се баве Икегами и Милер (Ikegami 1969, Miller 1972). Исцрпан опис и анализу глагола кретања у енглеском и српскохрватском језику даје Жиц Фукс (Žic Fuchs 1991), а Стаменковић разматра глаголе људског кретања у енглеском и српском и њихово превођење са енглеског на српски језик у оквиру теорије прототипа (Stamenković 2013). У анализи семантичких карактеристика глагола кретања у српском језику, Вујовић (Vuјović 2009: 9) под глаголима кретања подразумева све оне глаголе који значе

померање, кретање неког објекта О из тачке Х у тачку Y за неко време t. Филиповић (Filipović 2007: 4) користи термин „глаголи у изразима кретања“, будући да се понекад и глаголи који нису глаголи кретања у комбинацији са сателитом користе за изражавање кретања. Класификација глагола кретања могућа је на основу великог броја критеријума, као што су врста простора кроз који се одвија кретање, да ли је ентитет који се креће живо биће или не, да ли се кретање одвија вољно или невољно и сл. У литератури се истиче да није могуће направити прецизну класификацију у којој ће сваки глагол имати своје тачно одређено и увек исто место у систему, а могуће је да један глагол у различитим значењима припада и неким другим класама (Levin 1993, Vujić 2009).

Но, може се издвојити неколико класификација, попут оне коју даје Левинова за енглески језик (Levin 1993: 263–270). Као подгрупе глагола кретања у енглеском језику, она издваја глаголе инхерентно усмереног кретања (нпр. *arrive, come, depart, go, return*), глаголе напуштања (нпр. *abandon, desert, leave*), глаголе који изражавају начин кретања (нпр. *bounce, hasten, hurry, leap, rush*), глаголе кретања помоћу превозног средства (нпр. *cycle, ski, cruise, fly, sail*), глаголе плесања (нпр. *boogie, dance, jive, waltz*), глаголе јурења (нпр. *chase, follow, pursue, track*) и глаголе праћења (нпр. *accompany, escort, guide*). Диксон дефинише седам подтипова кретања у енглеском: трчање (глаголи који описују начин кретања, као што су *run, walk, spin, climb, dance*), стицање (глаголи који означавају кретање у односу на тачно одређено место, попут *arrive, go, come, depart, travel, reach*), померање (проузроковање кретања нечега у односу на одређено место, као код глагола *take, send, move, raise*), праћење (кретање у односу на покретни ентитет, као код глагола *follow, lead, guide, accompany*), преношење (кретање у односу на објекат који се креће, најчешће у односу на нечију руку, као код глагола *carry, bear, transport*), бацање (узроковање кретања неког ентитета, као код глагола *throw, pour, push, pull*) и испуштање (нежељено кретање, као код глагола *fall, drop, upset, overturn*) (Dixon 2005: 102–110).

У класификацији коју за српски језик даје Вујовић (Vujić 2009: 36) појављује се пет лексичко-семантичких група глагола кретања. Прву чине они који изражавају начин кретања (у усправном положају, нпр. *корачати, ходати, храмати, гегати се* или у хоризонталном положају, по земљи или у води).

Следећа група су глаголи брзог кретања, попут *трчати*, *јурити*, *јесурити*. Групом директивних глагола кретања изражава се присуство или одсуство директивности (*лутати*, *скитати*, *бежати*, *стићи*), затим превозно средство (*јахати*, *возити се*, *бродити*, *веслати*) и путања кретања нагоре (*пењати се*). Веома исцрпну класификацију глагола кретања везаних за област саобраћаја даје Димковић-Телебаковић у окриљу компонентне анализе, издвајајући седамнаест дистинктивних обележја која одређују ове глаголе у енглеском и српском језику (Dimković-Telebaković 2009).

У класификацијама глагола кретања углавном се истиче прототипичност енглеског глагола *move*, односно, у српском језику, глагола *кретати се* (Dimković-Telebaković 2009, Vujić 2009). Та прототипичност одражава се у чињеници да је овим глаголима могуће парафразирати сваки глагол кретања, односно да су у питању хипероними чији семантички садржај је укључен у значење свих осталих глагола кретања (Vujić 2009). Овакав статус може се приписати и енглеском глаголу *go* који означава прелажење сваке тачке на путању и стално прелажење пута између тачака А и Б (Jackendoff 1983).

Истраживања предлога у енглеском језику веома су бројна. Раден и Дирвен (Radden&Dirven 2007) истичу да највећи број предлога у свом основном и историјски примарном значењу означава управо просторне односе. Бенет се бави просторним и временским употребама предлога *from* и *to* као предлозима који означавају извор и циљ, док предлог *towards* изражава правац кретања према циљу (Bennett 1975). Предлогом *from* као предлогом извора који означава одвајање од тачке у односу на коју се оријентишемо бави се и Дирвен (Dirven 1993), а Тејлор обрађује предлог *towards* као елемент који профилише имперфективну путању, тј. подстиче једнодимензионалну конфигурацију тачака у односу на одредиште (Taylor 1993). У опсежној анализи проширења значења просторних предлога, за ово истраживање релевантни предлози сврстани су у оне који означавају смер у одређеној тачки у простору – предлози који се односе на извор: *from*, *away from*; циљ: *to*, *at*, *for*, *towards*; путању: *by*, *past*, *via* (Radden&Dirven 2007).

Многи аутори истраживали су предлоге у српском језику који представљају предмет ове анализе. Предлогом *од* подробно се бави Антонић

(Antonić 2006), истичући да је његово основно семантичко обележје аблативност, која може да се транспонује на апстрактном плану. Детаљну синтаксичку и семантичку анализу предлога *до* такође даје Антонић (Antonić 2007), наводећи да овај предлог успоставља двочлани микросистем антонимног семантичког односа с предлогом *од*, као и да се ова два предлога појављују као елементи минималне двоструке падежне структуре с предлозима *од/до* (везана аблативно-адлативна структура). Семантичко-синтаксичким одликама ове конструкције бави се и Стијовић (Stijović 2006). Прве расправе о употреби предлога *према* налазимо код Стевановића (Stevanović 1934, 1961-1962). Предлог *према* из дијахронијске и синхронијске перспективе такође обрађује и Стојановић (Stojanović 2007), истичући да до појаве и ширења конструкције *према* са дативом у значењу циља, управљености, усмерености кретања, дијахронијски гледано, долази веома касно. Ослањајући се на резултате претходних истраживања, Антонић (Antonić 2011) се подробно бави синтаксичким и семантичким обележјима предлога *према* у савременом српском језику, класификујући га као један од типичних лексичких експонената обележја директивности. Искрпну когнитивнолингвистичку анализу предлога *through* и *кроз* даје Кликовац (Klikovac 2006) у оквиру студије о схеми САДРЖАВАЊА у енглеском и српском језику, наглашавајући да је типични локализатор уз ове предлоге КАНАЛ као садржатељ издуженог облика који омогућава одлажење до неког места или постизање неког циља; када се употребљавају уз апстрактне локализаторе који означавају оно на чему се неке активности врше, те активности се концептуализују као путовање.

3.3. Опис лексема које означавају анализиране елементе путање

Могуће је узети бројне елементе путање као оквир истраживања: најпре, изворну локацију/почетну тачку, одредиште/крајњу тачку, трасу од почетне до завршне тачке, путању коју путник заправо прелази, брзину кретања, а затим и евентуално постојање превозног средства, других путника на истом путу, позицију и смер путника у одређеном времену итд. Одлучили смо се за оне елементе које се могу сматрати најопштијим и неопходним карактеристикама сваке путање: извориште, одредиште, низ међутачака које их повезују и простор

по коме се кретање одвија. Стога су лексеме које профилишу односе трајектора и оријентира у склопу ових елемената путање сврставане у категорије које су назване: удаљавање од почетне тачке на путањи (аблативност), процес прелажења тачака на путањи (перлативност), приближавање и достизање крајње тачке на путањи (адлативност) и простор по коме се кретање одвија и који трајектор прелази. Иако нису конкретно разматране лексеме које означавају неке друге компоненте путање (путника, брзину, смер и сл.), оне су се појавиле у примерима из нашег корпуса у комбинацији са анализираним лексемама и додатно осветлиле утврђена метафоричка пресликавања заснована на схеми ПУТАЊЕ.

Најпре је направљен шири списак лексема у оба анализирана језика према елементима путање које су у фокусу истраживања. Почетни списак обухватио је већи број лексема и сачињен је на основу ранијих истраживања у овој области. У процесу одабира циљ је био да се пронађу оне лексеме које најопштије означавају анализиране компоненте схеме ПУТАЊЕ (важе за све случајеве кретања, независно од начина кретања, коришћења превозног средства и сл.), тј. типични представници категорија које смо одабрали.

При одабиру лексема критеријум је био, најпре, да се основно значење лексеме односи на кретање, односно специфични елемент схеме ПУТАЊЕ. С друге стране, важни фактори били су и број метафоричких значења наведен у референтном речнику и потврђен у прелиминарној анализи, могућност утврђивања јасне везе између основног и метафоричког значења, као и укључивање преводних еквивалената у енглеском и српском језику како би се пратио приближно исти појмовни садржај у два језика.

У категорији удаљавања од почетне тачке на путањи (аблативности) разматрани су предлози и глаголи. У оба анализирана језика издвајају се типични аблативни предлози: у енглеском *from*, у српском *од* (Bennet 1975, Dirven 1993, Eschenbach et al. 2000; Antić 2006). Иако постоји већи број глагола у енглеском језику којима се изражава удаљавање од неког оријентира у простору, појавиле су се тешкоће у проналажењу адекватних представника ове категорије по горенаведеним критеријумима: да им примарно значење буде оно које је везано за кретање тј. удаљавање од неке тачке на путањи и да постоји јасна веза између основног и метафоричког значења. Према Радену, глаголи у енглеском језику

којима се најчешће профилише извор кретања су *go*, *depart* и *leave* (Radden 1996), а њима се могу прикључити и глаголи *start*, *set out* и *go away*. Консултујући референтни речник за енглески језик, долази се до закључка да се према нашим критеријумима одабира лексема неки од ових глагола ипак не могу сматрати типичним представницима аблативности, тј. да им значење удаљавања од просторног оријентира није међу примарним значењима. На пример, за глагол *start*, који би био паралела српском глаголу *кренути*, значење отпочињања путовања или напуштања одредишта наведено је тек као једанаесто, а за глагол *set out* којим се означава исти појмовни садржај као код глагола *start*, ово значење је двадесетчетврто по реду. С друге стране, код глагола *leave*, долази до преплитања значења напуштања, које је у речнику наведено као прво, и значења удаљавања од неке тачке у простору, које је наведено као друго. У прелиминарној анализи примера из корпуса за овај глагол показало се да поређењем основног и контекстуалног значења у случајевима када долази до проширења значења не можемо са сигурношћу тврдити да је проширење мотивисано само значењем кретања, а не и напуштања. Стога су глаголи *leave*, *start* и *set out* одбачени, а глаголи *depart* и *go away* задржани, иако се ни они не сматрају идеалним представницима ове категорије (за детаљан опис значења ова два глагола в. поглавље 3.3.1). Глагол *go*, који је укључен у нашу анализу примарно као припадник категорије перлативности, у појединим случајевима такође има аблативно значење.

За разлику од глагола у пољу аблативности у енглеском језику, у српском је било лакше пронаћи представнике ове категорије који су адекватни за нашу анализу. Разматрани су глаголи *отићи*, *кренути* и *поћи* и показало се да сва три имају примарно значење удаљавања од почетне тачке на путањи. Одбачен је глагол *поћи*, који, иако типичан аблативни глагол, има мање метафоричких значења од друга два глагола.

У категорији перлативности разматрали смо предлоге *through* у енглеском и *кроз* у српском језику (Tyler&Evans 2003, Klikovac 2006). Што се глагола тиче, профилисање путање кретања карактеристично је за енглеске глаголе *go*, *pass* и *travel* (Radden 1996), а у српском се перлативно усмерено кретање, тј. кретање с циљем прелажења неке путање типично означава глаголима *ићи*, *прећи* и *проћи*

(Vujić 2012); у почетном разматрању њима смо придодали глагол *путовати* као паралелу енглеском глаголу *travel*. Након консултовања референтних речника, глаголи *travel* и *путовати* су одбачени јер је поред значења кретања уопште, њихово примарно или друго значење кретање превозним средством. Глагол *прећи* није анализиран јер се у прелиминарној анализи показало да има мање метафоричких значења од осталих разматраних глагола.

Типични адлативни предлози у енглеском јесу *to* и *towards* (нпр. Bennett 1975, Tyler & Evans 2003, Zwarts 2005), а у српском језику *до*, *према* и *ка* (нпр. Antičić 2004, 2007, 2011, Stojanović 2007). У енглеском језику најчешће навођени глаголи којима се профилише циљ кретања јесу *come*, *arrive* и *reach* (Radden 1996). У српском постоји већи број адлативних глагола који обично настају префиксацијом, попут *доћи*, *прићи*, *наићи*, *ући*, *стићи* (Vujić 2012). Постоји велики број истраживања која су се бавила семантиком глагола *come* као типичног адлативног глагола (Radden 1996, Goddard 1997, Nishi 2012), њему смо за енглески језик придодали глагол *arrive* за који се у прелиминарној анализи корпуса показало да има већи број метафоричких значења него глагол *reach*. Из скупа глагола за српски језик за даљу анализу одабрали смо два, *доћи* и *стићи*, за које се у референтним речницима јасно наводи примарно значење адлативности, а који се могу посматрати као паралеле енглеским глаголима *come* и *arrive*.

Најзад, као представници категорије простора по коме се кретање одвија и који трајектор прелази разматране су и укључене у анализу лексеме *path* и *road* за енглески језик и *стаза* и *пут* за српски језик, јер најопштије означавају простор кретања трајектора (а не специфичне врсте таквог простора, као што су, на пример, оне које означавају енглеске лексеме *highway*, *street*, *pathway*, *footpath*, *track* или српске *аутопут*, *улица*, *стазица* и сл.). Иако би у појединим случајевима представљала паралелу српској именици *пут*, није анализирана енглеска именица *way* (која је у референтном речнику дефинисана преко лексема *path* и *road*). Ипак, треба нагласити да ова именица такође има разгранату мрежу значења и да би, у појединим случајевима, било могуће направити паралелу између неких метафоричких значења анализираних именице *пут* и ове лексеме.

Ни у једној од категорија нису разматрани ни глаголи *move* у енглеском и *кретати се* у српском језику јер се примарно односе на кретање уопште, без

спецификовања појединих елемената путање. У српском језику разматрани су само свршени облици глагола (*отићи, проћи, доћи, стићи*), а не и несвршени (нпр. *одлазити, пролазити, долазити, стизати*) јер се претпостављало, а у прелиминарној анализи и потврдило, да неће бити значајније разлике у метафоричком проширењу значења.

При претраживању корпуса нису бележени примери у којима се у енглеском јављају фразни глаголи који за основу имају неки од глагола који су одабрани за анализу. Изузетак у случају фразних глагола направљен је за *go away* у категорији аблативности, али разлог за то била је чињеница да је овај глагол одабран у категорију аблативности према свом појмовном садржају, тј. испунио је критеријуме за ову категорију. Такође, у српском језику нису разматрани они глаголи које је могуће добити префиксацијом од анализираних глагола; као и у случају глагола *go away*, глаголи *отићи, проћи* и *доћи* који би се могли сматрати изведеницама глагола *ићи* анализирани су јер су оцењени као прототипични чланови одабраних категорија које описују елементе схеме ПУТАЊЕ.

Тако се дошло до коначног списка лексема које примарно означавају кретање по путањи или саму путању, које су даље анализирани како би се утврдила метафоричка пресликавања заснована на схеми ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику:

1. Удаљавање од почетне тачке на путањи (аблативност)

- Енглески језик: предлог *from*, глаголи *go away* и *depart*
- Српски језик: предлог *од*, глаголи *отићи* и *кренути*

2. Процес прелажења тачака на путањи (перлативност)

- Енглески језик: предлог *through*, глаголи *go* и *pass*
- Српски језик: предлог *кроз*, глаголи *ићи* и *проћи*

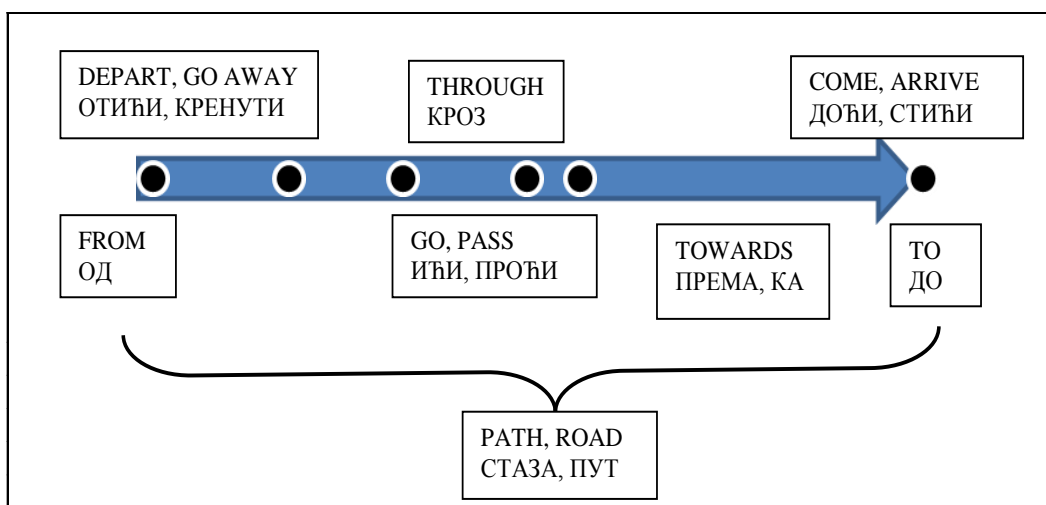
3. Приближавање и достизање крајње тачке на путањи (адлативност)

- Енглески језик: предлози *to* и *towards*, глаголи *come* и *arrive*
- Српски језик: предлози *до, према* и *ка*, глаголи *доћи* и *стићи*

4. Простор по коме се кретање одвија и који трајектор прелази

- Енглески језик: именице *path* и *road*
- Српски језик: именице *стаза* и *пут*

Треба напоменути да ове лексеме не изражавају потпуно истоветан појмовни садржај у оба анализирана језика, иако су у већини случајева у питању преводни еквиваленти. Начин на који оне покривају различите аспекте схеме ПУТАЊЕ може се представити следећом сликом:

Слика 2: Лексеме које су укључене у анализу и њихова веза са елементима схеме ПУТАЊЕ

У наредним деловима овог поглавља одабране лексеме биће детаљније представљене на основу речничких дефиниција. Опис лексема за енглески преузет је из *Oxford English Dictionary* (OED), а за српски језик коришћени су *Речник српскохрватског књижевног и народног језика* (РСАНУ) и *Речник српскохрватског књижевног језика* (РМС). Овакав преглед важан је како би се представило основно значење лексема и назначили правци могућег проширења значења засновани на означавању кретања, онако као су они документовани у референтним речницима два анализирана језика. Такође, у појединим случајевима, укратко ћемо се осврнути на нека од истраживања која су се бавила овим лексемама, у случајевима када таква истраживања постоје и када су релевантна за предмет нашег рада.

3.3.1. Удаљавање од почетне тачке на путањи (аблативност)

У овој категорији, за енглески језик разматрани су предлог *from* и глаголи *go away* и *depart*, а за српски предлог *од* и глаголи *отићи* и *кренути*.

Енглески језик

- *from*

Према OED, предлог *from* означава тачку поласка или место одакле потиче кретање, док у комбинацији с предлогом *to* означава промену места од једне до друге тачке, као у примерима:

1. During the voyage of the sacred ship to and **from** Delos.
2. Xavier's name was repeated **from** mouth to mouth with cries of vengeance.

Овим предлогом такође се означава почетна тачка или прва од две границе које дефинишу неко растојање у простору (пример 3) или изражава ограничење (пример 4):

3. **From** title to colophon all is sound and whole.
4. **from** four to ten

Предлог *from* употребљава се и у сфери времена: означава почетну временску тачку (пример 5) или почетак неког периода (пример 6).

5. I knew him **from** a boy.
6. The gate was erected in 1846 and the public were effectually excluded **from** that year.

Постоје и сродне употребе у означавању места или предмета који остаје у даљини или који оставља објекат који се повлачи или одлази (пример 7), означавању удаљености или одсуства (пример 8) и означавању одвајања, ослобађања, избављења (пример 9). Остала значења односе се на извор, издвајање из групе или масе, позицију с које потиче кретање или активност и њено ширење (*from their point of view*), као и порекло, разлог, узрок или мотив.

7. He withdrew **from** the council unobserved.
8. Veii lay about ten miles **from** Rome.
9. The narrow tract separated **from** Mekran by the range of hills which form Cape Arboo.

Да је ово типичан предлог који означава аблативност потврђују и ранија истраживања, која га сврставају у предлог извора којим се означава одвајање од тачке у односу на коју се оријентишемо на путањи (Bennet 1975, Jackendoff 1990, Dirven 1993, Eschenbach et al. 2000, Zwarts 2005).

- *go away*

Фразни глагол *go away* наводи као 75. одредница у оквиру глагола *go* и то у значењу одлажења од неке особе или места (OED). Проширује значење у сферу живота, означава умирање (пример 2).

1. He **went away** as he had come.
2. He was reasonably well recovered in show, but **went away** in his sleep, when it was least looked for.

- *depart*

У сфери кретања, глагол *depart* означава одлажење од неке особе или неког места (примери 1, 2). Јавља се и у фрази *to depart this life* у значењу умирања (пример 3), као и у комбинацији с предлогом *from* да значи одступање, уздржавање од неке активности (примери 4, 5).

1. She then said to him, **Depart**, and return not hither.
2. The train **departs** at 6.30.
3. I went to visit him the day before he **departed**.
4. Disinclination to **depart** from the long-established practice.
5. They **depart** from received opinions.

Српски језик

- *од*

У РСАНУ описан је као предлог који у свом основном значењу означава почетну границу нечега. Она може бити просторна (граница простирања, пружања нечега што има просторни домашај) (примери 1, 2, 3); као и временска (граница нечег што има трајање, временско протезање или оквир) (примери 4, 5, 6).

1. пруга **од** Београда до Бара
2. земљиште **од** пута до потока

3. од извора до ушћа
4. од Божића до Ускрса
5. од сетве до жетве
6. од зоре до мрака

Такође означава и извор, исходиште, услов или битан чинилац нечега, али се у овим значењима не наводи с глаголима кретања.

За ово истраживање релевантна је употреба предлога *од* као елемента просторног генитива, када има значењско обележје аблативности типа удаљавања (полазишта) (Antonić 2006). Ово истраживање показало је да неки глаголи кретања у својству локализатора добијају појам с обележјем аниматности и прелазе у поље апстрактног психолошког односа аблативности, имплицирајући успостављање негативног социјалног односа између субјекта и објекта аблатива, као у примеру *Удаљио се од своје породице*. Такође је значајан случај када предлог *од* означава темпоралну квантификацију у ужем смислу, тј. одмеравање дужине трајања у времену (Antonić 2006: 137–138).

- *отићи*

Основно значење глагола јесте „1.а. напустити неко место, удаљити се, уклонити се. б. поћи, кренути, запутити се; отпутовати. в. (од кога, од чега) оставити, напустити кога“ (РСАНУ), као у примеру:

1. Још пре пет дана **отишла** је својој сестри у Готу.

Остала релевантна значења овог глагола која наводи РСАНУ јесу „одати се, посветити се чему“ (пример 2), „бити, постати оно што се допуном исказује“ (пример 3), „проћи, протећи, минути“ (пример 4). Слично је и значење „нестати, пропасти“ (пример 5), које укључује означавање погибије или умирања (пример 6). Јавља се и у оквиру израза *отићи на онај свет, отићи у гроб, отићи у страну*, који се могу сматрати проширењем значења у оквиру схеме ПУТАЊЕ.

2. **Отишао** је на занат.
3. **отићи** у адвокате/ учитељице
4. У што ми је **отишао** живот?
5. **Оде** закон, **оде** правица, **оде** поштење.
6. Мој Чамчо, тешко мени, **оде** ми најбољи друг!

- *кренути*

Прво значење овог глагола наведено у РСАНУ јесте „поћи, упутити се“ (пример 1). Као друго наводи се веома важно значење „добити повољан ток, почети се развијати с изгледима на даље брзо напредовање; уопште добити неки обрт, доспети у неко стање које се све више развија у одређеном правцу“ (примери 2, 3, 4).

1. Пароброд је засоптао, задимио и **кренуо**.
2. Трговина је **кренула**.
3. Послови су **кренули**.
4. Вратио се весео, јер је жени сасвим **кренуло** на боље.

Јавља се и у значењу отпочињања (пример 5), као и одлучности да се нека радња изврши (пример 6).

5. Ако је Први устанак и **кренуо** од сече кнезова ... руковођење борбом се од првог дана налазило изван кнежевског круга
6. Кад су моја браћа дознала, да сам намјерио узети Јању, припријетише ми, да ће ми сваки комадић учињети као ухо, ако на то **креним**.

Ранија истраживања показују да глаголи *отићи* и *кренути* припадају групи глагола синхронизованог кретања у усправном положају помоћу сопствених удова који имају аблативно значење, где је *отићи* прототипски за групу глагола којима се у српском језику изражава аблативност (Vuјović 2009). Глагол *отићи* доминантан је за групу глагола кретања опште аблативне усмерености јер учествује у опису скоро свих глагола кретања из ове групе као што су *одјурити*, *откорачати* итд. („отићи на начин исказан глаголском основом“) (Vuјović 2012: 88).

У групи анализираних лексема које изражавају аблативност енглески предлог *from* и српски *од* посматрају се као преводни еквиваленти. Иако је основно значење глагола *depart*, *go away*, *отићи* и *кренути* разматраних у овој категорији одлажење, напуштање неког места, српски глагол *отићи* може се посматрати као преводни еквивалент глагола *depart* и *go away*, док то није случај с глаголом *кренути*, који адекватније изражава појмовни садржај обухваћен енглеским глаголима *start* и *leave* који нису предмет наше анализе.

3.3.2. Процес прелажења тачака на путањи (перлативност)

У овој групи за енглески језик анализирани су предлог *through* и глаголи *go* и *pass*, а за српски предлог *кроз*, као и глаголи *ићи* и *проћи*.

Енглески језик

- *through*

Овим предлогом изражава се однос транзиције или смера од једне границе до друге и углавном означава кретање у простору.

1. There is a path **through** the wood.
2. George was lying dead, with a bullet **through** his heart.
3. The Oxonians showed good form **through** choppy water.

Кретање може бити с једног краја, стране или површине проласком унутар ентитета, тј. проласком кроз саму ствар или постојећи отвор или пролаз (примери 1, 2). Означава и кретање или смер у одређеним границама, дуж нечега (пример 3).

Употребљава се у сфери времена да означи читаву дужину временског периода или радње, односно, време од почетка до краја (примери 4, 5), као и интервал од почетка до краја неке радње или искуства (пример 6) или да нагласи крај радње (пример 7).

4. The same sanguine temperament of mind which has attended him **through** life.
5. Thus Adam lamented **through** the still night.
6. An old land surveyor put him **through** a long catechism.
7. When shall you get **through** your task?

Означава и позицију или тачку до које се долази (пример 8), или завршавање неке активности (пример 9), као и простирање дуж читавог ентитета, прелажење сваког дела (пример 10).

8. I am half **through** the poem.
9. Is he **through** his examination?
10. Minute particles diffused **through** the atmosphere.

Тајлерова и Еванс описују овај предлог као просторну партикулу која означава просторни однос у коме трајектор заузима низ суседних просторних тачака у односу на ограничени оријентир, при чему се подразумева постојање тачке уласка, изласка и низа тачака које их повезују (Tyler&Evans 2003). Значења која се развијају из искуствених корелација везаних за просторни однос који се типично означава предлогом *through* обухватају структурирање компоненти почетка и краја неке активности, серије догађаја који се дешавају током продуженог временског периода, преношења, средства при постизању циља, као и узрока (Tyler&Evans 2003: 220–227).

- *go*

У ОЕД овај глагол описан је као непрелазни глагол кретања, који изражава (1) кретање које се посматра без обзира на почетну тачку или одредиште; (2) удаљавање од говорника, или од тачке у којој се он ментално налази; (3) кретање према или до места које није оно на коме се говорник налази. Самим тим, може се закључити да је ово глагол који би се могао посматрати као глагол којим се изражава и перлативност и аблативност и адлативност.

Као прво значење наводи се кретање без обзира на тачку поласка или одредиште: (а) ићи пешке, (б) живети и кретати се (примери 1, 2). У оквиру овог значења, наводи се низ проширења: заузети физички или морални курс (пример 3), преносити неке приче од уста до уста (пример 4), ток неког догађаја или следа догађаја (пример 5).

1. I'm so frightened, I scarce know whether I sit, stand, or **go**.
2. The fairest May she was that ever **went**.
3. The man who **goes** straight in spite of temptation.
4. As the story **goes** ...
5. The annual dinner never **goes** better than when he is in the chair.

Друга велика група значења односи се на удаљавање од неке тачке, углавном с предлогом *from* (пример 6), у којој такође долази до проширења у сферу живота и постојања уопште (у значењу престанка постојања, умирања: примери 7, 8).

6. Turning sharply to the right, [she] was in an instant **gone** from sight.

7. Sometimes the eyesight **goes** forever.
8. We're here today and **gone** tomorrow.

Трећа велика група значења односи се на употребу овог глагола за означавање смера или одредишта кретања (примери 9, 10). Проширује значење да означи избор занимања или начина живота у комбинацији са местом запослења, школовања и сл. (пример 11), као и бављење одређеном активношћу (пример 12), и у значењу извођења неке активности до одређеног ступња напретка или завршености са различитим комплементима као што су *far*, *near*, *high* и сл. (пример 13).

9. The Baron turned round to **go** downstairs.
10. Which way **goes** to Bristol?
11. **go** to college/the university/prison
12. He had [...] **gone** to housekeeping.
13. Strafford really **went** some way towards bringing his scheme to pass.

- *pass*

У OED описан је као најопштији глагол којим се изражава кретање напред и који може да се односи на ходање, трчање, јахање, летење, пливање, као и на преношење, вучу, возњу, или покретање на било који начин. Као непрелазни глагол, у већини случајева може да се замени глаголом *go*, нарочито уз предлоге или прилоге који изражавају смер кретања.

У основном значењу описан је као глагол који изражава кретање напред и често се употребљава с прилозима и прилошким допунама (примери 1, 2). Наводи се и означавање преласка из једног стања у друго (пример 3), као и умирање (пример 4).

1. But where he **passed**, he terror threw.
2. The marrow **passes** into the articular cavities.
3. The patient then **passes** into a severe general lichen, after the ordinary type.
4. There **passed** from among us a man who held a high position in English literature.

Употребљава се и у сфери времена за означавање протицања времена (пример 5), као и за одвијање догађаја (пример 6). Комбинације с предлозима могуће су са било којим предлогом који изражава кретање или смер. Постоји и

низ значења које овај глагол остварује као прелазан (нпр. проводити време, живот и сл.), али овде ће бити разматрано проширење значења овог глагола само као непрелазног.

5. Make haste, time **passes**.

6. Intelligence of what was **passing** was conveyed to the Lord President.

Српски језик

- *кроз*

У речнику САНУ, описан је као предлог за означавање кретања, односно, пролажења од једног положаја ка другом. Типична средина за кретање је унутрашњост, односно, тродимензионални простор или честице материје или масе (*кроз* воду, ваздух, васиону). Подзначења укључују кретање с једне на другу страну неке преграде или препреке продирањем, провлачењем између њених делова и сл. (пример 1), с једне на другу стране нечега цевастог, шупљег, ограниченог (пример 2), кретање простором по коме је нешто што пружа отпор кретању или у шта урања оно што се креће (пример 3), простором који нешто обухвата географски/површински (пример 4), као и између јединки скупине, групе или мноштва (пример 5).

1. **Кроза** сухе гране, којима бјеше покривена колиба, протицала је киша.

2. **Кроз** капију већ је ушла.

3. газити **кроз** блато / ићи **кроз** траву

4. Долина, **кроз** коју тече река Арно, пуна је сваке красоте и милине.

5. Слепци и богаљи мувају се тамо-амо **кроз** народ.

Друго значење односи се на ширење, распростирање, разливање чега унутрашњошћу нечега (примери 6, 7), територијални домет, границе, простор ширења или вршења радње (пример 8), као и садржај, материју или оквире у којима се нешто испољава (пример 9). У трећем значењу, између осталог описује радњу, збивање, појаву коју прати или с којом се напоре догађа нешто друго (пример 10) као и нешто што утиче на начин, угао посматрања, оцењивања или доживљавања чега (пример 11).

6. Чисто ми **кроз** срце пролеће нека туга.

7. Грижња поданичке савјести пролетје ми **кроз** главу.

8. **Кроза** село брзо се ширио глас.
9. Ово је правило одржано **кроза** сав буквар.
10. Љуби нам образе и **кроз** сузе нас заклиње.
11. Није то само музика, већ нешто друго, како да вам кажем, **кроза** шта ја осјећам нешто лијепо у себи.

Важна су и значења поступка, процеса коме се нешто подвргава (пример 12), тока или развоја, етапе, фазе којом неко или нешто пролази или уопште околности, ситуације којима је нешто изложено (примери 13, 14).

12. проћи **кроз** контролу/обраду
13. У записнику је нађен и потпун опис путовања и невоља **кроз** које је експедиција прошла.
14. Умире ли икад за нас онај тко нас је тровао, гњечио, ломио, повлачио **кроз** понижење.

Означава и време по истеку кога се нешто дешава (примери 15, 16), као и временски интервал током кога се нешто одвија (пример 17):

15. Ето **кроз** који дан. Тко зна. Велик је бог.
16. **Кроз** неколико година, случај је хтио да Вукасовић под старе дане осиромаша.
17. Срећа ми се смешила **кроз** цело време коцкања, док је, напротив, она стално губила.

- *ићи*

РСАНУ наводи укупно 15 значења овог глагола и велики број израза у којима се појављује. Основно значење је кретати се „ногама корачајући, ходати, пешачити“, „јашући“ и „каквим превозним средством, путовати“ (примери 1, 2, 3).

1. **Идем** друмом, а ноге ми пече врела прашина.
2. Он посједа добра коња свога / **Иђе** краљу кроз гору зелену.
3. Данас су пропелери јаки а крила заносна. Лако се **иде** изнад кровова и оцака.

Може да означи и аблативно кретање (примери 4, 5), које се проширује и на сферу времена у смислу одмицања (примери 6, 7), као и ступања у службу, организацију (пример 8) или брак (пример 9).

4. Ако ти је право, ради онако како ја хоћу, ако ли нећеш, **иди** куд те очи воде.
5. А сад збогом, можеш **ист'**, јер имам свога посла да посвршавам.

6. Време **иде**, време бежи.
7. Лета **иду**, а он се не мења.
8. **Иди** у жандаре, кад нећеш да учиш.
9. И доиста за Османа **идеш**.

Као и енглески глагол *go*, поред аблативног, може да означава и адлативно кретање (примери 10, 11). Оно се проширује у сферу времена (пример 12).

10. Кад нам каза капетан да **иде** изасланик, лепо премреше људи.
11. Канда се чује ларма? Море ови одистински **иду**! О, брате, што ме снађе напаст ни крива ни дужна.
12. **Иде** наима Божић, а у њих није било ни новчића готовине.

Означава и кретање уопште (пример 13) и трајање (пример 14).

13. Високо над њим **иду** облаци.
14. Реализам, доба разума ... доба које **иде** од 1870. до 1900.

- *проћи*

У РМС основно значење овог глагола дефинисано је као „идући прећи преко каквог простора, отићи с једног места на друго, превалити какав пут“, и фигуративно (примери 1, 2). Остала значења везана за кретање јесу шетати, мимоилазити у ходу или возњи, оставити иза себе у путовању, пропутовати (примери 3, 4).

1. **Прошла** [је] кроз ходник на прстима.
2. Окупљамо [се] да бисмо ... свој поглед бацили у прошлост да угледамо пут који смо **прошли**.
3. Треба ... нагло привући лопту и **проћи** покрај противника.
4. Кад смо **прошли** Пераст ... ушли смо у ... Вериге.

Значења која могу да се посматрају као проширена укључују „пронети се, раширити се“ (пример 5), „напустити, оставити, ослободити се чега“ (пример 6), „искусити, претрпети, поднети, проживети“ за стања (пример 7), „обновити, поновити што у машти, у мислима“ (пример 8), „подврћи се чему каквом поретку, учењу, контроли и сл.“ (пример 9), „имати успеха, свршити, завршити што с

каквим успехом“ (пример 10), „бити примљен, прихваћен, изабран већином гласова“ (пример 11), „престати болети, зацелити“ (пример 12).

5. По ескадрону **прође** глас о јуришу.

6. **Прошле** су га биле те ватре и грознице.

7. Кроз колике кушње удадох за њега. **Прошли** смо кроз велике препреке.

8. У духу [сам] опет **прошао** старим тамним домом.

9. Све што је било одређено за војнике морало [је] **проћи** кроз такву манипулацију.

10. Можда би Вукова реформа лакше **прошла** да се он ... наслонио на дотадашњу графику и ортографију.

11. Честита онима који су добили већину, свеједно да ли је тим **прошао** или пропао његов предлог.

12. Очи су јој **прошле**, много јој је боље, не боле је више.

Може да се употреби и у сфери времена у значењу „протећи, минути“ (пример 13), као и „испунити одређени рок, навршити“ (пример 14).

13. Облачила их је ... само да јој вријеме **прође**.

14. **Прошао** је двадесет и пету, посвршавао испите.

Предлози (енг. *through*, срп. *кроз*) који се разматрају у оквиру класе перлативности могу се сматрати преводним еквивалентима, а исто важи и за енглески глагол *pass* и српски *проћи*. Иако се умногоме преклапају у појмовном садржају, у поређењу са српским *ићи*, глагол *go* у енглеском језику има и неке додатне употребе у сфери аблативности, када би му адекватан преводни еквивалент био српски глагол *отићи*.

3.3.3. Приближавање и достизање крајње тачке на путањи (адлативност)

У овој категорији разматрали смо предлоге *to* и *towards* и глаголе *come* и *arrive* за енглески језик, а предлоге *до*, *према* и *ка* и глаголе *доћи* и *стићи* за српски.

Енглески језик

- *to*

Предлог *to* се дефинише као предлог за означавање места, али и, историјски гледано, означавање датива, тако да се ова два значења не могу у потпуности раздвојити ни у модерном енглеском језику. Овим предлогом означава се кретање усмерено према неком месту и достизање места, ствари или особе којој се приближава, што је супротно значење од предлога *from* (примери 1, 2). Још једна варијанта основног значења јесте изражавање смера, када је сличан предлогу *towards* (пример 3). Овим предлогом се означава и граница кретања или протезања у простору (пример 4).

1. Dickens returned **to** London.
2. Come here **to** me.
3. He pointed **to** a clump of trees.
4. The thermometer has risen **to** above 32.

Друга велика група значења овог предлога односи се на сферу времена. Може да означава крајњу временску границу или крај периода (пример 5), интервал пре одређеног времена у будућности (пример 6), као и стално понављање у времену (пример 7).

5. The business hours were from ten **to** six.
6. See, it's only ten **to** now.
7. from day **to** day/ from month **to** month/from time **to** time

Трећа група значења односи се на изражавање сврхе, резултата, ефекта, које се може посматрати као проширење основног значења. Важна подзначења јесу изражавање циља, сврхе, намере (пример 8), изражавање предодређеног или очекиваног краја догађаја (пример 9), као и означавање резултата, ефекта или последице (пример 10).

8. The indispensable means **to** our end.

9. He was sentenced **to** transportation.

10. But now, **to** his despair, he felt that his patient herself was fighting against his skill.

Анализа Тајлерове и Еванса (Tyler & Evans 2003) показала је да овај предлог типично означава просторни однос у коме је оријентисани трајектор усмерен ка истакнутом оријентуру као примарном циљу. Значења која проистичу из овако постављеног основног значења јесу значење локације, контакта, повезаности, поређења и догађаја (Tyler & Evans 2003: 150–152).

- *towards*

У основном значењу означава кретање у одређеном смеру (пример 1).

Може да означава и позицију, у смислу усмерености ка нечему (пример 2). Усмереност може да подразумева и објекат неке радње или осећања (примери 3, 4). Постоји и употреба у сфери времена за означавање наступајућег временског периода (пример 5).

1. I turned **towards** home.

2. I sat upon a garden seat in a sheltered nook **towards** the south.

3. The sentiments of the Thibetans **towards** us.

4. The absolute will **towards** right.

5. The skins are very thick and glossy **towards** winter.

Однос предлога *to* и *towards* Бенет (Bennett 1975) објашњава на следећи начин: оба предлога изражавају циљ кретања, али је у *towards* укључена и компонента према-циљу (енг. *goal-wards*). Ова друга компонента има аспектуално значење недовршености, тј. назначавача да циљ о коме се ради заправо није достигнут. С друге стране, неки други аутори сматрају да је однос између предлога *to* и *towards* однос компаратива и суперлатива, па се *towards* користи за путање које долазе „ближе“, а *to* за оне које долазе „најближе“ до позиције, која се онда изражава предлогом *at* (Zwarts 2005).

- *come*

Глаголом *come* означава се кретање према говорнику или доспевање до говорника или особе којој се говори, као и кретање према тачки у којој говорник смешта

себе, или (када се не ради о самом говорнику) према особи која је субјекат реченице. Често се користи као супротност глаголу *go*, иако овај други обично не подразумева правац нити упућује на место.

У првом и основном значењу изражава вољно кретање трајектора према нечему или доспевање на неко место кретањем, тј. стицање (пример 1). У оквиру основног значења истичу се различите конструкције овог глагола, најпре с предлозима – најчешћи предлог повезан са овим глаголом је предлог *to* (пример 2). Честе су и комбинације с другим предлозима као што су *into*, *unto*, *towards*, *against* итд. Под трећим значењем овог глагола сврстане су временске употребе – наступање времена или временских одредница (пример 3), одвијање догађаја (пример 4).

1. He **comes**, the herald of a noisy world, With spattered boots.
 2. dream **came** to me / **come** into existence
 3. The time must **come**.
 4. The change which has **come** to pass in the cities.
 5. He is a volatile character, far more so than me, and he **came** and went as he pleased.
- (BNC)

Између осталог, наводи се и да се *come* веома често употребљава заједно са глаголом *go* како би се контрастирале или обухватиле две врсте кретања или резултата (пример 5).

Раденово истраживање метафоричког проширења значења глагола *come* и *go* доноси неке важне увиде у разлике у употреби ова два глагола (Radden 1996). Тако глагол *go* означава униформно, праволинијско кретање и скретање с претходне путање, док се *come* односи на завршетак кретања. Показује се да је значење ових глагола кретања веома погодно за пресликавање на домен стања, што доводи до појаве великог броја метафора, као што су СВРСИХОДНА ПРОМЕНА ЈЕ КРЕТАЊЕ КА ОДРЕДИШТУ и ПОСТИЗАЊЕ СВРСИСХОДНОГ ЦИЉА ЈЕ ДОСТИЗАЊЕ ОДРЕДИШТА, ЗАВРШЕТАК ДОГАЂАЈА ЈЕ КРАЈ ПУТАЊЕ и ДОСПЕВАЊЕ У НЕКО СТАЊЕ ЈЕ ДОЛАЗАК НА НЕКО МЕСТО, НЕОЧЕКИВАНА ПРОМЕНА ИСХОДА ЈЕ СКРЕТАЊЕ КА ДРУГОМ ОДРЕДИШТУ и НЕОЧЕКИВАНО СТАЊЕ ЈЕ СКРЕТАЊЕ (Radden 1996: 438).

- *arrive*

Прво значење овог глагола, према OED, јесте доспевање до одређене тачке (обале, луке) воденим путем. Друго значење односи се на доспевање, долажење уопште: доћи до краја путовања, до одредишта или неког одређеног места (пример 1); такође и с предлозима *at, in, upon, to* (примери 2, 3).

1. New labourers will **arrive**, new Bridges will built.
2. There was no outbreak till the regiment **arrived** at Ipswich.
3. He shall in good time **arrive** to his designed journey's end.

Треће значење односи се на достизање позиције, стања или времена: постићи неко стање или доћи до неког објекта после уложеног труда (пример 5); доћи у одређену фазу развоја природним растом или протицањем времена (као у примеру 6); наступање времена и временских стања (пример 7).

5. The same conclusion is thus **arrived** at.
6. We and the world have **arrived** at our present, and shall arrive at our future.
7. The time had **arrived**.

Српски језик

- *до*

У речнику САНУ описан је као предлог који „одређује место завршетка кретања или простирања, протезања, које је у непосредној близини или у сфери појма уз чије име предлог стоји“ (примери 1, 2). Као друго наводи се значење положаја, места које се налази поред појма чије је име у генитиву (пример 3).

1. Силазили су и **до** мора, провлачили се покрај пећина.
2. Једнога дана дође нам **до** слуха овакво питање.
3. Све је Турска војска притиснула: Коњ **до** коња, јунак **до** јунака.

Употребљава се и да означи завршетак раније почете глаголске радње, када се та радња завршава настанком тренутка (стања, ситуације) означеног појмом уз чије име предлог стоји (примери 4, 5).

4. Све **до** касно ноћно доба обилазила је с дјецом око куће.
5. Све **до** иза рата Беговић није био приказиван на загребачкој позорници.

Постоји још низ значења овог предлога, од којих ћемо навести само нека: крајња или приближна мера, величина коју неко или нешто достиже, обично висок интензитет вршења или потпуност извршења глаголске радње, степен заступљености какве особине, предмет интересовања, оно за шта постоји расположење, жеља, појам од кога нешто зависи, појам коме је намењено или према коме је управљено оно што се казује глаголима, појам кога се тиче глаголска радња, појам који се изузима итд.

Антонић (Antonić 2007) истиче да се семантичко обележје просторне адлативности предлога *до* у фигуративним употребама може транспоновати у поље апстрактног адлативног односа (нпр. *Син му је доспео до матуре, Дошло је до забуне*) или временске адлативности (нпр. *Завршићемо посао до недеље*).

- *према*

РМС наводи да је *према* предлог са локативом којим се изриче правац или смер (пример 1), као и место, положај насупрот, преко пута коме или чему (пример 2), однос повезаности кога, чега с чим (пример 3), као и објекат управљености радње или осећања (пример 4).

1. Возили смо се **према** Пожаревцу.
2. Њихове [су] куће једна **према** другој.
3. Зоологија разликује неколико врсти китова **према** њиховом спољњем облику.
4. Из сваке је ријечи одсијевала љубав **према** домовини.

Овим предлогом означава се и поређење два ентитета (пример 5), приближно одређивање времена (пример 6), као и одговарање, подударност или слагање (пример 7).

5. Шта је узраст јеле ... **према** твоме стасу.
6. Навреба прилику, те јој га [писмо] негдје **према** вечеру кришом уручи.
7. Добра ракија ... али је и суд **према** њој.

Истраживање Стојановић (Stojanović 2007) показало је да се предлог *према* употребљава са дативом и локативом и да се локатив употребљава за мировање, место, положај насупрот, преко пута, док се за датив везује значење кретања, динамичности, управљености, усмерености. Од посебног интереса за наше истраживање јесте употреба предлога *према* као елемента просторног

директивног датива, односно, датива правца коју наводи Антонић (Antonić 2011). Динамичка директивност са транслокативношћу подразумева да се „објекат локализације креће у простору и кретањем мења место у односу на почетни претпостављени локализатор приближавајући се локализатору–циљу без података о извесности досезања локализатора–циља“ (Antonić 2011: 167), и то када предлог стоји уз глаголе кретања, усмереног кретања или почетно-фазне глаголе (нпр. *Панично су појурили према вратима*). Показује се да се конструкције с предлогом *према* и дативом могу заменити типичним дативским предлогом *к(а)* који исказује директивност.

- *ка*

У Речнику САНУ лексема *к(а)* описана је као предлог који се употребљава у дативу и означава правац (у односу на неки оријентациони појам). То се односи на случајеве у којима се неко или нешто креће, премешта у правцу нечега (пример 1), када се неко или нешто окреће, управља или усмерава у правцу некога или нечега (пример 2), или у случају пружања, простирања до нечега или у правцу нечега (пример 3). Значење које се наводи као друго је означавање правца, смера или положаја, места у односу на полазну тачку, на место или простор који се има у виду (пример 4). Такође означава и просторни циљ, тј. завршно место кретања (пример 5) или као еквивалент предлогу *до* (пример 6).

1. Кренула је **к** првом гребену.
2. Онда се окренуо **к** мени.
3. Пут од Аранђеловца **ка** Страгарима за Крагујевац, трасират је.
4. Што је се више ишло **ка** северу, обичајно је право све то противније било праву представљања.
5. Како он изјави овце одмах их пусти **к** језеру.
6. Кад дођу **к** Ваљевоу, а то Ваљево готово пусто.

Остала значења укључују намену, предмет, усмереност неке тежње, развоја, промене, успостављање додире, блискости, прикључивање, додавање, припадност нечему, појам у који или уз који неко или нешто долази.

Како наводи Антонић (Antonić 2004: 90), предлог *ка* употребљава се у просторном директивном дативу, односно, дативу правца у конструкцији

динамичке директивности, са значењем које подразумева кретање објекта локализације усмерено ка локализатору–циљу (нпр. *Ишли су ка излазу, Опрезно је пошао ка својим колима*) и то уз глаголе кретања и почетно-фазне глаголе кретања. У овом моделу учествује и предлог *према*.

- *доћи*

Речник САНУ као основно значење глагола *доћи* наводи „ходом, путовањем или било каквим кретањем стићи, доспети, приспети; бити достављен“ и то за жива бића и материјалне предмете, појаве, кретања, поруке, гласове, извештаје (примери 1, 2, 3). Као проширено значење може се посматрати значење „настати, наићи, искрснути“ када се говори о апстрактним појмовима, појавама, као и о физичком или душевном стању (примери 4, 5).

1. Једном **дође** Исав из лова мртав гладан.
2. Побацила се сукња, брњица, прегљача, зубун, а **дошла** нова мода из Сплита.
3. Тада је **дошао** допис: Агњић је заслужио само као сеоски пољар и никад није био заклет нити уврштен у књигу пољара.
4. **Доћи** ће старост, те ће питати где је била младост.
5. А ти знаш, фала богу, да зло никад не **дође** само.

Постоји и велики број употреба овог глагола с предлогом *до*; на пример, „стићи до извесног ступња, границе, стадија у неком послу, обављању радње“ (пример 6), „доспети до неког степена, фазе, до новог стања у неком процесу, развоју, дотерати“ (пример 7), „размишљањем, проучавањем и сл. открити, установити, постићи нешто“ (примери 8, 9), као и с предлогом *на* у значењу „закључити, смислити, сетити се“ (пример 10).

6. Кад је таква мржња **дошла** до зенита, онда сам им од јада и немоћи показивао језик.
7. Не могу саму себе да познам. До чега сам **дошла**!
8. Преузео сам сасвим изнова решење питања о компензацији физичког клатна и **дошао** до резултата да је садашњи начин компензовања погрешан.
9. Један Фјорентинац оставио је формулу од неке диференцијале; али није оставио, како је **дошао** до те формуле.

10. Шум таласа, пљусак кише, шуштање лишћа итд., преводио је човек преко својих чула у свест и формирао слику тих појава ... из којих је ... **дошао** на идеју ритма.

Јавља се и проширено значење „учинити да се нешто оствари, остварити, постићи“ (пример 11), а овај глагол употребљава се и за временске појаве и временски одређене локализоване појаве, догађаје (примери 12, 13).

11. Гледаше како да Херцег-Босна **дође** до слободе и самосталности.

12. **Дође** доба, да идем у гроба!

13. На послетку **дође** и тај дан, стиже и нови учитељ.

- *стићи*

РМС као прво значење глагола *стигнути* и *стићи* наводи „идући наћи се на истом месту с неким који је био измакао“, „гонећи, прогонећи, достићи некога“ и „изравнати се са другим у успеху, у раду, расту“. Као друго наводи се значење које би се могло сматрати адлативним „доћи, приспети на одређено место“ (пример 1), које има и фигуративну употребу (пример 2).

1. **Стићи** ћу на свечаност у право вријеме.

2. Жеље поврате се натраг не **стигавши** циљу.

Значења која излазе из оквира основног јесу доспевање у одређени узраст, одрастање (пример 3), долазак у неко стање, сазревање (пример 4), као и остварење жеља, постизање онога што се жели (пример 5).

3. Жарко ... бијаше **стигао** до своје дванаесте године.

4. Па није ти, болан, још ни **стиг’о** овај кукуруз.

5. Боји [се] гдје ће погинути, а не **стиже** што му срце мути.

У овој категорији, предлози *to* и *do* сматрају се преводним еквивалентима, као и енглески предлог *towards* и српски предлози *према* и *ка*. Такође, појмовни садржај енглеских глагола *come* и *arrive* највећим делом преклапа се са српским глаголима *доћи*, односно, *стићи*, те се и они посматрају као преводни еквиваленти.

3.3.4. Простор по коме се кретање одвија и који трајектор прелази

У овој групи анализирани су именице *path* и *road* у енглеском, као и *стаза* и *пут* у српском језику.

Енглески језик

- *path*

Значење ове лексеме дефинисано је као пут који су утабала или прелазе стопала људи или животиња; стаза која је настала случајно као пролаз између два места, а не плански да би њоме пролазио саобраћај; уски природни пут на отвореном, кроз шуме или поља, преко планина и сл; пешачка стаза наспрам пута којим иду возила; стаза у башти, парку или шуми (примери 1, 2, 3, 4).

1. There is no **path** across it that I can discern.
2. **Paths** can't be made without feet.
3. Walkers with rucksacs have created a **path** through these Arctic forests (...).(BNC)
4. The **path** to the next set of ruins was steeper and less travelled than the previous one. (BNC)

У анатомији и биохемији означава канал којим се нешто одвија (пример 5). Наводи се и означавање пута, тока или линије којом се нека особа или ствар крећу, пролазе или путују, обично као замишљена линија коју описује тело које се креће (пример 6).

5. There are two auditory **paths**, the Cochlear and the Vestibular.
6. The curved **path** in which the ball will move.

Проширује значење да означи процедуре, начин понашања или мишљења, као у примерима:

7. The **paths** to glory lead but to the grave.
8. The true **path** to expediency is the path of right.

- *road*

Данашње основно значење ове именице развило се из ранијег означавања чина јахања, односно, путовања на коњу и појавило се, историјски гледано, веома касно (OED). Дефинише се као уобичајена траса коју људи прелазе између

различитих места, обично довољно широка да њоме пролазе возила, коњи и пешаци (пример 1). Означава и начин да се оствари неки циљ (пример 2), као и смер или трасу коју нека особа или ствар прати при путовању (пример 3) и уобичајени начин извођења активности (пример 4).

1. In a place where a street narrowed into a **road**.
2. There is one **road** to peace and that is truth.
3. Our **road** was all the way in the open plain.
4. Several suggestions that are new, out of the common **road**.

Истраживања Јохансон Фалкове о појмовима који се структурирају помоћу лексема *path* и *road* (Johansson Falck 2010, Johansson Falck 2012, Johansson Falck&Gibbs 2012) показују да постоје разлике у употреби ових лексема у основном и метафорички мотивисаним значењима. На основу процена испитаника који су замишљали да се налазе на стази или путу о томе колико понуђени глаголи одговарају активностима које се обично изводе на стази/путу, закључује се да се кретање путем типично одвија без прекида и да је ефикасније него кретање стазом, па се за пут ређе користе глаголи стајања или заустављања (Johansson Falck 2012). У основном значењу, лексема *path* означава артефакт по коме људи путују од једног места до другог или правац у коме се неко или нешто креће, и то обично пешке, док пут (енг. *road*) обично има чврсту подлогу и могу да га користе аутомобили и друга возила (Johansson Falck 2010). Такође, за путеве је много вероватније да су прави, а за стазе да вијугају (Johansson Falck&Gibbs 2012). Ако испитаници замисле да су на путу, обично употребљавају глагол који се односи на возњу (енг. *drive*), а ако су на стази глагол који означава ходање (енг. *walk*) (Johansson Falck 2012). Закључује се да ове особине утичу на одабир глагола који се у метафоричком значењу јављају у колокацији са овим именицама – наиме, што је мање прототипична радња за контекст путање, то је мање вероватно да ће се глагол који се односи на ову радњу бити део реченице у којој се лексема *path* или *road* јавља у метафоричком значењу.

Српски језик

- *стаза*

Основно значење лексеме *стаза* према РМС јесте „узак пешачки пут, путељак, путања“, „пут подешен за спортске вежбе и такмичења“, „замишљена линија којом се крећу небеска тела, путања, орбита“ (примери 1, 2, 3).

1. Снег је ... вејао и немилосрдно засипао **стазе** и богазе.
2. Препоручљиво је и трчање на лакоатлетској **стази**.
3. Колики је ексцентрицитет земаљске **стазе**?

Постоји и проширено значење правца, смера у којем се нешто развија, мења, онога што се пролази у животу; начина живота или поступања током живота (примери 4, 5, 6). Јавља се и неколико израза у којима се проширује значење ове именице: *ићи по клизавој стази* – претрпети неуспех, излагати се опасности; *ићи угаженом (утабаном, утапканом, утрвеном) стазом* – ићи путем који су већ претходници прокрчили, држати се опробаних, проверених мерила, поступака и сл.; *скренути на другу стазу* – променити садржај, смисао, тему.

4. Линија удаљавања антологије од историје оцртава **стазу** којом се антологија приближава критици.
5. Трновита је **стаза** којом се један борац за истину ... креће.
6. Родитељима је дужност да их [дјецу] упућују на **стазу** врлине.

- *пут*

У РМС се наводи девет значења и велики број израза у којима се ова лексема јавља. Именица *пут* у основном значењу односи се на „дуги и уски део земље у облику траке који служи за ходање и уопште кретање“ и „простор по коме се или кроз које се врши кретање, саобраћај“ (примери 1, 2). Уз прво значење везана је и фигуративна употреба (пример 3). На основно значење надовезује се означавање места којим треба проћи, које се проширује у приступ, могућност да се дође, продре до нечега (пример 4).

1. Они иду **путем** (**пут** води уз гробље).
2. морски / водени / ваздушни **пут**
3. Идеје су **путови** и друмови који везују удаљене области људског знања.
4. Нисте јој помогли ... да нађе **пут** к истини.

Слично енглеској именици *path* означава и „анатомски орган у облику канала којим се врши каква физиолошка функција“. Са значењем правца кретања повезано је и проширено значење смера, правца одређене активности (пример 5), као и средства, начина да се нешто постигне (пример 6). Наводе се још два проширена значења: ток, фаза, етапа развоја (пример 7) и живот, трајање (пример 8).

5. Током Ослободилачког рата ... положени су први темељи новог **пута** у развојку југословенских народа.
6. Одузимање власти мањинској класи потребно је извршити револуционарним **путем**.
7. Све и највише што може учинити [човек], то је да увиди и позна **путеве** природе и њене законе.
8. Ко ће побећи од смрти? Ко може одгонетнути крај човечјег **пута**?

Постоји и велики број израза у којима ова именица проширује основно значење: *стати на пут/пресећи пут некоме* – спречавати, омести нечији рад и тежње; *бити на путу до чега* – приближавати се успеху, остварењу чега; *бити на добром (правом) путу* – живети честито, поштено; *бити на кривом (погрешном, злом) путу* – живети лошим, порочним начином живота; *крчити, прокрчити, (у)тапкати, припремити пут* – створити услове за остварење неког циља; *ићи (поћи) путем најмањег отпора* – прилагодити се приликама ради властите користи; *ићи својим путем* – радити, поступати, живети по својој жељи; *извести на пут кога* – одгајити, васпитати, учинити кога способним за самосталан живот; *скренути кога на (прави) пут* –указати коме правац, правилан начин да постигне што; *последњи, вечни пут* – погреб, сахрана; *стати, остати на пола пута* – започето не довршити, одустати од започетог посла; *тежак, трновит пут* – мучан, тежак живот; *заобилазним путем (покушати нешто, доћи до чега и сл.)* – служећи се недопуштеним средствима.

У овој категорији, преводни еквивалент енглеске именице *path* била би српска именица *стаза*, а енглеске лексеме *road* именица *пут* у српском језику.

Преглед дефиниција лексема одабраних за анализу указује на многе могуће правце проширења значења. Будући да су предмет рада метафоричка пресликавања заснована на схеми ПУТАЊЕ која мотивишу проширења значења ових лексема, циљ нам није био да забележимо и анализирамо сваку могућу употребу наведених лексема, већ да на узорку примера преузетих из репрезентативних корпуса енглеског и српског језика уочимо најфреквентнија проширења значења и да их према метафоричким пресликавањима која леже у њиховој основи упоредимо у енглеском и српском језику.

IV РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

4.1. Класификација појмовних домена који се структурирају помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ

У примерима ексцерпираним из корпуса савременог енглеског и српског језика пронађена је потврда за метафоричку употребу свих анализираних лексема које означавају елементе сликовне схеме ПУТАЊЕ. Након што су такви примери преузети из корпуса, разврстани су према елементима искуства које структурирају, и то на следећи начин. Најпре се поставило питање критеријума који ће бити коришћен за разврставање добијених примера: да ли је то ентитет који се креће или је критеријум аспект, односно компонента покретног ентитета која се профилише метафоричким пресликавањем заснованим на схеми ПУТАЊЕ. У зависности од критеријума који користимо за сврставање, добијамо циљне домене различите општости и садржаја, тј. домене сачињене од различитих апстрактних појмова.

Уколико се усредсредимо на аспект, тј. компоненту ентитета који се метафорички креће, добијамо класификацију циљних домена која (очекивано) умногоме одражава елементе раније описане МЕТАФОРЕ СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА, али укључује и још неке аспекте (на пример, меру, квалитет и сл.). Компоненте структуре догађаја које би чиниле овако формиране циљне домене обухватају СТАЊЕ, ПРОМЕНУ, РАДЊУ, СВРХУ, ТЕШКОЋЕ, СПОЉАШЊЕ ДОГАЂАЈЕ и ДУГОРОЧНЕ СВРСИСХОДНЕ АКТИВНОСТИ. С обзиром да је МЕТАФОРА СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА обилно потврђена у примерима из нашег корпуса за енглески и српски језик, и то у оном облику у коме се наводи у литератури, у следећем одељку ћемо укратко представити њене реализације у корпусу за оба језика.

Међутим, у детаљнијој анализи метафоричких пресликавања заснованих на схеми ПУТАЊЕ која ће бити представљена у наставку рада, одлучили смо се да у формирању циљних домена користимо критеријум ентитета који се креће. Када као критеријум припадности домену поставимо ентитет који се креће на

метафоричкој путањи, тј. издвојимо такве ентитете и по принципу породичних сличности их здружимо у одређене целине, добијамо циљне домене који се и у литератури често наводе као они који се доминантно концептуализују помоћу схеме ПУТАЊЕ. У нашем случају, то су ВРЕМЕ, АКТИВНОСТ, ДОГАЂАЈ, СТАЊЕ, ЖИВОТ, КОГНИЦИЈА, ЈЕЗИК и ДРУШТВО.

Сматрамо да нам оваква класификација, најпре, пружа потпунији увид у језичке манифестације појмовних пресликавања заснованих на анализираним компонентама схеме ПУТАЊЕ, како код МЕТАФОРЕ СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА, тако и код неких специфичнијих метафора које важе за ентитете који се метафорички крећу. На овај начин може се прецизније осветлити шта је то заправо подложно промени која се концептуализује као кретање, шта све може бити сврха која се концептуализује као одредиште метафоричког путовања, које су то тешкоће које се концептуализују на основу искуства са кретањем и сл. Такође, раније смо нагласили да је МЕТАФОРА СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА готово универзална међу језицима и културама, а да се тек на нижим нивоима општости елемената појмовног домена, на пример, када се живот или каријера структурирају као путовање, може доћи до међујезичких и међукултурних разлика (Lakoff 1993), што је важан податак, будући да се анализа врши на материјалу два језика. С обзиром да је истраживање изведено на репрезентативном узорку примера преузетих из језичких корпуса енглеског и српског језика, на овом нивоу класификације могуће је проверити и са којом учесталашћу се одређени ентитети, тј. припадници дефинисаних циљних домена, структурирају помоћу анализираних компоненти схеме ПУТАЊЕ. Све су то разлози због којих смо се одлучили за формирање циљних домена према критеријуму ентитета који се креће.

4.2. Реализације МЕТАФОРЕ СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА у анализираном корпусу примера за енглески и српски језик

Као што смо већ нагласили, МЕТАФОРА СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА је општа и веома сложена метафора, која укључује велики број појмовних пресликавања на нижим нивоима. Она са собом носе и многе импликације, које проистичу из законитости које важе за кретање по путањи. На најопштијем нивоу, у овој метафори пресликавање се одвија из изворног домена КРЕТАЊА у циљни домен ДОГАЂАЈА, који обухвата различите компоненте: стања, промене, процесе, радњу, узроке, сврху и циљ (Lakoff 1993).

Лејкоф и Џонсон (Lakoff&Johnson 1999: 178–179) наводе два облика у којима се појављује МЕТАФОРА СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА: онај који је везан за место и онај који је везан за предмете. У нашем случају, релевантна је варијанта МЕТАФОРЕ СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА која се односи на место. Појмовна пресликавања која обухвата ова варијанта МЕТАФОРЕ СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА јесу: СТАЊЕ ЈЕ МЕСТО, ПРОМЕНА ЈЕ КРЕТАЊЕ, УЗРОК ЈЕ СИЛА, РАДЊА ЈЕ САМОИЗАЗВАНО КРЕТАЊЕ, СВРХА РАДЊЕ ЈЕ ОДРЕДИШТЕ КРЕТАЊА, НАЧИН НА КОЈИ СЕ РАДЊА ВРШИ ИЛИ СРЕДСТВО ЗА ЊУ ЈЕСТЕ ПУТАЊА КА ОДРЕДИШТУ, ТЕШКОЋЕ У РАДЊИ СУ ПРЕПРЕКЕ НА ПУТУ, СЛОБОДА ОБАВЉАЊА РАДЊЕ ЈЕ ОДСУСТВО ПРЕПРЕКА ЗА КРЕТАЊЕ, СПОЉАШЊИ ДОГАЂАЈИ СУ КРУПНИ ПОКРЕТНИ ПРЕДМЕТИ И ДУГОРОЧНЕ СВРСИХОДНЕ АКТИВНОСТИ СУ ПУТОВАЊА.

За већину ових подметафора пронашли смо потврду у примерима из нашег корпуса, тј. потврду да се оне реализују помоћу лексема које означавају компоненте схеме ПУТАЊЕ које смо анализирали. Показало се да постоји велики степен међујезичке сличности између енглеског и српског језика у погледу пресликавања која чине саставни део МЕТАФОРЕ СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА, а ове примарне метафоре даље се специфичније реализују у различитим доменима и дају основу за сложене метафоре попут ЖИВОТ ЈЕ СВРСИХОДНО ПУТОВАЊЕ. Сада ћемо се укратко осврнути на језичке манифестације ових подметафора у корпусу примера за енглески и српски језик коришћеном у истраживању.

СТАЊЕ. Појмовно пресликавање СТАЊЕ ЈЕ МЕСТО подразумева да се стања концептуализују као ограничене области у простору које имају унутрашњост,

спољашњост и границу која их раздваја (Lakoff&Johnson 1999: 180), односно, као дводимензионални садржатељи (Klikovac 2006). Ова метафора са собом носи и низ импликација: по законитостима које важе за домен кретања и садржавања, ако је особа у неком стању, није ван њега; такође, ако је ван стања, онда није у њему, а уколико се налази на ивици неког стања, то значи да је веома близу томе да у одређеном стању и буде.

У примерима из нашег корпуса, стање је место као оријентир на путањи ентитета који се креће (енг. *the road to insanity, her path to happiness*, срп. *доћи до среће, стаза до блаженства*).

ЕНГЛЕСКИ

1. Looking back I realise that, if there ever was a moment when I might have quit, admitted defeat and abandoned the Cathedral to throw myself on the mercy of school, home or child guidance clinic, this was that moment. But to me, then, that seemed the **road to** insanity... or worse.
2. She nodded slowly, meeting his gaze with trusting eyes, praying for this chance, that was her **path to** happiness.

СРПСКИ

1. Животни тренери уче вас како да привучете праву особу, брзо и лако **дођете до** среће, да постанете оно што желите, тако бар кажу.
2. **Стазу до** блаженства, срећу, имали су само они миљеници судбине који су научили да копита својих атова и бедевија заштите потковицом.

ПРОМЕНА. С обзиром да се стање доживљава као место, промена стања пресликава се на промену места (ПРОМЕНА СТАЊА ЈЕ ПРОМЕНА МЕСТА), односно, промена стања је кретање из једне ограничене области у простору у другу (Lakoff&Johnson 1999: 183). Законитости које важе за домен кретања пресликавају се у законитости које важе за промену стања на следећи начин: ако се ентитет креће из тачке А у тачку Б, прво се налази у месту А, а затим у месту Б, што значи да ако дође до промене стања ентитета из стања А у стање Б, он се прво налази у стању А, а онда у стању Б; ако се ентитет креће од тачке А до тачке Б током неког временског периода, постоји тачка у којој се он налази између тачака А и Б, што подразумева да уколико дође до промене стања ентитета из стања А у стање Б током неког временског периода, постоји тачка у којој се он налази између стања А и стања Б (Lakoff&Johnson 1999: 183–184).

У примерима из нашег корпуса, ентитет који подлеже промени стања је човек који се метафорички креће од једног до другог стања као оријентира на путањи, који се могу додатно спецификовати као садржатељи. Неки од примера који потврђују присуство овакве концептуализације промене стања јесу следећи:

ЕНГЛЕСКИ

1. Jed ate Liquorice Whirls, and virtually nothing else. He hardly slept. At times he felt himself **departing** into hallucination.
2. For a while there I thought you'd **gone** into a coma. How does your head feel?

СРПСКИ

1. (...) оптужени је пуних шест месеци био испитиван и нападан са свих страна тако да је најзад **дошао** у стање да више није могао да издржи и да му је било свеједно шта ће се и како пресудити.

УЗРОК. Узрокована промена стања разуме се као споља изазвано кретање из једног у друго стање (Lakoff&Johnson 1999). Силе се пресликавају на узрок, а кретање узроковано силом је узрокованост (УЗРОК ЈЕ СИЛА, УЗРОКОВАНОСТ ЈЕ СПОЉА ИЗАЗВАНО КРЕТАЊЕ), као у примерима: *The experience pushed him over the edge, The news propelled the stock market to record heights, The trial thrust O.J.'s attorneys into the limelight* (Lakoff&Johnson 1999: 184). С обзиром да се ова метафора доминантно реализује глаголима који означавају кретање које је изазвано спољном силом, каквих нема у скупу лексема које смо анализирали, у корпусу анализираних примера нису нађене потврде за присуство овог појмовног пресликавања.

РАДЊА. У МЕТАФОРИ СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА, извођење неке радње концептуализује се као кретање које агенс изводи својевољно, користећи својевољно произведену силу (РАДЊА ЈЕ САМОИЗАЗВАНО КРЕТАЊЕ). Ово пресликавање подразумева низ подметафора: ПОМОЋНА СРЕДСТВА ЗА ИЗВОЂЕЊЕ РАДЊЕ СУ ПОМОЋНА СРЕДСТВА ЗА КРЕТАЊЕ, НАЧИН ИЗВОЂЕЊА РАДЊЕ ЈЕ НАЧИН КРЕТАЊА, ПАЖЉИВА РАДЊА ЈЕ ПАЖЉИВО КРЕТАЊЕ, БРЗИНА ИЗВОЂЕЊА РАДЊЕ ЈЕ БРЗИНА КРЕТАЊА, СЛОБОДНА РАДЊА ЈЕ НЕДОСТАТАК ПРЕПРЕКЕ ЗА КРЕТАЊЕ, ПРЕСТАНАК РАДЊЕ ЈЕ ПРЕКИДАЊЕ КРЕТАЊА (Lakoff&Johnson 1999: 187).

За оба језика постоји велики број примера за концептуализацију радње као самоизазваног кретања, при чему агенс који је изводи може бити човек, колектив,

држава, институције и сл. Неки од примера који потврђују присуство овакве концептуализације радње јесу:

ЕНГЛЕСКИ

1. Carl Llewellyn had looked as secure as any pilot could be on National Hunt's casualty-strewn **road to** success.
2. Lord Peter Wimsey **went through** a fairly similar transfiguration.
3. At a joint press conference with Gerlach Havel expressed hopes that the **path towards** a confederation of the two German states would be taken quickly (...).

СРПСКИ

1. Чини се да демократска држава, дакле држава која се сада гради у Југославији, мора добро да промисли како ће **крнути ка** остварењу демократских идеала.
2. Кина је на брзом **путу ка** модернизацији и олимпијске игре ће имати улогу катализатора.
3. То је ситуација у којој ви знате шта је ваш крајњи циљ, али не знате којим путевима треба да **идете до** њега.
4. Питања типа како је неко **дошао до** тог успеха или још горе шта је заправо успех немају никакву сврху осим што разоткривају старомодне назоре онога који пита.
5. Да би Србија **ишла** убрзаним кораком у опоравак економије, по речима Зорана Ђинђића, било би неопходно у њену привреду упумпавати педесет милијарди марака.

ТЕШКОЋЕ. С обзиром да се радња концептуализује као самоизазвано кретање, тешкоће у извођењу радње јесу све оно што може да омета кретање, попут физичке блокаде пута, неких особина терена којим се ентитет креће, физичког терета који покретни ентитет носи, сила које се супротстављају кретању или недостатка извора енергије за кретање (Lakoff&Johnson 1999: 188). Импликације концептуализације тешкоћа у постизању циља као препрека на путу покретног ентитета јесу да уколико се, на пример, метафорички заглавите на путу при остварењу неког циља, постоји мала шанса да ћете остварити напредак и заиста постићи циљ којем тежите.

Примери из нашег корпуса који потврђују овакву концептуализацију тешкоћа јесу они у којима се активира појам непроходног пута као немогућности остварења циља (*to block the road to realignment, the path is so littered with obstructions, difficulties and bibliographical rubbish*), тежине кретања неким путем (*тежак и трновит пут изласка из кризе*) или појам другог покретног ентитета који се може појавити као препрека на путу покушавајући да спречи агенса да обавља активност (*држава мора да стане на пут онима који су зарађивали*).

ЕНГЛЕСКИ

1. But by focusing on the way party leaderships and their organisational structures block the **road to** realignment on the left, Hall passes over the fundamental weakness of radical culture in British civil society.
2. I come to the hurdle which I confessed at the outset I might find difficult to clear: why collect first editions anyway, since the **path** is so littered with obstructions, difficulties and bibliographical rubbish, and the pilgrimage is often attended with so much expense?

СРПСКИ

1. (...) нагласио је да грађанима Србије предстоји тежак и трновит **пут** изласка из кризе, али, да ће дани који долазе, нарочито после ванредних избора, донети битније побољшање (...).
2. Држава мора да стане на **пут** онима који су зарађивали, а нису плаћали порезе.

СВРХА И СРЕДСТВО. У МЕТАФОРИ СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА, *сврха* се концептуализује као одредиште до кога треба доћи (СВРХА ЈЕ ОДРЕДИШТЕ), па се о постизању или непостизању *сврхе* говори језиком којим се иначе говори о достизању или недостизању одредишта.⁶ Тако добијамо појмовна пресликавања ПОСТИЗАЊЕ СВРХЕ ЈЕ ДОЛАЗАК ДО ОДРЕДИШТА, ОДСУСТВО СВРХЕ ЈЕ ОДСУСТВО СМЕРА и СРЕДСТВО ЈЕ ПУТ (КА ОДРЕДИШТУ) (Lakoff&Johnson 1999: 190). Комбинацијом пресликавања СВРХА ЈЕ ОДРЕДИШТЕ и РАДЊА ЈЕ САМОИЗАЗВАНО КРЕТАЊЕ настаје сложено пресликавање СВРСИХОДНА РАДЊА ЈЕ САМОИЗАЗВАНО КРЕТАЊЕ КА ОДРЕДИШТУ. Постоји низ импликација оваквог пресликавања које протичу из структуре и законитости које важе за изворни домен кретања по путањи, а односе се на отпочињање радње, напредак у њеном извођењу, постизању циља и сл. Примери из нашег корпуса који потврђују присуство ове подметафоре су следећи:

- ОТПОЧИЊАЊЕ РАДЊЕ ЈЕ ОТПОЧИЊАЊЕ КРЕТАЊА ПО ПУТАЊИ (енг. *the first step towards success, the first step in the long road to restoring her sight*, срп. *први корак ка статусу кандидата, наши одбојкаши кренули ка светском врху*)

ЕНГЛЕСКИ

1. The first step **towards** success is, rather obviously, to get to your appointment in good time.
2. However, after initial strides **towards** the achievement of this objective, progress faltered and even reversed, as some member states in the 1970s took advantage of the safeguard provisions of the Treaty of Rome to introduce restrictions on capital transactions which had already, in principle, been liberated.

⁶ У формулацији МЕТАФОРЕ СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА користи се термин *сврха* (енг. *purpose*), а у наставку рада, при формулацији метафора, употребљаваћемо га напоредо с термином *циљ*, који у српском језику такође означава оно чему се тежи, стреми.

3. Most founders and managers felt that discipline was the first step on the **road to** all kinds of mental, moral, and physical improvement.
4. Enough money came in by mid-March for Chris, a Courtaulds worker for 18 years, and Lorraine to take Leanda to Boston for the first step in the long **road to** restoring her sight.

СРПСКИ

1. Учињени почетни кораци **ка** хапшењу и суђењу бившем југословенском председнику Милошевићу.
2. Време да се крене напред у односима са Србијом, рекао је Рен и додао да очекује да ће земље чланице ускоро донети одлуку о примени Споразума о стабилизацији и придруживању, што је први корак **ка** статусу кандидата.
3. Направили су први корак **ка** сарадњи, али сарадња сама по себи захтева имплементацију, изјавила је за Ројтерс портпарол главног тужиоца Хашког трибунала Флоранс Артман.
4. Од 1995. када су наши одбојкаши **крнули ка** светском врху освајањем бронзане медаље на Европском првенству (...).

- НАПРЕДОВАЊЕ ЈЕ КРЕТАЊЕ НАПРЕД (енг. *there was noticeable interest in moving towards greater cooperation*, срп. *пут од идеје до производње лека*)

ЕНГЛЕСКИ

1. The success of Albion Mill marked the beginning of the move **from** the trade's dependence on small country watermills and windmills, often with only two or three sets of stones, **to** larger merchant mills built close to centres of corn trading and importing.
2. There was noticeable interest in moving **towards** greater cooperation with/utilization of 'outside' agencies, to produce tailor-made training that would satisfy the library's own training objectives more effectively (...).

СРПСКИ

1. **Пут од идеје до** производње лека је скуп и некада траје и по десет година.

- УЧИЊЕНИ НАПРЕДАК ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА (енг. *there is a long road still to travel between the discussion of these ideas in high places and their transmission into action*, срп. *растојање [које смо] на путу ка јавном сервису прошли за три године*)

ЕНГЛЕСКИ

1. This change of attitude is significant, but there is a long **road** still to travel between the discussion of these ideas in high places and their transmission into action at the level of the village school.
2. Short now trails 2-1 in the best of 10 match, the winner of which will be only one step away **from** a contest with world champion Gary Kasparov in 1993.
3. Defend Lewis says he hopes that public pressure will force Bowe to fight him but after the euphoria of his win over Ruddock and the anticipation of becoming champion, he finds himself as far **from** the title as ever.

СРПСКИ

1. Још смо далеко од тога да направимо мозак.
2. Али било би коректно мерити које смо растојање на путу **ка** јавном сервису прошли за три године, не само колико нам је још остало до идеалног.
3. Први пут корак **од** трофеја: Новак Ђоковић
4. Црвена звезда је остварила и осму узастопну победу (уз гол-разлику 27:3) и стигла на корак **до** 22. титуле првака.

- НАЗАДОВАЊЕ ЈЕ КРЕТАЊЕ УНАЗАД (енг. *we're going backwards*, срп. *Србија сада иде мало напред, мало назад*)

ЕНГЛЕСКИ

1. I haven't led a life of freedom: I've sacrificed a hell of a lot. But they all know me as one of them. They see that I do things different. That's why I feel kind of different, like a leader, like an example to them. Things are getting harder and harder and we're **going** backwards.

СРПСКИ

1. Србија сада **иде** мало напред, мало назад, а тада смо били дефинисани као људи који иду само напред, казала је Весна Пешић, чланица Председништва ЛДП-а.

СПОЉАШЊИ ДОГАЂАЈИ. При постизању циља који се концептуализује као долазак до одредишта спољашњи догађаји могу да помогну или одмогну (Lakoff&Johnson 1999). Спољашњи догађаји концептуализују се као крупни покретни предмети, који делују силом на агенса и тако му помажу да дође до одредишта или спречавају његово кретање.

Лејкоф и Џонсон (Lakoff&Johnson 1999: 192) наводе три специфична облика у коме се спољашњи догађаји јављају у енглеском језику: ствари, као веома општи објекти (*How're things going?*), течности (*You gotta go with the flow*) и коњи (*Try to keep a tight rein on the situation*). Примери из корпуса наших примера који потврђују присуство овакве концептуализације спољашњих догађаја у оба језика јављају се за ствари као спољашње догађаје који својим кретањем утичу на активности агенса.

ЕНГЛЕСКИ

1. On the other hand, you can have something like the gang of four in China that creates such tensions and anxieties in the society and so many people get to feel that things have **gone** from bad to worse, that you get a shake up and change in the regime.
2. He had remarked that she was unusual but, as long as things **went** well, he would abide by her wishes.
3. Well, not too bad really, it's erm I can only describe it as having erm a huge hangover, which erm which I'm used to anyway, so erm you know I'm obviously a bit disappointed with the way things **went**, but erm you know that's party of Rugby.

СРПСКИ

1. Екипа из банке, која је на терену утврђивала колико је Југославија напредовала у последње време, осетила је да су ствари **кренуле** у добром правцу.
2. Читава операција била је заснована на поверењу, и одвијала се добро (...) све док су ствари **ишле** глатко.
3. Неке ствари **иду** толико брзо, да не могу много унапред да планирам.

ДУГОРОЧНЕ АКТИВНОСТИ. Дугорочне активности концептуализују се као путовања. Као што смо раније напоменули, појам путовања представља специфичан случај кретања по путањи и подразумева кретање које траје дужи временски период, при чему се прелази велико растојање, и обично укључује застајање на одређеном броју тачака на путањи пре него што се дође до коначног одредишта (Lakoff&Johnson 1999). Самим тим, при концептуализацији дугорочних активности као путовања, успутни циљеви су успутне станице, коначан циљ је крајње одредиште, радња која се изводи је кретање, напредак је кретање ка одредишту, почетно стање је почетна тачка на путањи, а постизање сврхе је долазак до крајњег одредишта (Lakoff&Johnson 1999: 193–194). Код путовања могу, а не морају да постоје унапред утврђена одредишта, тако да су нека путовања добро испланирана у свим појединостима, а нека не. Све ово чини концепт путовања веома корисним и флексибилним за метафоричку употребу (Lakoff&Johnson 1999).

У примерима из нашег корпуса дугорочне активности су, на пример, оне везане за државу (процес придруживања Европској унији, демократизација, транзиција), економију (приватизација) или спорт (учешће на шампионатима или турнирима). Њихове фазе и елементи који се концептуализују помоћу МЕТАФОРЕ СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА биће приказани у наредним одељцима рада.

4.3. Циљни домени

У формирању циљних домена као критеријум за разврставање примера из корпуса коришћен је ентитет који се креће. Најпре је извршена класификација елемената искуствених домена према овом критеријуму, а затим и њихово здруживање у целине назване циљни домени. У примерима за сваку лексему појединачно прво су бележени случајеви у којима је употребљена за структурирање једног елемента (нпр. рођења, смрти, минута, зиме, грипа, стреса, љубави, закључка, првог места), а јединица анализе био је шири контекст у коме се реченица у којој се лексема јавила налази. Ови елементи затим су груписани у веће целине (рођење и смрт у важне животне догађаје, минути у временске јединице, зима у годишња доба, грип у физичка стања, стрес у психичка стања, љубав у емоције, закључак у производе менталне активности, прво место у резултате спортске активности итд.). То је учињено за сваки језик појединачно. С обзиром да овакве целине представљају ентитете који се налазе на основном или нижим нивоима категоризације, примери груписани под одређеним целинама за оба језика затим су здружени по раније описаном принципу породичних сличности и добијене су заједничке, надређене категорије означене као домени апстрактног искуства. Током класификације, примећено је да се исти ентитети који се концептуализују као покретни у одређеним случајевима концептуализују као оријентирани. Како би се приказала таква двојака метафоричка концептуализација, овакви примери припојени су случајевима у којима су ти ентитети покретни и сврстани у одговарајуће циљне домене.

Овако дефинисани појмовни домени у које анализиране лексеме проширују значење јесу ВРЕМЕ, АКТИВНОСТ, ДОГАЂАЈ, СТАЊЕ, ЖИВОТ, КОГНИЦИЈА, ЈЕЗИК и ДРУШТВО. Имајући у виду начин на који су образовани, домени представљају садржински хетерогене категорије и имају прототипичне припаднике и припаднике који се на њих надовезују на основу опажене сличности, тако да у неким случајевима имамо чланове категорије који су мало или нимало међусобно повезани. У одељку о АКТИВНОСТИ детаљније су образложене и илустроване реализације оних метафора заснованих на схеми ПУТАЊЕ које се у корпусу анализираних примера нарочито често јављају за

поједине активности, тј. у појединим областима делатности (држава, право, економија, религија, спорт).

У поглављу које следи сваки домен биће детаљније описан и биће представљени они његови елементи који се концептуализују помоћу анализираних компонената схеме ПУТАЊЕ, и то напоредо за оба језика. Биће формулисана метафоричка пресликавања заснована на различитим аспектима сликовне схеме ПУТАЊЕ која служе као основа за концептуализацију елемената ових искуствених домена у енглеском и српском језику, уз указивање на могуће сличности и разлике између два анализирана језика у овом погледу. Ова метафоричка пресликавања биће илустрована одређеним бројем репрезентативних примера из корпуса енглеског и српског језика тако да се избегну непотребна понављања.

Овде још једном треба нагласити да је анализа извршена на оним примерима који су случајним одабиром прикупљени из корпуса енглеског и српског језика, па би и закључке изведене на основу рада на овим примерима требало ставити у овај контекст. Другим речима, пошто нису укључени наменски смишљени примери засновани на интуицији, чак и у случајевима када би било могуће присетити се употребе одређене лексеме у одређеном контексту, изведени закључци нису апсолутни. Међутим, имајући у виду многобројне предности које анализа на репрезентативним језичким корпусима пружа, закључци су довољно поуздани за опис типичних реализација установљених метафоричких пресликавања заснованих на анализираним елементима схеме ПУТАЊЕ, као и за утврђивање општих трендова проширења значења лексема које су анализирани и појмовних пресликавања на којима су таква проширења заснована.

4.3.1. ВРЕМЕ

Концептуализација времена била је предмет многих истраживања у оквиру когнитивнолингвистичке парадигме. Будући да је ово веома сложен апстрактни појмовни домен, за његово структурирање користи се мноштво изворних домена, али се већина аутора слаже да је најважнија област искуства у том смислу простор и кретање у простору (Evans 2004, Klikovac 2004, Lakoff&Johnson 2003[1980], Lakoff&Johnson 1999, Lakoff 1993, Radden 2004). Раден (Radden 2004) истиче да се при концептуализацији времена као простора заправо користи когнитивна топологија простора – његова тродимензионалност и богатство које овај домен носи, тако да пресликавањем структурних елемената простора временски појмови добијају нова значења. Основне особине појма о времену засноване су на карактеристикама догађаја, а разумевање времена углавном је метафорична верзија разумевања кретања у простору (Lakoff&Johnson 1999).

У раније описаним психолошким студијама експериментално се показало да постоји корелација између искуства с простором и кретањем у простору и разумевања времена (Boroditsky 2000, Boroditsky&Ramscar 2002, Casasanto&Boroditsky 2008, Fuhrman&Boroditsky 2010). Развојно гледано, према подацима компаративне студије спроведене међу децом чији матерњи језици су енглески и турски, разумевање метафоре ВРЕМЕ ЈЕ ПОКРЕТНИ ЕНТИТЕТ одвија се у три фазе: у трећој години практично не постоји, на узрасту од четири године јавља се разумевање у ситуацијама које су подупрте контекстом, док се у петој години јавља и независно разумевање метафоричких пресликавања овог типа (Özçalışkan 2004).

Природа искуства с временом је субјективна и може значајно да одступа од објективног времена, на пример, у опажању неког временског периода као дужег или краћег (Radden 2004). Један од кључних елемената за разумевање времена јесте усмереност: у западним културама уврежен је модел у коме место на коме се посматрач налази представља садашњост, простор испред посматрача је будућност, а простор иза њега прошлост (Lakoff&Johnson 1999, Radden 2004). Но, има језика у којима постоји и другачија просторна усмереност времена, као што је

ајмара, језик који се говори на ободима Анда у западној Боливији. Говорници овог језика махом се ослањају на визуелну перцепцију као извор знања, па прошлост смештају испред посматрача, будући да је могуће видети резултате онога што је прошло и што сте урадили, док се будућност налази иза, као нешто што је непознато и до тада невиђено (Núñez&Sweetser 2006).

У литератури се обично наводе два метафоричка модела структурирања времена као кретања. Први модел јесте метафора у којој се време креће, а посматрач стоји и која се обично назива МЕТАФОРА ПОКРЕТНОГ ВРЕМЕНА (Lakoff&Johnson 1999), мада се може формулисати на више начина, као, на пример, ВРЕМЕ ЈЕ ПОКРЕТНИ ОБЈЕКАТ (Lakoff&Johnson 2003[1980]: 42–43) или ПРОЛАЗАК ВРЕМЕНА ЈЕ КРЕТАЊЕ ОБЈЕКТА (Lakoff 1993: 216–218). У овој метафори, кретање објеката поред посматрача је „пролазак“ времена, а оно може да има предњу и задњу страну (нпр. *The time will come when there are no more typewriters, The time for action has arrived, Time is flying by*) (Lakoff&Johnson 1999: 143). Садашњост је на истом месту као непокретни посматрач. Према Радену (Radden 2004: 236) овакав модел представљања времена мотивисан је егоцентричним погледом на свет, у коме свако људско биће посматра себе као центар света. Когнитивне предности овог модела леже у томе што је могуће концептуализовати искуство с временом као промену, односно, кретање, као и у могућности независног постојања времена где се временске јединице мере једна у односу на другу.

Други метафорички модел посматрања времена јесте метафора у којој се посматрач креће, а време стоји и она се обично назива МЕТАФОРА ПОКРЕТНОГ ПОСМАТРАЧА (Lakoff&Johnson 1999), али се јављају и друге формулације, на пример, ЧОВЕК ЈЕ ПУТНИК КРОЗ ВРЕМЕ, односно ПОСТОЈАЊЕ ЈЕ ПУТОВАЊЕ (Klikovac 2006). Ова метафора подразумева да се посматрач креће, а свако место на његовој путањи представља време. Кретање посматрача је пролазак времена, а раздаљина коју он прелази заправо представља временски интервал који је „прошао“, као у примерима за енглески језик *We're getting close to Christmas, We passed the deadline, The conference runs from the first to the tenth of the month* (Lakoff&Johnson 1999: 146) или у српском *Приближавамо се крају године* (Klikovac 2006: 147). Према Лејкофу и Џонсону, МЕТАФОРА ПОКРЕТНОГ ПОСМАТРАЧА јавља се у

појмовно-језичким системима широм света, јер се ситуације кретања које мотивишу појаву овакве метафоре дешавају свакодневно у свачијем искуству. Иако је модел статичног времена некомпатибилан с увреженим схватањем да се време креће, он такође има неке когнитивне предности, најпре због тога што је у складу са становиштем да се посматрач као део времена креће у одређеном правцу, од прошлости према будућности, као и због тога што се време концептуализује у складу са чулно-моторним искуством локомоције која подразумева повезивање временских појмова са активностима усмереним ка одређеном циљу (Radden 2004: 237).

Постоје и нешто другачије класификације појмовних пресликавања за структурирање времена заснованих на простору и кретању у простору (Núñez&Sweetser 2006, Núñez et al. 2006). Уместо поделе на метафоре покретног времена и покретног посматрача, ови аутори издвајају метафоре са его-референтном тачком, где тачка у којој се налази его увек означава садашњост, и метафоре с временском референтном тачком, где су ранији догађаји у времену испред каснијих догађаја, али не постоји обавезно прецизирање садашњости. Тако у хијерархији метафора најпре долази ВРЕМЕ КАО ЈЕДНОДИМЕНЗИОНАЛНИ ПРОСТОР, која садржи метафоре са его-референтном тачком (обухватају метафору покретног времена и покретног ега) и с временском референтном тачком. Време се доживљава као једнодимензионално, будући да је и секвенца предмета у простору линеарна, тј. једнодимензионална (на пример: *Christmas follows Thanksgiving, Boston time is 3hr ahead of San Francisco time, It is 20 min ahead of 1.p.m.*) (Núñez et al. 2006: 136–137).

Међутим, поред критеријума ентитета који се креће, односно, узимања у обзир да ли је то време или човек, у концептуализацији ВРЕМЕНА важно је размотрити и смер у коме се кретање одвија и место другог ентитета у току кретања. Тада добијамо више метафоричких сценарија, које на примерима из српског језика детаљно разматра Д. Кликовац (Klikovac 2004). У првом сценарију, време је ређање догађаја или временских јединица као предмета. Они се ређају једни за другима и чине низ, и то по редоследу догађања, тако да је прво постављен онај који се догодио раније, па онда онај који се догодио касније. Ређањем ових „предмета“ временски „низ“ непрекидно се продужава, тако да

стално „иде напред“, а време се разуме као ЛИНЕАРНО КРЕТАЊЕ УНАПРЕД (Klikovac 2004: 115–116), као у примерима *иза свадбе/генералног итрајка/ручка*. У следећем сценарију, посматрач се налази на „месту“ које метафорички представља садашњи тренутак и процењује „растојање“ између себе и разних догађаја на временској линији (Klikovac 2004: 119). Време се представља као линија усмерена од прошлости ка будућности, а временске јединице су одсечци на тој линији: *ако је кратак дан, дуга је година, блиска будућност, прошлост је далеко* и сл. Ова два сценарија могу се посматрати као манифестација надређене метафоре ВРЕМЕ ЈЕ ЛИНЕАРНО КРЕТАЊЕ УНАПРЕД (Klikovac 2004: 130), с тим што постоји разлика у положају посматрача. У првом сценарију он је иза првог догађаја или временске јединице, а у другом стоји у садашњем тренутку.

По следећем метафоричком сценарију, ЧОВЕК ЈЕ ПУТНИК КРОЗ ВРЕМЕ, које је ИЗДУЖЕНИ ПРОСТОР ИЛИ ПУТ, тј. ПОСТОЈАЊЕ ЈЕ КРЕТАЊЕ ПО ВРЕМЕНСКОМ ПУТУ. Својим постојањем, човек се креће из прошлости у будућност: прошлост је иза човека, а будућност испред њега (Klikovac 2004: 121). ВРЕМЕНСКИ ПУТ ЈЕ ПОДЕЉЕН НА ДЕЛОВЕ, а ПОСТОЈАЊЕ ЈЕ ИДЕЊЕ ОД ЈЕДНЕ ВРЕМЕНСКЕ ТАЧКЕ ДО ДРУГЕ, као у примерима *од дана до дана, од јутра до мрака, од давнина, к вечери, између малог и великог Божића* (Klikovac 2004: 124–125). Постоји и сценарио у коме је ЧОВЕКОВО ПОСТОЈАЊЕ СТАЈАЊЕ У САДАШЊЕМ ТРЕНУТКУ (при чему је он лицем окренут будућности), а ДОГАЂАЈИ И ВРЕМЕНСКЕ ЈЕДИНИЦЕ (КОЛИ ЧИНЕ НИЗ) ЈЕСУ ЕНТИТЕТИ У ПОКРЕТУ (Klikovac 2004: 127). Смер кретања догађаја или временских јединица јесте из будућности у прошлост, при чему они пролазе место на којем човек стоји и одлазе у простор иза њега. Временске јединице које се приближавају човеку из будућности окренуте су му лицем. Примери за овакву концептуализацију ВРЕМЕНА јесу *иде нетак, дође и тај дан, долази ноћ, прошла је и вршидба, ноћ је часом одмакла* итд.

Сценарији ЧОВЕК ЈЕ ПУТНИК КРОЗ ВРЕМЕ И ЧОВЕКОВО ПОСТОЈАЊЕ ЈЕ СТАЈАЊЕ У САДАШЊЕМ ТРЕНУТКУ И ВРЕМЕНСКЕ ЈЕДИНИЦЕ ДОЛАЗЕ ДО ЊЕГА КРЕЋУЋИ СЕ ИЗ БУДУЋНОСТИ ПРЕМА ЊЕМУ подразумевају да човек током свог постојања и време мењају међусобни положај, с тим што се у првом случају креће човек, а у другом време (Klikovac 2004: 131). Свим наведеним сценаријима заједничке су две ствари: усмереност човека који је леђима окренут прошлости, а лицем

будућности, било да је у својству посматрача или активног учесника у постојању, као и представа о кретању која представља неизоставни део људске представе о времену (Klikovac 2004: 131).

Кратко разматрање ових метафоричких сценарија налазимо и код неких других аутора за енглески језик. На пример, Лејкоф и сарадници (Lakoff et al. 1991) наводе метафору ВРЕМЕ ЈЕ ЕНТИТЕТ КОЈИ СЕ КРЕЋЕ КА ЧОВЕКУ (*When Tuesday comes, Thursday passed without an accident*), с тим што издвајају случај у којем је време ентитет који се креће без спецификавања референтне тачке, као у примерима *Time flies* или *Time crept along*. Раден такође напомиње да се у изразима *The New Year is coming* или *The old year has gone by* време не креће из прошлости у будућност, већ из будућности у прошлост, што је у супротности са увреженим веровањем о смеру протока времена (Radden 2004: 236).

У издвојеном корпусу примера из енглеског и српског језика потврђено је присуство свих наведених метафоричких сценарија, и то у оба анализирана језика. Представимо их према томе који ентитет је покретан, време или човек, и при томе прецизирати који од метафоричких сценарија је присутан.

- *Покретно време*

Када је време покретни ентитет, најпре имамо случај у коме је ВРЕМЕ ЛИНЕАРНО КРЕТАЊЕ УНАПРЕД, а ПРОТИЦАЊЕ ВРЕМЕНА КРЕТАЊЕ ИЗ ПРОШЛОСТИ У БУДУЋНОСТ. Посматрач се налази ван временске линије, прошлост је иза њега, а будућност испред. На овај начин концептуализује се време као бесконачни низ, тј. као бескрајно протицање или позадина на којој се дешавају други догађаји (Evans 2004: 141) (енг. *the time went*, срп. *време иде*), мада постоје и примери у којима се на овај начин означава ток одређеног временског интервала или дела дана (енг. *I hope the rest of the night goes as smoothly*, срп. *иду године*). Ово пресликавање реализује се перлативним глаголима *go* и *ићи*, с тим што се може и нагласити смер кретања – напред (*време иде само у једном смеру – напред*). У оваквом схватању времена, јављају се и два феномена које Еванс означава као временско сажимање и продужено трајање (Evans 2004: 115–120), при којима се брзина кретања

повезује с брзином протицања времена (енг. *time goes at different rates for different observers*, срп. *време споро иде*).

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. He lay there, listening to the noises in the street, quite tranquilly; not caring much how the time **went**, but watching it and watching everything about him with observing eyes.
2. Similarly, it was long obvious that time **went** at the same rate for every observer, but since Einstein, we have had to accept that time **goes** at different rates for different observers.
3. I hope the rest of the night **goes** as smoothly.

СРПСКИ

ИЋИ

1. Као после ручка, па све засићено, уморно, некако увучено, чудно, немо оцртава се, тако да се горе, више куће им, по небу чисто осећало како подне, време **иде**, пролази дан, мрак наилази.
2. Промене у перформансу су уједно и промене у друштву, јер време **иде** напред а интелектуални, политички, естетски и филозофски проблеми мењају облик из дана у дан.
3. Морамо тражити осетљива решења. Време **иде** само у једном смеру - напред. Неке ствари се не могу вратити натраг али не морамо никог понижавати и трауматизовати.
4. Сваке године, кад је било суђења, морали смо да продамо краву и теле за адвоката. Време **иде** својим путем.
5. У такву Србију не могу да се вратим. **Иду** године. Жеља за повратком је све снажнија, време, међутим, пролази све брже.
6. Ни звезда ни пространства, ни очевог муклог кашља, ни жеље да време **иде** брже или спорије.
7. Хрватски председник оценио је да су односи у региону, у последње време, у успону и додао да зна да за оне који су страдалници и жртве време споро **иде**.

Други случај концептуализације времена као покретног ентитета, знатно заступљенији у анализираним примерима за оба језика, јесте онај у коме човек стоји у садашњем тренутку, а временске јединице представљају ентитете у покрету који прелазе одређена растојања на замишљеној путањи, при чему је смер кретања из будућности у прошлост ка непокретном посматрачу.

У примерима који су анализирани, протицање времена метафорички се структурира перлативним глаголима као њихов пролазак поред посматрача који стоји на путањи и одлазак у прошлост. У свим таквим случајевима може се формулисати појмовно пресликавање ПРОТИЦАЊЕ ВРЕМЕНА ЈЕ ПРОЛАЗАК ПОРЕД НЕПОКРЕТНОГ ПОСМАТРАЧА КОЈИ СТОЈИ У САДАШЊЕМ ТРЕНУТКУ. Наступање временских јединица повезује се са њиховим доласком из будућности до одређене тачке на путањи која се концептуализује као одредиште, тј. садашњег тренутка у

коме стоји човек (НАСТУПАЊЕ ВРЕМЕНА ЈЕ ДОЛАЗАК ДО НЕПОКРЕТНОГ ПОСМАТРАЧА КОЈИ СТОЈИ У САДАШЊЕМ ТРЕНУТКУ). Завршетак временских интервала концептуализује се као њихов одлазак у прошлост из тачке на путањи у којој се налази непокретни посматрач и која означава садашњост (ЗАВРШЕТАК ВРЕМЕНА ЈЕ ОДЛАЗАК ИЗ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ У КОЈОЈ СЕ НАЛАЗИ НЕПОКРЕТНИ ПОСМАТРАЧ КОЈИ СТОЈИ У САДАШЊЕМ ТРЕНУТКУ).

На овај начин концептуализују се различити временски појмови, најпре, време као бесконачни низ. У овом случају, протицање времена јесте његов пролазак поред непокретног посматрача на временској путањи и одлазак у прошлост. Ова искуствена повезаност реализује се перлативним глаголом *pass* у енглеском и *проћи* у српском језику, као и аблативним глаголом *отићи* (*оде време*)

У примерима за овакву концептуализацију времена као бесконачног низа такође су присутни феномени временског сажимања и продуженог трајања (Evans 2004). Временско сажимање је осећај да се временско искуство одвија брже него обично (енг. *time passes so quickly*, срп. *како је брзо прошло време*). С друге стране, продужено трајање је осећај да време протиче спорије него обично, као у примерима присутним у оба језика: енг. *time passes slowly*, срп. *време споро прође*.

ЕНГЛЕСКИ

PASS

1. These two institutions have a history, and they are therefore specific to a particular time and type of society and, as time **passes** and society goes on changing, as it always has, these institutions will change.
2. She had never thought of herself as an indecisive person, but now she didn't know whether she wanted the time to **pass** quickly, or whether she wanted to guard jealously the hours left to her of Fen's company.
3. For someone with a high fever, time **passes** slowly.

СРПСКИ

ПРОЋИ

1. Неко време **прође** у тишини. Она се наједном прену.
2. Како је брзо **прошло** време!
3. Ипак, када у пензију оде неко ко тек начиње седму деценију, свакодневица му се промени из основа јер нема трчања на посао, млађарија има „преча посла“ а време споро **прође**.

ОТИЋИ

1. Део публике хоће једну песму, део другу, па док свима угодиш – **оде** време.

2. **Оде** још неко време и ја то још некако не схватам сасвим добро.

Посматрање времена као тренутка/момента односи се на концептуализацију одређене тачке или тренутка без помињања трајања и типично се изражава глаголима које означавају деиктичко кретање, тј. оно које подразумева одређени деиктички центар у односу на који се кретање одвија (Evans 2004: 123–124), у овом случају посматрача који стоји у тренутку садашњости. На овај начин у примерима из нашег корпуса концептуализује се тачно одређено време за извршавање одређених обавеза, одлука и сл. (на пример, у енглеском *decision time, the proper time, time for revenge, the time of salvation, the time for negotiation*; у српском *време лажи, време спортског ентузијазма, време за полагање рачуна, време радикалних мера*), када се адлативним глаголима (у енглеском језику *come, arrive*, у српском *доћи, стићи*) означава његово наступање као долазак из будућности до посматрача који стоји у садашњем тренутку.

ЕНГЛЕСКИ

COME

1. In 1829, as the lad approached the age of 14, decision time was **coming**; if Benjamin had any yearning to go to sea like his brother, he seems to have kept it quiet, but there was every need to find him a safe and secure job with prospects.
2. His time for revenge and the peculiarly genuine appearance of it would **come** eventually.
3. The finishing time of 8 o'clock **came** and went, and they were only beginning.
4. He knew what the boys were fighting for, and was sure that the public would give a right judgement when the proper time **came**.
5. Indeed when the time **came** to leave Germany I made a mental decision never to return.

ARRIVE

1. Announcing that “the time for negotiation **has arrived**”, de Klerk invited representative black leaders to “walk through the open door” and take their place at the negotiating table.
2. The first readers of this Gospel would see, in the story of the woman with the haemorrhage, an illustration of the fact that the time of salvation has **arrived** in the person of Jesus.
3. Further heated correspondence followed over a period of months, illustrating that strong views were held on both sides and that the time for agreement had not **arrived**.
4. Howard might decide the time had **arrived** for him to think of retirement.
5. When the time **arrives**, the proposer has 10 minutes to speak in favour of his Bill and an opposer may speak for 10 minutes against it.

СРПСКИ

ДОЋИ

1. Млади не морају да журе, за неколико година **доћи** ће и наше време.
2. После ће **доћи** време за такмичење око организације живота у миру и слободи.

3. **Дошло** је крајње време да се хулиганство за сва времена дефинитивно протера са спортских терена.
4. Међутим, нови декан Мирјана Карановић сматра да ће се таленти показати у било којој школи да су студирали и да ће **доћи** време када ће конкуренција диктирати квалитет који ће подразумевати и таленат и рад и дисциплину.
5. **Дошло** је време да пољопривреди вратимо део онога што нам је давала, изјавио српски премијер Зоран Ђинђић.

СТИЋИ

1. Многима бих поручио, додао је Ђинђић, да је **стигло** време за полагање рачуна.
2. Брзо, брже него што неки мисле, **стићи** ће време у коме ће донације и помоћ овде заменити економски, финансијски интерес.
3. (...) који су нишкобањски одборници искористили да покажу суштину промена: да је **стигло** време када се политички поени могу зарађивати само резултатима и одговорношћу пред народом а не партијском дисциплином.

Завршетак спецификованог времена метафорички се структурира и глаголом *go* у енглеском и *проћи* у српском језику као пролазак поред човека који се налази у садашњем тренутку и одлазак у прошлост.

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. She had thought the time had **gone** when thoughts of Jake could upset her.
2. That's upon us now, upon me. The time I know has **gone** so fast.

СРПСКИ

ПРОЋИ

1. Мора да остане у карантину све док се не докаже узрок смрти и док, у случају да је налаз позитиван, не **прође** време инкубације.
2. **Прошло** је време великих епидемија, када су људи масовно умирали од туберкулозе или неких других заразних болести.
3. Тиме је све речено, јер је **прошло** време спортског ентузијазма, све се гледа кроз динар, тачније марку.

Перлативни и адлативни глаголи у оба анализирана језика (енглески: *pass*, *come*, *arrive*; српски: *проћи*, *доћи*, *стићи*) заступљени су и у концептуализацији појма тренутка (енг. *moment*, срп. *тренутак*, *час*) који је покретан у односу на непокретног посматрача. У складу са значењем ових глагола, перлативним глаголима означава се завршетак неког тренутка који крећући се пролази тачку садашњости у којој се налази човек и одлази у прошлост (енг. *the relevant moment has passed*, срп. *прошао је прави тренутак*). Адлативним глаголима спецификује се настанак тренутка као долазак из будућности до одређене тачке на путањи, тј. садашњег тренутка у коме стоји посматрач (енг. *his moment came*, срп. *дошао је*

тренутак преокрета; енг. *his moment had arrived*, срп. *стигао тренутак наше свадбе*).

ЕНГЛЕСКИ

PASS

1. When you take notes during the interview it is a good idea to do so a short while after the relevant moment has **passed** so that the candidate is not aware of what prompted you to write.
2. Information is not available when it is needed; the moment **passes**; the opportunity is lost.

COME

1. Then when his great moment **came** and his wife came to cut the cake all the photographers suddenly decided they needed to clean the lenses of their camera and his wife's picture was never taken.
2. She had the ability and now she had had the break. Her moment had **come**.

ARRIVE

1. His moment had **arrived**, and he intended to savour it.
2. By either course we need a considerable background of information that may seem to be largely useless until the creative moment **arrives**.
3. At last the moment to silence all the doubters with a decisive victory **arrived**.

СРПСКИ

ПРОЋИ

1. **Прошао** је прави тренутак за моја питања о љубави, а нисам толико задрт да бих инсистирао на тој теми.

ДОЋИ

1. **Дошао** је и тренутак историјског заокрета: жене „од 2 до 92 године“ чине 50,4 процента корисника америчког Интернета.
2. Седам година сам те посматрао. Сад је **дошао** тренутак преокрета.
3. **Доћи** ће час да се размишља и о окончању анализе.

СТИЋИ

1. Најзад је **стигао** тренутак наше свадбе.

Истицање различитих рокова за извршење одређених обавеза, обављање извесних радњи или конзумирања хране (енг. *deadline, the closing date*, срп. *термин за порођај, рок употребе, век трајања*) такође се концептуализује као пролазак поред и одмицање од непокретног посматрача у садашњем тренутку, што се језички реализује перлативним глаголима *pass* у енглеском и *проћи* у српском језику.

ЕНГЛЕСКИ

PASS

1. As the deadline **passed**, Mount Charlotte Thistle, operating Highlife Breaks at more than 230 hotels, including 100 belonging to Queens Moat Houses, was weighing the Trust account option against ABTOT bonding.
2. The closing date for obtaining tickets has now **passed** and all money and unsold tickets should by now have been sent to Cicely Harris or Hilda Lodge, with the names of your guests.
3. Some shops do keep supplements on the shelves without realising that the date has **passed**.

СРПСКИ

ПРОЋИ

1. Дијана Зомба је дошла у болницу 11. јуна јер јој је **прошао** термин за порођај.
2. Сазивање новог парламента очекује се чим **прође** рок за жалбе на резултате поновљених избора.
3. (...) бројне пошиљке називи хуманитарне помоћи, јер су садржавале храну којој је давно **прошао** рок употребе (...).
4. Више пута смо обавештавани да се међу лековима из пакета хуманитарне помоћи често нађу они којима је **прошао** век трајања.

Одређени временски интервал, означен именицама *times* у енглеском и *времена* у српском језику које описују догађаје са унутрашњом структуром који се дешавају одређени број пута као период омеђен неким догађајима (Evans 2004: 139–140), метафорички се структурира посматраним елементима схеме ПУТАЊЕ. У ову групу спадају и појмови доба, односно периода. Завршетак ових интервала типично се означава глаголима перлативног, а наступање глаголима адлативног усмерења у два анализирана језика, с тим што се у примерима из нашег корпуса јавила и употреба глагола *go* и *go away* за означавање њиховог завршетка као одласка у прошлост из тачке на путањи која означава садашњост, као и употреба глагола *ићи* за означавање наступања одређеног интервала (*иду времена када то неће бити могуће*).

ЕНГЛЕСКИ

GO AWAY

1. But, the view is that the good times have not **gone away** for ever.

GO

1. That time is past. To adapt Edmund Burke: the age of chivalry is **gone**.

PASS

1. As times **passed**, inevitably, people began to arrange their herbs in patterns when they planted them, until eventually the herb patch became ornamental, and was a garden in its own right.
2. Montag is astonished to find that they too burn books, however they destroy only the cases which contain the words, the ideas can never be destroyed while they live on inside the people, to be written out once more to give joy after the 'Dark Age' has **passed**.
3. The difficult period of adolescence **passes** and the relationship between parents and children becomes workable and often happy.

COME

1. Ernest said: But don't worry, the good times will **come** later.

ARRIVE

1. I was a teacher. But I have left the profession temporarily. Till better times **arrive**.
2. The good times had **arrived**.
3. In theory the age of the seamless network and paperless office has **arrived**.

СРПСКИ

ИЋИ

1. И зато ћу вам вечерас говорити о спасоносној слабости Господа нашега Исуса Христа, док још могу, **иду** времена када то неће бити могуће...

ПРОЋИ

1. Наша предузећа и људи који их воде треба да схвате да су одавно **прошла** времена када се добар глас преносио од уста до уста.
2. **Прошло** је златно доба и музике и наутике.
3. У осврту на билатералне односе СРЈ и Краљевине Холандије, Артсен је оценио да је **прошао** „тешки период“ и да почиње „нова ера“ у односима две државе јер постоји много области у којима су евидентне могућности.

ДОЋИ

1. **Дошла** су тешка времена за све.
2. **Доћи** ће доба, проповеда Сен-Симон, када ће Теолошка школа бити преустројена; исто ће се догодити и са Академијом наука
3. На срећу љубитеља ове племените вештине, **дошао** је период повратка југословенског бокса на највећу међународну сцену.

Уобичајено је да се један дан посматра као двадесетчетворочасовни интервал у коме се смењују јутра, поднева, поподнева, вечери, односно, дани и ноћи. Сви ови периоди концептуализују се као покретни, а њихово протицање се концептуализује као пролазак поред непокретног посматрача и одлазак у прошлост. У енглеском, у овој концептуализацији продуктивни су глаголи *go* и

pass, а у српском *проћи*. Наступање ових интервала доживљава се као долазак из будућности до непокретног човека који се налази у садашњости, што се у примерима из нашег корпуса реализује глаголима *come* и *arrive* у енглеском, као и *ићи*, *доћи* и *стићи* у српском језику.

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. The last traces of day were **gone** and the blackness was total, perfect.

PASS

1. Outside, the drizzle continued. The afternoon was **passing** appallingly slowly.
2. We realised how quickly the evening had **passed** when the night staff arrived.
3. Midnight **passes** and another sleepless night begins.

COME

1. The shepherd hides, the night **comes**, and in the moonlight the shepherd sees a little fox that comes trotting from the desert, looks right, looks left and heads straight towards the milk, which he laps up, and disappears into the desert again.
2. Dawn **came** with a promise of fine weather.
3. When morning **came** he was in pain and not best pleased.

ARRIVE

1. As soon as nightfall **arrived**, she found herself locking doors, shutting windows, and finding strange solace in being barred and bolted.
2. Blessings can not be extorted here, even though the dawn has not quite **arrived**.
3. Somehow the afternoon **arrived** at half past three.

СРПСКИ

ИЋИ

1. Сија месец млад, **иду** топле ноћи, Вуче капетане, када ћеш нам доћи...

ПРОЋИ

1. Ноћ нам је **прошла** у певању и ћаскању.
2. Ради се ноћу, **прошла** је поноћ, на градилишту се ради фасада, на другом делу објекта се ради бетонирање кровне конструкције стубова.
3. **Прошло** је подне за неколико минута.

ДОЋИ

1. Онда је **дошла** ноћ.
2. **Дође** вече. Мала се чета није вратила.

СТИЋИ

1. Председник тог удружења у Сињу пуковник ХВ Мирко Чондић позвао је „све Хрвате да одаберу страну“, јер је „стигло подне“, односно да ли ће бити „уз хрватске јунаке или уз марионете на власти“.

Време се према конвенцијама у западном свету посматра као интервал подељен на различите подинтервале (секунда, минут, сат, дан, недеља, месец, година, деценија, век). Сви ови подинтервали структурирају се као покретне јединице, а ова концептуализација изражава се аблативним, перлативним и адлативним глаголима у оба језика. Завршетак временских интервала у оба језика означава се глаголима аблативног усмерења (енглески: *departed decade, days long gone*, српски: *дани одоше*) или перлативним глаголима (енг. *five hours/days/weeks/months/a fortnight/three decades passed*; срп. *прошло је десет минута, проћи ће месеци, векови су прошли*). Наступање временских интервала и у енглеском и у српском означава се адлативним глаголима (енг. *the coming weeks, this coming December*, срп. *најзад је дошла недеља, дошао је дванаести фебруар*; енг. *the wedding day/the middle of the month/the new century arrived*, срп. *стигао је дан одласка/новембар*), као и глаголом *ићи* у српском језику (*иду бољи дани*). Као и у ранијим случајевима, у нашим примерима потврђује се постојање феномена временског сажимања (енг. *the week had gone quickly*, срп. *тај дан је дошао брже него што је ико очекивао*) и продуженог трајања (енг. *those five hours passed slowly*), што значи да постоји субјективни осећај дужег или краћег трајања ових временских јединица који се изражава као њихово брже или спорије кретање метафоричком путањом.

ЕНГЛЕСКИ

DEPART

1. Mr Moynihan indulges in nostalgia for **departed** days; like Milton's devils, he writes, men have made themselves smaller to enter new prison cells.
2. This chapter looks forward to the new wave and the new decade, but it would be imprudent to plunge into precepts without dwelling on the **departing** decade of the 1980s.

GO

1. A few years ago no... came away from Pontypool without a few bruises and a thorough beating by the famous front row... those days have long **gone**...
2. The week had **gone** quickly because she had been busy.

PASS

1. Although ten full minutes **passed** after leaving his party swigging juice happily and pointing at the loch, a casual glance backwards revealed that they were gaining on us quickly.
2. Those five hours **passed** slowly and painfully, I was definitely going to miss my family and friends but I just wanted to go and have my holiday.
3. Days **passed**, weeks **passed**, months **passed**, and there was no wombat.
4. Being harder and more durable, they also have withstood the elements over the many centuries that **have passed** since their arrival (...).

COME

1. Half past eight **comes** and it is time to stand outside and wait for the bus.
2. A decision on the review is expected in the High Court within the **coming** weeks.
3. Does he further accept that the Universities Funding Council has acknowledged the excellence of research at Lancaster university by giving it a 10.9 per cent increase in funding for the **coming** year?
4. Then **came** the Eighties. The Seventies people who survived were now thirty something.

ARRIVE

1. At last the wedding day **arrived**.
2. The main damage was at the back, to dressing rooms, for example, and there will still be a lot of work to do by the time December **arrives**.
3. With the unchallenged victory of one such vision the conflict ceases, and the millennium **arrives**.

СРПСКИ

ОТИЋИ

1. Лица, предели, стазе; где **одоше** сви ти дани, године; осећања и примисли што их изазива листање породичног албума.
2. Док сам га спазио, посматрао, издвојио, почео рад, док смо нашли заједнички језик, **отишло** је две године.

ИЋИ

1. **Иду** бољи дани и за „Зоркину“ фабрику ПВЦ-а (...).

ПРОЋИ

1. Тек је **прошао** један сат, рекох му опоро, готово као с пребацивањем.
2. Понедељак је **прошао**, још јуче.
3. **Прошле** су хиљаде година сталне борбе људи са морем, сталне тежње да савладају бескрајна пространства мора и океана.
4. Двадесети век је **прошао**, али не и уметност Мориса Бежара који је својим кореографијама у великој мери обележио игру друге половине минулог столећа.

ДОЋИ

1. А тај дан је **дошао** брже него што је ико очекивао.
2. **Дошао** је дванаести фебруар.

3. Затим ће **доћи** година у којој ће бити спремна да уђе међу десет наших најбољих сениорки.

СТИЋИ

1. Најзад је **стигао** и срећни дан одласка.
2. **Стигао** је био већ новембар, нема туриста, а Драгољубов пријатељ Рена је остао без пара.
3. **Стигао** је крај године, теоријска настава игре била је завршена и часови су се сада састојали од самог увежбавања.

Временски појмови прошлости, будућности и садашњости, у западним културама типично смештени иза, испред и у тачки у којој се посматрач налази, доживљавају се као покретни ентитети. У нашим примерима, прошлост се одмиче од тачке у којој се налази човек, тј. из садашњости постаје прошлост (*the past doesn't just go away, the past has passed*), док се садашњост и будућност крећу из будућности и долазе до непокретног посматрача чиме постају садашњост (енг. *present time has arrived*, срп. *чекали су да и пред њихова врата коначно стигне боља будућност*).

ЕНГЛЕСКИ

GO AWAY

1. The past doesn't just **go away**, it's with you, it's part of you.

PASS

1. We are looking for people who can accept that the past has **passed** and, whilst remembering it with fondness, can also look to the future and view what it might bring with a degree of optimism and hope.

ARRIVE

1. Present time has **arrived**, and the desperate search for 'something different' for those difficult friends and relatives is on.
2. Not only does it set you free to live in the present but you had better start enjoying it, because – at the age of 40 or 50 or whatever – this is it, the future has **arrived!**

СРПСКИ

СТИЋИ

1. Амбасадор Матић-Спасојевић је истакла да народи Југославије и Македоније, „печални и печалбарски, мучни и страдални, предуго су чекали да и пред њихова врата коначно **стигне** боља будућност“.

Годишња доба и празници такође се концептуализују помоћу анализираних елемената схеме ПУТАЊЕ. Они се конципирају као покретни ентитети чије

наступање подразумева долазак до садашњег тренутка у коме се налази човек, а завршетак представља пролазак поред посматрача и одлазак у прошлост. Као и у ранијим случајевима, аблативним и перлативним глаголима означава се завршетак ових временских интервала (енг. *this winter will never go away, an echo of the summer gone, the rest of that winter passed*; срп. *прође јесен, Велики нетак прошао*). Глагол *ићи* у српском језику проширује значење на исти начин као адлативни глаголи из овог корпуса да означи наступање годишњих доба и празника (енг. *Christmas morning comes, spring arrived*, срп. *иде зима, дошао је Велики нетак, стигло је пролеће*).

ЕНГЛЕСКИ

GO AWAY

1. We have been too slow. This winter will never **go away**.

GO

1. One evening after the kind of soft autumnal day that is an echo of the summer **gone**, when the sun sets in the western sky to cast great pinks and reds across its distant clouds, Creggan was peaceful at his stance, dreaming of his own homesite.

PASS

1. The rest of that winter **passed** quickly enough.
2. It was during the fifth week – Christmas and the New Year having **passed** with little to celebrate – that Charlie was put in charge of the duty roster for his own section.

COME

1. When winter **comes** in 12 weeks, they will freeze.
2. As Italians and many others would agree, fortunately for the figure Christmas **comes** but once a year!

ARRIVE

1. When spring **arrived** before one picture was complete, he paid a farm-hand to pick the leaves off the tree he was painting.
2. You know the holidays are almost over when New Year **arrives**.

СРПСКИ

ИЋИ

1. Шта је са Банатским Двором, јер **иде** зима, а немамо сопствени резервоар гаса?

ПРОЋИ

1. **Прође** јесен, **прође** и цела зима.
2. Таман што су **прошли** новогодишњи, пред нама су сада и божићни празници.

3. Време до почетка утакмице већина је убијала по кафанама и испред драгстора, усхићени што је Велики петак **прошао**, па ни која флаша пива више није била грех.

ДОЋИ

1. **Дошла** је јесен и са њом хладно време и честе кише.
2. **Дошао** је Велики петак.

СТИЋИ

1. У згуснутом међувремену збило се толико важних догађаја, **стигло** је и пролеће.
2. Док кажеш ајвар, **стигла** је јесен.
3. **Стигли** су и божићни празници и породица је отишла у Мексико.

На основу претходно анализираних примера, закључује се да у концептуализацији времена као покретног ентитета у енглеском и српском језику имамо два случаја. Време се може кретати унапред, из прошлости у будућност, при чему је посматрач ван временске линије, и на овај начин најчешће се концептуализује време као бескрајни низ. С друге стране, постоји случај у коме се временски ентитети крећу из будућности ка непокретном посматрачу који се налази на путањи времена и одлазе у прошлост, њему иза леђа. Оваква концептуализација је доминантна у примерима из нашег корпуса и на овај начин структурирају се време уопште, тачно одређено време, тренутак/моменат, временски интервали попут периода/доба, делови дана, подинтервали попут секунде, минуте, сата, дана, недеље итд., као и прошлост, садашњост, будућност, годишња доба и празници.

- *Време као оријентир*

Метафора у којој је човек путник кроз време, тј. МЕТАФОРА ПОКРЕТНОГ ПОСМАТРАЧА подразумева постојање временског интервала који је представљен линеарно, као пут од прошлости ка будућности, издељен тачкама попут векова, година, месеци, дана, сата итд. кроз који се човек креће. Према Д. Кликовац (Klikovac 2006: 147–148), концептуализација човека као путника кроз време део је метафоре ПОСТОЈАЊЕ ЈЕ ПУТОВАЊЕ – кретањем се прелази одређени простор, а постојањем одређено време, па се време посматра као простор који је подељен на мање одсечке, тј. временске јединице. Путовање се одвија кроз временски

„пејзаж“, док су оријентирани на путовању различите временске одреднице. У улози путника обично се налази човек, али и колектив, држава, различите институције, организације итд.

У примерима из нашег корпуса показало се да се метафора ЧОВЕК ЈЕ ПУТНИК КРОЗ ВРЕМЕ доминантно реализује предлозима. Значење свих анализираних предлога грана се у домен ВРЕМЕНА, а предлошки аргументи представљају оријентире на временској путањи – почетну тачку (енг. *from*, срп. *од*), крајњу тачку (енг. *towards, to*, срп. *према, ка, до*), као и низ тачака које се налазе између (енг. *through*, срп. *кроз*). Аблативним предлозима означава се почетак временских интервала као удаљавање од почетне тачке на путањи (ПОЧЕТАК ВРЕМЕНСКИХ ЈЕДИНИЦА ЈЕ ПОЧЕТНА ТАЧКА НА ПУТАЊИ ЧОВЕКА КАО ПУТНИКА КРОЗ ВРЕМЕ), перлативним протицање (ПРОТИЦАЊЕ ВРЕМЕНСКИХ ЈЕДИНИЦА ЈЕ ПРОЛАЗАК ЧОВЕКА КРОЗ СРЕДИШЊЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ), а адлативним завршетак временских јединица као долазак посматрача у крајњу тачку на путањи (ЗАВРШЕТАК ВРЕМЕНСКИХ ЈЕДИНИЦА ЈЕ КРАЈЊА ТАЧКА НА ПУТАЊИ ЧОВЕКА КАО ПУТНИКА КРОЗ ВРЕМЕ).

Као и у случају појмовних метафора у којима је време покретни ентитет, овим појмовним пресликавањем најпре се структурира време као непрекинути низ. У случају енглеског предлога *through* и српског *кроз* оно је средишња тачка на путањи човека као путника кроз време.

ЕНГЛЕСКИ

THROUGH

1. All these are examples of the changing importance of roads **through** time.
2. There is little understanding about how animal behaviour evolved **through** time to produce the human' mind'.

СРПСКИ

КРОЗ

1. Упркос предању које се упорно провлачило **кроз** време, као и примамљивости објашњења, треба прихватити истину да је једина дрога Убица била њихова непоколебљива вера (...).

Спецификовани временски тренутак најпре се посматра као почетна тачка временског интервала. У овом случају, енглески предлог *from* и српски *од* означавају тачку од које човек креће на почетку путовања кроз време.

ЕНГЛЕСКИ

FROM

1. I am restored and utterly at peace. I have a memory, half forgotten **from** that time of youth and magic, that knows of a secret garden.
2. Here it was binding as covering the period down to the early part of 1945, and as **from** that time full rent is payable.
3. **From** the very first time Pip goes to visit, to play, at Miss Havisham's Satis House, he was not content with what he had and he wanted much more.

СРПСКИ

ОД

1. Он је већ **од** неког времена спавао у кући, да би што брже довршио поправку намештаја.
2. Да ли **од** времена оне свађе с поп-Тимом, или из личног уверења, Стефан Влаовић је давно престао ићи у цркву.
3. Сећао се да је **од** времена доградње куће није видео.

Предлози *through* у енглеском и *кроз* у српском језику означавају и различите временске периоде као средишње тачке на путањи човека кроз време.

ЕНГЛЕСКИ

THROUGH

1. As director of the British Museum (Natural History) from 1919 to 1927, Harmer's equanimity enabled him to have good relationships with the trustees and he steered the Museum smoothly **through** a difficult time with tact and judgement.
2. She still loved you, all **through** the time she was with me.
3. Back-Up aims to help young people aged eight to 24, who are regarded as being 'at risk', **through** a difficult time in their lives.

СРПСКИ

КРОЗ

1. Становници југа Израела ће такође проћи **кроз** тешка времена.

Просторна адлативност предлога *to* у енглеском и *до* у српском језику преноси се у домен темпоралности (Antonić 2007) и то тако што се транспонује у лонгитудиналност, тј. дужину трајања специфичног временског периода (енг. *right up to the time of trial*, срп. *до времена издавања извода*).

ЕНГЛЕСКИ

TO

1. With respect, there is much to be said for the minority view expressed by Lord Pearce which is based upon certainty in transactions and would not expose the parties to shifts in scientific knowledge right up **to** the time of trial.
2. Eusebius traces them **to** the time of the Emperor Trajan, A.D. 98–117.

3. All the information collected so far contributes to the reconstruction of the flight right up **to** the time of impact.

СРПСКИ

ДО

1. Да би процес разумевања, приближавања и конвергенције међу људским заједницама започео и трајно се одвијао све **до** времена веће љубави и хармонизације човечанства, световне и верске заједнице се морају побринути за ефикаснији и квалитетнији начин образовања и васпитања.
2. Изводи из матичних књига и уверења садрже последње податке који су уписани у матичну књигу **до** времена издавања извода.
3. Да ипак представим жену на начин на који она то стварно јесте, од матријархата **до** нашег времена.

У означавању временског тренутка/момента (енг. *moment*, срп. *тренутак*, *моменат*; одреднице *now*, *then* у енглеском, *сада*, *тада*, *онда*, *када* у српском језику), предлози у енглеском и српском језику остварују проширење у сферу отпочињања временског тренутка/момента (енг. *from*, срп. *од*), његовог протицања (срп. *кроз*) и дужине његовог трајања (енг. *to*, срп. *до*).

ЕНГЛЕСКИ

FROM

1. He said: If we are to give full moral worth to such persons, runs the argument, then we have to give full moral worth to the whole history **from** its very first moment.
2. I at once began to work on both lungs. **From** then on, my archers with their powerful torches swept their beams over both cavities, and all those snow-white commandos – the white cells of my immune system – flooded down to right and left.
3. And **from** now on, he says protectively, she is our lifetime commitment, whether she is under my roof or somebody else's.

TO

1. Morale had been at its highest for years, up **to** the moment that the news had reached them that Merseyside was out.
2. I was oblivious to the danger right up **to** the moment the crash happened.

СРПСКИ

ОД

1. **Од** тог тренутка није више имала мира.
2. Рекао сам му да је моја „гозба“ већ почела **од** момента када сам зачуо божанску мелодију фрулаша.
3. Помисао на одлазак била му је тешка **од** часа кад се пробудио, али сад је закључио да неће ићи даље тога дана.
4. Исаковичи су, **од** тада, живели, тако рећи, два живота.

КРОЗ

1. Међутим, у последње време ова школа, у којој се школује готово пет стотина ученика пролази **кроз** најтеже тренутке свог постојања.

ДО

1. Ја ћу, дакле, чекати **до** последњег тренутка, и када моја несрећа буде извесна, кад не буде више спаса, кад не буде више наде, написаћу поверљиво писмо моме зету
2. Био им је готиван **до** момента кад су га браћа оженила у тринаестој години.
3. Да, сад се свега сећам; свега, свега сем тога да сте ви сачували ту успомену; **до** овог часа нисам о томе ништа знала - само да је он посекао прст, а ја саветовала да стави фластер и казала да га немам код куће
4. Један војник, који је све **до** сада тимарио коње и скидао им седла, посматра све то, заустављена даха.

Проширење значења раније наведених предлога остварује се и у структурирању временског периода (енг. *times, period*, срп. *времена, доба*). Тако се предлози *through* у енглеском и *кроз* у српском језику у оваквим примерима најчешће јављају у комбинацији с перлативним глаголима *go* у енглеском и *проћи* у српском.

ЕНГЛЕСКИ

FROM

1. But if in fact we knew where we were starting from, we could see the movement **from** the last period, the (unclear) period and we've got an explanation of what that means.
2. (...) while searching for place names of non-Arabic origin in a gazetteer recently produced in Riyadh, he found that nearly all the Biblical place names **from** the patriarchal period were concentrated in a small area of the Red Sea north of Yemen and far south of the traditional sites in Palestine.

THROUGH

1. They've gone **through** a carefully planned period of transition to keep things interesting for themselves, and their time is about to start again.
2. This type of loving commitment can bring a marriage **through** the rough times and into full blossom again.
3. Woodcarvers **through** the ages have adapted, and even mutilated standard tools to suit their needs.

СРПСКИ

ОД

1. Прозори у мозаику од обојеног стакла на Кингс колеџу били су чувени још **од** Кромвеловог доба, а на гласу су и данас.
2. **Од** Њутновог доба Кембриџ је био жариште математичких наука у Британској империји.

КРОЗ

1. Дачић је навео да се МУП том циљу у потпуности посветио и да полиција Србије пролази **кроз** период интензивних промена, како би се реформама у кључним областима усвојили европски стандарди у раду.
2. Током деведесетих прошли смо **кроз** период великих искушења, направили смо много грешака, али државу смо сачували.

ДО

1. После Њутна није, све **до** у најновије доба, постављен никакав стварно нов принцип механике.

Различите временске јединице попут сата, дана, датума, месеца, године, деценије, века и сл. структурирају се као почетна (енг. *from tomorrow morning*, срп. *joш од ране зоре*) или завршна тачка кретања човека као путника кроз време (енг. *right up to yesterday evening*, срп. *све до зоре, радили су до ноћи*).

ЕНГЛЕСКИ

FROM

1. The other thing that's available to you in making your preparation is a video of local practitioners. It will be available **from** tomorrow morning.
2. This tourist was watching too, **from** early morning.

ТО

1. Mr Chairman I, I would support the proposal that it's moved **to** the afternoon.
2. Right up **to** yesterday evening, Mr Major was insisting that he had enjoyed the campaign.

СРПСКИ

ОД

1. Беспослењаци и Циганчад спремају се већ **од** самог јутра да сачекају филову шетњу и да уживају у шалама и незгодама које ће настати.
2. Дан уочи избора дон Аполинар Москоте прочитао је проглас који је забрањивао да се четрдесет осам часова, почевши **од** поноћи у суботу, продају алкохолна пића и окупљају више од три особе које нису из исте породице.

ДО

1. Те ноћи се пило на Мезалину, поред реке, под орасима, све **до** зоре.
2. На ногама од зоре, радили су **до** ноћи, са оболцем за ношење мотке за појасом.
3. Казао је да неће моћи да допусти себи то задовољство да се заустави у Хартфилду, пошто мора да стигне кући **до** подне.

И временски интервали попут сата, дана, недеља, месеци, година, векова, као и појмови данас и јуче, концептуализују се помоћу пресликавања у коме је

човек путник кроз време. Почетна тачка на путањи тако означава почетак временског интервала, а крајња његов завршетак.

ЕНГЛЕСКИ

FROM

1. The Box Office at the Holywell Music Room will be open **from** 10 a.m. in the five Sundays when concerts are taking place there.
2. Yes, **from** this day forward all generations will call me blessed for the Almighty has done great things for me.
3. General history of notation **from** c.1300, including twentieth-century notation; transcription of music **from** 1450 onwards, including some simple tablatures (...).

THROUGH

1. **Through** the winter months, the larger firms gave further assurances that they were willing "to take immediate steps for the gradual reduction of female comps "; some it seems went even so far as to dismiss women.
2. **Through** the 1930s and 1940s the habit quickly spread through Britain, at far too fast a rate for it to have taken place by the natural selection of Mendelian genes (Figure 3.12).
3. **Through** the centuries a host of famous people have been proud to call this charming county home.

TO

1. The only large British World War Two surface warship to have survived **to** the present day, HMS Belfast, is located on the Thames, just west of Tower Bridge.
2. I belonged to that great multitude who couldn't help liking Dick Crossman: he and I were always nice to one another, right **to** the day in 1974 shortly before his death when he came to the Birmingham Bull Ring in acute physical discomfort to hear me advise my fellow-electors to vote Labour if they wanted out of the Common Market.
3. We should be getting at least **to** March all supplied from us now for the next three or four months it should all be from us.

СРПСКИ

ОД

1. У недељу **од** осам ујутру на тргу је постављена дрвена кутија коју је чувало шест војника.
2. **Од** тога дана Елинора није више обнављала тај разговор, а кад би га започела Луси, која је ретко пропуштала прилику да га подене и ревносно настојала да сваки пут кад добије писмо од Едварда покаже својој повереници колико је срећна (...).
3. **Од** педесетих година, међутим, у свету се стање из основа мења.
4. Асиенто, монопол на снабдевање црним робовима шпанских колонија у Америци, био је спровођен **од** XVI века.

КРОЗ

1. То је разлог због којег су, како указује ЈУЛ, партије левице и земље у којима су оне на власти или имају шансу да дођу на власт, биле на мети дестабилизације и конфонтације **кроз** целу последњу декаду 20. века.

2. Даље, **кроз** 19. век коњички вод постаје ескадрон, а 1883. године Гарда добија назив Краљева гарда.
3. Витасе санцторум и других личности које су учествовале у хазарској полемици, у њеном бележењу и проучавању **кроз** столећа, чиниле су основ књиге и све је било подељено у три дела.

ДО

1. Пекише се, **до** два часа ујутру, шетао по својој соби. Никада се више неће у њу вратити; утолико боље!
2. Сваки кандидат може одустати од кандидатуре **до** дана утврђивања листе кандидата за председника општине.
3. Иако је до гласања о наследнику Џорџа Буша на месту председника остало још безмало пуне две године, **до** новембра 2008, овде је просто завладала појама да се већ сада открију извесне „превратничке могућности“ тог националног изјашњавања.
4. **До** двадесетог века многе жене су умирале на порођају, друге су због тешког порођаја рађале мртворођену или хендикепирану децу.

У примерима из корпуса постоје случајеви у којима се као оријентир на путањи човека кроз време могу јавити и годишња доба и празници.

ЕНГЛЕСКИ

FROM

1. **From** the spring of 1934 onwards in a series of reports MI5 evaluated the significance of this intelligence.

THROUGH

1. May, September and October are ideal months for novices, though we do run level 1 and 2 courses **through** the whole summer for the more determined.
2. But **through** the autumn of 1920 there was a series of peasant uprisings directed against the forced deliveries of grain.

TO

1. But the inspectors found that in its second year, up **to** the summer of 1991, the only significant improvements were in primary science and some aspects of English.

TOWARDS

1. The game's over for Roy and Judy, but the memories will live on, like the series which you can see on Central **towards** Christmas.

СРПСКИ

ОД

1. **Од** пролећа, када се завршава фаза хуманитарне помоћи вашој земљи, почеће програм обнове ваше привреде и земље путем кредита и брзих инвестиција.

ДО

1. Први снег, који ће остати **до** идућег лета, већ је обелио врхове око Бајкала.

2. Са њим су направили уговор само за ових пет реприза **до** Нове године, остали имају трајне, једино што он то још не зна.

Појмови прошлости, садашњости и будућности такође се јављају као почетна (енг. *from the past*, срп. *од давнина/памтинека/искона*) или крајња тачка на путањи човека кроз време (енг. *to the future*, срп. *према/ка будућности*).

ЕНГЛЕСКИ

FROM

1. What is evoked comes **from** the past.

TO

1. I feel that we need now new blood on the committee, and coupled with the fact that I've done one one more year than the constitution says I should, I'm not standing for reelection as Chairman. We must now look **to** the future.

СРПСКИ

ОД

1. Археолошки налази казују да је угаљ овде копан **од** давнина, вероватно за одржавање ватре, а потом и за ковачнице војног логора.
2. Чуо сам да су се шкотски и српски војници изванредно добро слагали на македонском фронту, као да су се познавали **од** памтинека, и нису се много интересовали за друге нације које су се тамо нашле.
3. **Од** искона је човек знао да је он сам најдостојнији предмет своје науке, али се устезао да се тим предметом бави као целином, то јест у складу с његовим укупним карактером.

ПРЕМА

1. Србија мора да нађе пут **према** будућности, а не да се држи прошлости.

КА

1. Изражавајући жаљење због патње других, молимо се да данас та патња не буде више камен спотицања који спречава наше кретање **ка** отвореној будућности, поручују високи представници цркава и верских заједница.
2. На једној страни, они ће бити опседнути прошлошћу; на другој, мораће да се суоче с уздрманом стварношћу на путу **ка** будућности.
3. Међутим, није то типични сукоб генерација, већ сукоб два животно унижена и зато деструктивна човека: оца (робустан а топао и дискретан Јосиф Татић) који је изгубио прошлост и сина (изврстан Горан Шушљик) који је изгубио путању **ка** будућности.

Метафором ЧОВЕК ЈЕ ПУТНИК КРОЗ ВРЕМЕ такође се структурира и почетак (енг. *from the beginning*, срп. *од почетка године*), односно крај неког периода (енг. *to the end of July 1990, towards the end of the year*, срп. *ка крају године, према крају године, до краја месеца*). Показује се да је оваква концептуализација

најпродуктивнија са енглеским предлогом *towards* и српским *ка* и *према*, којима се изражава усмереност трајектора ка временској тачки која се доживљава као крај периода.

ЕНГЛЕСКИ

FROM

1. Certainly in the Smolensk and Kursk gubernii the will was there **from** the outset to mould and to control.
2. (...) in circumstances where it was apparent **from** the beginning that an inquest would be held and a prosecution might follow.
3. **From** the start of this service in 1949, when 1,591 people were transported by sea plane, the numbers had risen by 1958 to 8,713 passengers.

TO

1. The broadcasters' costs up **to** the end of July 1990 were estimated as 595,000, equivalent to approximately 20,000 per week.

TOWARDS

1. It grew out of the first demonstrations, **towards** the end of October 1989, and was composed of women and men who were outraged at the filth and the toxins in the air, water and soil.
2. **Towards** the end of 1807 Napoleon determined to convert Spain into a satellite state in order to control its foreign policy and to manage its resources; but he was not yet clear how this should be accomplished.
3. As we move **towards** the next century, voluntary organisations will need to develop further their contribution not only to our national life, but also to the international community.

СРПСКИ

ОД

1. А зараде, **од** почетка године и у привреди и ванпривреди бележе константан раст.

КА

1. Аналитичари кажу да најновији показатељи буде наду да ће идући **ка** крају године економија зоне евра почети да се опоравља (...)

ПРЕМА

1. Задржане су стабилне позиције и тада и у наредним месецима **према** крају године.

ДО

1. Помоћ Србији **до** краја месеца треба да стигне и од америчке владе (...).

Различити рокови (на пример, *the date of registration*, срп. *час затварања бирачког места, дан достављања одговора*) концептуализују се као почетна тачка на путу човека кроз време.

ЕНГЛЕСКИ

FROM

1. The trustee's appointment is effective **from** the date his appointment is certified by the chairman of the meeting.
2. You will be covered under the Plan **from** the day we receive your Enrolment Form.
3. In addition, registration does not create a priority point in the sense that the chargee is guaranteed priority **from** the date of registration.

СРПСКИ

ОД

1. КП, најкасније у року од 24 часа **од** часа затварања бирачког места, доставља ЦИК-у изборни материјал са бирачких места са свог бирачког подручја.
2. Уговор ће се привремено примењивати **од** дана потписивања.
3. Овај закон ступа на снагу осмог дана **од** дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије“.

У српском језику забележени су примери у којима и неки догађај (*потписивање споразума, убиство премијера, залазак сунца, наредна школска година* итд.) може да служи као оријентир, тј. тачка од које се рачуна почетак или крај временског периода.⁷

ОД

1. Четири године **од** потписивања београдског споразума.
2. Градски одбор Либерално-демократске партије обележио је трогодишњицу **од** убиства премијера Србије окупљањем у просторијама те странке у Новом Саду.

ДО

1. У Фалезу, деветог дана путовања, Пекише узме једног коња да појача вучу, и **до** заласка сунца добро се ишло.
2. „Зекат је услов да неко буде муслиман“, рекао је београдски муфтија напомињући да од верника који припадају Београдском муфтијству зависи да ли ће **до** наредне школске године бити завршена школа за будуће имамае.
3. Представници Министарства унутрашњих послова Србије упозорили су да ће интервенисати свим расположивим средствима уколико се албанске наоружане групе **до** истека датог им рока не повуку са југа Србије, пренела је вечерас Нова РТС.

Растојање у простору од једне до друге тачке означено просторним предлозима постаје опсег којим се изражава дужина неког временског интервала

⁷ Слична концептуализација јавља се и у енглеском језику, али се у њој употребљавају временски предлози *since* и *until, till*.

на путањи путника кроз време (Radden&Dirven 2007), при чему је ПОСТОЈАЊЕ ИДЕЊЕ ОД ЈЕДНЕ ВРЕМЕНСКЕ ТАЧКЕ ДО ДРУГЕ (Klikovac 2004). Најчешћа је комбинација предлога *from* и *to* у енглеском, односно *od* и *do* у српском језику. У овим случајевима, као оријентир се јављају како уопштени временски појмови (енг. *week, year, century*, срп. *данас, сутра, јутро, вече*), тако и спецификовани сати, дани, недеље и сл. У енглеском језику уз просторни предлог *from* може да се појави и временски предлог *until (till)* којим се означава завршна тачка временског интервала.

ЕНГЛЕСКИ

FROM/TO

1. If the narrative of the drama continues **from** one day **to** the next, it makes sense to do at least some drama in the classroom most days.
2. This museum's displays illustrate the history of leather use **from** earliest times **to** the present day.
3. The service is available **from** 09.30 **to** 17.00 hours **from** Monday to Friday on fax No 0752 766666.
4. In the period **from** 1832 **to** the 1880s, the number of party issues (nine-tenths of one party voting together) fell to 25 per cent of all divisions under a Liberal Government in 1860 and 31 per cent under the Conservatives, this low level of party cohesion being much the same **from** the 1830s **to** the early 1880s.

FROM/UNTIL

1. A most reliable aquatic which flowers **from** late spring **until** the first autumn frosts.
2. We used to work there **from** half past twelve **till** five o'clock at night,
3. This is an early example of a class made outside Athens **from** before the middle of the century **till towards** its end.

СРПСКИ

ОД/ДО

1. Видим само страшно сиромаштво пред собом **од** сада па **до** гроба, јер ме више нигде неће примити за учитеља.
2. **Од** јутра **до** вечери, и **од** вечери **до** јутра, почињу падати кише.
3. За додатна обавештења и евентуалне притужбе, корисници децјег и материнског додатка могу се, како је саопштено, јавити Министарству за бригу о породици на дежурни телефон 011/363- 1498, сваког радног дана **од** 8 **до** 20 сати, а суботом **од** 8 **до** 14 сати.
4. Буран и несређен живот Римске године, нарочито време **од** 1600. **до** 1606. године, сматрају се најплоднијим, а по квалитету слика највреднијим Каравађовим периодом.

У примерима за енглески језик у нашем корпусу јавља се и комбинација аблативног предлога *from* и перлативног *through*, којом се означава почетак временског периода праћен његовим трајањем, које се спецификује предлогом *through (from 1821 through 1824 and 1826)*. Ова комбинација може да буде

употпуњена и адлативним предлогом *to* који означава завршетак трајања интервала који је спецификован предлогом *through* (*from future through present to past, from 1922 through to the 1950s*), чиме се покрива читав временски распон као потпуно кретање по путањи – од почетне до крајње тачке, преко низа тачака које се налазе између.

FROM/THROUGH/TO

1. The huge and justifiably famous Belshazzar's Feast seen in all its various states **from** 1821 **through** 1824 and 1826 and beyond together with Joshua Commanding the Sun to Stand Still (1826/7), The Fall of Nineveh (1829/30), and The Fall of Babylon (1831) are powerful enough to take the wind out of anybody's sails.
2. An artistic affinity is also affirmed by the fact that they shared, along with Julian Trevelyan, a Lefevre Gallery exhibition which ran **from** early December 1946 **through to** mid January the following year.
3. In a shrinking Universe the opposite would presumably would be the case: the 'arrow' would go **from** future **through** present **to** past.
4. Whyte (1980) provides several instances of the influence of the Roman catholic moral code in both state decision-making and in public behaviour **from** 1922 **through to** the 1950s.

Поред предлога, метафора ЧОВЕК ЈЕ ПУТНИК КРОЗ ВРЕМЕ може да се реализује и другим лексемама које су предмет овог рада. Најпре ћемо се осврнути на концепт човека као путника кроз време који може да се врати у прошлост која се налази иза њега на путањи или да отпутује у будућност која је испред њега. Оваква концептуализација присутна је у примерима са различитим комбинацијама анализираних глагола и просторних предлога: енг. *pass through 12 time zones*, срп. *ићи у прошлост, враћати се кроз време, путовати кроз време, отићи у будућност*.⁸

ЕНГЛЕСКИ

1. You'd have to **go** back years to find a sequence of gigs as poorly attended as we've seen recently: Frank Sinatra, Chesney Hawkes, Morrissey, Chris Rea, Lloyd Cole and Alice Cooper all played to empty rows in Dublin.
2. Second, if a traveller goes eastwards halfway round the Earth he will have **passed through** 12 time zones and gained 12 hours with respect to GMT; he will meet another traveller who has travelled westward and so is 12 time zones (12 hours) behind GMT.
3. Or had he recently **passed through** a time warp and thought he was back in the 70s?

СРПСКИ

1. Путник **кроз** историју и садашњост, Хандке је исписао и ове речи (...).
2. Кузнец је на срећу подлегао искушењу да **иде** и даље у прошлост, у раздобље пре XIX века: покушао је да процени развој у XVIII веку, при чему је користио прилично

⁸ Такође и синтагмом *time traveller* у енглеском језику.

поуздане графиконе економског раста Енглеске, које су израдили Филлис Дин и В. А. Кол.

3. За неколико сати **прошли** су **кроз** сва времена, самоуверено и охоло, да би стигли до краја или до вечности, како они зову крај.
4. С друге стране, климатски модели прогнозе омогућавају да се **оде** далеко у будућност и да се прорачуна какве ће временске прилике бити, на пример, у наредних сто година.
5. Склупчан у наручју човека кога је пригрлио пре толико година, бискуп Арингароса осети како се враћа **кроз** време.
6. Главни јунаци су Адам, Ева и Луцифер, који путују **кроз** време и посећују различите периоде људске историје.

Појам будућности концептуализује се као оријентир, односно, одредиште до кога појединац, држава или колектив треба да дођу, било да се ради о неодређеној или тачно одређеној будућности (година, деценија, миленијум, узраст). Лексеме које учествују у оваквој концептуализацији су, пре свега, енглеска именица *road* и српске *пут* и *стаза* (енг. *a road to the future*, срп. *пут/стаза у будућност*), као и анализирани глаголи у комбинацији с предлозима садржавања (енг. *go into the nineties, come into the nineteenth century*; срп. *кренути у будућност, ићи у будућност, стићи у бољу будућност*).

ЕНГЛЕСКИ

ROAD

1. France now offered Germany a **road** to the future not as part of a German-Soviet alliance or as an American bastion in Europe, but as part of a European entity.
2. But the **road** to 1918 had been a troubled one.

GO

1. I do believe that er we **go** into the nineties the European Parliament will play an increasingly important role, but this will be because countries and peoples will be asking for it to play, to control the European Commission in Brussels (...)

COME

1. So that erm perhaps puts erm some of sexuality in a little bit of a historical context erm and um I suppose **coming** into the nineteenth century though, nineteenth century, particularly the second half of the nineteenth century, in large cities it was notorious for child prostitution (...).

СРПСКИ

ПУТ

1. То је прилика да рашчисти са самом собом, јер то очигледно још није урадила, и да трасира свој **пут** у будућност.
2. Значи ли то да је искрено самообраћање једини исправан **пут** у нови миленијум?
3. Они би могли да буду „карте“ за Звездин удобан **пут** кроз прву деценију 21. века.

СТАЗА

1. Невесело, зар не, али је живот са својом неуништивом тежњом да настави ход по нормалној **стази** у будућност јачи од свега.

КРЕНУТИ

1. Коизуми жели да јапанску економију ослободи стега и да маха инвентивности Јапанаца, јер, како каже, само тако земља може да **крене** у будућност.
2. Од тога ће зависити не само ко ће владати у наредне четири године у Подгорици, већ којим путем ће Црна Гора **кренути** у будућност.

ИЋИ

1. Најчешће сами не бирамо путеве којима **идемо** у будућност, рече.
2. Зиме дани расту, а кад дође најдужи, 21. јуни, почетак лета, онда се опет иде низбрдо, дани бивају краћи, **идемо** у зиму.
3. У нови миленијум САД **иду** без новог председника.

СТИЋИ

1. **СТИГАО** сам у бољу будућност. Шаљите паре!
2. Тако сам **стигао** до своје дванаесте године и за свој узраст имао много знања, али сам се чувао да га показујем пред оцем.

Неки од анализираних аблативних глагола користе се у реализацији метафоре ЧОВЕК ЈЕ ПУТНИК КРОЗ ВРЕМЕ када је у фокусу прошлост као тачка на путању која се налази иза путника кроз време. Она је обично оријентир од кога се покретни ентитет кретањем удаљава (енг. *the need to depart from the past*).

DEPART

1. This sense of the need to **depart** from the past was reinforced by a prevailing sense of gloom in certain intellectual quarters about the city; over time this informed the professions of architecture and town planning in particular.

Путник кроз време типично се креће из смера прошлости ка садашњости, али се метафорички може и вратити у прошлост напуштањем тачке садашњости у којој се тренутно налази, чиме се означава назадовање (*уместо напред, одосмо ми назад у прошлост*). Прошлост тада може да се схвати као простор у коме се налази оно што је превазиђено, застарело (*сами ће отићи у прошлост које су се тако грчевито држали, поточаре су отишле у прошлост, актуелна власт ће зато на предстојећим изборима отићи у историју*), или оно што је завршено, окончано (*постигли смо сјајан резултат али то је већ сада отишло у историју*).

ОТИЋИ

1. Свакако, у сличним случајевима, да би се открила стварна веза морало би се **отићи** много даље у прошлост но што нам то допушта историја.
2. Не нађу ли снагу, плашим се да ће ово бити само још један нов неуспех. Уместо напред, **одосмо** ми назад у прошлост.
3. Неће бити злостављани, понижавани, протеривани. Сами ће **отићи** у прошлост које су се тако грчевито држали.
4. Савремени млинови и услови по којима се жито мења за брашно, погодовали су пољопривредницима па су поточаре **отишле** у прошлост.
5. Никада Црна Гора у својој историји није радила ово што данас ради актуелна власт и зато ће на предстојећим изборима **отићи** у историју – истакао је Срђа Божовић.
6. Постигли смо сјајан резултат али то је већ сада **отишло** у историју, а ми настављамо даље.

Протицање временских интервала као пролажење човека кроз те интервале (период, времена, дани, године) као средишње тачке на путањи може се реализовати и перлативним глаголима, најчешће у комбинацији с предлогом истог усмерења (енглески *through*, српски *кроз*).

ЕНГЛЕСКИ

GO/THROUGH

1. I suppose Michael was quite a superficial person but to me he represented excitement and it was a period I had to **go through**.
2. I had **gone through** a poor year in Test cricket and wanted to play in England to check out my technique.

PASS/THROUGH

1. Today we are **passing through** a period which can perhaps be regarded as a disaster.
2. From Allexton to Medbourne is only five miles straight across the hills, yet we have **passed through** a period of some three hundred and fifty years in the history of the landscape.
3. They struck the stone floor in points of pure whiteness. Figures moving through the dark halls flickered like ghosts as they **passed through** these moments of light.

СРПСКИ

ПРОЋИ/КРОЗ

1. **Прошли** сте **кроз** тешке дане, али сада, под новом влашћу сигурно ће бити боље – рекао је Александар Карађорђевић.
2. Мета подземља могу бити и новопостављене судије и тужиоци, као и нови људи српске полиције, што већ изазива непријатне асоцијације на „оловне године“ **кроз** које је **прошла** Италија седамдесетих, када је премијер Италије Алдо Моро објавио рат мафији.
3. Ми морамо **проћи кроз** тежак период, а влада настоји да то буде што краће време.
4. И ми смо **прошли кроз** тешке тренутке, па се радујемо што се сада српски народ налази на путу нових остварења.

- *Покретно време и покретни човек*

У једном мањем броју примера из корпуса јавио се случај у коме се паралелно крећу време, из прошлости у будућност, и човек. У овом случају говоримо о четвртом сценарију кретања времена према коме је ПОСТОЈАЊЕ ТРКА С ВРЕМЕНОМ, при чему у канонском случају човек и време иду истом брзином, али човек може ићи и спорије и брже од времена (Klikovac 2004: 125–126). У примерима из нашег корпуса показује се да време као путник може да достигне или претекне човека који се креће кроз свој живот (енг. *time is passing us by*, срп. *стигле су [га] године*). Пратећи одређене назоре карактеристичне за неки период, човек може да се креће истом брзином као време на заједничкој путањи (срп. *ићи у корак с временом*) или да пређе веће растојање на заједничком путу (срп. *ићи (корак) испред времена*). Међутим, у оваквим примерима треба имати у виду да појам времена метонимијски означава ставове, вредности, достигнућа који у једном тренутку постоје у друштву и да је повезан са концептуализацијом развитка као кретања унапред (Klikovac 2004: 131).

ЕНГЛЕСКИ

PASS

1. I was actually I was aware that time is **passing** us by.

GO

1. In times **gone** by, there were always lots of hedge trimmings available at the beginning of November, and it was easy to make a bonfire – with a big family you want a big bonfire.

СРПСКИ

СТИЋИ

1. Валднера и Персона **стигле** су године.

ИЋИ

1. Треба сачинити програм, озбиљан и студиозан, онај који ће **ићи** у корак са временом и бити прилагођен нашим условима и потребама.
2. Инспекторе, рече Холмс, не треба сметнути с ума да и криминалци **иду** у корак с временом. За нас је битно да **идемо** корак испред времена.
3. Црњански је увек, што у литератури није увек и истицано, **ишао** испред свог времена и утирао нове путеве.

Из наведених примера закључује се да концептуализација времена помоћу анализираних елемената схеме ПУТАЊЕ у оба језика почива на неколико метафоричких сценарија која одражавају двојаку метафоричку концептуализацију овог домена – време се структурира или као покретни ентитет или као оријентир на путањи посматрача као путника кроз време. Време се може кретати из прошлости ка будућности, унапред, као и из будућности у прошлост, према посматрачу који стоји на временској линији. Ови случајеви различито осветљавају појам времена, тј. различито наглашавају позицију човека који време доживљава, стављајући га у активнију (ЧОВЕК ЈЕ ПУТНИК КРОЗ ВРЕМЕ) или пасивнију улогу (ВРЕМЕ ЈЕ ЛИНЕАРНО КРЕТАЊЕ УНАПРЕД, ЧОВЕКОВО ПОСТОЈАЊЕ ЈЕ СТАЈАЊЕ У САДАШЊЕМ ТРЕНУТКУ И ВРЕМЕНСКЕ ЈЕДИНИЦЕ ДОЛАЗЕ ДО ЊЕГА КРЕЋУЋИ СЕ ИЗ БУДУЋНОСТИ ПРЕМА ЊЕМУ). Такође, могућа је и њихова комбинација у коме се и време и човек концептуализују као покретни ентитети.

4.3.2. АКТИВНОСТ

При категоризацији појмова у домену активности ослонили смо се на одређење које даје Д. Кликовац (Klikovac 2006: 140), према коме је прототипични члан ове категорије супротан и комплементаран прототипу категорије стања, тј. представља онај начин постојања ентитета чији је он вољни покретач, који контролише, којег је свестан и при коме се на видљив начин креће. У примерима из нашег корпуса као представници ове категорије јавиле су се разноврсне активности попут градње, вожње, посла, рада, отпора, ослобађања, кријумчарења, криминала, разбољевања, реконструкције, приватизације, придруживања Европској унији, спровођења демократизације, као и низ активности у области економије, спорта, права и сл.

Наш први циљ у овом одељку био је да осветлимо типичне елементе активности који се концептуализују помоћу анализираних компоненти схеме ПУТАЊЕ, без појединачног набрајања за које све врсте активности важе поједине метафоре. Као што се могло и претпоставити, ова анализа показала је да се елементи типичне активности веома лако доводе у везу са искуством кретања по путањи. Читав дијапазон различитих аспеката тог искуства – започињање кретања из одређене тачке, врста пута којом се ентитет креће, прелажење низа тачака на путањи, брзина кретања, могуће препреке на путу, могућност одабира различитих путева који условљавају брзину достизања одредишта, долазак до одредишта – одговара различитим компонентама активности: отпочињању, начину извођења, фазама, брзини извођења, тешкоћама, и коначном резултату који може али и не мора да буде жељени циљ извођења активности. Раније описани чланови метафоричког система СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА, нарочито метафора ДУГОРОЧНЕ СВРСИСХОДНЕ АКТИВНОСТИ СУ ПУТОВАЊА и њене подметафоре, адекватно описују ове искуствене корелације, а пошто извођење активности увек подразумева и одређену промену, као надређена метафора издваја се појмовно пресликавање ПРОМЕНА ЈЕ КРЕТАЊЕ. С друге стране, као и у домену ВРЕМЕНА, у концептуализацији елемената овог домена јавља се метафоричка двојакост, што

значи да се активност концептуализује и као путовање покретног агенса који је врши и као покретни ентитет са сопственом путањом.

Током анализе прикупљених примера који су сврстани у домен АКТИВНОСТИ, показало се да је реализација метафора које важе за активност уопште нарочито заступљена у одређеним сферама (на пример, активности везане за државу, економију, право, спорт и сл.). Ове сфере могу се назвати „областима“ делатности или искуства – будући да људи сваку своју активност концептуализују као кретање или путовање, „у човековом појмовном систему постоје „области“ делатности или искуства попут науке, политике, просвете, привреде и сл. које се такође у великој мери концептуализују као кретање“ (Klikovac 2006: 273). Имајући ово у виду, у остатку одељка о концептуализацији активности одлучили смо се да дамо детаљан преглед метафоричких пресликавања која су се у корпусу прикупљених примера јавила у одређеним областима људске делатности, попут државе, економије, права, религије и спорта, будући да су управо за ове видове активности пресликавања заснована на схеми ПУТАЊЕ нарочито заступљена, и то у оба језика. На пример, иако за метафоре у области спорта не постоји никаква когнитивна специфичност у односу на већ елабориране метафоре које важе за активност уопште, може се рећи да су оне дискурсно специфичне, нарочито у српском језику. Такође, на примеру спорта може се видети целокупна структура реализације МЕТАФОРЕ СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА у нашем корпусу, па је то разлог због кога смо метафоре у области спорта, као и других наведених области делатности, посебно разматрали.

4.3.2.1. Разумевање појма АКТИВНОСТ

- *Активност као оријентир*

Најпре ћемо се осврнути на метафоричка пресликавања у којима је активност оријентир, тј. на метафору ДУГОРОЧНЕ СВРСИСХОДНЕ АКТИВНОСТИ СУ ПУТОВАЊА. У случају овог пресликавања, отпочињање активности структурира се као започињање кретања агенса који је врши (ОТПОЧИЊАЊЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПОЛАЗАК ИЗ ПОЧЕТНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ). У српском језику, из скупа лексема које

су предмет наше анализе, ова метафора реализује се глаголом *крнути*, најчешће у комбинацији с предлогом у: агенс који врши радњу почиње да се креће, тј. започиње активност која се концептуализује као ограничени 2-д простор (*крнути у приватизацију/ ослобађање/ изградњу*).

КРНУТИ

1. Ова медијска кућа ускоро ће **крнути** у приватизацију и тако на својој кожи искусити како изгледа оно о чему је досад само извештавала.
2. По мишљењу генерала Сан Мартина, војска коју је организовао у Мендоси, у подножју андских планина, могла је **крнути** у ослобађање само ако је са собом носила поруку једне земље која је већ прогласила независност од Шпаније.
3. Соковић сматра да ће Црногорци на тај начин достојанствено и слободно **крнути** у одбрану своје земље.
4. Највећи руски произвођач млека и млечних производа Вим-Бил-Дан **крнуо** у нови посао.
5. Тата је одмах **крнуо** у освајање њеног срца и питао је да ли хоће да игра у његовом филму.

Прва фаза, тј. први део активности, доживљава се као почетна тачка путовања и стога се профилише аблативним предлозима *from* у енглеском и *од* у српском језику, који се у примерима јављају у комбинацији са енглеским глаголом *start*, односно, српским *поћи*. Ови глаголи означавају полазак из почетне тачке на путањи, али нису предмет анализе у нашем истраживању (ПРВА ФАЗА АКТИВНОСТИ ЈЕ ПОЧЕТНА ТАЧКА НА ПУТАЊИ; енг. *we started from square one*, срп. *почети обрачун са болешћу од организовања систематских акција ране дијагностике*).

ЕНГЛЕСКИ

FROM

1. Around the fermenters where wet aerosols of live material could escape we started **from** square one, and designed a system to avoid contamination of workers so we went with sealed units.

СРПСКИ

ОД

1. Зато смо обрачун са овом болешћу почели **од** организовања систематских акција ране дијагностике, и то код три врсте канцера које се најлакше могу излечити, али због касног лечења то још није увек тако.

Једна од реализација метафоричког пресликавања **ОПЧИЊАЊЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПОЛАЗАК ИЗ ПОЧЕТНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ** јесте и концептуализација

почетка активности као прављења првог/почетног корака при кретању, уз профилисање циља активности као одредишта адлативним предлогом (енг. *first step towards amassing wealth and power, initial strides towards the achievement of this objective*, срп. *први корак ка помирењу, почетни кораци ка хапшењу и суђењу*).

ЕНГЛЕСКИ

TOWARDS

1. First, marriage as a legal institution developed, I submit, as an essential legal first step **towards** amassing wealth and power by uniting partners with these attributes and endowing with legitimacy their heirs so as to guarantee inheritance according to articulated and certain principles.
2. However, after initial strides **towards** the achievement of this objective, progress faltered and even reversed, as some member states in the 1970s took advantage of the safeguard provisions of the Treaty of Rome to introduce restrictions on capital transactions which had already, in principle, been liberated.
3. The first step **towards** success is, rather obviously, to get to your appointment in good time.

СРПСКИ

КА

1. Учињени почетни кораци **ка** хапшењу и суђењу бившем југословенском председнику Милошевићу
2. А разумевање би требало да буде први наш корак **ка** ослобођењу.
3. Не може ми се замерити да нисам учинила први корак **ка** помирењу (...).

За успешно обављање активности веома је важан начин на који ће се она извршити. У том смислу, у концептуализацији активности као кретања агенса ка одредишту, јавља се искуствена повезаност између успешног постизања циља и одабраног пута: при кретању је значајно која врста пута се изабере – од његовог квалитета, проходности, удаљености од жељене дестинације зависи и достизање одредишта. Како би се постигао циљ активности, потребно је одабрати одговарајући пут, из чега следе два могућа појмовна пресликавања: НАЧИН ПОСТИЗАЊА ЦИЉА ЈЕ ПУТ КОЈИМ СЕ СТИЖЕ ДО НЕКОГ МЕСТА (Klikovac 2006) и ДРУГАЧИЈИ НАЧИН ПОСТИЗАЊА ЦИЉА ЈЕ ДРУГАЧИЈИ ПУТ (Lakoff 1993).

У примерима из нашег корпуса, ове метафоре реализују се именицама којима се означава простор по коме се кретање врши, и то у оба анализирана језика (у енглеском *road, path*, у српском *пут*). Оне се често јављају у комбинацији с анализираним адлативним предлозима који профилишу циљ или резултат вршења активности (енг. *the road to success/improvement, the road towards accepting the unacceptable, the best path to overcoming differences*, срп. *пут ка*

уништењу и патњама), а српска именица *пут* и у комбинацији са предлогом садржавања у (*пут у културни имици Србије*). Такође, ако се јаве у комбинацији с придевом, додатно се спецификује врста пута, односно његове предности или мане (енг. *a smooth and unproblematic path*, срп. *најбржи пут, најефикаснији пут, знатно тежи пут*).

ЕНГЛЕСКИ

ROAD

1. 'This is where we are now.' 6.2 'That is where we would like to be.' 6.3 'These are the steps along the **road to** getting there.'
2. Carl Llewellyn had looked as secure as any pilot could be on National Hunt's casualty-strewn **road to** success.
3. Most founders and managers felt that discipline was the first step on the **road to** all kinds of mental, moral, and physical improvement.
4. This argument might have something in it if the **road to** fitness were hard and difficult to achieve.
5. But internationally agreed carbon taxes, permits and rising global temperatures may push the world along the **road towards** accepting the unacceptable.

PATH

1. 'This session,' commented one of the community participants, 'demonstrates that a dialogue is the best **path to** overcoming differences.'
2. By harnessing the wealth of experience already existing in the UN and Commonwealth, Ted Dunn argues that there is a practical **path to** achieve disarmament and development through a region by region approach with a long term aim of strengthening international law.
3. Instead of assuming that their development progresses along a smooth and unproblematic **path** it is assumed that there have to be mechanisms and policies to overcome constantly recurring disequilibria and attempts to gain some sort of balance.

СРПСКИ

ПУТ

1. Под слоганом „Пут у културни имици Србије” у Министарству за културу Србије јуче је одржан сусрет министра културе Бранислава Лечића са новинарима.
2. Мислили смо да су индустрије ХИХ века, са фабрикама и димњацима, гаранција просперитета и **пут** у прогрес.
3. Не да нађемо најбржи **пут** него да нађемо најефикаснији **пут** да приватизација буде снажна подршка економским реформама.
4. Свесни да би знатно тежи **пут** био разговор са онима дијаметрално супротних гледишта, верују да би ипак могло да се дође до заједничког језика.

Начин обављања активности повезује се и са правцем кретања за који се одлучи агенс као покретни ентитет (НАЧИН ПОСТИЗАЊА ЦИЉА ЈЕ ПРАВАЦ КРЕТАЊА), при чему се у примерима из нашег корпуса глаголи *go* и *ићи* јављају са именицама које означавају пут и правац кретања (енг. *the opposite way*, срп. *правац*).

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. Will the 'Twelve' have established a relatively open trading relationship with the rest of the world or will it, accepting that a common external tariff will remain, have **gone** the opposite way and created a protectionist Europe what is often referred to as Fortress Europe?

СРПСКИ

ИЋИ

1. Јошка Фишер изјавио је данас у Луксембургу да је потписивање споразума о стабилизацији и придруживању Македоније и Европске уније (ЕУ) догађају од капиталне важности, јер је њиме јасно показан правац којим треба **ићи** у решавању проблема на Балкану.

Језичке реализације метафоре ДРУГАЧИЛИ НАЧИН ПОСТИЗАЊА ЦИЉА ЈЕ ДРУГАЧИЛИ ПУТ односе се на примере у којима се различити начини постизања циља означавају као кретање агенса паралелним или другачијим стазама/путевима (енг. *different paths to these common goals*, срп. *изабрати други пут*). Користе се и различити аспекти искуства с кретањем као што је појам заобилазног пута, којим се означава бржи начин постизања циља, а који може да подразумева и varaње (заобилазни путеви и средства којима се сигурно долази до циља) или појам слепе улице као путање која не води никуда, којим се означава начин вршења активности који не доводи до постизања сврхе (на пример, *every road that we've been down has turned out to be blind alley*).

ЕНГЛЕСКИ

ROAD

1. I think there's almost nothing we wouldn't try to make him better. So far, however, every **road** that we've been down has turned out to be blind alley.
2. The return of socialism would be the '**road** to nowhere, a dead end' at a time when economic recovery was around the corner.

PATH

1. Following a review and development of the theoretical literature, the empirical work proceeds along two parallel and complementary **paths**.
2. It may prove more feasible and profitable to set standards of language competence to be achieved at certain levels and leave room for different **paths** to these common goals.
3. But here there was no statutory authority, and although there were several **paths** that seemed to lead to a solution, none of them went the whole way.

СРПСКИ

ПУТ

1. Ако грађани не могу да дођу до правде у суду онда су принуђени да изаберу други **пут**.
2. Брзо се стварају две групе беседника. Једни су борбени и насртљиви, смели на речи и безобзирни у предлозима, други помирљивији, обазриви у говору, и више склони заобилазним **путевима** и средствима којима се без буке и речи, невидљиво али сигурно долази до циља.

Тешкоће при извођењу активности концептуализују се као наилажење на препреке на путу (ТЕШКОЋЕ У ИЗВОЂЕЊУ АКТИВНОСТИ СУ ПРЕПРЕКЕ НА ПУТУ). У оба језика постоји паралела између препреке која се налази на путу ентитета који се креће и тешкоће која спречава реализацију активности: у енглеском се она наглашава глаголом *block* којим се означава стварање препреке на путу или самом речју *obstruction* (енг. *block the road to realignment on the left, the path is littered with obstructions*), док у српском језику имамо уобичајену колокацију с придевом *трновит*, којим се имплицира постојање мноштво препрека на путу (*тежак и трновит пут изласка из кризе*). У српском језику нагласак може бити на спречавању неке активности тако што ће други покретни агенс покушати да јој препречи пут (*међународна заједница није ништа учинила да стане на пут терористима*).

ЕНГЛЕСКИ

ROAD

1. But by focusing on the way party leaderships and their organisational structures block the **road** to realignment on the left, Hall passes over the fundamental weakness of radical culture in British civil society.

PATH

1. I come to the hurdle which I confessed at the outset I might find difficult to clear: why collect first editions anyway, since the **path** is so littered with obstructions, difficulties and bibliographical rubbish, and the pilgrimage is often attended with so much expense?
2. To add further confusion to an already muddled picture, the SEI (Secretaria Especial de Informatica) is reported to have maintained the similarity examination and placed bureaucratic obstacles in the **path** of importers.

СРПСКИ

ПУТ

1. (...) нагласио је да грађанима Србије предстоји тежак и трновит **пут** изласка из кризе, али, да ће дани који долазе, нарочито после ванредних избора, донети битније побољшање (...).

2. У многим западним и источно-европским земљама жене су окончале трновити **пут** борбе за своја цивилизацијска и грађанска права да буду у извршним и свим другим органима власти (...).
3. Међународна заједница није ништа учинила да стане на **пут** терористима - оценио Лиржи Динстбир.
4. Држава мора да стане на **пут** онима који су зарађивали, а нису плаћали порезе.
5. После смрти своје жене ништа му није стајало на **путу** да узме другу – која би га сада мазила, бринула се о његовој кући.

Успешно обављање активности структурира се као кретање напред, тј. од једне до друге тачке на путањи у смеру одредишта, што се описује метафорама **НАПРЕДОВАЊЕ У ИЗВОЂЕЊУ АКТИВНОСТИ ЈЕ КРЕТАЊЕ НАПРЕД** и **УЧИЊЕНИ НАПРЕДАК ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА**. Овај развој профилише се комбинацијама енглеских предлога *from, towards* и *to*, односно, српских предлога *од* и *до* (енг. *the move from the trade's dependence on small country watermills and windmills to larger merchant mills*, срп. *пут од идеје до производње лека*). У примерима из нашег корпуса горенаведена метафоричка пресликавања реализују се и изразима *to be on the road to* у енглеском и *бити на путу* у српском, којим се имплицира напредак у приближавању резултату активности, жељеном или нежељеном (енг. *he is on the road to fame*, срп. *Ђоковић на правом путу да се обогати*). У српском језику на овај начин проширује значење и комплементарни израз *бити на пола пута*, којим се означава да је обављен један део активности и да је исто толико остало да се уради.⁹

ЕНГЛЕСКИ

FROM/TO

1. The success of Albion Mill marked the beginning of the move **from** the trade's dependence on small country watermills and windmills, often with only two or three sets of stones, **to** larger merchant mills built close to centres of corn trading and importing.
2. To approach the military aspect is to move **from** relative certainties **to** what the old joke calls 'a higher level of ignorance'.

FROM/TOWARDS

1. The aim should be to move away from a subsistence standard of income in social security **towards** one that allows older people to participate more fully in society.

⁹ Комплементаран израз из домена кретања *halfway* постоји и у енглеском језику, али укључује именицу *way* која није предмет наше анализе; такође проширује значење у домен активности (нпр. *Testing for 14 year olds has been almost as great a disaster: the first pilot scheme was abandoned halfway through at a cost of £8 million*).

TOWARDS

1. But legislation in 1987–88 has also brought an increase in moves **towards** more explicit privatization by making competitive tendering compulsory for a wider range of activities, including refuse collection, street cleaning and vehicle maintenance.
2. There was noticeable interest in moving **towards** greater cooperation with/utilization of ‘outside’ agencies, to produce tailor-made training that would satisfy the library's own training objectives more effectively:
3. These provisions thus removed a source of grievance, but they did nothing **towards** solving the fundamental problems of compensation and betterment, and the result proved extremely costly to public authorities.
4. Now everyone is working **towards** the same end: the target is zero defects.

ROAD

1. I think you can see we are on the **road** to recovery.
2. So, at the age of 31, instead of standing in court in a pinstripe making pleas in mitigation for the Saturday night disorderly drunks, he is on the **road** to fame, suitcase and guitar in hand.

СРПСКИ

ОД/ДО

1. **Пут од** идеје **до** производње лека је скуп и некада траје и по десет година.

ПУТ

1. Ђоковић је на правом **путу** да се обогати, тим пре што је пулољак који тек треба да се расцвета.
2. Кавадарачка породица виноградача Еленови онедавно газдује на имању династије Карађорђевић код Демир Капије и на добром је **путу** да краљевском комплексу врати стари сјај.
3. Генерални директор ЦИП-а Милутин Игњатовић каже да су рађена геотехничка истраживања, хидрогеолошка истраживања локација и да су у том институту на **путу** да крену у израду пројекта свих 80 резервоара разних величина.
4. Ту се стигло тек на пола **пута** пуњења државне касе.

Још једна манифестација метафоре УЧИЊЕНИ НАПРЕДАК ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА јесте изражавање оствареног напретка у извођењу активности као удаљености од почетне тачке путање или одредишта, која има више лексичких реализација у примерима из нашег корпуса. Остварени напредак повезује се са дужином пута која је до тог тренутка пређена (енг. *the first step in the long road to restoring her sight*, срп. *расстојање на путу ка јавном сервису које смо прошли за три године*) или растојањем које је преостало до одредишта кретања (енг. *to be a very long way from the goals set*, срп. *још смо далеко од тога да направимо мозак*). Ова појмовна пресликавања повезана су са метафорама ДОСТИЖНО ЈЕ БЛИЗУ,

НЕДОСТИЖНО ЈЕ ДАЛЕКО, као и ТРАЈАЊЕ ПРОЦЕСА ЈЕ ПРЕЂЕНА УДАЉЕНОСТ (Rasulić 2006).

ЕНГЛЕСКИ

FROM

1. A further development **from** this idea is that of the totally enclosed chamber.
2. As a company and as individuals, we are still a very long way **from** the goals set at the outset of TOP in February 1992 and much remains to be done.

TOWARDS

1. The Community has gone a long way **towards** achieving that central purpose; **towards** taming nationalism without suppressing patriotism; **towards** sharing sovereignty without destroying nations; and **towards** putting the magic of markets to work for society in a stable democratic setting.
2. The two sides engaged in talks on Jan. 25, which appeared to go some way **towards** healing any rift caused by the referendum.

ROAD

1. This change of attitude is significant, but there is a long **road** still to travel between the discussion of these ideas in high places and their transmission into action at the level of the village school.
2. In either case the initial statement is merely the beginning of a long **road**. The goals must be debated and discussed until their true implications are appreciated, then their application worked out in terms of the curriculum planning and development decisions they imply at the various stages of the educational process.
3. Enough money came in by mid-March for Chris, a Courtaulds worker for 18 years, and Lorraine to take Leandra to Boston for the first step in the long **road** to restoring her sight.

СРПСКИ

ОД

1. Још смо далеко **од** тога да направимо мозак.
2. Њихов рад веома је користан, али је далеко **од** онога што је потребно и још даље **од** онога што је довољно.

ПУТ

1. Али било би коректно мерити које смо растојање на путу **ка** јавном сервису прошли за три године, не само колико нам је још остало до идеалног.

Мера у којој је активност извршена такође се повезује са путем који је агенс до тог тренутка прешао (МЕРА У КОЈОЈ ЈЕ АКТИВНОСТ ИЗВРШЕНА ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА). Веза између пређеног пута и мере у којој се обавља активност веома је продуктивна у проширењу значења код енглеског глагола *go* и глагола *отићи*, *ићи* и *стићи* у српском језику, с тим што је неопходно изразити просторну

границу како би се концептуализовала мера извршене активности. Граница растојања на путањи која подразумева меру обављене активности у енглеском језику прецизира се помоћу прилога *far* (*this time you went too far*), синтагмама које означавају даљину (*Teller went to extreme lengths to rescue Part I*) или комбинацијом глагола *go* са именицом *step* (*to go one step further*). У српском језику, ова граница изражава се прилозима *дотле* и *докле* (*докле се стигло у припремама*), адлативним предлогом *до* (*до ког минимума се сме ићи, ићи до негирања*) или прилогом *далеко* чијом компарацијом или префиксацијом се имплицира све већа мера извршења активности (*отићи најдаље у служењу уметности*), уз могуће спецификовање напредовања по путањи именицом *корак* и прилозима који означавају приближавање некој тачки (*отићи корак даље*).

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. When you were a child there was some excuse for you, but not now. This time you **went** too far.
2. Indeed Holt saw it as a mechanism for controlling the curriculum and even **went** so far as to suggest that the staff of the APU were concerned to promote desirable curriculum development.
3. Some of those who followed in Schumpeter's footsteps in the 1950s **went** even further in minimizing the popular role in a democratic system of politics.
4. The eavesdroppers are proving a serious problem for police in Sheffield, South Yorkshire. A spokesman said: They have **gone** to great lengths to gather information useful to criminals.
5. Teller **went** to extreme lengths to rescue Part I, but in the words of Robert Oppenheimer, The programme we had in 1949 was a tortured thing that did not make a great deal of technical sense.
6. For Gloucester to **go** one step further and actually stage the ambush so that his enemies could be dealt with there and then would seem a logical refinement of the earlier scheme.

СРПСКИ

ОТИЋИ

1. Руководство Би-Би-Сија је прихватило Робертсонову жалбу и упозорило Хамфриса да је **отишао** сувише далеко.
2. Францускиња Орлан (1947) **отишла** је најдаље у служењу уметности.
3. У поступку осавремењавања теме **отишло** се дотле да малтене свака, и најзабаченија, средина има свог Хамлета.
4. Понуђено нам је да **одемо** корак даље и прихватимо, први у Источној Европи, нови стандард који званично почиње да се примењује 2001. године.
5. Војко је, видећете, **отишао** још корак напред и скоро непогрешиво прави метеоролошке прогнозе за пола године унапред.

ИЋИ

1. Ја нећу да **идем** толико далеко у овом објашњењу.
2. Докле су неки медији **ишли** у пропагирању црногорске независности довољно говори данашњи наслов у “Побједи” преко три четвртине прве стране, подведен под освајање шампионата рукометашица “Будућности”.
3. Изнетим ставом покренуо је суштинско питање: до ког минимума се сме **ићи** у попуштању када је у питању растурање сопствене државне заједнице?
4. Поричући сваку постојану истину, потребно јој је да **иде** до негирања најнижег облика истине, историјске истине.

СТИЋИ

1. На данашњој седници у филијали Нишке банке у Нишу детаљно је размотрено и докле се **стигло** у припремама за преузимање и обављање платног промета у складу са већ донетим прописима и одлукама.
2. Мићуновић је госте обавестио и о томе докле се **стигло** у повезивању наше земље са међународним организацијама.

Различите фазе у извођењу активности структурирају се као прелажење појединачних етапа на путањи. Као што је при усмереном кретању неопходно прелажење средишњих тачака на путањи, тј. свих тачака које повезују почетну тачку и одредиште, тако оваква концептуализација имплицира неопходност обављања различитих подактивности како би се постигла жељена сврха (НАПРЕДОВАЊЕ У ИЗВОЂЕЊУ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПРЕЛАЖЕЊЕ ЕТАПА ПУТАЊЕ). Фаза у развоју активности може да буде наглашена именицама које имају значење етапе (енг. *stage, phase*, срп. *фаза*) или појмом корака који је уско повезан са секвенцама кретања, којима се означава напредовање у односу на жељени циљ активности (енг. *through the four steps of selling*).

ЕНГЛЕСКИ

THROUGH

1. Ron Tiner takes you step-by-step **through** the methods behind figure drawing from the imagination.
2. There’s a wide range of services offered by the NHS to help you **through** every stage of your pregnancy, including regular ante-natal classes, designed to keep you well and to prepare you and your partner for the birth and for looking after your child.
3. After hatching, larvae may develop **through** four larval stages into free-living adult male and female worms and this can be followed by a succession of free-living generations.
4. Robert, you can come up and take us **through** the four steps of selling.

GO/THROUGH

1. The system divides a piece of project work into four basic stages. At first, teachers will have to **go through** these stages quite carefully with the children, but eventually it is hoped that

- the children will become independent enough to use the system, or one like it, by themselves.
2. Conditions like the menopause where, in the past, women were told it was just a phase they were **going through**.

СРПСКИ

КРОЗ

1. Били смо на великим искушењима, пролазили смо **кроз** фазе туге и радости и испред нас је још бољи пут него што је био пре Хрватске.

ПРОЋИ/КРОЗ

1. Штићеници који су **прошли кроз** фазу прилагођавања у домовима кажу да је то најбољи начин припреме и уклапања у нову средину.

Брзина обављања активности повезује се с брзином кретања (БРЗИНА ИЗВОЂЕЊА АКТИВНОСТИ ЈЕ БРЗИНА КРЕТАЊА). У примерима у анализираном корпусу, у реализацији овог пресликавања јавили су се енглески глагол *go* и српски *ићи*, у комбинацији с прилогом којим се означава брзина (*ићи брже у реформе*) или са изразом који означава постепено кретање дуж путање, прављењем појединачних корака (енг. *let's go step by step*, срп. *ићи корак по корак*). При кретању се на путањи могу јавити неке тачке које, као фазе у извођењу активности, треба заобићи (*морамо да прескочимо њихове грешке*).

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. Actually it's all very much easier to explain in pictures than to tell you how it works, so let's **go** step by step, shall we?

СРПСКИ

ИЋИ

1. Зато морамо да **идемо** много брже и смелије у реформе и да прескочимо њихове грешке.
2. **Ишли** смо корак по корак. У три разговора са председником Коштуницом направили смо основне контуре нове Савезне владе.

Окончање активности концептуализује се као пролазак покретног агенса кроз саму активност као садржатељ, чиме се она завршава и остаје иза ентитета који се креће, у прошлости (ОКОНЧАЊЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПРОЛАЗАК АГЕНСА КРОЗ АКТИВНОСТ КАО ОРИЈЕНТИР; енгл. *to go through a fairly similar transfiguration*, срп.

проћи кроз посао прибављања визе). Оваква концептуализација окончања активности може да указује на то да је активност дуготрајна или у извесној мери непријатна.

ЕНГЛЕСКИ

THROUGH

1. But these overall success rates are much higher than the pass rates at individual examination sessions, because many candidates' progress **through** the examinations is impeded because they have to resit.

GO/THROUGH

1. Lord Peter Wimsey **went through** a fairly similar transfiguration.

СРПСКИ

КРОЗ

1. Већ смо пролазили **кроз** такве врсте провокација и окршаја са отпадничким режимом.

ПРОЋИ/КРОЗ

1. Колумбијци, због распрострањеног криминала, наркодилера и тероризма, морају – желе ли да путују у Европу – да **прођу кроз** мучан, компликован, скуп и неизвештан посао прибављања визе.

С обзиром да је вршење активности увек усредсређено на постизање неке сврхе, остварење циља активности структурира се као долазак до жељеног одредишта (СВРХА АКТИВНОСТИ ЈЕ ОДРЕДИШТЕ КРЕТАЊА). С друге стране, резултат активности не мора да буде циљ коме се тежило када је активност започета, али се и он структурира као долазак до одредишта, мада не нужно жељеног. На овај начин профилише се циљ, резултат уопште, односно исход активности (компромис, консензус, одлука, помирење), који може да буде универзално пожељан (успех, слава, срећа, богатство, победа, оздрављење), или нежељени резултат активности (распад државе, колапс екосистема, инцидент). Као циљ неке активности, на овај начин може се концептуализовати и новац у различитим облицима (зарада, кредит и сл.).

У примерима из нашег корпуса, оваква концептуализација реализује се анализираним лексемама из класе адлативности: најпре предлозима *to* у енглеском и *до* и *ка* у српском језику, који профилишу сврху активности као одредиште кретања. Ови предлози јављају се у комбинацији са другим лексемама

које наглашавају све претходне фазе у спровођењу активности која је означена као кретање агенса одређеним путем: с глаголом *lead* у енглеском (*her US film debut would lead to universal fame and fortune*), односно, *водити*, *довести* у српском језику (*кажњавање криваца води ка билатералном и регионалном помирењу*), енглеском именицом *route* (*a number of possible routes to ego-identity achievements*) или српском *пут* (*пут до решења кризе, пут ка оздрављењу*), као и са именицом *циљ* којом се наглашава сврха активности као одредиште (*плодне снаге, довољне да двоје људи проведу и до најдаљег циља*).

ЕНГЛЕСКИ

TO/ROAD

1. Figure 16.1 indicates a number of possible routes **to** ego-identity achievements.
2. Bloodstains led **to** big search.
3. Catherine, 23 – Mariette Larkin in TV’s The Darling Buds of May – hoped her US film debut would lead **to** universal fame and fortune.
4. The de-categorising of pupils with special needs does not automatically lead them **to** full social integration in an ordinary class.
5. Criticism should always be a positive move along the **road to** high profits.

СРПСКИ

ДО/ПУТ

1. У оваквим тренуцима потпуно му је јасно колико се благо крије у овој жени, а у исто време осећа како се горчина и незадовољство његова живота претварају у плодне снаге, довољне да двоје људи проведу и **до** најдаљег циља, само ако их љубав повеже и подржи.
2. Његов задатак је да води разговоре који ће довести **до** решења.
3. Твоје одлучно и мудро руководство спасило је наше народе од уништења и довело их **до** победе.
4. За то што је учинио Србима на Космету, Слободан Милошевић мора да одговара. Показало се да је пут **до** решења кризе другачији, али нимало лак.
5. Лак **пут до** новца
6. Најкраћи **пут до** велике зараде

КА

1. Симурдић је мишљења да само индивидуализација кривице за ратне злочине и кажњавање криваца води **ка** билатералном и регионалном помирењу, а услов за то је правосудна сарадња.
2. Хуа Ђијанг је у ранијој изјави описала разговоре као „тешке“, али је за АП казала да „упркос спором напретку, пузимо **ка** коначном договору“.
3. Пут **ка** оздрављењу тежак је и пре свега непривлачан.
4. Треба послати поруку да повратак избеглица није претња за већинску нацију. Управо супротно, то је једини пут **ка** стварању јединственог, интегративног друштва.
5. Рекао је, такође, да је отворено тржиште пут **ка** побољшању животног стандарда и смањењу сиромаштва свих земаља света.
6. Корак **ка** јефтинијим кредитима

Појмовно пресликавање СВРХА АКТИВНОСТИ ЈЕ ОДРЕДИШТЕ КРЕТАЊА реализује се и неким од анализираних глагола који се комбинују с предлозима у оба језика (енг. *come to an arrangement, arrive at a consensus*, срп. *ићи ка уништењу планете, доћи до преокрета, стићи до успеха*). Глаголи *come, ићи, доћи* и *стићи* јављају се са анализираним адлативним предлозима, док се у случају глагола *arrive* ради о предлогу *at*.

ЕНГЛЕСКИ

COME/TO

1. But Eastwood said: I am sure we can **come to** an arrangement whereby Kelley steps aside for a while.
2. I think we also want to take into account er, the developments that are referred to in the motion with respect of the Labour Party and if these developments take place we will obviously have to examine that before we **come to** any decision on the matter.
3. They **come to** the recognition that being black places themselves and other black kids in a similarly disadvantaged position (...).

ARRIVE

1. The former is mainly concerned with the achievement of goals, not overly concerned about opposition and the costs of disturbance; the latter is more concerned to represent and respond to diverse interests and is willing to **arrive** at compromises, if necessary sacrificing policy goals.
2. NAEP went through an initial consultation with teachers and the general public in an effort to **arrive** at a consensus on the goals of education.
3. I thank the Secretary of State for this concession, and I am sure that, with good will on the part of the Government, we can **arrive** at a successful outcome.

СРПСКИ

ИЋИ/КА, ДО

1. Хитлер и његови помагачи свесно и организовано су **ишли ка** томе да Роме потпуно униште и истребе.
2. **Идемо** сигурним корацима **ка** уништењу планете.
3. То је ситуација у којој ви знате шта је ваш крајњи циљ, али не знате којим путевима треба да **идете до** њега.

ДОЋИ/ДО

1. Питања типа како је неко **дошао до** тог успеха или још горе шта је заправо успех немају никакву сврху осим што разоткривају старомодне назоре онога који пита.
2. Ако је придев макијавелистички вековима синоним за оправдавање бескрупулозности у људском понашању да би се **дошло до** жељеног циља, да ли је покушај да се име човека које се налази у корену тог придева очисти од таквог наметнутог му греха унапред осуђен на пропаст?
3. Сам Пуниша Рачић, близак краљу, **дошао је до** велике материјалне добити.

СТИЋИ/ДО

1. Овако можемо да уз помоћ минималног реза и на основу камере која се уводи у унутрашњост трбуха кроз посебан отвор утврдимо који су органи повређени, одакле потиче крвављење и да знатно брже **стигнемо до** дијагнозе – каже др Бајец.
2. Но, у таквим приликама, они који су на папиру у улози отписаних, могу и те како да превазиђу своје стварне снаге и да **стигну до** подвига.
3. Онај који је **стигао до** највишег стваралачког резултата морао је здружити сва ова оружја у јединствену стваралачку инвазију.
4. Наравно да **до** успеха нисмо **стигли** преко ноћи и због добре рекламе.

У примерима из нашег корпуса, нарочито је заступљена концептуализација вредности као сврхе активности, која се структурира као одредиште кретања. Вредности се у социјалној психологији и дефинишу као пожељни трајни циљеви којима се тежи (Pavlović 2009). Разликују се како према садржају (нпр. политичке, моралне, религијске, економске), тако и према носиоцима (нпр. личне, социјалне, културне, универзалне). Универзалне колективне вредности попут истине, слободе, мира, правде представљају вредности које људи из различитих култура истичу као најважније у свакодневном животу (Tabs 2013). Успостављање вредности код човека или у некој средини подразумева улагање одређеног труда, тј. низ активности које треба обавити, па се у том смислу проналази веза између искуства с кретањем по путањи и елемената овог домена. У складу са дефиницијом вредности као циљева којима се стреми, јасно је зашто се у примерима из нашег корпуса оне доминантно концептуализују као завршна тачка на путањи коју појединци, колектив или држава теже да достигну као путници.

Као и у раније описаним случајевима концептуализације циља активности као одредишта, ова искуствена корелација лексички се реализује адлативним предлозима (*to* и *towards* у енглеском, *ка*, *према* и *до* у српском језику) којима се профилише циљ, односно вредност која се постиже (енг. *peace, freedom, truth*, срп. *истина, мир, слобода, врлина, правда*). Предлози се често јављају у комбинацији са анализираним именицама којима се означава простор који покретни ентитет прелази (енг. *road, path*, срп. *пут, стаза*). Остваривање вредности као долазак до одредишта такође се може изразити анализираним адлативним глаголима у оба језика, с тим што се у случају глагола *arrive* циљ профилише предлогом *at* (*arrive at a particular combination of virtues*), а код српских глагола *доћи* и *стићи* анализираним адлативним предлогом *до* (*доћи до истине, стићи до мира*).

ЕНГЛЕСКИ

ROAD/TO

1. But now that the **road to** peace in Cambodia once more looks at risk, the country needs the world's attention again.
2. Individual liberty and the **roads to** freedom.
3. It strengthened his conviction that there exists in man's nature an undying capacity to break through the barriers of error, and to seek the **road to** truth (Pacem in Terris 158).

PATH/TOWARDS

1. The sing-song accent came to a stop and he shook my hand and let himself out, a grey man in grey clothes following his own informal idiosyncratic **path towards** the truth.

TOWARDS

1. The acceptance of discipline is probably the greatest step **towards** freedom a man can take, and nowhere is this so true as in smallholding.
2. For President Saddam Hussein's apparent move to clear the way **towards** peace, is being seen here as a cynical bid to try to dilute western opposition against him.

ARRIVE

1. Just as Clelia's particular combination of virtues could never have been **arrived at** by fraud, so this room could never have been created out of ignorance or servile imitations.

СРПСКИ

ПУТ/КА, ПРЕМА, ДО

1. Ја заиста сматрам да је **пут ка** миру, **пут ка** слободи у Русији тесно спојен с именом председника Јељцина.
2. Модерног човјека свакако је Декарт са својом дубоком интелектуалном револуцијом на **путу** човјечанства **према** истини и разуму.
3. Моја судбина и мој **пут до** правде, каже он, најбоље илуструју рад бирократије и лицемерство судства (...).

СТАЗА/КА

1. Пут до слободе је дуг и мукотрпан. Не постоје утабане **стазе** које воде **ка** њој.

ДОЋИ/ДО

1. На то су пастири одговорили: Ох, Боже, дај нам воду а **до** среће ћемо својим радом сами **доћи**.
2. Морате да откријете оно што је константно и коначно, да својом свешћу **дођете до** правих вредности, а не само да их препознајете са оних неколико чула.

СТИЋИ/ДО

1. Мирно ћемо и уз најмање могуће жртве **стићи до** мира, додао је Коштуница.
2. Иако се слава живота састоји у одрицању од власти, потребно је допринети да се из садашње „пустињске фазе“ **стигне до** слободе.

Посебно важно у процесу формирања сопствених вредности јесте проналажење смисла живота тј. суштине свог бића, која се као и остале вредности концептуализује као одредиште до ког се долази кретањем (енг. *arrive at their sense of themselves*; срп. *пут ка самом себи/своме ја/унутарњем, доћи до самога себе*).

ЕНГЛЕСКИ

ARRIVE

1. Marx never interested himself in how individuals **arrive** at their sense of themselves or in what motivates them to behave well or badly. Marxism has no psychology of experience, an omission which warped its radicalism from the outset.

СРПСКИ

ПУТ/КА

1. Пролазне станице на његовом **путу ка** самом себи и откривању свог властитог бића биле су вагнеријанство, ничеизам, анархизам, антиколонијализам, антикапитализам и као последња љубав и највеће разочарање – совјетски комунизам.
2. На **путу ка** своје ја, ка изворима порекла и истине, Бекетове фигуре пролазе кроз тмуран предео што се простире између рођења и смрти.
3. Дубину нашег бића ми не познајемо, **ка** унутарњем води тајанствени **пут**.

ПУТ/ПРЕМА

1. Он открива прошлост и садашњост нашег главног града, користећи машту и снове. **Пут према** себи (...).

ДОЋИ/ДО

1. Комад је прича о свима нама, носи поруку да је љубав покретач свега и како **доћи до** самога себе, рекла је Јелена Голубовић.

Као одредиште кретања често се концептуализује и идеологија, и то као тачка до које долази покретни субјекат који је практикује (појединац или држава). У неким случајевима идеологије се изједначавају са вредностима које представљају (нпр. *Требало је платити цену да би се стигло до социјализма који је правда и слобода*). Као и у ранијим случајевима, у реализацији ове концептуализације продуктивне су комбинације адлативних предлога и анализираних именица и глагола (енг. *road/paths to socialism*, срп. *пут ка савременом комунизму, стићи до социјализма*).

ЕНГЛЕСКИ

ROAD/TO

1. To justify this (...) Stalin presents the argument that the whole world is moving forward to a new stage on the **road to** socialism (...).

PATH/TO

1. Moreover, the emergence of countries pursuing rival **paths to** socialism (...) stirred new criticism of Moscow's claim to be the infallible source of the socialist creed.

СРПСКИ

ПУТ/КА

1. **Пут ка** савременом патриотизму
2. (...) изградила ратом опустошену земљу и усталичила социјализам, као **пут ка** комунизму.

СТИЋИ/ДО

1. Требало је платити цену да би се **стигло до** социјализма који је правда и слобода (...)
2. Па, почело се са Новом РТС и засад се **стигло до** новог патриотизма.

КА

1. **Ка** комунизму ће се усмерити у Енглеској где је радио у предузећу Ермент и Енгелс.
2. А „прављење грађанина“ и контрола какву очигледно прижељкује наш историчар уметности, као и политизација живота, увек значи заокрет **ка** тоталитаризму.

Циљ активности може бити и успостављање одређеног односа као форме друштвене интеракције између појединаца, група или ентитета, попут различитих врста веза, пријатељства, брака, сарадње, несарадње, свађа, добросуседства и сл. У примерима из нашег корпуса, настајање односа такође се структурира као одредиште путовања појединца или, чешће, држава (ОДНОСИ СУ ОДРЕДИШТЕ КРЕТАЊА ПОЈЕДИНЦА/ДРЖАВЕ). У том смислу, односи као одредиште структурирају се адлативним предлозима *towards* у енглеском и *ка* и *до* у српском језику, било у комбинацији са анализираним именицама које означавају простор по коме се трајектор креће (енг. *the path towards peace*, срп. *пут ка добросуседству*) или с различитим глаголима или именицама повезаним с искуством кретања (енг. *the greatest step towards freedom, the move towards cooperation*, срп. *кренути ка кооперативнијем односу, први корак ка сарадњи*).

Начин постизања циља повезује се с путем којим се долази до одредишта постизања односа (НАЧИН УСПОСТАВЉАЊА ОДНОСА ЈЕ ПУТ КОЈИМ СЕ СТИЖЕ ДО

НЕКОГ МЕСТА), као у примерима *the road for friendship and co-operation* у енглеском и *пут конструктивне сарадње* у српском.

ЕНГЛЕСКИ

ROAD

1. The opening of the **road** for friendship and co-operation between us and the Soviet Union, he said, is directly related to opening a road for peace and unification of the Korean peninsula.
2. World's leading industrial powers have agreed on 18 joint research projects in key areas of new technology. The move **towards** cooperation stems from the Versailles summit last June and is one of the few positive initiatives to come out of the seven-nation meeting.

СРПСКИ

ПУТ

1. У случају Балкана, то је **пут** конструктивне сарадње између држава региона, прихватање европске идеје и европских вредности
2. Европа као да у свему има споредну улогу. То, свакако, није **пут ка** добросуседству, чега су свесни и у Москви и у Бриселу.
3. Коха јон из Тиране поручује земљама Балкана да не истрајавају у старим логорима непријатељстава и не минирају дуг **пут до** односа који ће осигурати безбедност региона и учинити Балканско полуострво нормалним демократским простором (...).

СТАЗА

1. (...) сада, пре свега кроз дијалог, морају да се траже **стазе** за нова приближавања између људи различите националне припадности.

КА

1. „Али сматрамо да постоји могућност за нови почетак; да кренемо **ка** ближем, конструктивнијем, кооперативнијем односу који може покренути Србију ка евро-атлантској заједници и институцијама које иду уз то“, рекао је високи званичник.
2. Направили су први корак **ка** сарадњи, али сарадња сама по себи захтева имплементацију, изјавила је за Ројтерс портпарол главног тужиоца Хашког трибунала Флоранс Артман.

Анализирани примери показују да се активност у енглеском и српском језику веома исцрпно концептуализује као путовање покретног агенса. Међутим, веома је заступљен и други случај, у коме је сама активност или њен циљ покретни ентитет.

- *Покретна активност*

У складу с присутном двојаком метафоричком концептуализацијом, и сама активност, а не само њен вршилац, може се структурирати као покретни ентитет. Када се активност посматра као покретни ентитет, фокус је на њеном отпочињању, току и остварењу, тј. завршетку. Кретање активности може да се одвија на два начина: из прошлости у будућност и из будућности у прошлост.

Када се активност креће напред, из прошлости у будућност, почетак активности одговара поласку из почетне тачке путање (ОТПОЧИЊАЊЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ЊЕН ПОЛАЗАК ИЗ ПОЧЕТНЕ ТАЧКЕ ПУТАЊЕ). Ово метафоричко пресликавање у примерима из нашег корпуса реализује се аблативним глаголом *кренути* (*посао је кренуо*). Ток покретне активности описује се двома комплементарним метафорама: НАПРЕДОВАЊЕ У ИЗВОЂЕЊУ АКТИВНОСТИ ЈЕ ЊЕНО КРЕТАЊЕ НАПРЕД (*work would go ahead*) и НАЗАДОВАЊЕ У ИЗВОЂЕЊУ АКТИВНОСТИ ЈЕ ЊЕНО КРЕТАЊЕ УНАЗАД (*послови ће ићи уназад*), а брзина извођења активности структурира се као брзина њеног кретања (БРЗИНА ИЗВОЂЕЊА АКТИВНОСТИ ЈЕ БРЗИНА ЊЕНОГ КРЕТАЊА: енг. *the conversion of Empire into Commonwealth went far faster than was prudent*, срп. *изградња објеката у Краљеву иде споро*). Правац кретања активности такође може да имплицира њен ток (*реакције већинске јавности ишле су у смеру подршке и охрабривања*) или развој у више паралелних активности (*рад ће ићи у неколико праваца*). Паралелни ток две активности концептуализује се као њихово упоредно кретање (енг. *acquiring these advanced linguistic skills goes hand-in-hand with the study of the culture of France*, срп. *преговори и штрајк иду заједно*), а различито одвијање активности као њихово кретање у различитом правцу (*various initiatives were going in different directions*), што се може описати метафоричким пресликавањима ПАРАЛЕЛНИ ТОК ДВЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ЊИХОВО УПОРЕДНО КРЕТАЊЕ, РАЗЛИЧИТ ТОК ДВЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ЊИХОВО КРЕТАЊЕ У РАЗЛИЧИТОМ ПРАВЦУ.

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. He believed that work would **go** ahead, although it would be delayed and might take until 2004 to complete.
2. It was the main reason why the marriage was never to take place. For the moment, however, negotiations **went** ahead, and seemed to **go** well.

3. Like all withdrawals, the conversion of Empire into Commonwealth **went** far faster than was prudent or planned, thanks to American impatience, and to the hostility of the Communist and the Third World states.
4. It is still uncorrupted and the hope is that it can now generate the rebirth of German myth. The destruction of Greek tragedy **went** hand in hand with a nullification of Greek myth and a degeneration of the Greek national character.
5. Acquiring these advanced linguistic skills **goes** hand-in-hand with the study of the culture of France – mainly of its literature, but also of its cinema, and of modern French society and politics.
6. It also underlines one of the main reasons why community education did not become a radical movement for social change. Not the lack of direction but the fact that the various initiatives were **going** in different directions!

СРПСКИ

КРЕНУТИ

1. Ипак, посао је **кренуо** и цигарете су почеле да стижу прво из Македоније, и то уз прећутну дозволу тадашњих српских власти.
2. Прво ће се оспособити за саобраћај да би потом **кренула** и темељна реконструкција.
3. Међутим, свака реакција владе је изостала, а, што је још горе, **кренуло** је правдање поменутог чина, затим неумесне шале, чак и претње.

ИЋИ

1. Вама је срећа док сте нежењени а после ће послови **ићи** уназад.
2. Одговарајући на критике опозиције да изградња објеката у Краљеву **иде** споро, Марковић је подсетио да је потребно направити записнике о процени штете за 16.000 објеката.
3. Оружане снаге Југославије су биле на добром путу за улазак у европску сигурност и породицу нација и ја бих лично волео да видим како то приближавање **иде** корак по корак и како се изграђује поверење између партнерства за мир и Југославије.
4. Због притисака који су стизали с многих страна, промене у Јапану **ишле** су пужевим кораком: тренутни помак, па застој, а онда чак и помак уназад.
5. Рад ће **ићи** у неколико праваца, како је то на конференцији за новинаре истакао министар за спорт Војислав Андрић.
6. Преговори и штрајк **иду** заједно.

У српском језику, тешкоће у извођењу активности у случају када се она сама креће концептуализују се као покретни агенс који својим изласком и стајањем на путу покушава да спречи да се активност креће, тј. да спречи извођење активности (ТЕШКОЋЕ У ИЗВОЂЕЊУ АКТИВНОСТИ СУ ПОКРЕТНИ ЕНТИТЕТ КОЈИ СПРЕЧАВА КРЕТАЊЕ АКТИВНОСТИ).

ПУТ

1. Ипак, без обзира на то што се на **путу** даљег развоја српских телекомуникација још једном, и по ко зна који пут, испречио Телеком, околности нису тако катастрофалне.
2. Радећи са Интерполом стаћемо на **пут** бескрупулозном кријумчарењу и наметљивој куповини наших дела.

3. (...) сукоб са Хашимом Тачијем због вођења конститутивне седнице парламента, и због покушаја да стане на **пут** организованом криминалу, при чему се понекад чак помињу и наводне претње самом Хекерупу.

Када се активност креће из будућности ка садашњем тренутку, остварење активности повезује се са доласком до одредишта, с тим што је у овом случају активност та која завршава кретање у одређеној тачки путање (ОСТВАРЕЊЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ЊЕН ДОЛАЗАК ДО ОДРЕДИШТА). Ово метафоричко пресликавање реализује се адлативним глаголима у оба језика (енг. *the attack came, the process of industrialisation and capitalist organisation arrived late*, срп. *затим је дошла национализација*). Порекло активности као почетна тачка на путањи може се изразити аблативним предлогом у комбинацији са адлативним глаголом (на пример, енглеским предлогом *from* заједно с глаголом *come: very little support comes from corporate business*).

ЕНГЛЕСКИ

COME

1. The astonishing attack **came** as enraged creditors branded the disgraced coach chief scum, a cheat and a fraud.
2. Two of his greatest performances **came** in 1979, with 5 for 38 in the World Cup final and 6 for 29 in the Gillette final for Somerset, although both times Richards pipped him for the match award.
3. Not surprisingly, a counter-attack has **come from** those who believe that the state is still the dominant actor in international relations.
4. The initiative **comes from** the Operational Requirements Staffs of the Naval, General, and Air Staffs (now part of the Central Staff under the latest reorganization of the Ministry, but still carrying out the same function - see page 175).
5. Very little support **comes from** corporate business, but many companies have an associated charitable trust, and in this sense they may contribute substantially

ARRIVE

1. While the phenomenon of the unitary state is relatively recent, in Eastern Europe, where the process of industrialisation and capitalist organisation **arrived** late, the surviving multicultural and multilingual societies were purged and simplified very late and with all the vigour that technology could muster.
2. But on the inside, the revolution has already **arrived**.

СРПСКИ

ДОЋИ

1. Све ово најбоље сведочи да договор две владе о либерализацији трговине није **дошао** неочекивано.
2. Затим је **дошла** национализација, која је све то „поравнала“.

Завршетак активности у оба анализирана језика структурира се као пролазак активности кроз одређену тачку на путањи која означава садашњост, при чему завршена активност остаје у прошлости (енг. *their protest passed peacefully*, срп. *протести су прошли без инцидента*) (ЗАВРШЕТАК АКТИВНОСТИ ЈЕ ЊЕН ПРОЛАЗАК КРОЗ ТАЧКУ НА ПУТАЊИ).

ЕНГЛЕСКИ

PASS

1. Yesterday's crucial talks were guarded by riot police with armoured trucks and water cannon, following fears of a major demonstration by French fishermen who are also seething over the level of imports flooding the EC. But their protest **passed** peacefully.

СРПСКИ

ПРОЋИ

1. Тренинг за мултиетничку полицију **прошао** је без тешкоћа а сада је распоређен у Бујановцу.
2. Можда је, за наше прилике, важно да се истакне да је смена у управи јесенас **прошла** без потреса и да директор Ибрајтер и глумац Јашин одлично сарађују.
3. Ово вашарско-сајамско-енциклопедијско прелиставање неких страница историје медија фотографије није **прошло** срећно.
4. Овај филм осим симпатија жирија освојио је и публику у Берлинале Паласту, иако његово приказивање није **прошло** без инцидента.
5. Протести су **прошли** без инцидента али уз стално присуство полиције.

Покретни ентитет може бити и низ активности, на пример, оних које се спроводе у сфери државе или политике. Ток и брзина одвијања таквих активности које се могу посматрати као процеси, будући да дуго трају и подразумевају низ активности, структурирају се метафоричким пресликавањима УСПЕШАН ТОК НИЗА АКТИВНОСТИ ЈЕ ОДГОВАРАЈУЋИ ПРАВАЦ ЊИХОВОГ КРЕТАЊА (енг. *the way British politics is going*, срп. *у ком правцу ће ићи политичке реформе*) и БРЗИНА ОДВИЈАЊА НИЗА АКТИВНОСТИ ЈЕ БРЗИНА ЊИХОВОГ КРЕТАЊА (*демократизација земље не може ићи пожељном брзином*).

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. Now that's significant, that isn't just a debate about some vague ideological nicety, how many angels on the head of a pin? This is fundamental to the way British politics is **going**.

СРПСКИ

ИЋИ

1. Како је и у нашем друштву демократизација **ишла** у погрешном правцу, тако је и у главама младих, демократизација понашања ишла истим путем.
2. У ком правцу ће **ићи** политичке реформе и уставне промене наговештава долазак француског правног експерта Роберта Бадентера.
3. А без тога ни демократизација земље не може **ићи** пожељном брзином.
4. (...) [да је] децентрализација Србије „озбиљан пројекат“ и да тај процес „не може бити завршен одмах, већ се мора **ићи** корак по корак“.

Поред активности, и сам циљ, односно, резултат активности (на пример, *success, recovery, reward, казна*) у оба језика концептуализује се као покретни ентитет чије остварење се повезује с доласком до одредишта, при чему је кретање из будућности ка садашњем тренутку (ОСТВАРЕЊЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ДОЛАЗАК РЕЗУЛТАТА ДО ОДРЕДИШТА). Сврха или резултат државних активности која се концептуализује као покретни ентитет јесте демократија или неки облик државног устројства (енг. *democracy came in the Western world, Marxism-Leninism arrived in Latin America*, срп. *стигла је демократија, стигао комунизам*), а резултат спортске активности победа (енг. *the triumph came*, срп. *стигли су сјајни резултати*). При кретању покретног циља активности, на путу се могу јавити и неки проблеми, који се концептуализују као препрека на путу (ТЕШКОЋЕ У ОСТВАРИВАЊУ РЕЗУЛТАТА АКТИВНОСТИ СУ ПРЕПРЕКЕ НА ПУТУ; нпр. *на путу демократији стоји установа председника*).

ЕНГЛЕСКИ

COME

1. Tracy Kidder's story, by contrast, teaches that economic success **comes** through the talent, energy, and commitment of a team – through collective entrepreneurship.
2. Ignore, he said, unrealistic prattling from political sources; when recovery **comes** it must be based on fact, not prattling.
3. The reward **comes** when you first survive a stronger puff without falling.
4. To put this in another way, before democracy **came** in the Western world there came the society and the politics of choice, the society and politics of competition, the society and politics of the market.
5. The triumph **came** as a surprise to many fans...

ARRIVE

1. Democracy finally **arrived** in this remote corner of Namibia yesterday, to be greeted with determined enthusiasm.
2. It was really only in this intellectually impoverished form that Marxism-Leninism **arrived** in Latin America.

СРПСКИ

ДОЋИ

1. И Васа Мијић, наш најбољи либеро, најављује да морају **доћи** боље игре него против Јапана.
2. Резултати ће сами **доћи**, речи су селектора плавих.

СТИЋИ

1. Џордан се у пролеће 1995. предомислио и тотално неспреман обукао је дрес Булса. Казна је **стигла** у виду елиминације из полуфинала плеј-офа.
2. Иза тога је **стигао** комунизам, разорна идеологија, идеологија расељавања, мржње према вери и религији, рађању...
3. **Стигла** је демократија, па нека се покажу.
4. И тако су **стигли** ти сјајни резултати, тако је направљена серија која се не памти у нашој одбојци.

ПУТ

1. На **путу** демократији стоји и установа председника републике чија су овлашћења мала, а демократски ауторитет велики.

Уколико је покретни резултат активности вредност, фокус је такође на њеном остварењу или усвајању у некој средини, с тим што се сама вредност (енг. *peace, trust, faith*, срп. *мир, слобода*) креће и долази до одредишта.

ЕНГЛЕСКИ

COME

1. Faith **comes** by hearing (pause) and hearing the word of God.
2. That was Martin Luther's great discovery, that salvation **comes** from God's grace and it is made available through faith.
3. Until peace **comes** to the Gulf, it will remain a society struggling to survive.
4. With commitment and sufficient trust **comes** more freedom to get to know the other person as he or she really is.
5. A biblical phrase dropped into his mind, 'Doing evil that good may **come**'.

ARRIVE

1. Yet, when her freedom **arrived**, something was missing.

СРПСКИ

ДОЋИ

1. Петковић је оценио да је победа Коштунице била историјска и да је са њом „у Србију коначно **дошла** слобода и демократија, које су биле неопходне да држава крене да се развија и да поново задобије углед у свету“.

СТИЋИ

1. Палестинци ће се, по свој прилици, још дуго година свађати и убијати без наде да ће једном и у њихову земљу (земље) **стићи** мир.
2. Слобода је **стигла**, каже у роману Љиљана Јокић-Каспар, попут пуњене печене патке изврнуте на леђа, и пуши!

Односи, као резултат неке активности, такође могу бити покретни ентитети. Њихово настајање се доживљава као појављивање на некој тачки путање (НАСТАНАК ОДНОСА ЈЕ ЊИХОВО ПОЈАВЉИВАЊЕ) и лексички реализује адлативним глаголима (*come, доћи*). Путања коју прате или правац кретања одређује квалитет односа (енг. *the paths that such a newly-founded relationship might follow*, срп. *односи две државе иду узлазном путањом, односи са Србијом кренули новим смером*).

ЕНГЛЕСКИ

COME

1. Confrontation, when it **came**, was often tense and sometimes violent. Parent and child were on one side of a chasm called school, the teacher on the other.

ПАТН

1. And Pete, who hadn't been entirely unaware of some of the **paths** that such a newly-founded relationship might follow, suddenly found himself shifting into back-off mode.

СРПСКИ

ДОЋИ

1. **Дошле** су свађе, мирења, Буцкино цмиздрење, његова лукава убеђивања, па њене приче да се боји маме...

СТАЗА

1. Односи два далекоисточна суседа крећу се утабаним **стазама** и без непотребних „испада“.

КРЕНУТИ

1. Уверени смо да су наши односи са Србијом **крнули** новим смером, и ми желимо праву сарадњу са Србијом.

ИЋИ

1. Задовољан сам начином на који теку билатерални односи Србије и Црне Горе и односи две државе **иду** узлазном путањом, оценио је Тадић сусрет са Ђукановићем.
2. У последње две године тај однос се мења и **иде** у добром правцу, напомиње Станковић.

Као што се из анализе примера прикупљених из корпуса види, активност и њен циљ и сами могу да буду покретни ентитети, при чему се концептуализују исти они елементи као и у случају покретног агенса – почетак, одвијање, завршетак, напредак у извођењу, тешкоће, као и паралелни или различити ток две активности.

4.3.2.2. Реализација метафора за концептуализацију појма АКТИВНОСТИ у различитим областима делатности

- *Област државе*

Раније смо поменули да се у оквиру домена АКТИВНОСТИ у примерима из нашег корпуса нарочито често концептуализују различите врсте активности у различитим областима делатности. Државне активности веома су погодне за концептуализацију помоћу елемената искуства с кретањем по путањи, будући да се могу сматрати дугорочним сврсисходним активностима. То потврђују и раније наведена истраживања (Šarić 2005, Rasulić 2008, Silaški i dr. 2009 итд.), која су показала да у транзиционим европским друштвима, као што је, на пример, српско, доминира метафора путовања у процесу прикључивања држава Европској унији, будући да је путовање сврсисходна активност која се пресликава на друштвену активност усмерену ка постизању циља. Циљ у овом случају јесте придруживање Европској унији и остварење свих процеса и процедура које су његов саставни део. Стога се може очекивати да ће у примерима за српски језик ово бити једно од доминантних метафоричких пресликавања.

Сама држава, као и народ који у њој живи, концептуализује се као покретни ентитет. Концептуализација државе као ентитета који се креће заснована је на метафори ДРЖАВА ЈЕ ОСОБА, једној од најважнијих метафора у концептуализацији политике уопште, а нарочито иностране политике (Lakoff 1993). Кретање државе метафоричким путевима управљено је ка постизању важних државних и друштвених циљева (ДРЖАВА ЈЕ ПУТНИК, ВАЖНИ ДРЖАВНИ ЦИЉЕВИ СУ ОДРЕДИШТЕ КРЕТАЊА). Сходно томе, метафоричка пресликавања већим делом везана су за раније описане подметафоре у оквиру појмовног пресликавања

ДУГОРОЧНЕ СВРСИСХОДНЕ АКТИВНОСТИ СУ ПУТОВАЊА. Држава се концептуализује као путник чије се кретање одвија специфичним путем који одређује њен даљи развој (нпр. европски пут, пут демократизације, пут независности, пут економске реформе, добар, прави, погрешни пут и сл.), у одређеном правцу, одређеном брзином итд.

Отпочињање важних државних активности структурира се као почетак кретања, а у примерима из нашег корпуса за српски језик ова искуствена повезаност реализује се енглеским глаголом *go* и српским глаголима *кренути* и *ићи* (ОТПОЧИЊАЊЕ ДРЖАВНИХ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПОЛАЗАК ИЗ ПОЧЕТНЕ ТАЧКЕ ПУТАЊЕ). Често се спецификује и циљ као одредиште започетог кретања, и то адлативним предлозима *ка* и *према* или предлозима садржавања *into*, односно, *у* (енг. *America went into the worst economic depression*, срп. *кренути ка остварењу демократских идеала, кренути према свету, ићи у демократију*). Уз глаголе у српском језику јављају се и именице које означавају простор кретања (*кренути путем модернизације, ићи тежим путем*).

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. And in the nineteen thirties America **went** into the worst economic depression it's ever seen and the state governments were literally overwhelmed by the economic hardship and the economic problems and the federal government came galloping to the rescue.

СРПСКИ

КА

1. Време да се крене напред у односима са Србијом, рекао је Рен и додао да очекује да ће земље чланице ускоро донети одлуку о примени Споразума о стабилизацији и придруживању, што је први корак **ка** статусу кандидата.

КРЕНУТИ/КА, ПРЕМА

1. Чини се да демократска држава, дакле држава која се сада гради у Југославији, мора добро да промисли како ће **кренути ка** остварењу демократских идеала.
2. Након демократских избора, Југославија је крупним корацима **кренула према** свету.
3. Словенија и Мађарска су слично поступиле **креновши** опрезно у приватизацију и веома пажљиво пратећи одакле и под којим условима стиже капитал из света.
4. Новоизабрани председник СРЈ захвалио је бирацима на поверењу и рекао да је Србија **кренула** путем демократије.
5. Ова држава мора да пронађе снаге да **крене** путем модернизације, јер су се грађани 24. септембра определили да иду тим путем.

ИЋИ

1. Партократска држава треба да се реши тога и да **иде** у демократију.
2. Завршили смо обнову, **идемо** у развој и бољи живот, што се може постићи једино радом, поштењем, одговорношћу и личним примером, истакао је Доброта.
3. Потпредседник САД Џозеф Бајден оценио да БиХ **иде** погрешним путем и затражио уставне реформе.
4. Очито је да се мора **ићи** и споријим, наравно и тежим, али сигурнијим путем упорног учвршћивања демократског система у друштву.

Важан државни циљ може да буде и успостављање специфичног вида привреде, који се у анализираним примерима поставља као одредиште путовања државе при вршењу одређених активности (енг. *the move towards a market economy*, срп. *напредак ка функционалној тржишној привреди, пут до савремене тржишне привреде*).

ЕНГЛЕСКИ

TOWARDS

1. A primary role of the party in the new disposition, he said, would be to work against the threat of social polarization inherent in restructuring and the move **towards** a market economy.

СРПСКИ

КА

1. Добро су оцењени снажан раст српске економије (уз извесне замерке на макроекономском пољу, у заостајању структурних реформи и на доста велику незапосленост) и напредак **ка** функционалној тржишној привреди (...).
2. СР Југославија је пре два дана постала пуноправни члан Европске банке за обнову и развој (ЕБРД) која ће, финансирањем различитих пројеката у нашој земљи, помоћи транзицију СРЈ **ка** отвореној тржишној економији.

ДО/ПУТ, СТИЋИ

1. Добре финансијске институције – **пут до** савремене тржишне привреде
2. Прошли смо период трошковијске, а затим грабежне, али нисмо **стигли до** тржишне економије.

Врста пута којом се држава или народ крећу имплицира начин постизања циља државне активности (НАЧИН ПОСТИЗАЊА ДРЖАВНИХ ЦИЉЕВА ЈЕ ВРСТА ПУТА КА ОДРЕДИШТУ). Ово метафоричко пресликавање у оба језика реализује се именицама које означавају простор по коме се кретање одвија – *road* и *path* у енглеском и *пут* и *стаза* у српском језику (енг. *road to progressive modernization*, *path towards a confederation of the two German states*; срп. *пут Србије ка ЕУ*, *пут*

до учлађења, стаза ка независности). Обично се јављају у комбинацији са анализираним адлативним предлозима којима се профилише циљ као одредиште кретања (за енглески *to, towards*, за српски *ка, до*). Пут као начин постизања циља описује се као бржи или спорији, што одређује брзину постизања циља, или утабан, што имплицира да је неки путник већ прошао истим путем и учинио га проходним/проходнијим за нове путнике па ће се и сама активност брже и лакше обавити.

ЕНГЛЕСКИ

ROAD/TO

1. The optimists feel that in the absence of war Russia would have continued on the **road to** progressive modernisation.
2. The government's policies had "resulted in Jewish life becoming a free-for-all" and had "placed Israel on the **road to** the establishment of a second Palestinian state in Eretz Yisrael".
3. Hailing this "historic result", Kohl declared: The **road to** reunification is open.

PATH/TO, TOWARDS

1. President-elect Bill Clinton yesterday lived up to his promise to set America swiftly on a new **path** by ordering talks with his takeover team just hours after celebrating victory over George Bush.
2. The King's approval of the document was a major step in Nepal's **path to** political reform activated by a campaign of mass pro-democracy agitation during February–April 1990.
3. At a joint press conference with Gerlach Havel expressed hopes that the **path towards** a confederation of the two German states would be taken quickly (...).

СРПСКИ

ПУТ/КА

1. „Угрожавање ових вредности је морални и политички прекршај који цивилизација осуђује“, нагласио је Тадић, и додао да је у протекла два века Србија на свом **путу ка** демократији морала да савладава многе стране и унутрашње непријатеље.
2. Валтер Штајнмајер није говорио о независности Косова нити евентуалним роковима, него је подржао убрзани **пут** Србије **ка** ЕУ.
3. Кина је на брзом **путу ка** модернизацији и олимпијске игре ће имати улогу катализатора. Читаво друштво доживљава олимпијаду као убрзавање реформи

СТАЗА/КА

1. Тиме се, практично, закорачило на широку **стазу** европске интеграције, чија моторна снага је све време била управо осовина некадашњих љутих противника
2. Бернар Кушнер тврди да су Албанци „ступили на утабану **стазу ка** независности“.

Још један аспект који се структурира помоћу анализираних елемената схеме ПУТАЊЕ јесте позиција државе у односу на друге земље, које се такође

концептуализују као путници (енг. *the paths of the separate nations need never cross*, срп. *земље које су прошле тај пут*). Праћење активности других држава означава се као паралелно кретање или кретање за њима (СПРОВОЂЕЊЕ ИСТЕ ДРЖАВНЕ ПОЛИТИКЕ ЈЕ ПРАЋЕЊЕ ДРУГИХ ДРЖАВА ПУТНИКА; енг. *a path that other countries have already followed*, срп. *ићи у корак са светом, кренути за Русима*). Могуће је спроводити и другачију државну политику, која се концептуализује као кретање другачијим путевима (СПРОВОЂЕЊЕ РАЗЛИЧИТЕ ДРЖАВНЕ ПОЛИТИКЕ ЈЕ КРЕТАЊЕ ДРУГАЧИЈИМ ПУТЕВИМА ОД ДРУГИХ ДРЖАВА ПУТНИКА; енг. *the British people had taken a different path*, срп. *кренути засебним путевима*).

ЕНГЛЕСКИ

ПАТН

1. The house, moreover, has its relation to the industrial town as Engels describes it, which is also planned so that the **paths** of the separate nations need never cross.
2. VFM auditing is not new, and in many ways Britain is now only explicitly upon a **path** that other countries have already followed.
3. Chamberlain may have shrunk visibly as the clouds across the face of Europe had grown darker, but the British people had taken a different **path**.

СРПСКИ

ПУТ

1. Да ли се нама може догодити да **идемо** истим путем као остале источноевропске земље?

КРЕНУТИ

1. Чвор је велики и ја лично верујем да би боље било да су Србија и Црна Гора **кренули** засебним путевима односно путем независности
2. Европљани ће се, уверен је, ипак пре споразумети са Американцима него што ће **кренути** за Русима.

ИЋИ

1. По потрошњи, Србија **иде** у корак са светом, па су трговци, и поред светске кризе, задовољни прометом.
2. Треба учинити све на политичком нивоу да Србија и БиХ брже **иду** заједно ка Европској унији, изјавио је нови амбасадор Босне и Херцеговине у Београду Бориша Арнаут.

ПРОЋИ

1. То није пука претпоставка већ искуство свих земаља које су **прошле** тај пут који ми избегавамо по сваку цену.

Напредовање државе у спровођењу државне политике структурира се као кретање напред, према циљу (на пример, *Србија иде према чланству у Европској унији*). Продуктивна је и комбинација појма корака са адлативним предлозима у оба језика, којом се означава поступност у постизању циља (енг. *a step towards full EMS membership*, срп. *први корак ка статусу кандидата*). Напредовање се додатно спецификује као кретање у одређеном правцу или смеру: енг. *to go its own way*, срп. *кренути у добром правцу, ићи у правцу капитализма* (ОДГОВАРАЈУЋИ ТОК ДРЖАВНИХ АКТИВНОСТИ ЈЕ СМЕР КРЕТАЊА ПО ПУТАЊИ); напред или назад: *кренути/ићи даље, напред, назад, уназад* (НАПРЕДОВАЊЕ У ИЗВОЂЕЊУ ДРЖАВНИХ АКТИВНОСТИ ЈЕ КРЕТАЊЕ НАПРЕД ПО ПУТАЊИ); одређеном брзином: *ићи убрзаним кораком, брже/споро кретање према евроатлантским интеграцијама* (БРЗИНА ИЗВОЂЕЊА ДРЖАВНИХ АКТИВНОСТИ ЈЕ БРЗИНА КРЕТАЊА).

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. The Burmese are truly living in the past. The country **goes** its own way.

TOWARDS

1. Mr Lawson's speech to a City banquet at the Mansion House next week is seen as one occasion on which new policies – possibly even a step **towards** full EMS membership could be outlined.

СРПСКИ

КА

1. Неизвесност да Србија добије статус кандидата је на кључном, али заправо и једином услову за даље кораке Србије **ка** ЕУ – а то је окончање сарадње са Трибуналом.

ПРЕМА

1. Терзић је – оптужујући РС и Србију да заустављају позитивна кретања у БиХ – покушао да сакрије своју кривицу за наше споро кретање **према** евроатлантским интеграцијама.

КРЕНУТИ

1. Лимије је, како се наводи, указао да је екипа банке оценила да је Југославија, после промена, **кренула** у добром правцу.
2. У неколико наредних дана, извесно је, биће сасвим јасно у ком правцу ће **кренути** савезна држава.

ИЋИ

1. Србија **иде** према чланству у ЕУ, јер се тај циљ и кристалисао пре десет година, и уверен сам да никада у историји Србија није била демократскија него данас, на годишњицу демократских промена, рекао председник Србије Борис Тадић.
2. Србија сада **иде** мало напред, мало назад, а тада смо били дефинисани као људи који иду само напред, казала је Весна Пешић, чланица Председништва ЛДП-а.
3. Србија не може да **иде** даље. Србија вапи за модернизацијом.
4. Он је притом потпуно одвојио питање Косова и Метохије од европског питања Србије, инстистирајући да Србија треба да **иде** у правцу интеграција, као и цео западни Балкан, рекао је министар одбране.
5. Да би Србија **ишла** убрзаним кораком у опоравак економије, по речима Зорана Ђинђића, било би неопходно у њену привреду упумпавати педесет милијарди марака.
6. Динамика којом ће се он приближавати Европској унији је различита, али ако сарађују помоћи ће једна другој да **идемо** брже ка том циљу.

Учињени напредак концептуализује се као раздаљина коју је држава путник прешла на путањи у односу на одредиште, тј. циљ активности (УЧИЊЕНИ НАПРЕДАК ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА). То може бити дужина пута која је до тог тренутка пређена (*искуства земаља чланица НАТО-а о путу који су прешли до учлањења*) или растојање од циља (*Србија стигла на „корак до белог шенгена“*). Оваква искуствена корелација уско је повезана са концептуализацијом фаза у постизању важних државних и националних циљева (на пример, придруживања Европској унији), које се структурирају као тачке које треба проћи на путањи државе ка одредишту (*да прескочимо све лоше фазе, промашаје и стагнације кроз које су прошле друге земље*). Напредак се одређује као долазак до одређених важних тачака на путањи (*Србија је стигла до закључења ССП, докле је Србија стигла у испуњавању мапе пута*).

ПУТ/ДО

1. Као веома занимљива она издваја искуства земаља чланица НАТО-а о **путу** који су прешли **до** учлањења.

ДОЋИ

1. Србија је **дошла до** тачке после које због најважнијих државних питања, као што су улазак у ЕУ или проблем Косова, више неће бити великих размимоилажења међу водећим политичким странкама (...).
2. Србија је добила кредите за путеве и железницу. Србија је **дошла** у фазу да те кредите отплаћује, а не користи.

СТИЋИ

1. У свим наведеним случајевима, ЕУ је инсистирала на одвојености процеса европских интеграција кроз који Србија напредује, од питања коначног статуса Косова и тај

приступ се показао као ефикасан јер је Србија **стигла до** закључења ССП и сада до примене Прелазног споразума.

2. Да би Србија **стигла** дотле да њени грађани буду највећи добитници у процесу европске интеграције, потребно је да „рукаве засуку“ пре свега скупштина и влада, али и грађани, истакла је Делевић за Политику.
3. Трочлани тим стручњака Европске комисије завршава прву од предвиђене четири посете Србији, после којих ће донети процену докле је Србија **стигла** у испуњавању мапе пута, неопходне за белу шенгенску листу.
4. Он је нагласио да је Србија **стигла** на „корак до белог шенгена“.

ПРОЋИ/КРОЗ

1. Сада имамо прилику да прескочимо све лоше фазе, промашаје и стагнације **кроз** које су **прошле** друге земље у прошлих десет година.

У примерима из нашег корпуса јавила се и концептуализација мере извођења државних активности, која је у складу са раније формулисаним појмовним пресликавањем за активност уопште (МЕРА У КОЈОЈ ЈЕ ДРЖАВНА АКТИВНОСТ ИЗВРШЕНА ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА).

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. Lacking a high domestic savings rate, Kenya **went** further than most.

СРПСКИ

ИЋИ

1. Уколико неко мисли да придајем превише важности литијском призиву, нека допусти да сами извори посведоче до које мере је Византија могла да **иде** да би обликовала и стилизовала овај важни аспект црквеног живота у старом Цариграду.
2. Фуентес не верује да би Куба у овом тренутку могла да **иде** даље од „ауторитарног капитализма“ по кинеском моделу.

Целокупан ток и завршетак државних активности и процеса концептуализује се као пролазак државе кроз одређену тачку на путањи, при чему одласком из те тачке активност остаје иза државе, у прошлости (ЗАВРШЕТАК ДРЖАВНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПРОЛАЗАК КРОЗ ТАЧКУ НА ПУТАЊИ). Ово метафоричко пресликавање реализује се глаголима *go* и *pass* у енглеском и *проћи* у српском језику, најчешће у комбинацији с предлозима *through* у енглеском и *кроз* у српском (енг. *our country is going through the changes*, срп. *проћи кроз транзицију*).

ЕНГЛЕСКИ

GO/THROUGH

1. Everyone understands the changes our country is **going through**.

2. If Africans had plenty of examples of countries that had **gone through** painful structural adjustments and emerged transformed, it might be easier for governments to persuade citizens that the pain was worthwhile.

PASS/THROUGH

1. England was still a peaceful agricultural country at the beginning of the seventeenth century. Though she was **passing through** what has been called her first industrial revolution, there was as yet little to show for it in the landscape.

СРПСКИ

ПРОЋИ/КРОЗ

1. Полазим од тога да ће бити веома тешко за Србију да **прође кроз** реформе и уђе у ЕУ, уколико и остале балканске државе не учине исто.
2. Искуства земаља које су **прошле кроз** транзицију показала су да доношење социјалног програма мора да буде на почетку владиног програма реформи (...).

При извођењу активности везаних за државу, агенс могу да буду и различити елементи државног система (нпр. власт, влада, режим, политичари, политичке партије). Њихово метафоричко кретање такође се односи на постизање неког државног циља као одредишта и укључује низ раније формулисаних појмовних пресликавања која важе за државу: ОТПОЧИЊАЊЕ ДРЖАВНИХ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПОЛАЗАК ВЛАСТИ ИЗ ПОЧЕТНЕ ТАЧКЕ ПУТАЊЕ (*Војислав Коштуница кренуо је путем мирне политичке транзиције*), НАЧИН ПОСТИЗАЊА ДРЖАВНИХ ЦИЉЕВА ЈЕ ВРСТА ПУТА ВЛАСТИ КА ОДРЕДИШТУ (енг. *to drive the government down a road it abhors, Saddam Hussein rejected the path of diplomacy and peace*, срп. *дипломатија је наставила утабаним стазама*), ВАЖНИ ДРЖАВНИ ЦИЉЕВИ СУ ОДРЕДИШТЕ КРЕТАЊА ВЛАСТИ (*кренути ка сарадњи са Европом/у реформе, ићи ка самосталности*), НАЧИН ИЗВОЂЕЊА АКТИВНОСТИ ЈЕ ОДГОВАРАЈУЋИ ПРАВАЦ КРЕТАЊА ВЛАСТИ (*демократска власт званично не иде у том смеру*).

ЕНГЛЕСКИ

PATH

1. Government, which fears a strike more than the nationalised undertaking, sounds the call for retreat; and amid paeans of praise for everybody's wisdom in choosing the **path** of peace the claim is settled – more generously than it could have been in the first place (...).
2. But time and again Saddam Hussein flatly rejected the **path** of diplomacy and peace (...).

ROAD

1. Now, foreign dogmatism threatens to drive the government down a **road** it abhors – forcing it to oblige industry to take back and recycle the packaging it ships its product in.

СРПСКИ

СТАЗА

1. После Тита, једно време дипломатија је наставила утабаним **стазама**, онда је почела да храмље и пуца, као и држава.

ПУТ

1. Током протеклих шест месеци, нова југославенска власт је доказала да је спремна и способна да снажно крене **путем** реформи и програма економског опоравка за који сада постоји пуна подршка међународне заједнице, додао је Лин.

КРЕНУТИ

1. Задатак није лак за новог председника СР Југославије Војислава Коштуницу који је **кренуо** путем мирне политичке транзиције, оцењују данас аналитичари у Француској.
2. Зато дајемо СНП-у још једну прилику да заједно **кренемо** ка сарадњи са Европом.
3. Влада је и овако и онако одговорна и уколико настави по старом, или **крене** у реформе.
4. (...) и да је с њим добро сарађивао, истичући да ће Коштуница, уколико буде слушао његове савете, брзо **кренути** у потпуну демократизацију земље.

ИЋИ

1. Ректор Београдског универзитета Бранко Ковачевић казао је да је Србија на добром путу јер и данас ради оно што је радила пре два века и додао да српска влада **иде** Доситејевим путем.
2. Режим Црне Горе настоји да се понаша као Словенија и Хрватска у време распада бивше СФРЈ, да неким преким путем заобиђе Устав и **иде** ка самосталности – оценио је Зоран Жижич.
3. Иако нова, демократска власт званично не **иде** у том смеру нити на тај начин развија културну политику, оно што стоји као чињеница јесте згодно и веома вешто коришћење једног феномена културе у сврхе политичког маркетинга и самопромоције.

Осим државе, власти и народа, шире геополитичке целине попут региона, Европе и света, такође се метафорички крећу. У концептуализацији њихове политике и активности усмерене ка постизању циља важе раније формулисана метафоричка пресликавања по којима се постизање циља структурира као долазак до одредишта (енг. *the path for the Community is towards a Federal Europe, Europe moves towards its goal of a common internal market*, срп. *цела југоисточна Европа кренула је у правом смеру, један део нашег региона иде ка интеграцији у европским оквирима*).

ЕНГЛЕСКИ

PATH/TOWARDS

1. The only realistic **path** for the Community is towards a Federal Europe.

TOWARDS

1. As Europe moves **towards** its goal of a common internal market, and as its institutions for political and security co-operation evolve, the link between the United States and the European Community will become even more important.

СРПСКИ

СТАЗА

1. Крајем 19. века, свет као да победоносно корача, ведро и спокојно, **стазом** напретка свеопштег напретка чија начела просвећени духови величају и сматрају несумњивим.

КРЕНУТИ

1. Да је пао комунизам у Кини свет би **кренуо** путем мира и социјалне правде.
2. Јоргос Папандреу, изразио је наду да ће „сада кад су у целом подручју успостављене демократске владе, Балкан снажно **кренути** у европске интеграције“.
3. После догађаја у Београду, цела југоисточна Европа **кренула** је у правом смеру.

ИЋИ

1. У разговору је констатовано да један део нашег региона **иде** ка интеграцији у европским оквирима, док је други део у дубокој кризи, рекао је Кораћ.
2. Још је врло јасно куда регион источне Европе мора да **иде**, и ту има још толико посла.
3. Он не подлеже аподиктичком слављењу Запада већ сматра да му, напротив, као неком који га је желео припада чак и веће право да укаже на декаденцију и погрешне путеве којима демократска Европа **иде**.
4. Пољски председник закључио је да цела Европа **иде** у исправном правцу плурализма, демократије и прихватања истине, ма како она болна била.

На анализираном корпусу примера још једном се показало да је метафора ДУГОРОЧНЕ СВРСИСХОДНЕ АКТИВНОСТИ СУ ПУТОВАЊА веома заступљена у концептуализацији активности у области државе, при чему су покретни ентитети сама држава или, метонимијски, народ који у њој живи, политичари и власт, као и шире геополитичке целине попут региона, континента или света.

• *Област права*

Још једна област делатности која се делом концептуализује помоћу елемената искуства с кретањем по путањи јесте област права и правосудне активности. Оно што је специфично за ову област јесте да су покретни ентитети везани за област права који су се јавили у примерима из нашег корпуса судство, правосуђе и закони, а не сам агенс који правне активности фактички обавља.

Као покретни ентитети, судство и правосуђе крећу се путевима и стазама које имплицирају начин обављања њихових активности (НАЧИН ОБАВЉАЊА СУДСКЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПУТ КОЈИМ СЕ СТИЖЕ ДО НЕКОГ МЕСТА; енг. *courts will be right to follow the well-marked paths*, срп. *правосуђе да крене путем независности и самосталности*). Фазе у развоју правосуђа концептуализују се као различите етапе путање које остају иза леђа, у прошлости у односу на покретног агенса (ФАЗЕ У РАЗВОЈУ ПРАВОСУЂА СУ ОРИЈЕНТИРИ НА ПУТАЊИ; нпр. *правосуђе пролази кроз реформу*).

ЕНГЛЕСКИ

ПАТН

1. Then, and only then, will it be safe to assert that Parliament is no longer sovereign; and until then United Kingdom courts will be right to follow the well-marked **paths**, even if this does result in conflict between the constitutional laws of the United Kingdom and Europe.

СРПСКИ

КРЕНУТИ

1. Зато правосуђе још не успева да се извуче из „канци политике” и **крене** путем независности и самосталности.

КРОЗ

1. Приватизациони процес у Србији је сада транспарентан, правосуђе пролази **кроз** реформу, а влада настоји да сузбије корупцију и организовани криминал који су цветали у време Милошевића и после његовог пада, рекао је Ђелић чешком листу.

Закони, амандмани и пресуде представљају резултат правне и судске активности који се структурира као одредиште. Њихово доношење одвија се у правосудним или државним институцијама и концептуализује као физичко кретање кроз те институције (ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА/ПРЕСУДА ЈЕ ЊИХОВО КРЕТАЊЕ КРОЗ ИНСТИТУЦИЈЕ ДРЖАВЕ). Започињање доношења закона структурира се као њихов одлазак са одређеног одредишта или долазак до неке тачке на путањи (*закон отишао/стигао у скупштинску процедуру*), а фазе у доношењу закона као пролазак кроз средишње тачке на путањи (*cases currently grinding their way through the elephantine procedures of the European Community*), при чему се као такве тачке метонимијски означавају разне активности које се морају обавити у институцијама које законе доносе (енг. *procedures of the European Community*, срп. *скупштинска процедура*).

ЕНГЛЕСКИ

THROUGH

1. ICI and other big manufacturers are involved in four price-fixing cases currently grinding their way **through** the elephantine procedures of the European Community.
2. Daniel Hung, product marketing manager for data communications products would not directly deny that the company is pressing ahead, but said that the exact implementation strategy would depend on the progress the proposal makes **through** the IEEE.
3. The proposals were heavily criticised and eventually, as a Bill legislating for the changes **went through** the House of Commons, the government bowed to their own back-benchers and produced an amendment introducing a total reorganisation (Maclure 1988: 109).

СРПСКИ

ОТИЋИ

1. У тренутку, људи су се уплашили да је свака даља прича о закону онемогућена, и зато су протестовали да он такав не би **отишао** у скупштинску процедуру – каже она. метономија

Тешкоће у доношењу закона концептуализују се као препреке на путу (*законски пројекат прокрчио себи пут у парламенту*), а завршетак доношења или као пролазак кроз одређену тачку на путањи, при чему она остаје у прошлости, иза посматрача (енг. *a Bill went through the House of Commons*, срп. *Саркозијев закон је прошао у Сенату*) или као долазак, тј. појављивање (енг. *the amendment came in response to criticisms*, срп. *амандман је стигао*).

ЕНГЛЕСКИ

COME

1. The amendment **came** in response to criticisms by six of the seven recently created opposition parties that the first version was weighted in favour of the Social Democratic Republican Party (PRDS), formed under the sponsorship of President Moaouia Ould Sidi Taoua.
2. The indictments **came** after the principal investigator, Rosario Priore, had returned from a visit to the United States, where he had sought access to US records.

СРПСКИ

ПУТ

1. Одговарајући законски пројекат Владимира Путина с муком је, уз противљење губернатора, ипак прокрчио себи **пут** у парламенту и на крају је у јуну прихваћен и потписан од стране председника.

СТИЋИ

1. Напредњаци су истакли да је битно што је Закон **стигао** у скупштинску процедуру (...).

2. Петнаестак минута касније, опозиционари су обавестили јавност да је амандман **стигао** (...).

ПРОЋИ

1. Саркозијев закон је **прошао** у Сенату али рафинерије које штрајкују отежавају рад предузећа и свакодневни живот, наводи агенција Ројтерс.
2. Председник Републичке скупштине је казао да 14 законских предлога, међу којима је осам из Војводине, још нису **прошли** процедуру неопходну за стављање на дневни ред парламента.

Из изложених примера закључује се да се у енглеском и српском језику обављање правних активности једним делом концептуализује помоћу компоненти схеме ПУТАЊЕ које анализирамо у овом раду, при чему се крећу правосуђе, судови и производи правне и судске активности.

- *Област економије и привреде*

Сложеност области економије и привреде за резултат има структурирање ове области помоћу елемената великог броја изворних домена, као што су ЗДРАВЉЕ, РАТ, БОРБА, БИЉКЕ и сл. (Boers 1997, Eubanks 2000, Koller 2002, Đurović 2006, Vesić Pavlović 2011 итд.). У ову област активности, сврстали смо појмове економије и привреде уопште, специфичне видове привреде, новац, капитал и специфичне суме новца и видове капитала, као и појаве или активности уско везане за област економије (рецесија, приватизација, увоз, извоз, продаја, исплата).

Сама економија и привреда су покретни ентитети чији простор (енг. *a preferred path for the economy*) или смер кретања (срп. *привреда у земљи би могла да крене напред, у ком смеру иде наша економија*) имплицирају и њихов ток, док се резултат одређеног вида практиковања економије концептуализује као одредиште кретања (*руска економија полако иде ка рецесији*). У основи оваквих израза леже раније формулисана појмовна пресликавања НАЧИН ПОСТИЗАЊА ЦИЉА ЕКОНОМСКЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПУТ КОЈИМ СЕ СТИЖЕ ДО НЕКОГ МЕСТА, НАПРЕДОВАЊЕ У ЕКОНОМСКОЈ АКТИВНОСТИ ЈЕ КРЕТАЊЕ НАПРЕД И РЕЗУЛТАТ/СВРХА ЕКОНОМСКЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ОДРЕДИШТЕ КРЕТАЊА.

ЕНГЛЕСКИ

PATH

1. To understand what is happening to the economy we have to be able to explain why we have reached this crossroads, to describe the new **path** the economy is taking and explain why this new **path** rather than another direction has been taken.
2. A market economy that registers only effective demands made upon it may find or tend towards an 'equilibrium' that does not coincide with full employment, and hence the manipulation of aggregate demand (especially via the more potent fiscal weapons) can produce a preferred **path** for the economy.
3. After the introduction of economic and monetary union on July 1, 1990, the economies of western and eastern Germany followed sharply divergent **paths**.

СРПСКИ

КРЕНУТИ

1. Уз помоћ капитала из иностранства и из дијаспоре, привреда у земљи би могла да **крене** напред, брзо и добро.
 2. Наивно смо се надали да ако економија и финансије **крену** добрим правцем (...).
- ИЋИ

1. Односно, причали о пројекцијама буџета до краја године, гледали у ком смеру **иде** наша економија – каже наш саговорник (...).
2. Ројтерс подсећа да руска економија, чији је бруто домаћи производ вредан 1,7 хиљада милијарди долара, полако **иде** ка рецесији, после деценије експлозивног раста.

Привредни субјекти (предузећа, фирме, компаније) такође се концептуализују као путници који прелазе различите етапе пута у постизању својих циљева (*њена фирма иде ка следећој фази у производњи свог модела „транзиција“*), пролазећи кроз одређене тачке које су важни елементи њиховог развоја и саме представљају одређене процесе (*компанија пролази кроз велику реорганизацију*). Различити путеви кретања у том случају имплицирају разноврсне начине обављања њихове делатности који доводе и до различитих исхода (НАЧИН ПОСТИЗАЊА ЦИЉА КОМПАНИЈЕ ЈЕ ПУТ КОЈИМ СЕ СТИЖЕ ДО НЕКОГ МЕСТА; енг. *set companies on more prosperous paths*, срп. *многа од ових предузећа кренула су на пут без повратка*).

ЕНГЛЕСКИ

PATH

1. In certain cases individual businessmen had considerable success in setting companies on more prosperous **paths**.

СРПСКИ

КРЕНУТИ

1. Многа од ових предузећа **кринула** су на пут без повратка – са увођењем привремених мера ни стечај није далеко.

ИЋИ/КА

1. Међутим, Дитрик из „Терафјуда“ се не слаже са тим ставом и каже да се њена фирма **иде ка** следећој фази у производњи свог модела „транзиција“.

КРОЗ

1. Компанија пролази **кроз** велику реорганизацију, која подразумева затварање 12 фабрика до 2008, као и отпремнине за 34.000 радника у истом периоду

Низ активности или процеса везаних за област економије (приватизација, увоз, извоз, продаја, исплата, рецесија и сл.) такође може да се метафорички креће. Њихово отпочињање повезује се с почетком кретања (*кринуо извоз вина*), наступање у одређеној средини с појављивањем на неком месту на путањи (енг. *the recession arrived/came*, срп. *рецесија већ стигла, када дође рецесија*), а престанак са напуштањем те тачке (*the recession will not go away automatically*) (ОТПОЧИЊАЊЕ НИЗА ЕКОНОМСКИХ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПОЛАЗАК ИЗ ПОЧЕТНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ, НАСТАНАК ЕКОНОМСКИХ ПРОЦЕСА ЈЕ ЊИХОВО ПОЈАВЉИВАЊЕ, ПРЕСТАНАК ЕКОНОМСКИХ ПРОЦЕСА ЈЕ ЊИХОВ ОДЛАЗАК ИЗ ОДРЕЂЕНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ).

ЕНГЛЕСКИ

ARRIVE

1. But within months the recession **arrived** and what had originally been considered a financially sound decision turned out to be an economic disaster.

COME

1. He says when the recession **came** people were not buying kitchen utensils.

GO AWAY

1. There are two things they have to grasp. The first is that the recession they have caused and which so nearly ditched them will not **go away** automatically.

СРПСКИ

КРЕНУТИ

1. Одмах након бомбардовања **кринуо** је извоз вина за Канаду.

2. Осим продаје станова физичким лицима, која је почела 11. септембра, после недељу дана **кронула** је продаја и правним лицима, која су у протеклом периоду поднела захтеве за куповину станова Дирекције за обнову земље.
3. Припремљени су и предлози закона који ће омогућити да после десет година прекида платног промета, ускоро **крене** исплата заосталих и текућих пензија из Македоније и Хрватске.

СТИЋИ

1. У сусрет овим новим тенденцијама **стићи** ће и неминовна приватизација у спортским организацијама почев од клубова (...).
2. Рецесија већ **стигла**.

ДОЋИ

1. Јер, када **дође** рецесија, погођен је извоз предузећа која нису укључена у транснационалне компаније.

Одвијање економске активности може да подразумева и кретање новца. Новац (зарада, приход, специфичне суме новца, кредити, трошкови, капитал, цене, попуст) се константно креће, обично по простору тржишта, што имплицира финансијску активност, па се најпре говори о путевима новца (ТРАНСФЕР НОВЦА ЈЕ ЊЕГОВО КРЕТАЊЕ ПО ПРОСТОРУ ТРЖИШТА). Као и у ранијим примерима, отпочињање новчаних трансакција одговара поласку из почетне тачке на путањи (*кронуће краткорочни кредити*), док се прималац концептуализује као одредиште путовања (енг. *the rest of the money should go towards more ecological transport systems*, срп. *четири милијарде је отишло у разне фондове, новац ће ићи држави*). Пријем новца означава се као његов долазак до одредишта, уз могуће спецификовање онога који новац обезбеђује као почетне тачке на путањи аблативним предлогом (енг. *revenue comes from three main sources*, срп. *доћи ће и инвестиције, стигло обештећење*).

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. And the rest of the money should **go** towards more ecological transport systems.
2. As always, Oxfam says it'll continue to rely on donations from ordinary people, which **go** towards relieving suffering and poverty across the world.
3. So, every penny that we receive **goes** towards cost-effective direct provision for the single homeless (...).

COME

1. In terms of the funding for Highlander, revenue **comes** from three main sources (...).

2. A lot of our income **comes** from bank interest, and when interest rates are low like now, our income has been very significantly reduced.
3. We need to say now what we are going to spend: where the money is going to **come** from.

СРПСКИ

ПУТ

1. Тадић је рекао да ће то бити тежак посао, иако постоји много доказа, јер су **путеви** новца у спрези са приватницима добро прикривани, а познато је да је било и спаљивања доказа последњих дана владавине.

КРЕНУТИ

1. Истовремено ће **кренути** и краткорочни кредити за финансирање припреме извоза, као и за мала и средња предузећа.
2. Гувернер је најавио да ће исплате прве транше овогодишње рате старе девизне штедње од 440 марака **кренути** на пролеће.
3. Замољен да прокоментарише обећања ДОС-а да ће у случају да се промени власт у нашој земљи **кренути** свеж капитал са Запада, да ће престати притисци а санкције бити укинуте, Булатовић је изразио наду (...).

ОТИЋИ

1. На изражено домаће страховање да би „сва улагања могла **отићи** у Србију“, Глазер одговара: (...).
2. Од тога, према нашим сазнањима, чак четири милијарде је **отишло** у разне фондове и дирекције, а тек остатак онима којима су дневнице биле намењене.
3. Остала средства у износу од 1.155.881 долар (61 одсто) **отишла** су на рачуне неких мистериозних фирми у Бугарској, Швајцарској, Британији, Кипру (...).

ИЋИ

1. Према ранијем закону добијали би га акционари а према новом концепту новац ће **ићи** држави.

ДОЋИ

1. Уколико брзо успоставимо мир и владавину права, **доћи** ће и инвестиције.
2. Није нам јасно одакле ће **доћи** средства која тражи Рамсфелд , каже демократа из Јужне Каролине Џон Спрат.

СТИЋИ

1. ФИФА интервенисала: **стигло** обештећење.

Специфичан случај покретног капитала јавља се у концептуализацији појма цене, где је фокус на количини. Распон цена одговара њиховом кретању од једне до друге тачки на путањи које представљају почетну и крајњу границу распона и означава се аблативним и адлативним предлозима (РАСПОН ЦЕНА ЈЕ КРЕТАЊЕ ОД ЈЕДНЕ ДО ДРУГЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ). Најпродуктивнија у нашим

примерима је њихова комбинација (енг. *prices go from 3,640 to 11,545*, срп. *цене су се кретале од 30 до 50 марака*).

ЕНГЛЕСКИ

FROM/TO

1. They jumped **from** 500,000 **to** 1,700, 000 in the six months to July.

GO FROM/TO

1. Prices **go from** 3,640 **to** 11,545.

СРПСКИ

ОД/ДО

1. Сви угоститељски објекти у Лесковцу и околини били су попуњени а цене су се кретале **од 30 до 50 марака**.

ИЋИ

1. Пацијент туриста из западне Европе на смештај у просеку троши око 50 до 60 евра дневно, а овде на располагању има или прескупе хотеле чије цене **иду до** 180 евра, или хостеле који су јефтине, али немају једнокреветне апартмане са посебним купатилом - истиче она.

Количина, у овом случају као сума новца, концептуализује се и у примерима у којима покретни капитал пролази одређену тачку на путањи која имплицира неку вредност.

PASS

1. Once the sum raised **passes** the 25,000 mark, royalties will revert to the Orchestra and Nimbus Records, the producers, while Legal & General's will continue to go to the National Aids Trust.
2. The RYA is financially strong, following from the good results of last year, the reserves **passed** one million pounds for the first time and those will enable us to continue with our work for yachting while we deal with the problems that I have touched upon.

Из наведених примера закључујемо да се у области економије и привреде, поред већ утврђених метафора за концептуализацију активности, за случајеве у којима је покретни ентитет капитал јављају и неке специфичније метафоре, на пример, концептуализација распона цена као кретања од једне до друге тачке на путањи.

- *Област религије*

Активности у област религије, које бисмо могли означити као духовне активности, такође се делом структурирају елементима схеме ПУТАЊЕ. Примери се могу пронаћи у Старом Завету, где се овим метафорама наглашава вредност уложеног труда у постизању духовних циљева којима верници стреме (нпр. ДУХОВНА АКТИВНОСТ ЈЕ КРЕТАЊЕ ДУЖ ПУТАЊЕ УСМЕРЕНО ПРЕМА ЦИЉУ, ДУХОВНИ ЖИВОТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ, ДУХОВНИ ЖИВОТ ЈЕ БОРБА ЗА ПРЕЖИВЉАВАЊЕ), при чему се оваква концептуализација често повезује с метафором ЖИВОТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ (Charteris-Black 2004: 208).

Концептуализација духовних активности јавља се и у свакодневном језику и размишљању о духовним активностима. С обзиром да прихватање религијских учења имплицира и прихватање одређеног вида понашања и идеала којима треба стремити, верници се концептуализују као путници чије одабир пута подразумева одређени начин понашања, у складу с вредностима које религија пропагира (ВЕРНИЦИ СУ ПУТНИЦИ). Свештеници или божанства (Бог, Исус Христ) доживљавају се као узор на путу које путници следе (ДУХОВНА АКТИВНОСТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ, СВЕШТЕНИЦИ ИЛИ БОЖАНСТВА СУ ПУТНИЦИ КОЈЕ ВЕРНИЦИ ПРАТЕ НА ДУХОВНОМ ПУТУ; енг. *to follow new paths the Spirit indicates, god's leading along a certain path*, срп. *Христос само један од учитеља који води ка спасењу*). Присутне су неке од раније описаних метафора за концептуализацију активности уопште: ОТПОЧИЊАЊЕ ДУХОВНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПОЛАЗАК ИЗ ПОЧЕТНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ: *Принц Растко је као монах Сава кренуо стазом служења Богу*; МЕРА У КОЈОЈ ЈЕ ДУХОВНА АКТИВНОСТ ИЗВРШЕНА ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА: *these people are far advanced on the spiritual roads*; НАЧИН ПРАКТИКОВАЊА ДУХОВНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПУТ КОЈИМ СЕ СТИЖЕ ДО НЕКОГ МЕСТА: енг. *our brothers and sisters who follow other paths of religion*, срп. *ићи путем православља*).

ЕНГЛЕСКИ

ROAD

1. Such simple lovers are not so simple and their love can lead them to one of the profoundest insights of religion, for such love requires an abandonment of selfishness and egotism, and these people are far advanced on the spiritual **roads**.

PATH

1. Even when we do not follow a conscious spiritual **path** in terms of a religious faith, we may in fact be realising our purpose in some other way.
2. You know sometimes the way forward is backward, there are no short cuts with god, if he's leading along a certain **path** and we're disobedient, there's no way we can opt out of it and join the trail further along.
3. He and his associates will even dedicate one of their rituals to the cause of understanding and the suspension of hostilities between 'our brothers and sisters who follow other **paths** of religion'.
4. The greatness of Luke's view, wrote Professor Eduard Schweizer in Church Order in the New Testament (p. 75), lies in his showing more impressively than anyone else that the Church can live only by evangelising, and by following whatever new **paths** the Spirit indicates. Those **paths** lead ever wider and wider afield in the cause of Christ.
5. Parson Darby, a gentleman of the cloth, would preach the **paths** of righteousness to his devoted flock by day, and rob London coaches by night.

СРПСКИ

ПУТ

1. Та тврдња се коси с нашим уским схватањем правде; управо нас, дакле, то присуство подсећа да Божји **путеви** нису наши путеви.
2. Растко, склон књизи и побожности више него владарским дужностима, одлучује да **крене** другим **путевима**, **путевима** Господњим.
3. Наша је дужност да **идемо путем** православља.
4. Управо зато што је „узан **пут** којим **иду** праведници и мало је путника на тим стазама“, док је онај други пут, који није хришћански, широк и на њему је много путника, чак је и велика гужва, каже проф. Радомир Поповић (...)

СТАЗА

1. Принц Растко је као монах Сава **кренуо стазом** служења Богу, али исто толико и путем службе свом народу.
2. (...) пожелевши новом монаху оцу Јовану и новом јеромонаху оцу Мирону много снаге и молитвене издрживости на **стазама** јеванђеља Христовог.
3. Тврдим то са овог божјег места, ништавила једна, јер је Бог нешто што се вас не боји, и што ће се с вама тако поиграти да ћете се све пушити, јер нећете да се обратите Христу, већ радије **идете** трновитом **стазом** греха.

Остварење одређене религијске врлине (нпр. спасење као искупљење од греха) концептуализује се као одредиште духовног путовања верника, тј. његов циљ (СВРХА ДУХОВНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ОДРЕДИШТЕ КРЕТАЊА: енг. *path to salvation*, срп. *ићи ка спасењу*, *Христ је само један од учитеља који води ка спасењу*).

ЕНГЛЕСКИ

ТО

1. This experience prefigures Julia's recognition at the end of the novel that the laws of the Church are also a way of describing spiritual harmony. The path **to** salvation is eventually

shown her by the unwitting Messiah figure Hussein, an East African poet who speaks in metaphors and proverbs.

2. Within a hundred years of the missionaries' arrival many English men and women had enthusiastically adopted the monasticism which was considered the purest form of the Christian life and the surest way **to** salvation, and which had spread throughout western Europe in the fifth and sixth centuries.
3. However, the ultimate test of family happiness must be found in the words of Paul: Godly sorrow brings repentance that leads **to** salvation and leaves no regret, but worldly sorrow brings death.

СРПСКИ

ИЋИ

1. На мистичан начин и ви се обувате у те опанке и **идете ка** спасењу сигурним и уским путем скромности; а састављању многих књига нема краја и све је таштина.

КА

1. Неки мисле да је Христос само један од учитеља који води **ка** спасењу.

Наша анализа показује да се у једном мањем броју примера из корпуса за енглески и српски језик јавља концептуализација духовних активности као путовања, при чему је карактеристично да верници имају водиче на духовном путу у виду божанстава или свештеника.

• *Област спорта*

Спорт је сложена област делатности која подразумева низ правила и укључује различите фазе у остваривању зацртаних циљева. Зато се чини нарочито погодном за концептуализацију помоћу метафоре ДУГОРОЧНЕ СВРСИСХОДНЕ АКТИВНОСТИ СУ ПУТОВАЊА. С друге стране, спорт и сам може да буде изворни домен – на пример, у српском језику, спортске метафоре веома су честе у политичком дискурсу (Silaški i dr. 2009). У област спорта, тј. спортске активности сврстали смо оне случајеве у којима је агенс спортиста или спортски тим, који своје активности спроводи у дефинисаним оквирима бављења спортом (такмичења, лиге и сл.).

Имајући у виду да је фокус код спортских догађаја на коначном циљу, у корпусу анализираних примера доминира метафора СВРХА СПОРТСКИХ

АКТИВНОСТИ ЈЕ ОДРЕДИШТЕ КРЕТАЊА СПОРТИСТЕ/ТИМА. У фудбалским, кошаркашким, одбојкашким утакмицама циљ је постизање гола, коша, изједначење, тријумф, победа. У случају шампионата или тениских турнира почетна тачка путовања је нижи ранг такмичења, а путници (спортисти, тимови, репрезентације) пролазе кроз низ међутачака (разигравање по групама, осмину финала, четвртфинале, полуфинале) да би стигли до коначног циља – финала, медаље или трофеја.

Најпре треба нагласити да је концептуализација спортских активности далеко присутнија у примерима у корпусу за српски језик него за енглески и да се реализује разноврснијим лексемама. У профилисању сврхе спортских активности користе се предлози *to* и *towards* у енглеском и *ка* и *до* у српском језику, који могу да се јаве у комбинацији са анализираним глаголима (*доћи, стићи*) или неким другим глаголом кретања, као и именицама повезаних с чином кретања (енг. *stride towards a victory*, срп. *корак ка одбрани трофеја*), врстом пута који се прелази (*последња степеница ка елитном европском клупском фудбалском друштву*) или потешкоћама на путовању (*прва препрека ка одласку на Европско првенство*).

ЕНГЛЕСКИ

TOWARDS

1. But the power and the point of Barthes's account of wrestling, as a spectacle that re-enacts the battle of good over evil with grandiloquence and excess of gesture and act, is that this interpretation is contrary to an accepted one of wrestling as a sport in which competitors demonstrate skill and strength in their progress **towards** a victory.
2. Chapisat, whose ambition is to play in Italy, feels that if the Scots lose on Wednesday then he and his team mates will take a gigantic stride **towards** qualifying for the finals in America.

СРПСКИ

КА

1. Дошло је време да исправимо грешке и да наставимо **ка** циљу, Лиги шампиона, поручио је Гавранчић.
2. Олимпијске игре у Лондону 2012. су циљ **ка** којем се крећем, за који се припремам и надам се да ћу у Лондону бити добар као и овде у Пескари.
3. Ђоковић иначе брани титулу у Дубаију, а управо је прошле године на том турниру започео свој успон **ка** другом месту на свету.
4. Истина, ово је за нас пролазна станица **ка** Олимпијским играма у Лондону 2012, али зашто да и на њој не узмемо медаљу.
5. Упркос неберићетном периоду, опстаје у самом врху, изграђена као једна од звезда данашњег тениса и један од миљеника нашег народа, али је суштинско питање када ће и да ли ће Јанковићева да начини тај кључни корак **ка** првом месту на свету.

6. Партизан је на последњој степеници **ка** елитном европском клупском фудбалском друштву дочекала „велика рампа“.

ДО

1. Веровали смо да можемо **до** тријумфа.
2. Али, није игра Сафина, који је потом догурао и **до** полуфинала, била толико запањујуће добра колико наш ас на том мечу није личио на себе
3. Јанковићева ће, ипак, на Вимблдону имати врло тежак посао, пошто би **до** финала, ако не буде било изненађења, морала да елиминише четвороструку шампионку Венус Вилијамс и Шарапову, која је победила 2004. године.

У примерима из нашег корпуса, енглески предлог *from* и српски предлози *од* и *до*, често у комбинацији са именицама *step*, односно *корак*, означавају блиско остварење циљева спортских такмичења као скоро достизање одредишта (УЧИЊЕНИ НАПРЕДАК У СПОРТСКОЈ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА).

ЕНГЛЕСКИ

FROM

1. Short now trails 2-1 in the best of 10 match, the winner of which will be only one step away **from** a contest with world champion Gary Kasparov in 1993.
2. Defend Lewis says he hopes that public pressure will force Bowe to fight him but after the euphoria of his win over Ruddock and the anticipation of becoming champion, he finds himself as far **from** the title as ever.

СРПСКИ

ОД

1. Први пут корак **од** трофеја: Новак Ђоковић

ДО

1. Црвена звезда је остварила и осму узастопну победу (уз гол-разлику 27:3) и стигла на корак **до** 22. титуле првака.

Профилисање сврхе активности доминира и у случају проширења значења енглеских лексема *road* и *path* и српске *пут* у домен СПОРТА. У енглеском језику јављају се у комбинацији са адлативним предлогом *to* (*the road to victory*, *the path to the final*), док се сврха у случају именице *пут* изражава предлозима *ка* и *до* који је структурирају као одредиште путовања (*пут ка победи*, *пут до Светског шампионата*) или предлогом у који је профилише као садржатеља (*пут у финале*). Путници су индивидуални спортисти (*Ђоковић сигурно корача путем ка светском броју један*), екипе или репрезентације (*Звезда не иде добрим путем*), као и сам спорт (*којим путем иде један од наших најтрофејнијих спортова*).

Метафора ТЕШКОЋЕ У ИЗВОЂЕЊУ СПОРТСКЕ АКТИВНОСТИ СУ ПРЕПРЕКЕ НА ПУТУ реализује се изразима *rocky road* у енглеском и *трновит пут/крчити пут* у српском језику, којима се наглашава неопходност великих напора у постизању жељеног циља (енг. *rocky road to top*, срп. *трновит пут до медаље, прокрчити пут до полуфинала*).

ЕНГЛЕСКИ

ROAD/ТО

1. Leading by 2 seconds after 2 days, McRae was on the **road to** victory; the first for Britain in 16 years.
2. The **road to** the finals gets rougher for competitors in the ABA national quarter-finals at Gateshead Leisure Centre tonight (8pm), when the North-East Counties champions meet the North West title holders.
3. Rocky **road to** debut: David Rocastle will discover tonight whether he is a 2 million misfit or a potential European Cup match-winner, writes Harry Harris.
4. Rocky **road to** top: Damon Hill, who has progressed from being a hard-up member of a punk rock band to one of Formula One's most envied drivers, admitted last night that he had never had it so good.
5. The **road to** a fourth Miami title does not get any easier for Djokovic with a possible semi-final meeting with 17-times Grand Slam winner and two-times Miami champion Roger Federer up next.

PATH/ТО

1. The Pumas **path to** the final saw them account for the second Hallamshire squad represented at the weekend, thus ending any aspirations of Yorkshire success.

СРПСКИ

ПУТ КА/ДО

1. Добру игру у првом сету Типсаревић је успео да наплати, а већ средином другог сета имао је отворен **пут ка** победи.
2. На **путу ка** финалу, трећи рекет света могао би да се сретне са још једним српским играчем, Виктором Троицким, који у првом колу игра са Американцем Семом Кверијем.
3. Ђоковић је истрајао на **путу ка** једној од највећих победа у каријери, а од још једног полуфинала на турнирима за „грен-слем“ дели га Кипранин Маркос Багдатис.
4. Двадесетогодишњи Ђоковић сигурно корача **путем ка** светском броју један.
5. **Пут до** Светског шампионата 2002. године у Јапану и Кореји биће и тежак и дуг, али и за најдужи **пут** први корак је важан.
6. Морамо најпре прокрчити **пут до** полуфинала и финала, а тек онда да размишљамо о Мађарима и одлучујућем сусрету са њима о злату.
7. **Пут до** завршнице шампионата Старог континента биће изузетно трновит, јер је са Србијом у друштву чак седам селекција.
8. Међутим, конкуренција је изузетно јака и **до** медаље мора да се прође трновит **пут**.
9. Ономе који би пре неколико година упозоравао да Звезда не иде добрим **путем** врло брзо би у самој редакцији био "искључен микрофон" (...).

10. Предстојећи дани и недеље у којима ће се српски боксери наћи пред великим испитима, на Београдском победнику и Квалификационом олимпијском турниру у Атини, показаће којим **путем** иде један од наших најтрофејнијих спортова.
11. Са четири победе смо задовољни, **пут** у финале је отворен.

Започињање спортске активности која има одређени циљ у српском језику изражава се глаголом *кренути* у комбинацији с предлогом *ка* који профилише сврху те активности (ОТПОЧИЊАЊЕ СПОРТСКЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПОЛАЗАК ИЗ ПОЧЕТНЕ ТАЧКЕ ПУТАЊЕ: *кренути ка коначном тријумфу/финалном турниру*). На исти начин у овом домену своје значење проширује и глагол *ићи* који означава напредовање у постизању важних спортских циљева (ТОК СПОРТСКЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ КРЕТАЊЕ ДУЖ ПУТАЊЕ: *ићи ка победи/према резултатима*).

КРЕНУТИ

1. Јанко је по Типсаревићима Брусјанин, а по мајци Власотинчанин. Одавде, из Беле реке, где је летос био на припремама, **креноу** је ка освајању јуниорског светског трона.
2. Кратко је трајао, у серији је Бразил направио 4:0 и **креноу** ка коначном тријумфу.
3. Првим победама Југославија је **кренула** ка финалном турниру у Пољској.
4. Од 1995. када су наши одбојкаши **кренули** ка светском врху освајањем бронзане медаље на Европском првенству (...).

ИЋИ

1. Наш тим је сигурно **ишао** ка победи и освајању бронзе на мондијалу.
2. Сетите се, када је Звезда пре десетак година незадрживо **ишла** ка европској и светској титули, трибине њеног огромног стадиона биле су крцате.
3. **Идемо** ка све бољој игри и форми, што морамо да искористимо против Данске..
4. Наша репрезентација тек **иде** према резултатима и све што се сада дешава одвраћа нас од оног што нас је довело до СП – од квалитета игре, рекао је Цветковић.
5. За сада је најважније да смо победили и у нове мечеве **идемо** са истим моралом и жељом да побеђујемо.

Напредовање из једне фазе такмичења у другу, напредовање у спортској каријери и постизању зацртаног циља концептуализује се као напуштање одређене тачке на путањи (НАПРЕДАК У ФАЗАМА ТАКМИЧЕЊА ЈЕ КРЕТАЊЕ ОД ЈЕДНЕ ТАЧКЕ ПУТАЊЕ ДО ДРУГЕ). Ово појмовно пресликавање реализује се аблативним глаголом *отићи* (*по најбоља два отићи ће даље, плави су отишли корак даље*) и перлативним глаголима *ићи* и *проћи* (*тим који ће ићи даље, проћи у финале*). Глаголом *ићи* означава се и напредовање као кретање од једне до друге тачке које се концептуализују као садржатељи (*ићи из победе у победу*).

ОТИЋИ

1. По најбоља два из четири групе **отићи** ће даље.
2. Већ 1997. године плави су **отишли** корак даље. Освојена је прва сребрна медаља што је био највећи успех.
3. Партизан је на убедљив начин **отишао** у финале и најавио најозбиљнију борбу за први трофеј у овој сезони.
4. Дејан Милосављевић, члан Земуна, дуго није веровао да ће **отићи** на јуниорско Првенство света у Украјини, своје прво међународно такмичење.
5. Када је поново постао селектор, Румунија је **отишла** на 30. место у Европи.

ИЋИ

1. Играћемо на нашем терену и надам се да ћемо после реванша ми бити тим који ће **ићи** даље.
2. Ипак, стигли су до полуфинала после толико година, па нека **иду** корак по корак..., поручио је Пирло.
3. Преполовљена прва шесторка је играла добро, **ишла** из победе у победу, сигурно се побољшавао пријем, појачавали сервис и блок и игра у одбрани.

ПРОЋИ

1. Потребно је да Омонија има изузетно добар дан, а Црвена звезда изузетно лош. У том случају имали бисмо шансе да **прођемо** даље.
2. Није **прошао** у финале, али је освојио специјалну награду публике.
3. Бивши селектор плавих сматра да наша репрезентација још има сасвим добре шансе да **прође** на светско првенство, јер још нисмо одиграли ни половину квалификационих утакмица.

Концептуализација спортских такмичења као путовања намеће и идеју пролажења кроз различите тачке на путању (нпр. *од другог до четвртог кола*), чиме се имплицира да је неопходно да се све овакве инстанце пређу до постизања коначног циља. У овом смислу продуктивни су предлози *through* у енглеском и *кроз* у српском језику, као и српски глагол *проћи* (енг. *the way through the Championship*, срп. *напредовати кроз Евролигу, проћи кроз много тешких мечева*).

ЕНГЛЕСКИ

THROUGH

1. You have to have all those ingredients and then you must drive at the top of your ability and sustain that level right the way **through** the Championship.

СРПСКИ

ОД/ДО

1. **Од** другог **до** четвртог кола играо је први пут са велемајсторима и све три партије добио.

КРОЗ

1. Имао сам доста среће што сам овако лако прошао **кроз** четврти сет, јер је веома лако све могло да се окрене на другу страну.
2. За разлику од Мареја, други носилац Надал лако је завршио посао против Холанђанина Тема де Бакера, који је у главни жреб ушао **кроз** квалификације.
3. Мислим да ће бити спреман и да ће још напредовати **кроз** Евролигу.

ПРОЋИ

1. На Ролан Гаросу сам **прошла** кроз много тешких мечева.
2. Кањас је до главног жреба **прошао** кроз квалификације у којима је поражен, али је извучен као срећни губитник, пошто се повукао Завијер Малис.
3. Марија Станковић је **прошла** прву велику препреку, а сада јој предстоји и сусрет са Прудњиковом, од кога ће зависити могућност њене борбе за титулу.

Профилисање остварења задатог спортског циља у примерима из нашег корпуса изражава се комбинацијом адлативног глагола и адлативног предлога у оба анализирана језика (ОСТВАРЕЊЕ ЦИЉА СПОРТСКЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ДОЛАЗАК ДО ОДРЕДИШТА; енг. *the nearest they came to scoring*, срп. *доћи до победе, стићи до титуле*). Српски глаголи *доћи* и *стићи* јављају се и у комбинацији с предлогом у, који циљ спортске активности профилише као садржатељ (*доћи у вођство, стићи у завршнице европских такмичења*).

ЕНГЛЕСКИ

СОМЕ

1. But the nearest they **came** to scoring was in the forty third minute; Neil Keller in the Rayners Lane goal saving brilliantly from a fifteen yard volley from Martin Shepherd.

СРПСКИ

ДОЋИ

1. „Црно-бели“ су **до** победе **дошли** више него заслужено и то највише захваљујући заиста доброј игри у првом полувремену, када је заправо овај меч био и одлучен.
2. Прошлог четвртка Макаби је **дошао до** првог тријумфа у гостима, без тешкоћа против Уникахе у Малаги.
3. Тако су у првом полувремену **дошли до** изједначења 1:1.
4. Јавор Хабитфарм је први **дошао** у вођство већ у 21. минуту, а стрелац је био Симић.

СТИЋИ

1. Надам се да ћу у дублу са Лупулескуом **стићи** бар **до** четвртфинала, а што се тиче сингла, ту бих био задовољан да се пласирам међу 16 најбољих
2. **До** те титуле може се **стићи** само ако се освоји највише поена у пет дисциплина.
3. Почетком последњег периода Аликанте је **стигао до** вођства 64:47, у лабораторији Хемофарма завладала је паника и нервоза да већ после првог меча осмине финала буде познат путник међу осам најбољих.

4. Звездара је својевремено **стигла** и **до** најелитнијег такмичења, али је у овом, некад симпатичном клубу Београђана, настала беспарица.
5. После тога су их чекале клупске обавезе, а већина њих, као и чланови Бечеја, **стигли** су у завршнице европских такмичења.

Из свих примера за концептуализацију активности које смо анализирали закључује се да елементи схеме ПУТАЊЕ имају веома важну улогу у њој. Структурирање помоћу анализираних елемената кретања по путањи односи се на различите компоненте активности, при чему покретни ентитет може да буде агенс који активност врши или сама активност или њен резултат. Такође, метафоре за концептуализацију активности засноване на схеми ПУТАЊЕ у примерима из нашег корпуса за оба језика нарочито често се реализују у одређеним областима делатности, тј. активностима везаних за њих које се концептуализују као кретање.

4.3.2.3. Концептуализација околности у којима се активност одвија

Блиско повезане са активностима јесу и околности у којима се оне дешавају. Према Д. Кликовац, околности можемо дефинисати као окружење у коме агенс или доживљавач обављају активност; околности су оно што се налази око објекта, што окружује човека кад се налази на одређеном месту; околности се мењају, па су и временски „лоциране“, на пример, несташица, окупација, режим, мир, драма, хаос (Klikovac 2006). Под околностима подразумевамо срединске услове који утичу на понашање у најширем смислу и одређују ток извођења неке активности. У примерима из нашег корпуса, представници ове категорије били су појмови попут *experience, problem, trouble, threat, difficulty, danger; проблем, опасност, искуство, невоља, несрећа, ситуација, клима, криза* и сл. Они се двојачко концептуализују, као оријентери на путањи агенса који врши активност или као покретни ентитети.

У случају када се околности профилишу као оријентери, то су тачке на путањи кроз које вршилац активности пролази како би превазишао одређену фазу у извођењу активности или животу уопште (енг. *to go through the same experience*, срп. *проћи кроз невоље*). Оне при томе остају иза њега, у прошлости, чиме се

означава њихов завршетак (ПРЕВАЗИЛАЖЕЊЕ ОКОЛНОСТИ ЈЕ ПРОЛАЗАК АГЕНСА КРОЗ ОДРЕЂЕНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ).

ЕНГЛЕСКИ

THROUGH

1. The dogs were mostly strays who had befriended American troops and accompanied them **through** the horrors of war.
2. The generations of Marxists who have lived **through** the grievous experience of Fascism and who, in another order of things, have experienced Stalinist degeneration (...).

GO/THROUGH

1. Meeting people who are **going through** the same experience will help you out of your depression. For the sake of your health make a determined effort to stop smoking.
2. The group, and individual members of the group, will **go through** many experiences which the counsellor can use.

СРПСКИ

ПРОЋИ/КРОЗ

1. Остаје да се каже на који начин се ово дело, изгубљено у време Монгола, поново појавило у наше доба, **кроз** које све авантуре сам **прошао** да бих дошао до њега и којим смешним случајем сам сазнао за његово постојање.
2. Али, у свим невољама **кроз** које смо **прошли** ранијих година на економском плану, поготово у времену хиперинфлације крајем 1993. и почетком 1994. године (...)
3. Пошто је био још нов, батаљон није умео да разликује нијансе опасности (то ће научити тек када **прође кроз** праве опасности), па је на ову, измишљену, реаговао пуном снагом и са пуно радосног узбуђења.
4. Државни врх Србије коначно је договорио пакет подстицајних мера, који би требало да помогне привреди и становништву да лакше **прођу кроз** све оно што ће у нашу земљу донети светска економска криза.

У случају када су покретне, настанак околности концептуализује се као њихово појављивање на одређеном месту (НАСТАНАК ОКОЛНОСТИ ЈЕ ЊИХОВО ПОЈАВЉИВАЊЕ). Ова метафора реализује се анализираним глаголима адлативног усмерења (енг. *the difficulty came*, срп. *онда опет дође криза*). Могуће је и прецизирање извора из кога околност настаје као тачке од које започиње кретање (*the problem came not from the Opposition but from our own side*).

ЕНГЛЕСКИ

COME

1. The difficulty **came** when one imagined these numbers written on the spine of a book, or on the can of a filmstrip or an audio-cassette, and given to an untrained person to shelve or file in a sequence.
2. Any threat to press freedom **came**, not from Goldsmith, but from the law which allowed him to sue distributors of libel-prone magazines.

3. Trouble **came** after 1973 when much of the credits landed up in the hands of oil-producing sheiks who did not know how to spend all this new-found wealth.
4. As it turned out the problem **came** not from the Opposition but from our own side.

СРПСКИ

ДОЋИ

1. Сад, након дванаест година, ситуација је коначно добра, могао бих рећи да је дошло пролеће у Србију, **дошла** је нова клима и атмосфера за коју мислим да је она права.
2. Кад осетимо кризу нешто урадимо, па онда имамо неки период времена где се консолидујемо, па онда опет **дође** криза, па нешто урадимо.

Престанак неке околности концептуализује се као напуштање одређене тачке на путањи, при чему околност долази из будућности, пролази одређену тачку и одлази у прошлост (ПРЕСТАНАК ОКОЛНОСТИ ЈЕ ЊИХОВ ОДЛАЗАК ИЗ ОДРЕЂЕНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ). Ово појмовно пресликавање у примерима из нашег корпуса реализује се аблативним и перлативним глаголима (енг. *the central issues will not go away, risk passes*, срп. *прошли су сви проблеми*).

ЕНГЛЕСКИ

GO AWAY

1. Michael Adler, Professor of Genito-Urinary Medicine at the Middlesex Hospital, London, said the figures illustrated that the problem was not **going away**.
2. The tortoise head whips back under its shell, gets inside the armour plating, waits till the trouble **goes away**.
3. Mr Ian Lang has gained his reward for presiding over a modest Tory revival in Scotland, although it would be unwise to suppose that the difficulties of governing Scotland will **go away**.

PASS

1. It is a construct to answer the question of when risk **passes**.
2. Then that will have to cease, at least until this emergency **passes**.
3. When the threat **passes**, his fighting mood subsides relatively quickly and changes to a peaceful one.

СРПСКИ

ПРОЋИ

1. Дизали су оковратнике, завлачили шаке у рукаве, од чега су добијали богаљаст изглед и чекали да ова невоља **прође**.
2. Када се оконча штрајк у Венецуели и **прође** опасност од рата у Ираку, свет ће се суочити са превеликом понудом на тржишту нафте, кажу експерти (...).
3. **Прошли** су сви проблеми везани за ваше непосредно окружење.

Из примера које смо анализирали закључује се да је двојака метафоричка концептуализација присутна и у структурирању околности у којима се активности

дешавају, где је фокус на њиховом настанку и престанку, што је повезано с њиховом временском димензијом.

4.3.3. ДОГАЂАЈ

Раније смо образлагали МЕТАФОРУ СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА, која подразумева опште пресликавање из изворног домена КРЕТАЊА у циљни домен ДОГАЂАЈА, а у себи укључује концептуализацију спољашњих догађаја као крупних покретних објеката од којих може да зависи одвијање одређених активности. С обзиром да је појам догађаја веома широк, општост појмова сврстаних у овај циљни домен такође је различита. Овде смо укључили лексеме које означавају догађај уопште (општи појмови попут *event* у енглеском и *догађај* у српском језику), спољашње догађаје који се помињу у МЕТАФОРИ СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА (енглеска лексема *things* и српска *ствари*, које означавају низ спољашњих догађаја), неке појединачне догађаје који имају почетак и крај и у том смислу временску димензију, па је стога њихова концептуализација слична концептуализацији времена (сахрана, развод, венчање, битка, утакмица, рат, порођај, састанак, седница и сл.), као и различите временске прилике као још једну групу специфичних природних догађаја (олуја, киша, хладно време итд.).

- *Покретни догађај*

Као што наводи Д. Кликовац (Klikovac 2006), догађаји се концептуализују као усмерено кретање, тј. као покретни ентитети који се крећу кроз простор времена (ДОГАЂАЈ ЈЕ ПУТНИК). У случају догађаја као покретних ентитета, њихово отпочињање се у примерима из нашег корпуса за српски језик концептуализује као почетак кретања (ОТПОЧИЊАЊЕ ДОГАЂАЈА ЈЕ ЊЕГОВ ПОЛАЗАК ИЗ ПОЧЕТНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ; нпр. *рат ће кренути*). Отпочињање може да подразумева напредовање, при чему је почетна тачка путање „мртва тачка“, која означава недостатак кретања и тиме напретка, а померање с ње почетак напредовања (*ствари су кренуле са мртве тачке*).

КРЕНУТИ

1. Поред унутрашње-политичких ствари, мора се водити рачуна – бар тако се говори у Бечу – да ће **кренути** рат против Ирака.
2. Доласком нових људи на чело града ствари су **кренуле** са мртве тачке.

Настанак догађаја се у примерима из нашег корпуса концептуализује као појављивање на одредишту или као долазак будућег ентитета у садашњост, при чему он мимоилази посматрача који стоји у садашњем тренутку и одлази у прошлост.

У случају настанка као појављивања, продуктивни су адлативни глаголи *arrive* у енглеском и *стићи* у српском језику (НАСТАНАК ДОГАЂАЈА ЈЕ ПОЈАВЉИВАЊЕ; енг. *a storm arrives*, срп. *стигао је рат*).

ЕНГЛЕСКИ

ARRIVE

1. Now that the good weather has **arrived** I feel trapped in the shop, and I want more time to enjoy other interests such as cricket and walking.
2. A storm **arrives** from the west, the snow falling so thickly in a few minutes that I fear I will lose my way.
3. The tenth defeat of the season **arrived** and with it a place at the bottom of the table this time 2-1 at home to Peterborough.

СРПСКИ

СТИЋИ

1. У Србију и Београд, први пут од распада Југославије, **стигао** је рат.

Настанак догађаја као долазак на одредиште подразумева долазак догађаја из будућности у садашњост, који затим пролази поред посматрача и одлази у прошлост (НАСТАНАК ДОГАЂАЈА ЈЕ ЊЕГОВ ДОЛАЗАК ИЗ БУДУЋНОСТИ; енг. *a very special occasion came*, срп. *иде хладно време, дошао је смак света*), што је блиско повезано с концептуализацијом настанка временских јединица образложеном у поглављу о концептуализацији ВРЕМЕНА.

ЕНГЛЕСКИ

COME

1. Then **came** a very special occasion.
2. Then **came** the Gulf war and, as Harry Coe recalls, ‘the bottom fell out of the market’.
3. The meeting **came** within days of separate proposals by each of them for sweeping new reductions in nuclear weapons.
4. But they reached East Prussia too late to intervene in the **coming** battle.
5. A terrible storm **comes** to the island and a whale beaches on the shore.
6. The cricket season it would appear is back to front with the excellent weather **coming** late in the summer and the two principal magazines which cover the sport, only hitting the newsstands in the last couple of weeks.

СРПСКИ

ИЋИ

1. Како **иде** хладно време, из овог предузећа моле суграђане да воде рачуна и да у контејнер бацају само охлађен пепео.

ДОЋИ

1. Стоји и запомаже: Ој, људи, **дошао** је смак света, људи, ој, смак света, људи, људи!!!
2. Али, на несрећу Срба, **дошао** је и Други светски рат.
3. Заједно са болешћу **дошао** је и развод али и невероватна енергија да све преброди зарад својих малишана којима је била потребна.
4. Непосредно затим **дошао** је тежак пораз од Беопетрола, па и у међународном такмичењу од солунског Ираклиса.

Пошто догађаји имају временску димензију, тј. почетак и крај, могу да трају дуже или краће. Концептуализација тока догађаја у овом смислу ослања се на елементе МЕТАФОРЕ СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА за концептуализацију активности. На пример, **НАПРЕДОВАЊЕ У ТОКУ ДОГАЂАЈА ЈЕ ЊЕГОВО КРЕТАЊЕ НАПРЕД** (*match went ahead without incident*), **ТОК ДОГАЂАЈА ЈЕ ПРАВАЦ ЊЕГОВОГ КРЕТАЊА** (енг. *disappointed with the way things went*, срп. *ако догађаји крену у том правцу, ствари иду у правом смеру*), **ТЕШКОЋЕ У ТОКУ ДОГАЂАЈА СУ ПРЕПРЕКЕ НА ПУТУ** (енг. *to ensure that any future pregnancies go smoothly*, срп. *све док су ствари ишле глатко*), **БРЗИНА ТОКА ДОГАЂАЈА ЈЕ БРЗИНА ЊЕГОВОГ КРЕТАЊА** (*неке ствари иду брзо*).

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. A second charity match, at Middlesbrough three days later, **went** ahead without incident, Pakistan winning by 22 runs IRELAND are to resign from the Cricket Council, in order to seek associate membership of ICC.
2. A lengthy period, if it's unusual, can be an indication of an early miscarriage, so it's worth checking with your GP to see that all is well, simply to ensure that any future pregnancies **go** smoothly.
3. He had remarked that she was unusual but, as long as things **went** well, he would abide by her wishes.
4. Well, not too bad really, it's erm I can only describe it has having erm a huge hangover, which erm which I'm used to anyway, so erm you know I'm obviously a bit disappointed with the way things **went**, but erm you know that's party of Rugby.

СРПСКИ

КРЕНУТИ

1. (...) контакти Москве са обе сукобљене блискоисточне стране свакодневни су и то даје наду да ће догађаји ипак **кренути** да се одвијају позитивним смером.
2. Екипа из банке, која је на терену утврђивала колико је Југославија напредовала у последње време, осетила је да су ствари **кренуле** у добром правцу.

ИЋИ

1. Без обзира на то којим правцем буду **ишли** политички догађаји, сви морамо бити одговорни према стабилности Црне Горе, казао је Булатовић (...).
2. Мислим да су до сада ствари **ишле** у добром правцу.
3. Да би ствари **ишле** у правом смеру битан је стални раст одлучности грађана и медија да се користе својим правима, да не дозволе да она зависе од било чије добре воље.
4. Читава операција била је заснована на поверењу, и одвијала се добро (...) све док су ствари **ишле** глатко.
5. Неке ствари **иду** толико брзо, да не могу много унапред да планирам.

Промена у квалитету догађаја повезује се с кретањем од једне до друге тачке на путањи (ПРОМЕНА КВАЛИТЕТА ДОГАЂАЈА ЈЕ ЊЕГОВО КРЕТАЊЕ ОД ЈЕДНЕ ДО ДРУГЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ: *things have gone from bad to worse*). Као и у случају активности, мера у којој се догађај одвио повезана је са раздаљином коју догађај пређе током кретања (МЕРА У КОЈОЈ СЕ ДОГАЂАЈ ОДВИО ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА; енг. *things went a little too far*, срп. *ствари су отишле тако далеко да су становници Јерусалима омрзли сребрни новац*).

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. On the other hand, you can have something like the gang of four in China that creates such tensions and anxieties in the society and so many people get to feel that things have **gone** from bad to worse, that you get a shake up and change in the regime.
2. As the war **went** from bad to worse in Europe, many well-known personalities visited Vancouver.
3. An alley-way outside a small London print works last week, a new employee was stripped by his workmates, tied to a chair, daubed with ink, flour and discarded food, and left out in the cold for two hours. Even seasoned print workers felt that things **went** a little too far.

СРПСКИ

ОТИЋИ

1. Знате, ствари су **отишле** дотле да су се државни послови преместили у сфере партија.
2. За кратко време ствари су **отишле** тако далеко да су становници Јерусалима омрзли сребрни новац.

Престанак догађаја повезан је с пролажењем кроз одређене тачке на путањи, при чему догађај долази из будућности, мимоилази тачку која означава садашњост и одлази у прошлост, што подразумева његов завршетак (ПРЕСТАНАК ДОГАЂАЈА ЈЕ ОДЛАЗАК ИЗ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ У КОЈОЈ СЕ НАЛАЗИ НЕПОКРЕТНИ ПОСМАТРАЧ КОЈИ СТОЈИ У САДАШЊЕМ ТРЕНУТКУ; енг. *delighted with how well the event had gone, the storm passes in 24 hours*, срп. *порођај је прошао добро*).

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. Council spokeswoman, Judith Feather, said they were delighted with how well the event had **gone**.

PASS

1. The march was attended by 3,500 (as compared with 100,000 at a similar march in January – see p. 38736) and **passed** peacefully except that afterwards members of a Trotskyist group, the Revolutionary Communist Youth, broke away and battled with the police preventing them from reaching a hall where Le Pen was speaking.
2. But grypesh do much the same as we do: they hole up and wait for the weather to **pass**.
3. The expedition organisers hope Harry Taylor will be fit enough to come down when the storm **passes** in 24 hours.

СРПСКИ

ПРОЋИ

1. **Прошао** је рат одавно. Удала сам се.
2. Порођај је **прошао** добро и био је изненађујуће лак.
3. Састанак у суботу је **прошао** сјајно.
4. У Мадриду није **прошао** ниједан двобој а да мој отац није одређивао услове,
5. Када олуја **прође**, у башту улази бег Пинторовић.

- *Догађај као оријентир*

Догађаји се структурирају и као оријентир на путањи особе која их доживљава, с тим што се у примерима из нашег корпуса за овакву концептуализацију јавио мали број примера. С обзиром да се догађаји иначе дешавају на одређеним местима, јавља се искуствена повезаност између догађаја и с њим повезаног места на путањи (Tyler&Evans 2003). Доживљавање догађаја у примерима из нашег корпуса структурира се као пролазак кроз одређену тачку на путањи покретног човека, при чему доживљени догађај остаје у прошлости, иза човека, који наставља да се креће (енг. *to go through a funeral/a traumatic divorce*, срп. *пролазити кроз развод*).

ЕНГЛЕСКИ

GO/THROUGH

1. I've had to **go through** a funeral. And that man has walked free.
2. **Went through** so many operations he felt he wanted to give something back to the Health Service.
3. She was **going through** a traumatic divorce at the time and it was obvious she needed someone to talk to and I just happened to be around.

СРПСКИ

КРОЗ

1. Када је мој зет умро, сестри су свакодневно долазили у кућу желећи да поделе тугу са њом. Али кад пролазите **кроз** развод, тога нема.

Из обрађених примера закључује се да је у домену ДОГАЂАЈА присутна двојака метафоричка концептуализација, где су догађаји или путници или оријентери на путањи особа којима се дешавају. У оба анализирана језика ова концептуализација блиско је повезана са искуственим корелацијама које се јављају у доменима ВРЕМЕНА и АКТИВНОСТИ.

4.3.4. СТАЊЕ

Стања уопште, а нарочито психичка и ментална стања представљају једну од области апстрактног искуства које се најчешће структурирају појмовним метафорама (Kövecses 2002). Према Д. Кликовац (Klikovac 2006), центар категорије стања представљају стања у којима је човек несвестан, попут сна, затим она у којима је свестан, али мирује, попут опуштености, а на њих се надовезују општа физиолошка стања, осећања, расположења и психолошка стања, док се на периферији категорије налазе особине. Под доменом стања овде пре свега подразумевамо физичка и психичка стања, као и емоције и мотиве, али су укључени и примери у којима анализирани лексеме проширују своје значење тако да означе неке аспекте особина.

Структурирање различитих аспеката психичког живота, тј. психичких стања и емоција обавља се скоро у потпуности метафоричким путем, с обзиром да се ради о појмовима који нису јасно оцртани у човековој свести и неопходно је да се поимају индиректно, путем метафора (Lakoff&Johnson 2003[1980]). На пример, Е. Семино (Semino 2010) наводи да се бол као основно, али и веома субјективно људско искуство тешко може изразити на одговарајући начин, па се људи ослањају на језик како би пренели оно што осећају, углавном прибегавајући изразима који означавају различите узроке физичког оштећења (нпр. пробадање шиљатим или оштрим предметом, повлачење или чупање, притискање итд.). Д. Кликовац (Klikovac 2006) је утврдила да се физички осећаји попут бола концептуализују као материја (типично течност), а да се настајање емоције или њено интензивирање концептуализује као кретање или подизање материје.

Истраживање Кевечеша о улози коју домен кретања игра у метафоричкој концептуализацији емоција и стања уопште показује да су неке подметафоре МЕТАФОРЕ СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА присутне у њиховом структурирању у енглеском језику (Kövecses 2000: 52–55). Уколико се емоције посматрају као подврста стања, метафора СТАЊЕ ЈЕ МЕСТО имплицира да ће говорници енглеског језика користити предлоге садржавања да опишу постојање неког стања, тј. бивања у емоционалном стању. Такође, доживљавање неке емоције или стања изражава се

као физичко кретање у неку ограничену област или ван ње (нпр. *The patient went into a coma*), док се узроци појаве емоција концептуализују као метафоричке силе. На основу Кевечешовог истраживања следи да емоционално стање одговара некој ограниченој области, промена стања концептуализује се као кретање, а узрок ове промене је нека физичка сила. Ови резултати у складу су са налазима ранијих студија, где је потврђено постојање метафоре ПРОМЕНА СТАЊА ЈЕ ПРОМЕНА МЕСТА, тј. пресликавања почетне тачке, путање и одредишта кретања на структуру промене стања (нпр. Radden 1996).

У концептуализацији стања у примерима из нашег корпуса примећује се двојака метафоричка концептуализација – она могу бити и покретни ентитети и оријентир, односно локације на путањи особа које их доживљавају. Најпре ћемо се осврнути на оне примере у којима се стања крећу.

- *Покретно стање*

Код покретних стања, локација у којој се тренутно налазе одговара њиховом постојању (Kövecses 2000). Истраживање Д. Кликовац показало је да човек може бити садржатељ за осећања, мисли, сећања и друге апстрактне психичке ентитете, који се концептуализују као материја. Ово садржавање обично је усмерено на област грудног коша где се налази срце, а коју ауторка назива човековим „унутрашњим“ или „емоционалним простором“ (Klikovac 2006: 191). У примерима из нашег корпуса, човек, односно људско тело, представља простор кроз који се стања крећу, с тим што се могу спецификовати и поједини делови тела као ужи простор кретања (*limbs, кичма*) или почетне и завршне тачке њихове путање (*breast, womb*) (ЧОВЕК ЈЕ ПРОСТОР КРОЗ КОЈИ СЕ СТАЊА КРЕЋУ). Ово пресликавање реализује се у оба језика предлозима и глаголима којима се изражава перлативност (*through, go, pass* у енглеском, *кроз, проћи* у српском).

ЕНГЛЕСКИ

THROUGH

1. He had watched her cast aside her thin robe, and he had smiled with such infinite love and such intimacy, that pain had twisted **through** her from breast to womb.
2. Her body suddenly became numb. An icy sensation rushed **through** her limbs.
3. Helplessly she blinked up at him, feeling a slow lethargy creep **through** her whole body.
4. He took her hand, and a warm feeling spread **through** her.

5. Too late, she tried to marshal her senses, only to find they had scattered to the winds, driven by the sudden flood of desire pulsing **through** her body.

GO

1. And suddenly, for no reason, a pain **went** through her, as though he had reached out and driven a stake through her heart.
2. A shock **went** through me.
3. Ronni did not doubt it. She felt a shiver **go** through her.
4. Yet his remark had caused a sudden emptiness to **go** through her, shocking her a little, taking her unawares.

PASS

1. Behind him he felt, rather than heard, Tutilo's deep intake of breath, and sensed the quiver that **passed** through him.
2. A feeling of something very like envy **passed** through Sara as she watched her.
3. Tuan Ti Fo felt a small ripple of fear **pass** through him, yet calmed himself inwardly, a still, small voice chanting the chen yen to dispense with fear.
4. A chill **passed** through me then and my mind raced to reason out what I was seeing.

СРПСКИ

КРОЗ

1. Стојим примирен пред вратима, начуљио сам се не бих ли неки шум ухватио; језа пропузи **кроз** мене (...).
2. Када сам устао, засењених очију, иза прозора се већ црнело зимско вече, а соба је била исхлађена као ледара, што сам осетио тек тад, по дрхтавици која је **кроз** мене прострујала.

ПРОЋИ

1. Жмарци су ми **прошли** кроз кичму.
2. Станка изгуби дах. Жмарци јој **прођоше** кроз цело тело.
3. Он баци поглед више махијално него из радозналости. И одједном, нешто нелагодно и оштро **прође** целим његовим телом.
4. **Прође** ме дрхтавица, јер сам познао глас.
5. Паспарту осети како га **прође** језа, али се његово убеђење у погледу господара не измени.

Настанак стања у примерима из нашег корпуса концептуализује се као појављивање (НАСТАНАК СТАЊА ЈЕ ПОЈАВЉИВАЊЕ). Ова метафора реализује се свим анализираним лексемама из поља адлативности. Глагол *come* у енглеском и *доћи* у српском језику употребљавају се за структурирање доживљавања низа стања: физичких, попут *sensation, pains, fever; маларија, скорбут*; психичких, као што су *empathy, spiritual renewal, relaxation, stress*; емоција: *satisfaction, joy, jealousy, sadness, love, pride, anger, relief, sorrows*; љубав, *срећа*; као и за означавање

стицања неке особине (*confidence, wisdom*), која може да стигне из будућности у садашњост до човека (*с годинама је дошла и радозналост*).

ЕНГЛЕСКИ

COME

1. By the time she reached her room, the old remembered pains were **coming** with great frequency.
2. If we are just with the horse in an easy fashion, empathy **comes** more easily.
3. Often jealousy **comes** from making judgements based on assertions that we believe to be true but belie the reality of the situation.
4. When love **comes** to a man in the form of grace he has the assurance that he is accepted, and is thereby enabled to experience self-integration once more, and the feeling of being reunited with others.
5. And yet it will have to accept, indeed will have to foster, the pride and professionalism of its specialists – if only because, in the absence of opportunities to move into middle management, their motivation must **come** from that pride and professionalism.
6. His loyalty had **come** in a rush, like a drug, he had no doubts about which side he was on.
7. A little learning is a dangerous thing – but great wisdom **comes** with much learning.

СРПСКИ

ДОЋИ

1. А затим је почела епидемија пегавца, ја сам једна од првих који су се разболели, па дизентерија, затим је **дошла** маларија, па скорбут...
2. Љубав вам је **дошла** на ноге, тачније на праг, искористите почетак недеље на том пољу.
3. И они су волели живот и радости, сањарили су о срећи која ће **доћи** – и песму су волели.
4. Жеља зато, дакако, мора **доћи** изнутра.
5. У почетку смо мало обраћале пажњу на то, јер су нам и тако биле досадиле књиге из којих су нас учили да читамо, али с годинама је **дошла** и радозналост.

Појмовно пресликавање НАСТАНАК СТАЊА ЈЕ ПОЈАВЉИВАЊЕ може се реализовати у језику и адлативним глаголима *arrive* у енглеском и *стићи* у српском језику. Овим лексемама означава се настанак поменути три вида стања: физичког (*flu, умор, премор*), психичког (*психичке тегобе*) и емоција (*relief, joy, олакшање, брига*). У примерима за глагол *стићи* постоји и случају у коме се човек креће својим постојањем, а настанак стања концептуализује као појављивање на месту на коме се налази покретни човек (*стигао нас је умор/психичке тегобе*).

ЕНГЛЕСКИ

ARRIVE

1. Whereas a cold may take a day or two to develop and produce a cough, sore throat and streaming nose, flu **arrives** much more suddenly, and also causes a high temperature and sore and aching joints and muscles.
2. He approached her now and sat beside her, saying: "Well, the relief **has arrived** after all."

3. New joys (...) will **arrive** which we have never dreamt of.

СРПСКИ

СТИЋИ

1. Добиле су наравно потврдан одговор, а олакшање је **стигло** када је процурила вест да је откривено поуздано, а јефтино противредство.
2. Нисмо могли да одиграмо добро, **стигао** нас је умор, а иако се никад не позивам на срећу мислим да нам је она баш окренула леђа.
3. Да је била непоштена, никад је не би **стигле** психичке тегобе, никад у светској медицини, у енциклопедијама, не би добила „своју“ болест, такозвани „синдром краљице Драге“.

У складу с концептуализацијом настанка стања као појављивања на одређеном месту, престанак стања структурира се као одлазак из те локације (ПРЕСТАНАК СТАЊА ЈЕ ЊЕГОВ ОДЛАЗАК ИЗ ТАЧКЕ У КОЈОЈ СЕ НАЛАЗИ ДОЖИВЉАВАЧ). Ова метафора повезана је с временским тренутком у коме се стање доживљава, тј. престанак стања доживљава се као његов одлазак из садашњости у прошлост, тако да се реализује аблативним глаголима у оба анализирана језика. У највећем броју случајева ради се о енглеском глаголу *go away* (*the secondary rash will go away, a yearning that never went away, the emotions will go away*). Постоји и велики број примера у којима се појављује глагол *go* у аблативном значењу (на пример, *the love was gone*).

GO AWAY

1. It was this particular characteristic of syphilis, that both the primary sore and the secondary rash will **go away** after a certain period, that produced so many varied cures in the pre-antibiotic era.
2. And he was very insistent Bob had to stay under his care until the headaches **went away**.
3. As I pondered my professional future with the company in the late Sixties, the self doubts didn't **go away** easily.
4. She knew it kept her awake these hot nights, restless with a deep and hard yearning that never eased, never **went away**.
5. I want this feeling to **go away**, that's all, he said primly.
6. I shouldn't be able to express this any more, so I'll go to the GP and he'll give me something and then the emotions will **go away**, but unfortunately they don't **go away**.
7. But how do you cope if the fear doesn't **go away**?

GO

1. The anger's **gone** really, I suppose.
2. She saw affection and concern in his eyes, but imagined that the love was **gone**, the intensity of the gaze, that knowingness that she had shared for so many years as they had fought to find this place through the forest.

Остале анализиране лексеме из категорије аблативности у оба језика нису веома продуктивне у овој концептуализацији, али у корпусу постоје примери који показују да се метафора ПРЕСТАНАК СТАЊА ЈЕ ЊЕГОВ ОДЛАЗАК може језички изразити и неким од њих (енг. *depart*, срп. *отићи*).

ЕНГЛЕСКИ

DEPART

1. Fenna loved Maggie, and knowing that all was lost and love had **departed**, that she had betrayed their long friendship, that she had asserted herself over his mastery, he howled and, dropping his shoulder, hurled her out of her safe nest and into the immensity of space.

СРПСКИ

ОТИЋИ

1. Љубав – како је наишла тако је и **отишла**, као пљусак летње кише.

Пресликавање одласка из одређене тачке на путањи на престанак стања може се изразити и глаголима *pass* у енглеском и *проћи* у српском језику, где се престанак стања/особине (*spasm, fever, feeling, infatuation, beauty; болови, прехлада, еуфорија, нервоза* итд.) означава као одлазак из одређене тачке на путањи која означава садашњост и одлазак у прошлост.

ЕНГЛЕСКИ

PASS

1. Very weepy and clingy; erratic temperature and changeable symptoms; thirstless; often accompanied by some sort of digestive upset – nausea or diarrhoea after the fever has **passed** (...).
2. Mrs Lavender is convinced that it's an infatuation that will **pass** once they leave here.
3. This feeling will soon **pass**, however, and you will be left with a sense of poise and balance that had been long forgotten.
4. Frightened, but believing this was only a **passing** sense of panic, Monika ran to the church hoping she could calm him.
5. That struck her hard; but the shock **passed** as quickly.

СРПСКИ

ПРОЋИ

1. Нано, немој плакати, **проћи** ће болови и биће ти лакше и боље.
2. Његова прехлада је **прошла**, стомак је такоде оздравио, модрице и огреботине задобијене приликом оног несрећног пада, када је повредио ногу,
3. Кад **прође** еуфорија, мораће дуготрајно покушавати да оживе сакривено или замрзнуто братско биће.
4. Тек кад нервоза **прође**, разговарамо или указујемо на евентуалну грешку.
5. А можда сам то све после размишљала, кад је већ **прошао** страх.

Поред фаза у развоју стања (настанак, престанак), и њихов интензитет структурира се елементима искуства с кретањем по путањи. У том случају, успоставља се корелација између пређеног пута при кретању стања и његовог интензитета (ИНТЕНЗИТЕТ СТАЊА ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА). У енглеском језику, већи интензитет стања повезује се с кретањем по димензији дубине (*her feelings went very deep*). У српском језику, као и у концептуализацији мере извођења активности, интензитет се повезује са одређеном границом растојања на путањи израженом прилозима *дотле* (њихова бахатост иде дотле) или *далеко/предалеко* (*то осећање ишло је тако далеко, емоције су отишле предалеко*), као и адлативним предлогом *до* (*лукавост која иде до злоће*).

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. She was a baby, and, in any case, he could not believe her feelings **went** very deep.
2. She had seen now how deep his admiration had **gone**.

СРПСКИ

ИЋИ

1. Наде Франсиса ди Хотоа, који је видео да га ангулемска аристократија сматра за свога члана, **ишле** су чак дотле да је хтео да уда Франсоазу за старога г-на де Северак, кога госпођа де Бросар није могла да ухвати за своју кћер.
2. Њихова бахатост **иде** дотле да се, као ових дана, разним махинацијама прикрива повећање цена, као да се може прикрити оно шта нам се избија из цепа.
3. (...) и то осећање **ишло** је тако далеко да се више није осећао затвореним у једно обично људско тело.
4. Његове наде **ишле** су и даље, да од свога првенца начини великог и стручног економа који ће започети посао наставити са још већим успехом.
5. Овде сам, напротив, с изненађењем приметио изразиту намеру уметника да прикаже лукавост која **иде** до злоће.
6. Његово поштовање према њој **ишло** је, уосталом, до обожавања.

ОТИЋИ

1. Емоције су **отишле** предалеко.

Лексеме којима се реализује оваква концептуализација интензитета стања јесу глагол *go* у енглеском и глаголи *ићи* и *отићи* у српском језику.

- *Стање као оријентир*

У складу с двојаком метафоричком концептуализацијом стања, развој и промена стања могу се структурирати и као кретање човека као онога ко стање доживљава кроз стања као оријентире, тј. места. Метафора СТАЊЕ ЈЕ МЕСТО јесте подметафора МЕТАФОРЕ СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА.

Доживљавање неког стања тако се концептуализује као човеков долазак до њега као одредишта на путањи (НАСТАНАК СТАЊА ЈЕ ЧОВЕКОВ ДОЛАЗАК ДО СТАЊА). С обзиром да се стања доживљавају као крајња тачка на путањи покретног човека, ово појмовно пресликавање се и у енглеском и српском језику доминантно реализује адлативним предлозима, који се могу јавити у комбинацији са анализираним именицама које означавају простор по коме се кретање врши (енг. *road to insanity, path to happiness*, срп. *пут ка срећи, стаза до блаженства*) или адлативним глаголима (*доћи, стићи*). С друге стране, у случају адлативног глагола *arrive* у енглеском језику користи се просторни предлог *at*.

ЕНГЛЕСКИ

ROAD/TO

1. Looking back I realise that, if there ever was a moment when I might have quit, admitted defeat and abandoned the Cathedral to throw myself on the mercy of school, home or child guidance clinic, this was that moment. But to me, then, that seemed the **road to** insanity... or worse.
2. In addition they must also accept that they have within them emotions and feelings which, properly nurtured and utilised can provide (...) a **road to** unlimited human happiness, a road which would be blocked if the choice were the first proposition.

PATH/TO

1. She nodded slowly, meeting his gaze with trusting eyes, praying for this chance, that was her **path to** happiness.

ARRIVE

1. Once we have **arrived** at peace, joy, fear or anger, etc, we have somewhat of a choice about what we do with it.

СРПСКИ

ПУТ/КА

1. Ви сте – савршени, ви сте – равни машини, **пут ка** стопроцентној срећи је – слободан.

СТАЗА/ДО

1. **Стазу до** блаженства, срећу, имали су само они миљеници судбине који су научили да копита својих атова и бедевија заштите потковицом.

ДО

1. Услед претераног излагања очију сунцу и без одговарајућих наочара може да наступи катаракта или замућење очног сочива које може да доведе и **до** слепила.
2. У зависности од могућих опасности које могу довести **до** повреда или оштећења (...) запослени морају бити упознати са ризицима и опасностима који потичу од опасног терета.
3. Лик Вање Жукова заокружује апсурдне покрете фабуле у постреволуционарној свакодневици Долгова, која, узгред, Аглају Ревкину доводи **до** очајања и препуштања алкохолизму.
4. Поднео би подсмешљиву безбожност XVIII века; али га је модерна критика, са својом учтивошћу, доводила **до** беса.

ДОЋИ/ДО

1. Животни тренери уче вас како да привучете праву особу, брзо и лако **дођете до** среће, да постанете оно што желите, тако бар кажу.
2. У нашем настојању да спречимо оно што се не може спречити, може се, и мора, **доћи до** нових квалитета, тј. да човек престане да буде стар и постане кроз своју активност делотворно млад.

СТИЋИ/ДО

1. „Фетсе, дотле смо **стигли. До** љубави.“
2. Оно што Маркс жели да понуди човеку свога времена није слика света, већ слика друштва, или тачније, слика пута којим људско друштво треба да **стигне до** савршенства.
3. Увек сам уобразавао да могу да **стигнем до** мудрости блефирањем.

Доживљавање стања може се концептуализовати и као човеково кретање у одређену област, која се онда спецификује предлогом садржавања (у енглеском језику глаголи *depart* и *go* у комбинацији с предлогом *into*, у српском *доћи* с предлогом садржавања *у* и именицом у акузативу). У овом случају, може се тврдити да се концептуализује својеврсна промена стања (ПРОМЕНА СТАЊА ЈЕ ПРОМЕНА МЕСТА). Промена места може да подразумева и кретање одређеним путем који имплицира долазак до новог стања као одредишта (нпр. *амерички мушкарци пролазе кроз трновиту стазу тешког мењања навика и обичаја*).

ЕНГЛЕСКИ

DEPART

1. Jed ate Liquorice Whirls, and virtually nothing else. He hardly slept. At times he felt himself **departing** into hallucination.

GO

1. He had been unwell for some time and had now **gone** into a state of collapse.
2. For a while there I thought you'd **gone** into a coma. How does your head feel?

СРПСКИ

ДОЋИ

1. (...) оптужени је пуних шест месеци био испитиван и нападан са свих страна тако да је најзад **дошао** у стање да више није могао да издржи и да му је било свеједно шта ће се и како пресудити.

СТАЗА

1. „Мачо времена” су прошла и амерички мушкарци пролазе кроз трновиту **стазу** тешког мењања навика и обичаја. промена стања је промена места

Специфичан случај доживљавања стања као доласка до одредишта јавља се у примерима из нашег корпуса за српски језик када човек, односно, неки аспект човекове личности, метафоричким кретањем долази до оријентира означеног као свесно или уобичајено ментално стање, што се изражава идиомима *доћи к свести*, *доћи к себи*.

ДОЋИ

1. Помогли су му, **дошао** је к свести, хтео је да говори, али није могао да сабере мисли.
2. Мајсторовић још није био **дошао** к себи, а пред свећама се створи Трифун Главички.

Престанак стања кореспондира са човековим пролажењем кроз стања као одређене тачке на путањи (ПРЕСТАНАК СТАЊА ЈЕ ОДЛАЗАК ЧОВЕКА СА ОДРЕЂЕНОГ МЕСТА). Ова појмовна метафора у примерима из нашег корпуса реализује се енглеским предлогом *through* и српским *кроз*, као и њиховим комбинацијама с анализираним глаголима *go* и *проћи* (енг. *Jesus has been through the agony, go through the suffering*, срп. *кроз стресне ситуације, проћи кроз патње*).

ЕНГЛЕСКИ

THROUGH

1. I thought I'd got **through** the trauma, but as the days passed I started to feel constantly thirsty.
2. Jesus has been **through** the agony in the garden (pause) he's been arrested (pause) he's been abandoned by his apostles.
3. There is no easy path **through** grief.

GO/THROUGH

1. Because I believe that it is the woman that **goes through** all the pain, suffering and has to carry the burden of the chance of getting pregnant which a man does not have for obvious reasons.
2. Violet said: ‘You could see his jaw and cheekbone moving as he spoke – the suffering he **went through** was appalling.’
3. Just accept it, remembering that an ability to show some sympathy and the courage to ‘stay the course’ with the bereaved, as they **go through** their sorrow and their search for a new identity, are the most important qualifications.

СРПСКИ

КРОЗ

1. **Кроз** стресне ситуације мушкарци пролазе тако што се повлаче у себе и у тишини размишљају о ономе што их тишти.

ПРОЋИ/КРОЗ

1. Једном ћу ти испричати **кроз** какве патње једна жена у борби за кору хлеба мора да **прође**.
2. Охрабрен што у сусретима са људима и са српске и са албанске стране, који су му говорили о патњама **кроз** које су **прошли**, није приметио мржњу према „другој страни“, већ само вапај за помоћ у свом болу.
3. Шта се то код њих догоди, **кроз** какве душевне промене **прођу**, узети некоме хлеб, бацити га једном лажју или кривом заклетвом на улицу, подићи с предумишљајем, руку на неког и убити га, или само наредити да се убије?

Као што се види из примера обрађених у нашем корпусу, приликом концептуализације стања помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ, метафоричка концептуализација је двојака: стања могу да буду покретни ентитети, када је човек простор кроз који се крећу, или оријентира кроз које се човек креће. У оба случаја, концептуализује се настанак, тј. доживљавање стања и њихов престанак, и то помоћу елемената приближавања одредишту, односно, удаљавања од почетне тачке на путању. У случају профилисања интензитета стања успоставља се корелација између пређеног пута и интензитета, с тим што су се примери за концептуализацију овог аспекта јавили само у случају покретног стања.

4.3.5. ЖИВОТ

Концептуализација различитих аспеката људског живота помоћу лексема које означавају елементе схеме ПУТАЊЕ веома је заступљена у оба анализирана језика. Ранија истраживања показују да се живот и смрт двојачко метафорички структурирају као ентитети који се крећу у односу на непомичног посматрача или као место према коме, кроз које, у коме или из кога се посматрач креће (Özçalışkan 2003b). Метафора живота као путовања, а смрти као одласка може и да се продуби прецизирањем начина, средства, смера или других карактеристика одласка (горе, доле, бродом, пешице и сл.) (Özçalışkan 2003b). Међутим, за разлику од свакодневног искуства с кретањем, које је могуће изводити у оба смера, тј. враћати се уназад, то у случају домена живота није могуће – кретање је једносмерно и нема повратка натраг (Lakoff&Turner 1989).

Анализа примера из нашег корпуса за енглески и српски језик показала је да се многобројни аспекти живота структурирају као саставни делови путање: на пример, људи се концептуализују као путници који на животним путањама којима се крећу затичу различите препреке или друге путнике које могу да прате или да их оставе за собом, а свака путања, односно животна фаза, састоји се из низа тачака које треба прећи или нових путања које треба започети. Овакви налази у складу су са метафором ЧОВЕК ЈЕ ПУТНИК КРОЗ СВОЈ ЖИВОТ, раније потврђеном за енглески и српски језик у истраживању које је спровела Д. Кликовац (Klikovac 2006). Ауторка ову метафору посматра као огранак метафоре ЧОВЕК ЈЕ ПУТНИК КРОЗ ВРЕМЕ, где временске јединице кроз које човек пролази представљају делове његовог живота (Klikovac 2006: 156), односно, ПОСТОЈАЊЕ ЈЕ КРЕТАЊЕ ПО ВРЕМЕНСКОМ ПУТУ, при чему је прошлост иза човека, а будућност испред; ЧОВЕК СЕ СВОЈИМ ПОСТОЈАЊЕМ КРЕЋЕ ИЗ ПРОШЛОСТИ У БУДУЋНОСТ (Klikovac 2004: 121). Будући да је оваква концептуализација живота уско повезана с концептуализацијом времена, ПОСТОЈАЊЕ ЈЕ ИДЕЊЕ ОД ЈЕДНЕ ВРЕМЕНСКЕ ТАЧКЕ ДО ДРУГЕ (Klikovac 2004: 124).

- *Живот као оријентир*

Примери из нашег корпуса показују да се сам живот концептуализује као пут по коме се човек у току свог постојања креће (ЖИВОТ ЈЕ ПУТ). Ово метафоричко пресликавање примарно се реализује лексемама *road* и *path* у енглеском, односно, *пут* и *стаза* у српском језику. Његова продуктивност заснива се на коришћењу свих аспеката кретања по путањи, као што су пређене тачке на путу, застајање и поновно кретање напред и сл. Јављају се и специфичне синтагме *path of life* у енглеском и *животни пут* и *животна стаза* у српском језику, које означавају све догађаје који се човеку могу десити у животу у интервалу од рођења до смрти.

ЕНГЛЕСКИ

ROAD

1. For him life is a search and in itself is a journey. I can see my life as a **road**, and I can go back on that **road** and see what I've passed and come to terms with what I have passed by without realising and appreciating.
2. We've tramped the long hard **road** of life, sweated and toiled along it. We stumbled and fell many times, and yet always managed to struggle up again and continue.

PATH

1. What do we talk about as we walk the **path** of life?
2. He covered his eyes with both hands and walked the **path** of his life backwards, back to its first source, and was again young, quite young.
3. I did not expect another career, since I felt that I had already had one, but in the event I found not only that, but a fascinating **path** through life that my original naval calling could not possibly have produced.

СРПСКИ

ПУТ

1. Време доласка, односно рађања одређује се изван нашега свега, међутим, васколики потоњи животни **пут** новорођенчета, укључујући и смртни час, утврђују суђаје намах по рођењу (трећег или седмог дана).
2. Може се рећи да му је животни **пут** одредио несрећан и драматични случај из детињства.
3. Ових дана се навршило век и по од њеног рођења, што је прилика за подсећање на њено велико дело. Животни **пут** отпочела је у белокаменој Москви 1850. године.
4. А онда сам се, јула 1988, вратио да станујем преко пута куће мог детињства. Круг је био затворен, животни **пут** пређен.

СТАЗА

1. Можда се зато за овај спорт опредељују деца која сама газе животном **стазом**.

2. У пресеку тих двеју одредница исијава топос нашег реалног идентитета, оно што стварно јесмо стварно јесмо и што се у виду карактера исказује као наша судбина која одређује наше поступке и оцртава нашу животну **стазу**.
3. Ученик и потоњи књижевник Љубиша Манојловић изрекао је карактеристичну оцену о последњим тренуцима на животној **стази** свога професора.

Будући да се живот појединца концептуализује као пут, родитељи се доживљавају као већ искусни путници који своју децу, односно, нове и младе путнике на животном путу треба да усмере ка одређеним путевима као животним изборима, или да одреде који од мноштва путева млади ентитет који се креће треба да изабере (РОДИТЕЉИ СУ ВОДИЧИ НА ЖИВОТНОМ ПУТУ). Уз лексеме које означавају простор по коме се ентитет креће (*path, пут*) јављају се и глаголи којима се додатно осветљава ово метафоричко пресликавање: родитељи као водичи „изводе“ и „усмеравају“ децу на прави пут, а, уколико деца погреше, покушавају и да их на одговарајући пут „врате“.

ЕНГЛЕСКИ

ПАТН

1. Throughout his reign he trod, where day-to-day rule was concerned, in **paths** already marked out for him by his father, to whom the Enlightenment had meant nothing.
2. The arts were not part of their orbit. I believe that my own children have rebelled properly and decently, and found their own **paths**.

СРПСКИ

ПУТ

1. Наступају године оскудице и лавовске борбе принцезе Кире да изведе децу на **пут**.
2. Мужа јој у рату убише Бугари. Остаде сама с децом коју је ваљало извести на **пут**.
3. Али није решење у томе, мораш да их васпитаваш, да их усмериш на један добар **пут** у животу.
4. (...) чиме су забринуте мајке с мање или више успеха покушавале да заблуделе синове врате на прави **пут**.

У оба анализирана језика метафора ЖИВОТ ЈЕ ПУТ, односно, ЧОВЕК ЈЕ ПУТНИК КРОЗ СВОЈ ЖИВОТ реализује се и помоћу групе лексема из категорије перлативности. Живот се у овом случају посматра као ограничени оријентир са улазном и излазном тачком, која се означава енглеским предлогом *through* и српским *кроз* (енг. *progress through life*, срп. *кроз цео живот*). Обично се ови предлози јављају у комбинацији са анализираним глаголима *go* и *pass* у енглеском и *ићи* и *проћи* у српском језику, али и другим глаголима кретања који нису предмет овог рада попут *move, travel* (у енглеском или *корачати, пробијати се* у

српском језику, као и именицама (*пут кроз живот*), али се концептуализација живота као пута може подразумевати и само из предлога (енг. *all through his life the Shah had been obsessed by the what other nations controlled or manipulated Iran*, срп. *кроз цео живот Копитар му је остао пријатељ*).

ЕНГЛЕСКИ

THROUGH

1. All **through** his life the Shah had been obsessed by the what other nations controlled or manipulated Iran, particularly the British, the Russians and the Americans.
2. This refers to people's progress **through** life: a result both of their attempts to maintain personal esteem and, at the same time, social respect deriving from other people's evaluations.
3. Those are only acquired as the baby grows up and travels **through** life.

GO/THROUGH

1. No, your mother never found me, dear. No. It's strange when people **go through** life lost to each other.
2. He who has **gone through** life without being tested is one who had been considered unworthy ever to gain the victory over fortune.

PASS/THROUGH

1. (...) the stifling heat in the Metro tunnels, as if it were about to explode at any moment, and this uplifting sense of drifting, **passing through** whole areas of life scarcely touching on any of them.
2. A plump, foolish woman of thirty, with a turned-up nose, Mabel **passed through** life with an expression of permanent astonishment.

СРПСКИ

КРОЗ

1. **Кроз** цео живот Копитар му је остао пријатељ, заштитник, саветник, па и сарадник, и рад Вука Караџића није могуће замислити без велике сарадње Јернеја Копитара.
2. Са овим речима, утканим у химну, корачају **кроз** живот.
3. **Кроз** живот се кретао сам, од других није очекивао ништа, није ни видео некакве друге, није имао представу о некој целини
4. Аморова стрелица је погодила мету. Даље су **кроз** живот наставили скупа нижући успехе.
5. Знање, то су златне лествице преко којих се иде у небеса; знање је светлост која осветљава наш пут **кроз** живот и води нас у живот будућности пун вечне славе.

ИЋИ/КРОЗ

1. Уверена је да и њена кћи, глумица Катарина Жутић једнако сама **иде кроз** живот не захтевајући од мушкарца да јој пружи безусловну помоћ.
2. Иначе сам особа која воли да пружи осмех и да прими и осмех. Волим да **кроз** живот **идем** са осмехом.

ПРОЋИ/КРОЗ

1. Људи који су **прошли кроз** живот знају да међу његовим даровима нема ничег што би се могло упоредити са срећом што нам пружа млада супруга.

Животни проблеми (муке, патње, искушења, страдања и сл.) концептуализују се као препреке на путу живота, тј. тачке кроз које путник мора да прође како би их превазишао и оставио иза себе (ЖИВОТНИ ПРОБЛЕМИ СУ ПРЕПРЕКЕ НА ПУТУ; енг. *I have been through so much in the last three years*, срп. *ћаскали [смо] о томе кроз шта је он све прошао и како је све то проживео*).

ЕНГЛЕСКИ

THROUGH

1. It would be immoral for me to give up on my son; I have been **through** so much in the last three years, she said.
2. Yet God still speaks by his Spirit to throw fresh light on his word so that we might see its relevance to the contemporary world, and he speaks to his servants to guide them **through** the perplexities of life.

СРПСКИ

ПРОЋИ/КРОЗ

1. После годину дана посматрања, ја се удадох за њега. Прошли смо **кроз** велике препреке.
2. „Ви знате“, обраћао се он непосредно Кронеру, коме никад није говорио ти, „ви бар знате и можете посведочити“, кривио је главу молећиво, „ко је Сеп и **кроз** каква је искушења прошао“.
3. Зачуђује је колико у њој, чим је саопштила основне податке о породици, има мало да каже; увиђа колико су страдања **кроз** која је прошла – општа, а уколико су посебна, неизрецива.
4. Била је познаник многих бораца и политичара, прошла је **кроз** многобројне патње и муке...
5. Тако смо нас двојица прошле среде, у некадашњој посластичарници на Тргу Републике, ћаскали о прохујалим данима детињства, о томе **кроз** шта је он све **прошао** и како је све то проживео.
6. Они који нису успели да оду или нису хтели да беже – а таквих је, ипак, више – **прошли** су **кроз** искушења и стекли искуства која човек на Западу нити може нити хоће да схвати.
7. То су млади фотограф, опседнут традицијом својих предака, али и опсесијом да све што му се догађа, забележи фотографским документом, тек одрасло девојче, чија је појачана виталност, кад се знају страхоте **кроз** које је **прошла**, и изненађујућа и разумљива.

Неки догађај повезан са судбином може бити концептуализован као ПРАТИЛАЦ ЧОВЕКА НА ЖИВОТНОМ ПУТУ (*стићи ће ме казна, породицу Кронер стигла је одмазда*).

СТИЋИ

1. Грех је прекид трудноће и то највећи. То мора да се плати. **Стићи** ће ме казна.
2. (...) породицу Кронер, а по свој прилици и породице осталих, **стигла** одмазда, и на тој појединости пао је цео предлог.

Различити избори које људи праве у разним ситуацијама у животу доводе и до различитих исхода, односно, концептуализују се као путеви који људе воде до различитих оријентира, будући да се пут којим се одвија кретање усмерено ка достизању одређеног одредишта доживљава као средство за постизање неког циља (ЖИВОТНЕ ОДЛУКЕ СУ РАЗЛИЧИТИ ПУТЕВИ НА ЖИВОТНОМ ПУТУ). Лоши избори се стога доживљавају као погрешни путеви, односно, странпутице. У овој концептуализацији веома су продуктивне анализиране именице којима се означава простор кретања у оба језика (енг. *road* и *path*, срп. *пут* и *стаза*), као и њихове комбинације са неким од анализираних глагола (нпр. у српском *ићи* и *кренути*).

ЕНГЛЕСКИ

ROAD

1. What Gandhi may be suggesting by the statement that the **road** one takes is unimportant provided the goal is achieved is that too much importance can be attached to particular religions, especially when it might result in exclusivist claims being made on behalf of those religions.
2. My dear chap, a different path lies before each man and no one of us can tell what **road** he may chance to follow.

PATH

1. I have long ago chosen a more tortuous **path** – most particularly having eschewed motherhood, a state I do not regret not having.
2. He had spent all his thirty-four years in and around one small town. He had followed the accepted **paths** – got a job, married, started a family – and now he was sick of it.
3. I hope you will choose a different **path** – to go forward, not back; to go for the best, knowing that Britain can be the best and do it best.

GO

1. What is the goal of that journey? It is to reach a position where we are no longer assailed by doubts and uncertainties, where we know who we really are and where we are **going**.

СРПСКИ

ПУТ

1. (...) да би се избегао онај прави, тежи и дужи **пут** сазревања и интелектуалног раста који би омогућио увид у то да су привидно раздвојене и непомирљиве области мишљења...

2. Ја сам из једне партизанске породице. Да имам страх, изабрала бих један другачији **пут**, безбеднији и без ризика, које политика са собом доноси.
3. (...) да се после породичних трагедија повукао у себе и да му је била потребна самом стручна помоћ да га врате на **пут** нормалног живота.

СТАЗА

1. Радићеш са Сабулом, он је добар, нагониће те да тешко радиш. Али имаћеш одрешене руке да одабереш **стазу** којом ћеш ићи.

КРЕНУТИ

1. Човек је, дакле, у непрестаном колебању којим путем да **крене** кад су сви кривудасти.
2. Дружећи се са њима по кафићима, уче најчешће енглески и француски језик, али није реткост да због лаке зараде неки **крену** странпутицом, бавећи се диловањем дрога, проституцијом.
3. Али, живот је хтео да **кренем** другим путем. Морао сам у војску, касније нисам имао посао.

ИЋИ

1. Отказао је даље кондиције и поново се сав вратио стварности и учењу. Али још једном околности су га натерале да тренутно напусти пут којим је мислио да треба да **иде**.
2. Али, пошто то није тако, стрпљиви **иду** дужим али правим путем, док људи титравих погледа на игру изгубе силно време у привременим радостима или тугованкама после сваког меча.
3. Шта значи **ићи** сопственим путем, у времену када је систем вредности потпуно нестао? Може ли уметност да га успостави поново?
4. Било је то грађење путева и постављање путоказа за будуће генерације како и куда треба **ићи** у животу, струци и науци.

Други људи у животу доживљавају се као сапутници људима који се крећу кроз живот (БЛИСКИ ЉУДИ У ЖИВОТУ СУ САПУТНИЦИ НА ЖИВОТНОМ ПУТУ). У примерима из нашег корпуса, ово метафоричко пресликавање реализује се лексемама које означавају простор по коме се ентитет креће: *road* и *path* у енглеском и *пут* и *стаза* у српском језику. У реализацији ове метафоре, оне се често јављају у комбинацији с глаголима којима се означава физичко спајање или раздвајање путева у простору: енг. *cross*, *recross*, *intersect*, *diverge*, срп. *разићи се*, *укрстити се*, *сударити се*. Путници који су били сапутници у једној фази живота могу да се раздвоје, што подразумева кретање различитим путевима (РАЗДВАЈАЊЕ БЛИСКИХ ЉУДИ ЈЕ КРЕТАЊЕ РАЗЛИЧИТИМ ПУТЕВИМА; енг. *go down different roads*, *their paths had diverged*; срп. *њихови путеви су се разишли*, *живот их је повео различитим стазама*) или да се сусретну и наставе путовање заједно, што се

поистовећује са физичким укрштањем путева (ЗАЈЕДНИЧКЕ АКТИВНОСТИ У ЖИВОТУ СУ КРЕТАЊЕ ИСТИМ ПУТЕВИМА; енг. *their paths crossed*, срп. *путеви су им се укрстили*).

ЕНГЛЕСКИ

ROAD

1. Best friends from the age of ten, now they would go down different **roads**. Benny was going to be able to go to University College, Dublin, to study for a BA degree because her parents had saved to pay for her.

PATH

1. I had once won a prize for French poetry composition at school, so I didn't feel too outclassed in this respect. Since he doubled as surfer and media man, our **paths** crossed often enough.
2. Their **paths** were to cross and recross in the years ahead.
3. Buddeke, probably a German immigrant, was actually hired to tail Wilhelm Liebknecht, but on their American tours Liebknecht's and Eleanor's **paths** intersected.
4. From then on the twins took different **paths**.
5. Once young people reach their 20s, the **paths** followed by men and women are more likely to diverge because of family responsibilities (Roll, 1990).
6. The whole thing was conducted on an impersonal level. The **paths** of two lives, or three to be exact, came together for a little while and then separated.

СРПСКИ

ПУТ

1. Данас тврде да се у школском узрасту нису ни познавали. **Путеви** су им се поново укрстили у Хјустону, где је радила као наставница – живели су заједно у истој згради.
2. Вршњаци смо. Мора да су нам се **путеви** у младости сударали.
3. Познавао је, у млађим данима, оптуженог Клајна. Њихови **путеви** су се, међутим, разишли.
4. Тако је после скоро деценију страсног пријатељства дошао дефинитивни разлаз два пријатеља, а и животни **путеви** ће их одвести на различите стране.
5. Споро, али са извесном неумитном сигурношћу њихови животи почеше да **иду** различитим **путевима**.

СТАЗА

1. Део судбине која им је још у детињству одредила духовну блискост, мада их је живот повео различитим **стазама** и физички удаљио једну од друге.

Метафоричко пресликавање БЛИСКИ ЉУДИ У ЖИВОТУ СУ САПУТНИЦИ НА ЖИВОТНОМ ПУТУ у примерима из нашег корпуса реализује се и анализираним глаголима (енг. *go*, срп. *отићи*, *ићи*), најчешће у комбинацији са именицом која означава простор по коме се кретање врши (енг. *way*, срп. *пут*). Растанак с људима у животу означава се као одлазак различитим путем из једне заједничке

тачке (енг. *we have gone our separate ways*, срп. *свако је отишао различитим путем*). Праћење одређених узора у животу подразумева кретање истим темпом с њима по путу живота (у српском *ићи у корак с људима/истим стопама*).¹⁰

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. And then – since you can not find it in your heart to love me – we will **go** our separate ways, for ever and ever, never to meet more.
2. Whatever intrigue there was between Lotta Petterson and myself died slowly and painfully and has been extinct for much longer than the six months we have **gone** our separate ways.

СРПСКИ

ОТИЋИ

1. У међувремену, свако је **отишао** својим путем, а Исаковића је пут преко Београда довео опет у Нови Сад.
2. Сања је за своје фер понашање добила полицијско одличје са униформе. После, кад су се прилике смириле, свако је **отишао** на своју страну.
3. Млада држава је напредовала захваљујући сарадњи два брата Стефана и Саве. Све док и браћа нису **отишла** различитим путевима.

ИЋИ

1. Убићеш се ако покушаш да **идеш** у корак с нормалним људима.
2. Лекари су доживели довољно претњи у време кад је министар био Милован Бојић, а др Јоксимовић **иде** истим стопама и већ обећава да ће ако буде изабран користити гвоздену метлу и да ће се оштро обрачунати са неистомишљеницима, рекао је др Мркић.

Будући да је живот интервал омеђен почетком/рођењем и крајем/смрћу, он се концептуализује као низ других интервала, на пример, детињства, младости, зрелог доба, старости, почетка и краја основног или средњег образовања, универзитетског образовања, отпочињања каријере и пензионисања (Evans 2004). Ови интервали затим се даље деле на почетак и крај школске или пословне године, семестра итд. Управо оваква концептуализација преломних животних тачака јавља се у корпусу примера за анализиране лексеме у оба језика. Оне су оријентери на животном путу, изражене предлозима типичним за аблативно, перлативно и адлативно кретање или њиховим комбинацијама (ВАЖНИ ЖИВОТНИ ДОГАЂАЈИ СУ ОРИЈЕНТИРИ НА ПУТУ ЖИВОТА; енг. *from babyhood through adolescence*

¹⁰ Сличан израз постоји и у енглеском језику, али се не реализује ниједном лексемом која је предмет нашег рада (на пример, *to follow in one's footsteps: My father, Sir Tom, was the second most famous man of the British stage, of any stage for that matter; a towering and famous figure, one of the great actors of all time, (...) who had expected me, like the rest of his children, to follow in his footsteps*).

to maturity, an advance towards maturity; срп. од детињства, до краја живота).

ЕНГЛЕСКИ

FROM/THROUGH/TO

1. She has studied extensively within anatomy and endocrinology, and argues that **from** life in the womb onwards, the female is the basic sex.
2. The mastery of a musical instrument, the ability to interpret notes, a feeling for rhythm, the disciplining of the body through formal physical education and informal dance are all central to a child's needs in the transition **from** babyhood **through** adolescence **to** maturity.
3. Adolescence is the process of growing up. It is the period during which a boy or girl also grows **from** a child **to** an adult in body, mind and personality – a considerable transformation.
4. All this, of course, falls within the range of normal experience, as you move **through** your early adulthood.
5. We will ensure that a fully independent HM Inspectorate of Education and Training, properly staffed and funded, reports on the entire range of public and private provision **from** preschool education **to** universities.

TOWARDS

1. By the time he left Tonbridge in July 1940 Keyes had written more than seventy poems, discovered in a manuscript book shortly after the war; many are inevitably juvenilia, but 'Nefertiti', written when he was seventeen, marks an advance **towards** maturity (...).

СРПСКИ

ОД

1. Већ **од** детињства одликовао сам се изванредним слухом, који није наговештавао моју будућу глувоћу.
2. Черчилови можда не би имали шта да одговоре, али ви не бисте морали да кршите навике послушности и поштовања, стечене **од** ране младости.

ДО

1. Не; нека буду срећни **до** краја живота, неће ме то ниједног часа заболети (...).

Прелазак из једног у други стадијум зрелости у животу структурира се као пут на коме деца пролазе кроз одређене фазе, било у развоју или у образовању (*children pass through three developmental stages, pass from childhood to adulthood*). Развој се наглашава придевима (енг. *developmental path*, срп. *развојни пут*), без којих оваква концептуализација не би била могућа.

ЕНГЛЕСКИ

PATH

1. The repertoire of transactions in which teachers engage their pupils when teaching X depends, among other things, on the nature of X and on the mental picture of the pupils' developmental **path** held by the teacher (...).

PASS

1. It is to be assumed that in normative development the child **passes** through this stage towards a more mature relationship and perception.
2. The psychoanalytic study of childhood has established that children **pass** through three developmental stages: the so-called oral, anal-sadistic and phallic phases of psychosexual development.
3. In all pre-industrial societies children **pass** from childhood to adulthood by a “rite of passage”; there is virtually no in-between stage.

СРПСКИ

ПУТ

1. Сасвим је друкчији развојни **пут** девојчице (много сложенији, трновитији и кривудаџији) ка социјалној афирмацији него дечака.
2. (...) нека се дете осећа „као шеф“, али како да га научим да воли, поштује, слуша, поклања, а у исто време да жели најбоље само себи, јер многи психолози хвале ту дечију себичност и мисле да је неопходна за развојни **пут**.

Рођење и смрт, као почетна и крајња тачка на путањи живота, концептуализују се као човеков долазак у одређену тачку на путањи, односно одлазак из ње, при чему живот постаје деиктички центар кретања, што је манифестација појмовне метафоре ЖИВОТ ЈЕ ОВДЕ (Özçalışkan 2003a: 198). Комплементарне метафоре РОЂЕЊЕ ЈЕ ДОЛАЗАК и СМРТ ЈЕ ОДЛАЗАК реализују се адлативним глаголима у првом, а аблативним у другом случају, иако се у првом ради о почетној, а у другом о завршној тачки путање живота. Као референтна тачка узима се „овај свет“, односно, видљиви материјални свет у који се „стиже, долази“ рођењем, а из кога се „одлази“ смрћу. Рођење је и отпочињање животног пута, при чему човек постаје путник, а смрт последње путовање, тј. крај животног пута. Метафоре везане за рођење и смрт засноване на схеми ПУТАЊЕ такође се могу сматрати реализацијама општије метафоре ПРОМЕНА СТАЊА ЈЕ ПРОМЕНА МЕСТА, будући да су живот и смрт стања у којима је човек жив, односно мртав (Özçalışkan 2003a).

У примерима из нашег корпуса, рођење се концептуализује као тачка од које отпочиње кретање путника, тј. бебе на животном путу (предлог *from* за енглески, *од* за српски језик) док се адлативним глаголима *come* и *arrive* у енглеском и *доћи* и *стићи* у српском изражава доспевање детета на „овај“ свет. Боравак бебе у стомаку доживљава се као путовање ка овом свету и у српском

језику означава идиоматским изразом *дете на путу*.¹¹

ЕНГЛЕСКИ

FROM/TO

1. Religion is an integral part of its complex culture, and a complicated array of ceremonies and rituals cover every stage of a person's life, **from birth to death**.
2. Theirs was not the insecurity of peasants, at the mercy of periodic – and to be honest, often more murderous – catastrophes such as drought and famine, but capable of predicting with some accuracy how a poor man or woman would spend most days of their lives **from birth to the graveyard**.

COME

1. Fabien loved her, and they were going to be married within weeks anyway. Plenty of babies **come** too soon after the wedding.
2. As the child that **comes** or may **come** from a sexual encounter between a man and a woman differs from the child born from that man and some other woman (or from the same man and the same woman on another occasion) (...).

ARRIVE

1. But it's such a mess, she said. I'd like to sort things out before baby **arrives**.
2. My first child **arrived** quite quickly on the due date.
3. We're looking at the body beautiful and what we do to achieve it, we all **arrived** in the world with more or less the same package of features, limbs, faces, torso's, since then, all of us I bet have tried to improve or disguise the way we look, what do we do?

СРПСКИ

ОД/ДО

1. **Од** рођења **до** смрти.

ПУТ

1. А то се све дешавало пред мојом женом Јулијаном. Био сам се већ и оженио, дете на **путу**, а она све слуша.

ДОЋИ

1. Приликом тог рођења се откри да је Јеша био и лола: дете беше **дошло** месец или два после венчања.
2. Млади су га родили. По седамнаест су имали када је **дошао** на свет.

СТИЋИ

1. Кад **стигне** беба: Први пут мајка.
2. Едвард је пробио лед, и нешто мање од годину дана после њега **стигли** су близанци, две девојчице.

¹¹ Иста искуствена корелација јавља се и у енглеском језику, али се реализује идиоматским изразом који укључује именицу *way* која није предмет наше анализе (на пример, *Get ready – Baby's on the way*).

3. Да ли бих проникнуо у праву заверу што ју је сковао шеф клинике како би се помогао три здрава детета, која су на свет **стигла** двадесет пет дана пре предвиђеног рока?

Смрт се структурира већим бројем појмовних метафора: она је или ентитет који се креће у односу на непокретног посматрача (СМРТ ЈЕ ПУТНИК) или оријентир према којој се човек креће (СМРТ ЈЕ ЗАВРШНА ТАЧКА НА ПУТУ ЖИВОТА). У анализираним примерима јавља се и случај у коме су и посматрач и смрт путници на истом путу и где смрт тежи да достигне посматрача, чиме се његов живот завршава (ЧОВЕК И СМРТ СУ ПУТНИЦИ НА ИСТОМ ПУТУ).

С обзиром да се рођење концептуализује као долазак на „овај“, тј. једини људима познат и стваран свет, при чему се употребљавају глаголи адлативног усмерења, смрт се доминантно структурира као одлазак са „овог“ на „онај“, човеку непознат и недокучив свет, при чему су у оба језика доминантни аблативни глаголи –у енглеском *depart* и *go*, у српском *отићи* (СМРТ ЈЕ ОДЛАЗАК). Осим „овог“ живота и света, остале референтне тачке одласка подразумевају одлазак са планете Земље, животне сцене, позорнице итд., а смрт се спецификује и као „заслужени одмор“, „успомена“ и сл.

ЕНГЛЕСКИ

DEPART

1. Drunkenness was commonplace, and many of those who didn't go to an early grave with some infection or other **departed** this life with a putrid liver.
2. We love him he's thirteen years old so we decided to get a puppy because we thought we'd we wouldn't want to get one when he **departs** this world because you can never replace them.
3. Your mother, mademoiselle, left a trail of devastation behind her when she **departed** from our lives.

GO

1. A comment such as this can indicate to a friend that the person is working out their grief very strongly but is still stuck on the question: "Is he **gone** for ever or isn't he?"
2. "What did'e get, son?" he says with his dying breath. "239, dad," I says, reverend-like. He smiles and I folds his hands acrorst is stomich. He **went** peacefully, then.

СРПСКИ

ОТИЋИ

1. Јагличић каже да је овај религиозан моменат веома битан јер је то једина могућност спасења за оне који су на тај начин **отишли** из живота, а све друго је тренутно мало за њихов жртвени подвиг.
2. Два сина, којима ме је Елвира обдарила, **отишла** су са овог света после кратке болести.

3. Пре неколико дана **отишао** је са животне сцене један од најдинамичнијих српских архитеката – Александар Ђокић (1936-2002).
4. Плавокоси Макуц је увек опрезно ходао. Тако је и **отишао** са земље.
5. Сандук је био откривен, и неко је приметио да је теча Паун **отишао** на онај свет с благим осмехом.
6. **Отишао** је на заслужени одмор и придружио се душама других угледних свештеника, каквих је, нажалост, све мање.
7. Храбри су ти глумци Костићи. Отац је **отишао** у успомену, син наставља.

Иако се смрт углавном концептуализује као човеков одлазак, постоје и примери у српском језику којима је она структурирана као путовање, али оно на који путник креће последњи пут, невољно, не својим корацима, и с кога је немогуће вратити се (СМРТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ БЕЗ ПОВРАТКА).¹²

ПУТ

1. Једнаки смо пред Богом, па зашто онда одлазак на тај последњи **пут**, **пут** без повратка, не би исто коштао за све.
2. Драги куме, окупили смо се, данас и овде, да те испратимо на **пут** без повратка и да кажемо ко си и шта си био.

У складу с постулатима хришћанства, смрт се структурира и као путовање ка специфичном оријентуру (небу, богу, Господу).

ЕНГЛЕСКИ

PATH/TOWARDS

1. These hierarchies supplied the (God-given) structure of society, the framework within which each individual found his appointed place and travelled on his **path towards** heaven (or hell).

ROAD/TO

1. About half-an-hour before his death, he said, 'I am dying', and soon after added, 'I am in the high **road to** heaven.'

DEPART/TO

1. There he said a final set of prayers before **departing to** the heavens.

GO/TO

1. I thought I'd died and **gone to** heaven!

¹² Ово метафоричко пресликавање постоји и у енглеском језику, али се не реализује анализираним именицама *road* и *path*, већ именицом *journey*, као у примеру *The corpse road avoided the villages along the route for fear that the spirit of the dead should be enticed to return, a fear that in fact stemmed from Norse mythology, in which the corpse way was thought to mirror the last journey of the soul from the earth into the underworld.*

СРПСКИ

КА

1. У филозофском, религијском и митолошком смислу, степенице се увек доводе у везу са уздицањем духа **ка** небу, **ка** вишим сферама...

ИЋИ

1. Можда желим да зарадим опрост грехова и да **идем** на небо.

ОТИЋИ

1. Није прошло много и вечити дечко Холивуда заиста је **отишао** у небо, пошто је пуном брзином његов порше треснуо у дрво.
2. Због тога су и слогани здравствених кампања који су претходних година апеловали „ако заиста не желите да **оде**те код бога, користите кондом“, на жалост – актуелнији него икада.
3. Треба знати, ако се догоди нашем брату да **оде** ка Господу у ове свете дане, у сред седмице: не бива његова трећина, до петка увече.

Смрт се може структурирати као долазак путника на крајње одредиште (СМРТ ЈЕ ЗАВРШНА ТАЧКА НА ЖИВОТНОМ ПУТУ), када се користе лексеме перлативног и адлативног усмерења (енг. *go, come, arrive*, срп. *ићи, доћи, ка*). У случају глагола перлативног усмерења, оријентир је смрт као садржатељ (*ићи у смрт/вечни покој*), а у случају адлативних смрт или крај живота концептуализује се као крајњи оријентир путовања (енг. *go to eternity*, срп. *доћи до краја живота, стићи до врата смрти*). При томе се смрт метонимијски означава и као гроб (*нико нас не вуче ка гробу, немогућност да се освети Бранчифортеу водила га је полако, ка гробу*).

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. This document purports to carry out the last mortal wish of the testator, except that he will probably **go** to eternity without being entirely sure that the document he signed actually said what he wanted, because he was quite unable to read it.

COME

1. The picaresque vitality of Richardson's novel begins to wane early in the third volume (a frequent fate of follow-ups) and, as a theatre audience does not have the opportunity to plough through stodgy bits in their own time, we felt it made for better drama to kill Pamela (in the novel she **comes** near to death) before the dramatic conflict itself dies.

ARRIVE

1. Soon they were laughing over the melodrama of it; how quickly he had seemed to **arrive** at death's door, and how absurdly soon afterwards he was stuffing his face and bouncing with health.
2. Merton describes a spiritual director as one who helps another to recognize and to follow the inspirations of grace in his life, in order to **arrive** at the end to which God is leading him.

СРПСКИ

ИЋИ

1. По арапским сведочанствима, неке жене су добровољно **ишле** у смрт на погребу мужа.
2. А куда **иде**? – Куда и сви ми **идемо**: у вечни покој.

ДОЋИ/ДО

1. Постоје људи који, **дошавши до** краја живота и пошто су сваког дана чинили исте ствари, погледају уназад и учини им се као да нису ни били на овоме свету.

КА

1. Није страшно што се стари, слаби и умире, него што за нама долазе и надиру нови, млађи и друкчији. У ствари у томе и јесте смрт. Нико нас не вуче **ка** гробу, него нас с леђа гурају.
2. Њен муж лежаше на самртничкој постељи: немогућност да се освети Бранчифортеу водила га је полако, **ка** гробу.

У примерима из нашег корпуса, смрт се у енглеском језику структурира и перлативним глаголом *pass* као пролазак кроз тачку на путу живота с које нема повратка.

PASS

1. At death, in the moment of **passing**, all secure an entry, and some a lasting monument; but of most people's later life little is ever known, or now knowable.
2. He was getting ready to retire and I thought I'd have lots of time with him. "How did he **pass**?" Ali asks. "A heart attack?" I nod yes.

Као што смо раније нагласили, поред рођења и смрти, и други значајни догађаји у животу концептуализују се помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ. Први од таквих догађаја јесте школовање, које може да се одвија од основне школе до факултета и као такво укључује пролазак кроз низ тачака на животном путу (ШКОЛОВАЊЕ ЈЕ ПУТОВАЊЕ). Кретање човека који се образује може да подразумева и физичко кретање ка одређеној образовној установи и „померање“ на животном путу, односно, напредовање ка новој фази живота (енг. *I went away to university*;

срп. *отићи на школовање, кренути у први разред, ићи на студије*). Сам живот као пут може да води путника ка новој тачки у образовању (*пут га је даље одвео на Пољопривредни факултет у Земуну*). У овим случајевима најчешће се јавља метонимија, у којој се лексемом која означава место на коме се налази образовна установа (*school, college, university, срп. универзитет, колеџ*) заправо означава сама образовна установа, тј. процес школовања који се у њој одвија (МЕСТО НА КОЈЕМ СЕ НАЛАЗИ ОБРАЗОВНА УСТАНОВА ЗА ОБРАЗОВНУ УСТАНОВУ).

ЕНГЛЕСКИ

GO AWAY

1. Growing up is not just the pain of **going away** to school; it is also the acceptance of the values of the adult world.
2. Then, at 18, I left home to **go away** to college and I met a very experienced and fairly wild young man.
3. I **went away** to university and made some new friends, and John and I finished.

GO

1. So I came back alone and I, that's when I started, so from sixteen and er and as I say I **went** to Cambridge in the nineteen thirty one.
2. I **went** to a special sports school – not Leipzig, she added hastily,
3. From conversations, it appeared that they were not against education per se; in fact a number of them had left school to **go** to further education.

СРПСКИ

ПУТ

1. **Пут** га је даље одвео на Пољопривредни факултет у Земуну где је дипломирао на одсеку технологија врења.
2. Наравно да одређен број деце са којом се ради код куће од самог почетка могу без проблема да прескоче ову препреку и да се упишу у гимназије из којих им је **пут ка** универзитету отворен.

ОТИЋИ

1. Одмах се распитује за Нату и сазнаје да је **отишла** на школовање.
2. Сада, у време технолошког бума, четири године студија представљају, изгледа, траћење времена, а **отићи** на колеџ како испада, није ништа друго до красти богу дане.
3. Међутим, по очевом наговору, Наташа Благојевић није **отишла** да студира сликарство већ – стоматологију.

КРЕНУТИ

1. И већ сутрадан, када дете **крене** у школу, слична сцена ће се поновити.
2. Имала сам шест година, остало је још два дана пре него што **кренем** у први разред.

ИЋИ

1. Само су срећници могли **ићи** на школовање искључиво у тадашњи Совјетски Савез.
2. Основци од почетка до краја осмољетке уче по истим плановима и програмима без обзира да ли ће **ићи** на студије или у стаклоресце.

Образовни систем, образовни програми, институције или курсеви структурирају се као тачка на путањи човека који се образује, где пролазак кроз одређену тачку имплицира завршетак једне фазе у образовању. Анализиране лесење које учествују у реализацији ове концептуализације у примерима из нашег корпуса јесу перлативни глагол *pass* и предлог *through* у енглеском и *проћи* и *кроз* у српском језику.

ЕНГЛЕСКИ

THROUGH

1. She was a friend and adviser for the family as they tried to negotiate a path **through** an education system which was not always easy to understand.
2. I think if anything it's more likely that what we'll have at Oxford is some extremely tough women, because these are women who have made their way **through** the educational system and are tough cookies.
3. Worked her way **through** the bachelor of science programme in three years, and entered medical school on partial scholarships.
4. However, financial problems, ever-increasing feelings of personal isolation and frustration, and constant pressure to give up something like engineering, forced me to leave college halfway **through** the course.

PASS/THROUGH

1. I have two children currently **passing through** the education system at secondary and primary levels.

СРПСКИ

ПРОЋИ/КРОЗ

1. Пише да је крајем Карађорђевићеве владе, дакле 1858. године, у Србији могло да буде најмање две стотине људи који су **прошли кроз** факултет у земљи или на страни.
2. Прикупљено 1.890.725,08 динара, за активности у оквиру програма за вршњачко образовање **кроз** које је у Београду **прошло** више од 8.500 младих из 21 средње школе и са четири факултета.

Још један од важних догађаја у животу јесте добијање посла и развој каријере. Сама каријера доживљава се као пут у оквиру ширег животног пута, а напредовање од звања до звања као кретање човека од једне до друге тачке (КАРИЈЕРА ЈЕ ПУТОВАЊЕ; енг. *to progress from a major hotel chain through the food and beverage side to a management position*, срп. *пут од сарадника Београдске*

хронике до дописника у Индији). Лексеме којима се реализује метафора КАРИЈЕРА ЈЕ ПУТОВАЊЕ су именице *road* и *path* у енглеском, као и *пут* и *стаза* у српском језику. Уз њих се често јављају и анализирани глаголи аблативног или перлативног усмерења који спецификују започињање или окончање појединих фаза у развоју каријере (*кренути, проћи*).

ЕНГЛЕСКИ

ROAD

1. Of course, this is true; nevertheless, mark well the following advice if you want a career in these fields. Without these basics your **road** will be rocky, if indeed you manage to get on it.
2. His quest for glory has caused him to stretch his energies to the absolute limit. And he accepts that he set out on the lonely **road** to stardom too early in life.

PATH

1. A typical career **path** might be a young European starting in the hotel industry as a management trainee, gaining experience in a variety of establishments in the far East and Europe, then progressing **from**, say, a major hotel chain **through** the food and beverage side **to** a management position at the top end of the leisure market.
2. Many of the diplomas and certificates offered by the University are intended to prepare students for a particular career **path**, or to enhance their prospects in the career they have already chosen by extending their knowledge and developing their skills.
3. Yes, but with the right professional help to smooth your **path** it need not present you with any problems.

СРПСКИ

ПУТ/ОД, ДО, ПРОЋИ

1. Понео је, каже, са собом из тог клуба само лепе успомене на играче за које је убеђен да ће наћи свој добар **пут** у каријери, јер га у свему заслужују.
2. Од 1954. до 1976. **прошао** је **пут од** звања асистента **до** редовног професора на Академији (касније Факултету) ликовних уметности.
3. **Прошао** је дуг војнички пут од „редова до генерала“.
4. У дугој каријери **прошао** је све правосудне степенике.
5. У „Политици“ је од 1972. и досад је прешао **пут од** сарадника Београдске хронике **до** дописника у Индији (у два мандата) и у Јапану.

СТАЗА/КРЕНУТИ

1. Моја каријера је једна дуга и трновита **стаза**, срећа ми никада није била пратиља, па сам често остајао апсолутно сам и отписан.
2. Иако су после 5. октобра **кренули** различитим политичким **стазама**, премијерска судбина им је била слична.
3. Постао је звезда будимпештанских друштава и није журио да **крене стазом** велике медицине.

Каријера се концептуализује и као тачка на животној путањи човека омеђена почетком и крајем (енг. *all through his career*, срп. *кроз читаву каријеру*).

ЕНГЛЕСКИ

THROUGH

1. I had to fight **through** my career against setbacks like major injuries.
2. All **through** his career he's had the ability to lead and inspire and he's really got through to our players and conveyed that.
3. A large man with a strong Texan drawl and a fund of earthy stories, Lyndon B. Johnson had kept a homely, 'folksey' image from his early poverty and farming background **through** a political career stretching 30 years.

СРПСКИ

КРОЗ

1. У последње време наша славна балерина доста је присутна у завичају, понајвише због „Чудесног мандарина“ Беле Бартока, који као да је њена судбина – прати је **кроз** читаву каријеру.
2. Кад је Горан Гнус отишао у војску ја постанем председник уместо њега 1986 – покушава најкраће да прође **кроз** своју каријеру Анђелковић.

На путу каријере могуће је праћење другог путника који је исти пут већ започео или прешао. Та особа постаје узор новом путнику и он настоји да је прати како би у обављању посла постигао што боље резултате (УЗОРИ У КАРИЈЕРИ СУ ОСОБЕ КОЈЕ ПРАТИМО НА ПУТУ КАРИЈЕРЕ). Узор могу да буду остварени професионалци, али и родитељи и славне личности. У овој концептуализацији јављају се сличне комбинације лексема као и у случају метафоре БЛИСКИ ЉУДИ У ЖИВОТУ СУ САПУТНИЦИ НА ЖИВОТНОМ ПУТУ (енг. *their paths crossed*, срп. *његов пут укрстио с путем Јеремије Штајнера, ићи/кренути истим стазама*, у „Киндеру“ *ми је можда Даниловић утабао стазу, ићи/кренути нечијим стопама, ићи путем који је крчио и трасирао Ђура Даничић*).

ЕНГЛЕСКИ

PATH

1. When their **paths** crossed years later at Manchester United, Morgan admits that he 'thought the world of The Doc' but slowly, bit by bit, it began to emerge that Docherty was mistreating some players and scheming against others.

СРПСКИ

ПУТ

1. Ту се његов **пут** укрстио с **путем** Јеремије Штајнера, професора Прашког универзитета, чији је ученик био Франц Кафка,

- У кругу око Људевита Штура ојачаће везе и међу њима, будућим великанима српског народа у науци и политици, чији ће **путеви** некад ићи паралелно а некад се разилазити.

СТАЗА

- Јовин син Славко Божић је свештеник у Београду, а и унук Дамјан иде истим **стазама**.
- Тако је Стефанова кренула **стазом** Швеђанке Пије Крамлиг, вероватно због тога што процењује да се више исплати бити у тиму шахиста.
- У „Киндеру“ ми је можда Даниловић утабао **стазу**, али када сам пре две године дошао у „Фортитудо“ морао сам и те како да се борим за себе.

КРЕНУТИ

- Тијана Вуловић је дете правника, јединица, и родитељи су од одличног матуранта Шесте београдске гимназије очекивали да **крене** њиховим стопама.
- Тако је Фројдов анимозитет према Ничеу јачао с годинама, сразмерно напору неких његових ученика да **крену** својим путевима.

ИЋИ

- Татјана Митић **иде** стопама државне рекордерке у спринту Вукосаве Ђапић, такође ученице Владислава Гатариха, а Светски шампионат у дворани биће јој прво велико такмичење.
- Научни скуп је одржан у Филолошкој гимназији у Београду, а организовали су га Савезно министарство за науку, технологију и развој, Друштво за античке студије Србије и Филолошка гимназија, чији су ученици јуче после подне извели латински рецитал, показујући да успешно **иду** стопама својих професора и узора у науци.
- И у овом погледу, и као научник и као политичар, **ишао** је путем који је крчио и пре њега трасирао Ђура Даничић.

Слично као у ранијим примерима, раздвајање два сарадника на заједничком послу метафорички се структурира као одлазак различитим путевима, при чему се у примерима из нашег корпуса у енглеском језику јавља глагол *go* у комбинацији са именицом *way* којом се означава *пут* или именицом *direction* која означава правац кретања и придевом *separate* или *different* (*Torvill and Dean go in separate directions, he and Stephen Luscombe went their separate ways*), док је у српском то глагол *отићи* заједно са именицом *пут* и придевом *различит* (*чланови [групе] отишли су различитим путевима*).

ЕНГЛЕСКИ

GO

- Facing two ways: Torvill and Dean **go** in separate directions after setting the ice alight in their spectacular shows – home to their own partners, husband Phil in Jayne’s case and wife Isabelle in Chris’s.

2. Asked where he's been since he and Stephen Luscombe **went** their separate ways, the man who once lived on the ceiling claims: Apart from trying to find the best dog in the world, I've worked on film scores, including one for an animated film, several pieces for Channel 4 documentaries as well as the incidental music for a Radio 4 play.
3. Unlike Schleiermacher, Hegel had a large number of followers who sought to carry on from the point he had reached. They tended, however, to **go** off in different directions.

СРПСКИ

ОТИЋИ/ПУТ

1. Група се средином 2006. распала, а њени чланови, који су сви јерменског порекла, **отишли** су различитим **путевима**.

Избор занимања или одређене области рада структурира се се као оријентир на путу каријере и изражава енглеским глаголом *go* и српским глаголима *отићи* и *ићи*, у комбинацији с предлозима *into* и *у* (ИЗБОР ЗАНИМАЊА ЈЕ КРЕТАЊЕ КА ОДРЕЂЕНОМ ОРИЈЕНТИРУ НА ПУТУ КАРИЈЕРЕ). Локализатор који подразумева одабир одређеног занимања може бити или одређена област (енг. *go into physics*, срп. *отићи у адвокатуру*) или група људи која се бави одређеним занимањем (*ићи у водоинсталатере*), које су метонимијском везом повезане са самим занимањем.

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. The reason I **went** into physics and what I try to inculcate is that the ideas themselves are interesting.
2. He said: I **went** into the job with my eyes open. Everyone knows what happens if a manager is not successful.

СРПСКИ

ОТИЋИ

1. Око 1.000 судија напустило правосуђе, а већина је **отишла** у адвокатуру.
2. Волела бих да је Весна, због свог политичког бекграунда и стабилности, ако је већ **отишла** у дипломатију, била амбасадор у некој „јачој“ земљи.

ИЋИ

1. Још није прекасно. **Идите** у правнике. – Да **идем** у правнике! Кажете то исто тако олако као што бисте ми рекли да идем у „дивљачни“ шумарак.
2. Швајцарци су **ишли** у гастарбајтере и неки од њихових потомака и дан-данас се баве тим занатом.
3. Не знамо судијину реакцију кад је видио предмет, али лако је могуће да се сјетио мајчиних ријечи да је боље да **иде** у водоинсталатере него у судије.

Напредовање у каријери профилише се као долазак до одређених оријентира, било неодређених (енг. *go far*, срп. *стићи далеко*) или специфичних (*стићи до универзитетских катедри*) (НАПРЕДОВАЊЕ У КАРИЈЕРИ ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА). Промена занимања у српском језику концептуализује се као напуштање одређене тачке на путањи и кретање ка некој другој, када се ове тачке додатно концептуализују као садржатељи (ПРОМЕНА ЗАНИМАЊА ЈЕ ОДЛАЗАК ИЗ ОДРЕЂЕНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ И СТИЗАЊЕ У НЕКУ ДРУГУ ТАЧКУ; *отићи из политике у адвокатску професију*).

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. Born and educated in the city, but subsequently crowned with an Oxford MA and a Harvard MBA, Miss Forbes was considered to have exceptional abilities and was expected to **go far**.

СРПСКИ

СТИЋИ

1. Талентовани Београђанин је корак по корак градио своју каријеру да би **стигао** овако далеко и постао највећи адут којег смо икада имали у овом спорту.
2. Друго, низ познатих професора ове школе који су касније **стигли** до универзитетских катедри и подарили просвети и науци толико драгоцени допринос, заслужују да не оду у забрав.

ОТИЋИ

1. Истовремено, црногорски премијер Филип Вујановић, за кога се овде спекулише да би најрадије **отишао** из политике у своју ранију адвокатску професију, и да је спреман да се повуче са премијерског места, јуче је био децидан (...)

Завршна фаза у каријери јесте пензионисање, које се структурира као долазак на одредиште на путу каријере (ПЕНЗИОНИСАЊЕ ЈЕ ДОЛАЗАК У ЗАВРШНУ ТАЧКУ НА ПУТУ КАРИЈЕРЕ). Ово пресликавање реализује се комбинацијом глагола *go* и адлативног предлога *to* у енглеском (*go to retirement*), а у српском глаголом *отићи* с предлогом *у* (*отићи у пензију*).

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. I'm interested in making this job last as long as possible but I don't think I want to **go to retirement**.

СРПСКИ

ОТИЋИ

1. Међутим, ми у овом тренутку немамо ни тачан број наставника који ће **отићи** у пензију кроз пет година.
2. Др Перко ће **отићи** у мировину коју је више пута тражио, а Хочевар ће постати бискуп.

Различити аспекти бављења уметношћу и науком, као један специфични вид каријере, такође се метафорички структурирају помоћу лексема које означавају елементе кретања по путањи. Уметник пролази кроз одређене тачке на путу уметности као фазе у свом развоју (енг. *a philosopher who passed through logical positivism*, срп. *у песничком развоју прошао је кроз више фаза*). Развој уметника уопште посматра као једна врста пута (*уметнички пут*), а избори и одлуке које доноси као различити стазе којима може да се креће (*уметник који иде добрим путем, Пикасо схвата да се више не може ићи утабаним стазама*).

ЕНГЛЕСКИ

PASS

1. He is seen as a philosopher who **passed** through logical positivism (which he largely created with his early work *Tractatus Logico-Philosophicus*) to a position more sympathetic towards religious language as outlined in his later *Philosophical Investigations*.
2. In Berkeley's *Siris*, for example – we know Coleridge was **passing** through a Berkeley phase as he named his second son, born in 1798, after him – we read that “there is according to those philosophies (Platonic and Stoic) a life infused throughout all things”.

СРПСКИ

ПУТ

1. **Пут** Јована Дучића није био ни лак ни једноставан мада изгледа обичан: од малог ка великом.
2. У салама Прада може да се прати читав Гојин животни и уметнички **пут**.
3. Дуг је **пут** којим је прошао овај сликар рођен у Глухом Долу у Црмници а обдарен чудним унутрашњим звуком рођеним усред глувила и тишине.

ИЋИ

1. За разлику од многих савремених дела, њена имају добру релацију и са широм публиком. Исидора је уметник који **иде** добрим путем.
2. У време симболизма, када су други **ишли** утабаним путевима, његове песме доносиле су и нешто ново, што ће прокрчити пут у поезију тек у наше време.
3. Пикасо схвата да се више не може **ићи** утабаним стазама. И да је за успешну каријеру неопходно произвести неку врсту шока.

ПРОЋИ

1. У песничком развоју **прошао** је кроз више фаза (симболистичку, неоромантичарску), да би поткрај Првог светског рата достигао зрелост правог мајстора.

- *Покретни живот*

Неки од елемената домена ЖИВОТ могу да се структурирају и као покретни ентитети. То је најпре сам живот, који се, попут времена, као покретни ентитет може кретати на два начина. У првом случају, кретање живота се одвија из прошлости у будућност и оно означава протицање живота (ПРОТИЦАЊЕ ЖИВОТА ЈЕ ЊЕГОВО КРЕТАЊЕ ИЗ ПРОШЛОСТИ У БУДУЋНОСТ). Ова појмовна метафора у примерима из нашег корпуса реализује се глаголом *go* у енглеском и *ићи* у српском језику.

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. If I hold on to these things they go, and if I let go of them they go, and so my life **goes**.
2. The rest of life **goes** at a sort of jog-along pace and you're lucky if it's reasonably contented.

СРПСКИ

ИЋИ

1. Живот увек **иде** својим путем, са више или мање нашег личног доприноса.
2. „Била сам сенка на терену. Ипак, живот **иде** даље и морам ово да прегурам“, закључила је она.
3. – Ви одосте далеко, млади пријатељу! – Не, живот **иде** далеко, даље него што ми можемо да га пратимо, а ја се само трудим да објасним поједине појаве, кад већ не могу све да разумем.

Протицање живота метафорички се структурира и као долазак покретног живота из будућности, пролазак поред човека који се налази у тачки која означава садашњост и одлазак у прошлост (ЗАВРШЕТАК ЖИВОТА ЈЕ ПРОЛАЗАК КРОЗ ТАЧКУ НА ПУТАЊИ У КОЈОЈ СЕ НАЛАЗИ ЧОВЕК КОЈИ СТОЈИ У ТРЕНУТКУ ПОСТОЈАЊА: енг. *an unthreatened view of passing life*, срп. *живот је прошао*).

ЕНГЛЕСКИ

PASS

1. It gave him, too, if he wanted it, an unthreatened view of **passing** life: from the terrace he could train his opera glasses on the pleasure-steamers taking Sunday lunchers to La Bouille.

СРПСКИ

ПРОЋИ

1. Многи су животи **прошли**, учињено је мало или ништа, али немир је остао.
2. Раичковић прихватио начело да је иронија недовољна и неспособна да говори о животу који је **прошао**.

У оба језика живот се структурира као покретни ентитет који се налази у човековом телу и одлази у прошлост из тачке постојања приликом смрти (ЖИВОТ ЈЕ ПУТНИК КОЈИ НАПУШТА ЧОВЕКА/ЧОВЕКОВО ТЕЛО У ТРЕНУТКУ СМРТИ).

ЕНГЛЕСКИ

DEPART

1. The building of such complexity requires great energy and so, when the life or soul **departs**, nothing is wasted and the remaining body becomes the food for other creatures.
2. There are certain spells that can prevent the life **departing** from a body, be it never so abused, and – I see by your face that understanding dawns?

СРПСКИ

ОТИЋИ

1. Док ми нађемо оно што нам треба живот **оде** од нас као камен што се одрони са брега.

Смрт је путник који из будућности долази до човека који се налази у тачки која означава садашњи тренутак, тј. тренутак постојања (СМРТ ЈЕ ПУТНИК, НАСТУПАЊЕ СМРТИ ЈЕ ЊЕН ДОЛАЗАК ДО ЧОВЕКА). Ово метафоричко пресликавање реализује се глаголима из категорије адлативности, енглеским *come* и српским *доћи* (енг. *death comes*; срп. *смрт је дошла*, као и метонимије *тренутак растанка/последњи тренутак је дошао*). Долазак смрти може се тумачити у оквиру шире метафоре смрти као ЖЕТЕОЦА, у овом случају, ентитета који долази из будућности и „односи“ човека из живота као простора сада и овде.¹³

ЕНГЛЕСКИ

COME

1. Well, he is a man, he is mortal, death **comes** to us all, etcetera, and consequently he would have died anyway, sooner or later.
2. When I saw death **coming** towards me I began to think it had been a bad business for me to kill that guy.
3. You wait and see. Death will **come**, snap, like this.

¹³ Ова метафора најчешће се реализује лексемама које означавају појмове које припадају домену БИЉКЕ – на пример, у енглеском: *The 31-year-old taxi driver mowed down Christopher Benson*, у српском: *смрт га је покосила изненада* (Vesić 2007).

СРПСКИ

ДОЋИ

1. И смрт је **дошла** не као крај живота, већ зато што је покојник био Јеврејин.
2. Човек је увек сигуран да ће умрети, прекиде га Агилар, али никад не зна кад ће му **доћи** последњи тренутак.
3. Зато, с обзиром да ми не знамо кад ће нам **доћи** тренутак растанка са телом, ми морамо по речима Господа – да стражимо.
4. Тада сте ми обећали да ме нећете напустити када буде **дошао** мој последњи час.

У примерима из нашег корпуса јавља се и случај када се живот и човек који га живи концептуализују као путници на истој путањи, при чему чињеница да живот претиче човека на заједничкој путањи не подразумева завршетак живота, већ метонимијски означава оне ствари у животу које треба урадити и доживети (*Life can pass you by if you don't reach out and grab it*).

PASS

1. Sometimes I feel that life is **passing** me by, not slowly either, but with ropes of steam and spark-spattered wheels and a hoarse roar of power or terror. It's **passing**, yet I'm the one who is doing all the moving.
2. Life can **pass** you by if you don't reach out and grab it.

Покретна смрт може да се нађе иза човека на путањи, при чему се човек креће ка будућности својим постојањем, а смрт из прошлости долази до њега и сустиже га (ПОСТОЈАЊЕ ЈЕ ТРКА СА СМРЋУ). Човек је осуђен на то да ће га смрт, која је током живота увек иза њега, на крају достићи (*смрт ме је стигла*).

СТИЋИ

1. Па и ако би ме смрт **стигла** пре него што до краја остварим свој наум, највећи део био би урађен и мој сарадник – фотограф би окончао посао.
2. Борхесу је сасвим свеједно како ће завршити јунаци – да ли ће пребродити опасности у којима су се обрели или ће их **стићи** смрт, најчешће насилна.

Поред метафоре КАРИЈЕРА ЈЕ ПУТОВАЊЕ, у којој се човек концептуализује као покретни ентитет који прелази пут каријере и пролази кроз различите оријентире од њеног почетка до краја, и сама каријера је структурирана као покретни ентитет (КАРИЈЕРА ЈЕ ПУТНИК). Протицање каријере структурира се као њено кретање из прошлости у будућност (ПРОТИЦАЊЕ КАРИЈЕРЕ ЈЕ ЊЕНО КРЕТАЊЕ ИЗ ПРОШЛОСТИ У БУДУЋНОСТ), као у примерима: енг. *the way his career had gone*, срп. *којим ће путем ићи ваша каријера, у том правцу ће кренути и моја музичка каријера*.

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. Naseby was not pleased at the way his career had **gone**.

СРПСКИ

КРЕНУТИ

1. Можда ће баш у том правцу **кренути** и моја музичка каријера - закључује уметник.

ИЋИ

1. Ништа се не може гарантовати нити предвидети; све од тога има ли у продавницама меса па до тога којим ће путем **ићи** ваша каријера.
2. Др Бранко Тошовић је био истакнути лингвиста чија је каријера **ишла** својим природним током на Универзитету у Сарајеву, до избијања рата у Босни и Херцеговини.
3. Ни та мала непријатност није могла да помути Цецину каријеру, која је **ишла** узлазном линијом, па се Цеца преселила у Београд и купила стан на Бановом брду.

Поред кретања каријере из прошлости у будућност, постоји и други случај, у коме она долази из будућности. Отпочињање каријере може се структурирати тако да се покретна каријера појављује из будућности на месту на коме се налази човек (НАСТАНАК КАРИЈЕРЕ ЈЕ ЊЕНО ПОЈАВЉИВАЊЕ; *Worrell's career came at the same period*).

COME

1. As Worrell's career **came** at the same period, the stature he acquired both as a man and a leader gave added impetus and credibility to the black independence movement, especially as cricket is such an important part of Caribbean life.

Анализа примера из нашег корпуса показује да постоје многе искуствене повезаности између различитих аспеката живота и кретања по путањи које се манифестују великим бројем разноврсних метафоричких пресликавања. Као и у раније описаним доменима, присутна је двојака метафоричка концептуализација, која подразумева да се ентитети из овог домена доживљавају и као покретни ентитети и као оријентир, при чему се јавља и различит фокус – у случају када је путник кроз свој живот, човек је активни чинилац који напредује кроз важне фазе у животу, док се у случају покретног живота, смрти и каријере човекова улога посматра нешто пасивније, тј. он/а је непомични оријентир ка коме се из прошлости или будућности крећу ентитети из сфере живота и смрти.

4.3.6. КОГНИЦИЈА

Когниција се односи на различите сазнајне функције, механизме и процесе као што су опажање, мишљење, памћење, закључивање, разумевање, увиђање и сл. (Trebješanin 2004). Стога су у домен КОГНИЦИЈЕ сврстани елементи мисаоног процеса и производи мисаоне активности, као и њене биолошке основе, будући да се везују за рад мозга и нервног система. Такође, у оквиру домена КОГНИЦИЈА разматрамо и специфичну концептуализацију мисаоних активности, које сматрамо подврстом активности уопште. У примерима из нашег корпуса примећује се двојака метафоричка концептуализација елемената овог домена заснована на анализираним елементима схеме ПУТАЊЕ: елементи когнитивних процеса структурирају се или као покретни ентитети или као оријентир на путању покретног ентитета током извођења мисаоне активности која се концептуализује као путовање.

- *Покретни елементи когниције*

Елементи когниције, тј. мисаоног процеса издвојени у примерима из нашег корпуса јесу мисли, идеје, закључци, гледишта, мишљења, инспирација као и производи специфичне мисаоне активности као што је научна делатност (проналасци, налази и сл.). Д. Кликовац наводи да се мисао у српском језику разумева као општи појам ПОЈАВЕ, који се даље конкретизује као ЕНТИТЕТ, СЛИКА или СВЕТОСТ (Klikovac 2004: 90). Ове појаве се и саме могу конкретизовати: на пример, ЕНТИТЕТ се конкретизује као ПРЕДМЕТ, БИЋЕ или БИЉКА. У складу с тим, једна од основних метафора за концептуализацију мисли јесте МИСАО ЈЕ ПРЕДМЕТ. Као таква, мисао је обично смештена у глави или метонимијском везом у менталном простору који глава симболизује (Klikovac 2004: 85); у том простору заузима различита места, често је предмет у покрету и то хоризонталном, а може бити и водич човеку, у складу с метафором РАЗМИШЉАЊЕ ЈЕ ПУТОВАЊЕ (Klikovac 2004).

У примерима из нашег корпуса примећује се да се, поред мисли, као предмет концептуализују и остали издвојени производи мисаоне активности: сви се они хоризонтално крећу по описаном менталном простору. Настајање производа мисаоне делатности структурира се адлативним глаголима (енг. *come*, *arrive*, срп. *доћи*) као појављивање на месту на коме се налази доживљавач (НАСТАНАК ПРОИЗВОДА МИСАОНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПОЈАВЉИВАЊЕ У ТАЧКИ У КОЈОЈ СЕ НАЛАЗИ ЧОВЕК/МЕНТАЛНИ ПРОСТОР). У неким примерима из енглеског језика прецизира се и извор њиховог настанка, профилисан као почетна тачка кретања аблативним предлогом *from* (нпр. *Knowledge comes from research*). У српском језику имамо и специфичан случај у примеру *на ум ми је дошла идеја за роман*, у коме се јавља представа о менталном простору као ТЛУ НА КОЈЕМ СЕ МОЖЕ ЗАУЗЕТИ МЕСТО (Klikovac 2004: 85), а идеја је ПРЕДМЕТ КОЈИ ДОЛАЗИ НА ТО ТЛЕ (према: мисао је ПРЕДМЕТ КОЈИ ПАДА НА ТО ТЛЕ (Klikovac 2004: 85)).

ЕНГЛЕСКИ

COME

1. The idea of three **comes** as an abstraction from many sets of three objects: although no-one has ever seen three, children can see three cars, three people, three umbrellas, three miscellaneous objects, and so on, and eventually they will understand the 'threeness of three'.
2. The opinion, which **comes** ten years after a joint opinion by Arden and Leonard Hoffman QC and which supersedes it (...).
3. But er, this is just by way of anticipation, (...) the general conclusion **comes** for instance, in this rather generalized book, and relatively short book, is that we ought to base variety and social order on science, and its insights, and certainly not on, on religion (...).
4. The inspiration for the Convention **came** from the wide principles declared in the United Nations Universal Declaration of Human Rights in 1948.
5. Knowledge **comes** from research.
6. The ideas have to **come** from the facts.
7. This finding **came** from testing the ability of readers to recognise strings of letters when only briefly exposed.

СРПСКИ

ДОЋИ

1. Мислила сам и мислила; тада ми је изненада **дошла** инспирација.
2. Сећам се дана када ми је на ум **дошла** идеја за роман који још нисам почео да пишем.

Место на коме се појављују покретни производи мисаоне активности може да буде прецизирано, и то је најпре човек (енг. *the thought came to me*, срп. *дође му ова помисао*), као и ум, мозак, глава (метонимија ЦЕЛИНА ЗА ДЕО, будући да се

мозак налази у глави). Место може бити профилисано предлозима садржавања (енг. *come into the head/mind, arrive in his brain*, срп. *доћи у сећање*) или адлативним предлозима (енг. *come to mind*, срп. *допутовати до мозга*).

ЕНГЛЕСКИ

COME

1. Jane, of Bradford, said: 'I visit the graves often and the thought **came** to me that there are people in desperate situations needing help.'
2. Oh, let's see... The first thing that **comes** into my head, you mean?
3. The next stage is to jot down every idea or word which **comes** into your mind which you associate with it.
4. The best thing would be to sort of say I don't know but the sort of thing which **came** into my mind were questions (...).
5. He said the words softly, like a breath, letting them mingle with her scent, then turned away, reddening at the thought that had **come** to mind.

ARRIVE

1. Somehow the message was **arriving** in his brain without the tedious necessity of passing through his eyes.

СРПСКИ

ДОЋИ

1. Успе да се сети само свесним напором; мисао му није **дошла** сама од себе.
2. Бувар, смиренији, покупи комаде, један по један; и после извесног времена, **дође** му ова помисао: Може бити да нас је Мареско изиграо из љубоморе!
3. Баш пре два дана сам била негде и одједном је тај мирис **дошао** у сећање тако живо као да је отац био поред мене.

ДО

1. Мени **до** мозга допутује информација: гле, стигао је још неко наш, поздравља се са мном, сад ће проговорити и сести.

Одвијање мисаоне активности је кретање производа мисаоне активности кроз описани ментални простор (ум, глава, мозак, свест и сл.) као садржатељ (МИСАОНА АКТИВНОСТ ЈЕ КРЕТАЊЕ ПРОИЗВОДА МИСАОНЕ АКТИВНОСТИ КРОЗ МЕНТАЛНИ ПРОСТОР). У оба анализирана језика, у реализацији ове метафоре јављају се перлативни глаголи и предлози (енг. *all the thoughts go through your mind, images keep passing through her head*, срп. *мисао му је прошла кроз главу, кроз главу пролете мисао*).

ЕНГЛЕСКИ

GO/THROUGH

1. You sit there, then you get up and you walk to one end of your cell, which isn't very far, stand there for a little while, then you walk back, look out the window, and all the thoughts **go through** your mind – I could be out there, your children, friends, what you'd be doing if you was out there.

PASS/THROUGH

1. The trainer's task is to explore more deeply, by facilitating an exchange of views over what else might happen and what **passes through** the minds of the adviser and client as a result of particular approaches.
2. Agnes is stretched out on her back, and images keep **passing through** her head: that strange, kindly man is visiting them again, the one who knows all about them and yet has not heard of the Eiffel Tower.

THROUGH

1. He seemed quite determined to keep her imprisoned against the wall again, and she longed to understand what thoughts were surging **through** his mind.
2. All sorts of thoughts began to race **through** her mind.

СРПСКИ

ПРОЋИ/КРОЗ

1. Зачудо, та мисао му је **прошла кроз** главу пре но што је схватио да је његова жена отишла заувек.
2. Док сам тако посматрао светлу и снежну ноћ, очи ми се заморише од њене блиставе белине, а **кроз** главу ми **прође** слика мале певачице, и ја се насмеших.
3. Међутим, Паспарту се попео на прве гране једнога дрвета и премишљао о замисли која му је прво **прошла кроз** мозак као муња, па се најзад тамо и утврдила.
4. Јер ево, све ово што поменух напред, **прође кроз** Србину свест у тренутку: време, колико је трајао непомичан поглед Карамарковићев.

КРОЗ

1. Дах му се пресекао, толико је вода била ледена, и чак му **кроз** главу пролете мисао, како, можда, неће успети да исплива на површину.
2. И тада му је чувено „Еурека“ (Открио сам), које је изговорио славни Архимед из Сиракузе пре, отприлике, 23 столећа, пролетело **кроз** главу.
3. А кад гледам тек завршен филм, имам осећај да то није оно што сам хтео, и никад ми се није десило да ми се чини да сам остварио оно о чему сам сањао док сам филм замишљао, док су слике слободно текле **кроз** моју свест (...).
4. Нешто ми сину **кроз** главу, па ми се чини да је кум дугме које пуца – хтедох да будем духовит и некако разговор одведем у мирне воде.

Простор по коме се крећу производи мисаоне активности је и нервни систем, који се доживљава као подручје испресецано различитим стазама (*the*

paths of her nervous system, paths of perception, paths of my own psyche) (НЕРВНИ СИСТЕМ ЈЕ ПРОСТОР ПО КОМЕ СЕ ПРОИЗВОДИ МИСАОНЕ АКТИВНОСТИ КРЕЋУ).

ПАТН

1. She convulsed, collapsing to the floor with the pain that danced down the **paths** of her nervous system.
2. The **paths** of your mind are mine to walk if I wish it, said the Robemaker.
3. Night symbolizes the dying-down of normal **paths** of perception, in order that others may grow stronger.
4. I've pursued him down the disappearing **paths** of my own psyche.

Кретање производа мисаоне активности у различитим правцима имплицира различито одвијање мисаоне активности (нпр. *мисли убрзо кренуле другим правцем, разматрања су ишла у два смера*) (ОДВИЈАЊЕ МИСАОНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ КРЕТАЊЕ ПРОИЗВОДА МИСАОНЕ АКТИВНОСТИ У ОДРЕЂЕНОМ ПРАВЦУ).

КРЕНУТИ

1. Његова мисао је тад **кренула** антрополошким путем; настојао је да досегне, разумевањем органских веза моћи духа, оно што је код Канта постојало само као регулативна идеја (...).
2. Али су ми мисли убрзо **кренуле** другим правцем.

ИЋИ

1. То је био покрет којим би, да су ичије мисли **ишле** тим правцем, подсећао на племића из осамнаестог века како нуди саговорника својом бурмутицом.
2. Разматрања су **ишла** у два смера. Први се тицао промена правила игре, а други система такмичења.

• *Елементи когниције као оријентири*

Као друга страна метафоричке двојакости у структурирању когнитивних процеса помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ јавља се концептуализација мисаоних активности као путовања на која креће човек који се овом активношћу бави. Производи мисаоне активности на овом путовању постају оријентири – полазне или пролазне тачке, а најчешће одредишта, тј. крајње тачке кретања на човековој путањи. У складу са надређеном метафором ДУГОРОЧНЕ СВРСИСХОДНЕ АКТИВНОСТИ СУ ПУТОВАЊА, метафором МИСАОНА АКТИВНОСТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ (ЉУДСКА МЕНТАЛНА АКТИВНОСТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ, Klikovac 2006) наглашава се неопходност посвећености коначном циљу и истрајности на путу који је обично дуг и тежак, али вредан уложеног труда. Јављају се и подметафоре које су раније

наведене у концептуализацији активности уопште: ОТПОЧИЊАЊЕ МИСАОНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПОЛАЗАК ИЗ ПОЧЕТНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ, ТОК МИСАОНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПРАВАЦ КРЕТАЊА, НАЧИН ПОСТИЗАЊА ЦИЉА МИСАОНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПУТ КОЈИМ СЕ СТИЖЕ ДО НЕКОГ МЕСТА, МЕРА У КОЈОЈ ЈЕ МИСАОНА АКТИВНОСТ ИЗВРШЕНА ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА И СВРХА МИСАОНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ОДРЕДИШТЕ КРЕТАЊА.

Отпочињање мисаоне активности одговара поласку из почетне тачке на путањи. Често се на овај начин концептуализује специфична мисаона активност, тј. начин на који тече научно истраживање, при чему ПРИМЕРИ, ПРЕТПОСТАВКЕ, ПРЕМИСЕ ЈЕСУ ПОЛАЗНА ТАЧКА АУТОВОГ ПУТОВАЊА (Klikovac 2004): енг. *we should start from the premise*, срп. *сви аутори полазе од двеју претпоставки, основа од које ће кренути у истраживање*. Ток мисаоне активности одговара кретању у одређеном правцу (*у том правцу кренуо сам пре свог озбиљног суочавања са Хајдегером*), а начин постизања циља одабиру одговарајућег пута (НАЧИН НА КОЈИ АУТОР РЕШАВА ПРОБЛЕМ ЈЕ ПУТ КОЈИМ ЈЕ ИЗАБРАО ДА ИДЕ (Klikovac 2004): *прави пут којим треба ићи у метафизичким испитивањима*).

ЕНГЛЕСКИ

FROM

1. In recognizing that child abuse and child care are not discrete areas we should start **from** the premise that the understanding and skills developed in relation to child care should inform our approach to child abuse.
2. In considering this issue we started **from** the premise that pension schemes were created with the intention of providing working people with a secure and adequate income after retirement', said Working Party Chairman Brian Murphy.

СРПСКИ

ОД

1. Ма колико се разликовали једни од других, готово сви аутори полазе **од** двеју претпоставки (...).
2. Станислав Лем се највише љутио што аутори многих романа не поштују никакву логику: они, на пример, једноставно пођу **од** претпоставке о постојању временске машине која људе двадесетог века за тили час пребацује у Августов Рим или у још раније доба.
3. А сад, у овоме новом: ту је Мондријан, који је – полазећи **од** овога изразито индивидуалистичког начина изражавања – доспео **до** такве јасноће какву пре њега још нико није достигао.
4. Ту обрађује велику тему мора, али полазећи **од** нових схватања **до** којих је дошао боравећи у Паризу.

КРЕНУТИ

1. Онда ће, чак и ако се рано упознају са ширим оквиром, имати основу од које ће **кренути** у истраживање свега онога што могу да науче о свету, а упознаће и путеве који воде назад и напред између концентричних кругова.
2. У том правцу **кренуо** сам пре свог озбиљног суочавања са Хајдегером.

ИЋИ

1. За филозофе, размишљање о примитивном свету има смисла само утолико што води ка разматрању државе и цивилног друштва. Антрополози **иду** супротним смером: њима је предмет изучавања друштво пре настанка државе.
2. Један од најдубокоумнијих древних филозофа показао нам је прави пут којим треба **ићи** у метафизичким испитивањима.

Мера у којој се извршава мисаона (најчешће научна) активност такође се повезује с пређеним растојањем на путањи (*постмодернисти иду тако далеко да негирају науку о историји, кренемо ли корак даље, доћи ћемо до смеле хипотезе*). Уколико се ради о научном истраживању, аутор на путу може да има водиче: теоретичаре са чијим се мишљењем или поступком слаже или неки теоријски правац који му представља узор (метонимијски повезан са узором) (Klikovac 2004: 51), па се мера у којој се његово бављење науком разликује од узора поистовећује с прелажењем већег растојања од неког другог путника, тј. узора или претходника (енг. *Protagoras went further*, срп. *Јунг иде и даље и дубље у дубинско-психолошком схватању религије, Платон иде и корак даље од Сократа*).

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. Plato argued that to know yourself was the very essence of knowledge. (...) Then Protagoras **went** further in saying that 'man is the measure of things', a saying that has become a secular creed for modern times.

СРПСКИ

КРЕНУТИ

1. **Кренемо** ли корак даље, мислио је Арсен, доћи ћемо до смеле хипотезе која ће на нас сручити дрвље и камење колекционара.

ИЋИ

1. Постмодернисти **иду** тако далеко да негирају науку о историји.
2. Међутим, за разлику од Фројда, Јунг **иде** и даље и дубље у дубинско-психолошком схватању религије (...).

3. Да би се та веза остварила на примерен начин, Платон **иде** и корак даље од Сократа – уводи нови појам сазнања којим хипостазира опште појмове, који се приказују као извесно, највише бивство (...).

Скуп свих активности неопходних како би се постигао циљ мисаоне активности, најчешће бављења науком, структурира се као простор којим се ентитет, у овом случају човек, креће и означава именицама *road* и *path* у енглеском и *пут* и *стаза* у српском језику, што представља реализацију специфичног метафоричког пресликавања које је формулисала Д. Кликовац: НАУЧНА АРГУМЕНТАЦИЈА ЈЕ ПУТ ПО КОЈЕМ АУТОР ИДЕ (Klikovac 2004). У примерима из нашег корпуса често се употребљавају адлативни предлози како би се профилисала сврха, односно, циљ мисаоне делатности, као што су теорије, открића, знање (енг. *the road to Theory Y/discovery, the path to theory/knowledge*, срп. *пут до знања, пут ка закључку*).

ЕНГЛЕСКИ

ROAD

1. Progress along the **road to** Theory Y is all that is realistically possible.
2. The teacher in the next example has supplied just enough information to start Jonathon on the **road to** discovery.

PATH

1. For Behaviouralists, the **path to** theory started with what was observable, and strict Behaviouralists held that there should be no non-observable elements in the theory at all. (...) For Behaviouralists, the **path to** knowledge was via the collection of observable data; regularities within the data were to lead to the framing and testing of hypotheses, from which theories would be constructed.
2. Those that are so general as to encompass many alternative learning **paths** are at the mercy of the pragmatic needs and preferences of SAT developers and the uncertainties of interpretation by teachers during classroom assessment.

СРПСКИ

ПУТ

1. Када говори о Петници која за њега има немерљив значај, Владимир каже да је тамо упознао многе младе људе из сродних области који су већ били на **путу** науке, па је тако и сам врло рано знао шта ће да ради кад порасте (...).
2. Зато је, вели аутор, и написана ова књига: с намером да се, заједно са онима којима је стало до филозофије, пронађе **пут** на коме могу да се сагледају основна филозофска питања и да се крене тим **путем**.
3. Нови **пут** до знања.
4. Рекавши да мали народи снагом духа, морала, воље, часне историје, богате традиције ... могу бити најбољи, отворио је **пут** ка закључку да се управо спорт, култура, наука, образовање испостављају као поље где њихови резултати подједнако вреде.

СТАЗА

1. Која су Ваша лична раскршћа у истраживачком раду? Медиевисти иду уходаним **стазама**.

Завршетак, тј. сврха мисаоне активности одговара стварању производа мисаоне делатности (нпр. закључака, теза, хипотеза, идеја, сазнања, спознаја, открића) и концептуализује се као одредиште кретања (СВРХА МИСАОНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ОДРЕДИШТЕ КРЕТАЊА). У случају научног истраживања, ову метафору можемо и специфичније формулисати: РЕШЕЊЕ ПРОБЛЕМА ЈЕ ОДРЕДИШТЕ ПУТОВАЊА, а ДОНОШЕЊЕ ЗАКЉУЧАКА ЈЕ СТИЗАЊЕ НА ОДРЕДИШТЕ (Klikovac 2004). У примерима из нашег корпуса, она се реализује адлативним предлозима, *to* и *towards* у енглеском и *до* и *ка* у српском језику. Често се јавља комбинација предлога *to* с глаголом *come* у енглеском, односно *до* са *доћи* и *стићи* у српском језику. Постизање циља мисаоне активности може се означити и енглеским глаголом *arrive* у комбинацији с предлогом *at*.

ЕНГЛЕСКИ

TOWARDS

1. At present the latest permissible time for legal abortion is 28 weeks, but by 20 weeks, the foetus is well formed, and currently doctors and gynaecologists are moving **towards** the idea of cutting the legal limit for termination from 28 to 24 weeks.
2. We are moving **towards** a position in which we shall be able to examine the structure of discourse both in terms of surface relations of form, and underlying relations of functions and acts.

COME/TO

1. The parents had **come to** the conclusion, after soliciting expert opinion, that her needs could best be met in a special (and, as it happened, private) school.
2. We have to **come to** an arbitrary decision and then justify it.
3. Heusch (1981: 423), commenting on conservation in the Rif mountains, Morocco, **comes to** the conclusion that: soil erosion in the Rif is the by-product of the submission of highlanders under more dynamic groups of high living standards.
4. In a statement made in 1952, Aneurin Bevan **comes closest to** the continental view.

ARRIVE

1. You **arrived** at the thought a moment before I did, his daughter answered.
2. When we study the planned towns of England, we **arrive** at the first, and obvious, conclusion that to make a planned town required the absolute ownership of the site by one man or corporation.
3. The root problem here is the question of how we can **arrive** at absolutely certain and reliable knowledge.
4. So we have **arrived** at the following paradox.

- Remember in numerical questions to write in your scripts the steps that you go through to **arrive** at a solution.
- Depending upon what view of human nature we take then we will **arrive** at different explanations of what motivates us.

СРПСКИ

КА

- У бројним методолошко/истраживачким поступцима, стремио је овај аутор **ка** идеји интегралне уметности комбиновањем класичних и електронских медија до њиховог стапања у нови вишемедијски самостални вид синтезијске уметности, у чијем се бићу рефлектује стваралачка енергија и мисао човека (...).

ДОЋИ/ДО

- Ове речи побудише на нова размишљања, а нарочито Мартин **дође до** закључка да је човек рођен да живи у немирним трзајима или у досадној обамрлости.
- Размишљајући о послу којим би својој породици омогућио бољи стандард Радивоје Стајић, дипломирани економиста из Београда, **дошао је до** идеје о производњи пива.
- А онда, као да је **дошао до** неког изненадног открића: Превод је најчистији поступак кроз који се може проникнути поетска вештина.
- Одакле је и како је **дошао до** тог налаза аутор те тврдње не казује.
- Којим ће путем Фројд **доћи до** тезе о постојању порива за смрћу у спису С оне стране начела задовољства?

СТИЋИ/ДО

- Пролазећи и сам кроз ту Светлост /... /, **стигао сам до** архетипске идеје Оца.
- Тако размишљајући, Протић је **стигао до** парадоксалног закључка да је промена владе 1905. била у ствари неуставна,
- Могли бисмо рећи да смо **стигли до** суштине проблема о коме расправљамо (...)

Из анализираних примера закључује се да се у структурирању елемената домена КОГНИЦИЈЕ помоћу искуства с кретањем по путањи фокус ставља на производе мисаоне активности, како у случају када се они доживљавају као покретни ентитети, тако и када представљају оријентире на путањи покретног вршиоца мисаоне активности. У случају када се мисаона активност концептуализује као путовање, показало се да утврђене подметафоре одговарају онима дефинисаним у концептуализацији активности уопште.

4.3.7. ЈЕЗИК

Ранија истраживања начина на који се концептуализују језик и комуникативна активност показују да је структура искуства с кретањем веома погодна за пресликавање на овај домен, будући да постоји велики потенцијал да се различити аспекти кретања попут облика и смера путање, брзине и сл. пресликају на различите елементе језика (Rudzka Ostyn 1988). С друге стране, Реди је показао да у концептуализацији језика и комуникације доминира МЕТАФОРА ПРОВОДНИКА (Reddy 1993), која имплицира да се процес комуникације доживљава као „паковање“ језичког значења у речи од стране пошиљаоца поруке, праћено њиховим слањем путем проводника до примаоца који значење „извлачи“ из речи. Схема одвијања процеса комуникације управо одражава утицај ове метафоре: пошиљалац информације мора да кодира информацију у поруку служећи се одређеним кодом, тако „упакована“ порука се преноси одређеним каналом и медијумом, а затим доспева до примаоца који мора да је декодира (Tabs 2013). Сви ови елементи лако се доводе у везу с кретањем, које тако постаје важан изворни домен у концептуализацији језика и комуникације. Ранија истраживања показују да се и у енглеском и у српском језику говорници неизбежно ослањају на МЕТАФОРУ ПРОВОДНИКА, односно, пресликавање КОМУНИКАЦИЈА ЈЕ РАЗМЕНА ПРЕДМЕТА када мисле и говоре о језику (Živanović 2014).

- *Покретни језик*

У примерима из нашег корпуса различите језичке и комуникативне јединице (речи, вести, реклама) структурирају се као покретни ентитети чије путовање започиње на месту где се налази пошиљалац и завршава се на месту где се налази прималац (ЈЕЗИЧКЕ/КОМУНИКАТИВНЕ ЈЕДИНИЦЕ СУ ПУТНИЦИ). Тачка од које покретне језичке јединице започињу путовање су типично уста (енг. *from mouth to mouth*, срп. *од уста до уста*), а тачка до које доспевају уши као органи који примају звуке (енг. *words came clearly to her ears*, срп. *дошло до ушију*).

ЕНГЛЕСКИ

FROM/TO

1. Great Missin'em time! one of them shouted. And there was a ripple of laughter that grew to a delighted roar as the words Great Missin'em time passed **from** mouth **to** mouth.

TO

1. His words came clearly **to** her ears, haughty, unemotional and cut by an unmistakable hostility and dislike.

СРПСКИ

ОД/ДО

1. Неуки, неписмени, али бистри, осветољубиви, Махалчани су се ноћу, на рогљу, сашаптавали и преносили вести **од** уста **до** уста, као што се преноси жеравица од куће до куће.
2. Народно позориште је потпуно затајило. Једина реклама ишла је **од** уста **до** уста по круговима посетилаца позоришта.

ДО

1. А мајка највише воли крезле и шпаргле – и тако се мало ожалостила, али смо се договориле да ником не говоримо о томе, да не би дошло **до** ушију драге госпође Вудхаус, која би се много узнемирила!

Појам комуникације такође се метафорички креће и зато се говори о стази комуникације између два саговорника (енг. *paths of communication*, срп. *пут за комуникацију*). У једном примеру пронађеном за српски језик, кретање појма комуникација у множини подразумева успостављање комуникације на различитим местима (*комуникације ће кренути у свим смјеровима*).

ЕНГЛЕСКИ

PATH

1. The pronouns do not 'stand for a noun', nor indeed for anything else, but map out **paths** of communication between human beings (...).

СРПСКИ

ПУТ

1. Откако је крајем прошле године на Интернету отворена презентација "Кореја–Јапан", млади у обе земље добили су идеалан **пут** за комуникацију.

КРЕНУТИ

1. Желио бих поздравити све оне музичаре који нису поклекли до промјена које су се десиле. Био је мрак, сада ваљда више није. С временом ће комуникације **кренути** у свим смјеровима и то је природно.

Покретни ентитети су и различите комуникативне јединице, као што су у енглеском *speech, words, questions*, а у српском *саопштење, информације, прича, вест, нагађања, претње*. Најпре се структурира отпочињање комуникације, за које се обично прецизира извор (ОТПОЧИЊАЊЕ КОМУНИКАТИВНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПОЛАЗАК КОМУНИКАТИВНИХ ЈЕДИНИЦА ОД ПОШИЉАОЦА; енг. *speech departed from me*, срп. *крнуле су критике*). Одатле порука креће ка примаоцу, који се доживљава као место на коме кретање започиње и одвија се од почетка до краја (*по чаршији кренула прича*) или као место завршетка кретања, тј. одредиште (*саопштење је отишло у јавност*). Комуникативне јединице могу просто да постоје у одређеном простору, без експлицитно наглашеног правца кретања (*such questions will not and do not go away*).

ЕНГЛЕСКИ

DEPART

1. Speech **departed** from me, I gained a joyous heart, I was bursting with rapture (...).

GO AWAY

1. She'd wanted to throw herself on the floor, kicking and screaming to make the words **go away**, to make the lover want to stay.
2. Such questions will not and do not **go away**, whatever the philosophers of education dictate.

СРПСКИ

ОТИЋИ

1. Ми смо у саопштењу које је **отишло** у јавност шестог маја наведени као „група чланова Председништва која је покренула бесомучну кампању против Обрадовића”.
2. Из варошице на југу Србије дневно у свет **оде** више стотина информација.
3. (...) па су аутори шале јавили да је то шала, истина неслана, али се добро свршила јер вест није **отишла** даље од нашег секретаријата.

КРЕНУТИ

1. Истовремено је по чаршији **крнула** прича да ја не наступам на фестивалу, али сам ја стално добијала уверавања да је моје учешће сигурно.
2. И овог пута је било тако – два месеца уочи дочека Нове године **крнула** су нагађања о томе ко ће где и за које паре певати.
3. Није прошло ни десет дана од историјског 5. октобра, још опозиција није ни преузела власт, а **крнуле** су критике и нове власти и нове штампе и телевизије.
4. Хрватски председник Стјепан Месић и премијер Ивица Рачан и даље су суочени са претњама које су **крнуле** после убиства Милана Левара.

Одвијање комуникације подразумева кретање комуникативних јединица у језичком простору. С једне стране, процес пријема комуникативних јединица

дживљава се као кретање поруке по медијуму до различитих оријентира, тј. прималаца (ОДВИЈАЊЕ КОМУНИКАЦИЈЕ ЈЕ КРЕТАЊЕ ЈЕЗИЧКИХ/КОМУНИКАТИВНИХ ЈЕДИНИЦА ИЗМЕЂУ ПОШИЉАОЦА И ПРИМАОЦА; енг. *the story passes to the second person, no words passed between them*, срп. *из Београда у Подгорицу треба да иде јасна порука*).

ЕНГЛЕСКИ

PASS

1. When all the items have been used, the story **passes** to the second person who takes a turn continuing the story using her items.
2. With only shocked monosyllables **passing** between us, we waded into the living room, where just a small steam flowed through from the area of the guest bedroom and bathroom.
3. No words **passed** between them, and as his strides lengthened she had to almost run to keep up with him.

СРПСКИ

ИЋИ

1. Зато Цветковић сматра да из Београда у Подгорицу треба да **иде** јасна порука: одлучите се за заједничку државу или осамостаљивање.

Постоји и специфичан случај када простор по коме се комуникативне јединице крећу може да буде и сам пошиљалац, који је уједно и прималац. Тада се ради о унутрашњем говору (на пример, *кроз главу ми је прошло безброј реченица*).

ПРОЋИ

1. Реч булдожер **прошла** му је умом у потрази за нечим с чиме би се повезала.
2. Кроз главу ми је **прошло** безброј реченица: Ух, мајку му, погоди ме!

Пријем покретних комуникативних јединица означава се адлативним глаголима (ПРИЈЕМ КОМУНИКАТИВНИХ ЈЕДИНИЦА ЈЕ ЊИХОВ ДОЛАЗАК ДО ОДРЕДИШТА; енг. *the answer comes quickly, that terrible message arrived*, срп. *дошла је изјава, стићи ће још гора вест*). Могуће је прецизирати простор до кога комуникативне јединице доспевају – то је ментални простор, на пример, глава или ум примаоца као садржатељ (комбинација глагола *come* с предлогом садржавања *into: come into mind*), или је он, као у ранијим случајевима, адлативним предлозима означен као оријентир (*информација је стигла до јавности*). Такође, аблативним предлозима се у оба језика пошиљалац концептуализује као почетна тачка на путањи комуникативних јединица (енг. *the comment came from Dr. John Male*, срп. *од њега је дошла изјава*).

ЕНГЛЕСКИ

COME

1. I wonder why they linger. The answer **comes** quickly.
2. This announcement **comes** only months after retirement from Midland Embalming Services and I have already heard stories of breakfast in bed and other luxuries associated with retirement!
3. The comment **came** from Dr. John Male of the National Grid Company, which wants to run a 400,000-volt overhead line from Teesside to Shipton to upgrade the existing line and link in the Enron power station being built at Wilton.
4. When we think of love, when we try to do something about it, the word that **comes** into mind then, is justice.

ARRIVE

1. And another thing we know is that when word finally **arrives** back to Clonahoe or Ballyeen that they can build their road as a relief work, there'll be no one there fit to supervise it.
2. Using GARCH and EGARCH, he found no evidence of systematic patterns of leads and lags in returns volatility, although when bad news **arrived** there was a suggestion that futures volatility led spot volatility.
3. That terrible message **arrived** this morning and Sir Adam left immediately afterwards.
4. On 26 July 1989 the appellant's official complaint **arrived** at West Midlands Police Headquarters and Superintendent Fancott was asked to conduct inquiries.

СРПСКИ

ДОЋИ

1. Упоредо са уручивањем одлуке, до мене је **дошла** вест да нови синдикати и кризни штаб из листа „Политика“ хоће Рибникара за генералног директора.
2. Мало прије тога, наиме, од њега је **дошла** изјава да се, дословце, „Република Српска може суочити са нестајањем“.
3. Ова информација **дошла** је данас из Шаровићевог кабинета.

СТИЋИ

1. Нешто касније **стићи** ће још гора вест: да је Конструктор потрошио паре које су му авансно уплаћене, не обавивши посао.
2. Као шлаг на торту, или, боље речено, као уље на ватру, **стигле** су гласине са Синергије 02 (...).
3. Ова иницијатива је различито оцењена, али је, можда најбољи коментар **стигао** од коалиционих партнера СДУ у ДОС, који су је оценили као „непримерену тренутку“ (...).
4. Чим је ова информација **стигла** до јавности, конференцију за новинаре сазвали су одборници и чланови Анкетног одбора општине.

За разлику од ранијих примера, у којима се крећу комуникативне јединице, постоје примери из анализираног корпуса за српски језик у којима се креће значење. Тон или значење поруке представља правац њеног кретања (у *истом правцу иде и коментар лондонског дневног листа „Гардијан“*).

ИЋИ

1. По многим проценама умањио је драстично шансе да се квалификује у шеснаестину финала овог такмичења. А у том правцу су претходних дана и **ишле** њихове изјаве.
2. Интересантно, у истом правцу **иде** и коментар лондонског дневног листа „Гардијан“ у којем се каже да ће демонстрације на улицама Техерана тешко довести до озбиљнијих политичких промена, без обзира на жеље Запада.

У случају када се комуникативне јединице крећу, долази до реализације и других пресликавања осим МЕТАФОРЕ ПРОВОДНИКА. Ова метафоричка пресликавања односе се на интензитет и квалитет. Најпре се јавља искуствена корелација између пређене раздаљине на путањи и интензитета говорног чина (ИНТЕНЗИТЕТ ГОВОРНОГ ЧИНА ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА), који се структурира као кретање до одређеног оријентира као границе (енг. *the Commons debate went far beyond the usual slanging match, that was as far as the conversation went, this argument comes close to a constitutional paradox*, срп. *оптужбе су ишле до апсурда, претње су ишле чак дотле*).

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. Yet the Commons debate **went** far beyond the usual slanging match (...).
2. Friends of the Earth, which has been campaigning for a clean-up programme, welcomed the announcement but said it did not **go** far enough.
3. The work of Feyerabend and Kuhn suggests that unqualified talk of progress even in the natural sciences is **going** too far.
4. 'He might go to seven-fifty,' McIlvanney said dubiously, as though the price was the only possible objection Ellen might have to whoring herself. That was as far as the conversation **went**, for I decided to end it by pushing open the screen door.

COME

1. This argument **comes** close to a constitutional paradox – that people who are protesting against the fairness of the political system may find themselves convicted of serious offences because their mode of protest is a realistic one.
2. In our main 1979 survey, we asked people which of four statements **came** closest to describing their own feelings about credit.

СРПСКИ

ИЋИ

1. Писац је жестоко нападан, оптужбе су **ишле** до апсурда, штавише, после суђења, јавно је спаљено хиљаду примерака дела.
2. Разговор између навијача **иде** до екстрема и своди се на следећи слоган: „Ако твој посао смета фудбалу, остави га“ (...).
3. Те претње су **ишле** чак дотле да им је претио да ће им побити све до трећег-четвртог колена уколико открију неки детаљ о његовом скривању.

Још неки аспекти комуникације повезани су с растојањем пређеним при кретању. Промена квалитета комуникације, односно, квалитета говорног чина, повезује се с прелажењем одређеног растојања на путањи означеним аблативним и адлативним предлозима, а сам квалитет је предлошки аргумент (КВАЛИТЕТ КОМУНИКАЦИЈЕ/ГОВОРНОГ ЧИНА ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА НА ПУТАЊИ). Ова метафора у енглеском се реализује глаголом *go* у комбинацији с предлозима *from* и *to* (*The conversation went from bad to worse*), а у српском језику, глаголом *ићи* и предлозима *од* и *до* (*образложења иду од сразмерно благих (...) до увредљивих*).

ЕНГЛЕСКИ

GO/FROM/TO

1. She's not French, she's Italian – well, mostly, he'd replied piously. The conversation **went from** bad **to** worse.

СРПСКИ

ИЋИ/ОД/ДО

1. Они сматрају да жена није потпуно пословно способна, а образложења **иду од** сразмерно благих (не разуме се у право), па **до** увредљивих: урођена лакомисленост (*levitas animi*), нестабилност која је својствена њиховом полу (*imbecilitas sexus*).

- *Језик као оријентир*

Као друга страна метафоричке концептуализације језика и комуникативне активности путем елемената искуства кретања, јавља се случај у коме су језички ентитети оријентир на путањи покретног говорника, с тим што је овај случај потврђен малим бројем примера. Ради се о разноликим ентитетима повезаним с језиком, попут синтаксе, разговора као говорног чина или неке комуникативне јединице (нпр. питање). У примерима из нашег корпуса, најпродуктивније је структурирање производа комуникативне активности као одредишта путовања (ПРОИЗВОД КОМУНИКАТИВНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ОДРЕДИШТЕ КРЕТАЊА САГОВОРНИКА: *now we come to an immediate question*).

ЕНГЛЕСКИ

THROUGH

1. Goodman substantiates his view of reading as a 'psycholinguistic guessing game' (1972) with accounts of children who managed to battle their way **through** unfamiliar syntax and uncertain word recognition to some kind of understanding of the text.

2. All **through** this conversation he had the impression that Frank no longer sneered; and as he went back to Liverpool he was sure that he was more tolerant and sympathetic and ‘was willing to grant that there was some sense in some of the things which I longed for him to share’.

COME/TO

1. Can I **come back to** my original question, which was (pause) yo- Pupil comments.
2. Now we **come to** an immediate question, night flights which er there is concern about.

У двојакој метафоричкој концептуализацији језика и комуникативне активности помоћу анализираних елемената схеме ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику доминира случај у коме су комуникативне јединице покретни ентитети и још једном се потврђује заступљеност мишљења и говорења о језику помоћу МЕТАФОРЕ ПРОВОДНИКА. Аспекти који се разумеју помоћу искуства с кретањем по путањи јесу отпочињање комуникације, ток комуникативне активности, пријем поруке, као и интензитет, степен одвијања и промена квалитета комуникативне активности, комуникације уопште или говорног чина.

4.3.8. ДРУШТВО

Домен ДРУШТВА веома је широк и обухвата велики број различитих појмова. Под друштвом можемо подразумевати групу људи која живи на истој територији, дели исту културу и обичаје, или друштвену хијерархију, која подразумева различите односе међу припадницима виших и нижих друштвених група. У корпусу примера који смо анализирали ни у једном језику није пронађен пример у коме би покретни ентитет или оријентир било само друштво као надређени појам. Метафоре за концептуализацију ДРУШТВА које су се јавиле у корпусу анализираних примера јесу оне које се односе на припаднике друштва, тј. на колектив, и на припаднике друштвене хијерархије, власти или особе које се налазе на неким функцијама.

Један од важних ентитета повезаних с постојањем друштва јесу припадници народа који живи у одређеној држави и чије се генерације смењују, у одређеном тренутку чинећи нацију. Колектив, тј. нација концептуализује се као ентитет у непрестаном кретању који се састоји од различитих припадника присутних у неком временском тренутку. Они се крећу из прошлости ка будућности и стално се смењују на путу постојања колектива (ГЕНЕРАЦИЈЕ СУ ПУТНИЦИ КОЈИ СЕ КРЕЉУ КРОЗ ВРЕМЕ НА ПУТУ ПОСТОЈАЊА КОЛЕКТИВА). Смена генерација стога се структурира као долазак нових путника на путањи колектива кроз време (енг. *the generations to come after us*, срп. *генерације које ће доћи после нас*), који ће своје путовање наставити пошто се путовање тренутних припадника колектива заврши (*the generations that went before them*).

ЕНГЛЕСКИ

GO

1. Hooligans do not confirm the lovingly remembered traditions of order and stability in late Victorian and Edwardian England, then what of the generations that **went** before them?

COME

1. Not just for our members in the coal industry and their communities, not just for our members in the coal-fired power stations, not just for all of the rest of our membership whose industries depend on a secure supply of cheap energy, but for our children and the generations to **come** after us, whose very prosperity will depend heavily on our success in that campaign.

2. I am conscious that I speak in parable; but all that vast organisation and provision which must be made for the old in the **coming** generation will bring disappointment unless the purpose at the heart of it is one that satisfies.

СРПСКИ

ДОЋИ

1. Чинио је то у циљу да се у наше време сачувају ти сведоци културног постојања негдашњих генерација, да их видимо и ми и генерације које ће **доћи** после нас.
2. Морамо да идемо даље, да много шта оставимо генерацијама које ће **доћи**.

Завршетак постојања одређене генерације може се концептуализовати и као пролазак припадника генерације поред посматрача који се налази у садашњем тренутку и њихов одлазак у прошлост (*each passing generation*).

PASS

1. In these circumstances perhaps, they did not reinterpret history in each **passing** generation: experience of the relationship did not produce contestatory reformulations of knowledge.
2. But as each generation **passes**, the contribution of your genes is halved. It does not take long to reach negligible proportions.

Концептуализација припадника друштва помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ односи се и на групу људи који чине власт или се налазе на одређеним функцијама. Ранија истраживања потврђују присуство метафоре ДРУШТВО ЈЕ ПРОСТОР (Rasulić 2004), по коме организација друштва подразумева одређену хијерархију која се концептуализује као вертикални простор.

У примерима из нашег корпуса, добијање и губљење власти и функција структурира се као кретање људи који су на тим функцијама. Власт или функције се концептуализују као одређена тачка до које покретни ентитети долазе кретањем, што је манифестација концептуализације друштва уопште као вертикално оријентисаног простора (Rasulić 2004). Метафоричко пресликавање ДОСПЕВАЊЕ НА ВЛАСТ/ФУНКЦИЈУ ЈЕ ДОЛАЗАК ДО ОДРЕЂЕНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ у примерима из нашег корпуса реализује се адлативним глаголима у комбинацији с предлозима: у енглеском језику *to* и *into*, у српском *на* (на пример, енг. *come to the throne, come to/into office*, срп. *доћи на место директора*).

Када се уз глагол *доћи* користи предлог *до* имамо специфичан случај са значењем „домоћи се“ (*доћи до власти*). У случају предлога *до* јавиле су се и комбинације с другим глаголима кретања (нпр. *испети се до високих положаја*) који су повезани са схемом ВЕРТИКАЛНОСТИ. Наиме, постоји појмовна корелација

између вертикалне димензије и друштвеног положаја, која доводи до појмовних пресликавања ДОСПЕВАЊЕ У ПОВОЉНИЈИ ДРУШТВЕНИ ПОЛОЖАЈ ЈЕ КРЕТАЊЕ НАВИШЕ и ДОСПЕВАЊЕ У НЕПОВОЉНИЈИ ДРУШТВЕНИ ПОЛОЖАЈ ЈЕ КРЕТАЊЕ НАНИЖЕ (Rasulić 2004: 242). У српском језику постоје примери у којима се доспевање на функцију доживљава као напуштање тачке на путањи на којој се ентитет тренутно налази и кретање ка функцији као другој тачки на путањи (*отићи на дужност/на амбасадорска места*). У већини ових случајева јавља се метонимија у којој се функција означава местом на коме се врши (енг. *office, throne*, срп. *престо, амбасадорско место*).

ЕНГЛЕСКИ

СОМЕ/ТО

1. The Thatcher government as soon as it **came** into office met considerable opposition in Parliament, from public opinion, from local authorities and from various pressure groups, to cuts.
2. Shortly before Adolf Hitler **came to** power, Albert Speer attended one of his lectures.
3. There are problems in assessing these claims, in part because of disputes over the starting date –1979, when Mrs Thatcher **came to** office, or 1981, the low point of the recession – and whether comparison is made with the 1970s or 1960s.
4. Chapters i and 4 examined, respectively, her political beliefs and how she **came to** the leadership of the Conservative party.
5. In November 1558, she was succeeded by her half-sister Elizabeth, who within a few months of **coming to** the throne had authorized a new religious settlement which once again left the country officially Protestant.

СРПСКИ

ДОЋИ/ДО

1. Милић Јовановић је, подносећи уводно излагање, нагласио да се на предстојећим изборима не одлучује само ко ће **доћи** на власт, већ и о судбини земље и њеном опстанку.
2. Он је још подсетио да представници Синдиката нису одлучивали ко ће **доћи** на место новог директора, већ да је то било у надлежности Крсте Вуковића, директора ЕПС-а.
3. Чим је опет **дошао** на престо, што му је омогућио отпор народне гериле, Фердинанд Бурбонски, седми по реду, укинуо је Устав (...).
4. Чим су њени успоставитељи **дошли до** практичне власти, први посао им је био да се преко добошара и збора грађана народу нареди: да становници дотичног места пријављују имена издајника народа.
5. Странку напустили они који су се учланили 1999, када је СПО био на врхунцу, мислећи да ће тако **доћи до** неке функције.

ДО

1. Кад се људи у Турској испну **до** високих положаја и докопају власти и средстава, често се код њих јави и појача занимање за необичне животиње.

ОТИЋИ

1. Донедавно, Поуп је с одушевљењем усавршавао своје, више него коректно, познавање арапског језика припремајући се да **оде** на дужност америчког амбасадора у емират Кувајт.
2. Бивши председник СНП оптужио дојучерашње страначке колеге да им је најважније да **оде** на амбасадорска места са платама од 3.500 до 5.000 долара.

У складу с претходно формулисаном метафором, престанак обављања неке функције концептуализује се као напуштање одређене тачке на путањи (ПРЕСТАНАК ОБАВЉАЊА ФУНКЦИЈЕ ЈЕ ОДЛАЗАК ИЗ ОДРЕЂЕНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ). Лексичке манифестације овог пресликавања у примерима из нашег корпуса јављају се за аблативне глаголе *depart* и *go* у енглеском и *отићи* у српском језику. Могуће је прецизирање функције која се напушта у српском језику, при чему она може бити метонимијском везом означена као место на коме се функција врши (*отићи с власти, с места председника, са функције*).

ЕНГЛЕСКИ

DEPART

1. Singh, who had entered office promising a return to value-based politics, **departed** with the country in a state of unprecedented social, economic and political turmoil.
2. There was a time when it looked as if Mrs Thatcher would never go. It was simply impossible to imagine how she would **depart**. No one ever thought she would go voluntarily.
3. He had been installed in the Elysée palace, designated as the official residence of the Head of State since the Tuileries palace was not only associated with the **departed** monarchy but had also been sacked by a group of insurgents during the February revolution.

GO

1. Now Mrs Thatcher has **gone** and her successor, John Major, has had to launch the biggest gamble of his political career by entering an election race with his party trailing in the polls.

СРПСКИ

ОТИЋИ

1. Ова влада је морала да **оде**, јер је кршила Устав СРЈ и законе.
2. Режим је **отишао**, али лоше последице његове владавине су остале.
3. Лидери ДОС-а једногласни у ставу да шеф ДБ Србије мора да **оде**, кажу потпредседници ДАН-а.
4. Обрадовић је дискредитовао странку и мора да **оде** са места председника.
5. На конференцији за новинаре Вукашин Петровић, активиста „Отпора“, рекао је да је једна од првих особа која мора да **оде** са функције Раде Марковић, коме ће морати и да се суди.
6. Шансе да Милошевић **оде** са чела партије су никакве.

Као што се из образложених примера види, у домену ДРУШТВА помоћу анализираних компоненти схеме ПУТАЊЕ у оба језика концептуализује се смена генерација које чине друштво и доспевање на власт или њено губљење када говоримо о особама које врше неке функције. У оба случаја, елементи овог домена су покретни ентитети; другим речима, не јављају се примери у којима би се они концептуализовали и као оријентири. Стога, за разлику од других домена апстрактног искуства о чијем смо структурирању говорили у претходним одељцима, овде не можемо говорити о постојању двојаке метафоричке концептуализације у којој се елементи истог домена структурирају и као покретни ентитети и као оријентири.

4.4. Преглед метафоричких пресликавања заснованих на схеми ПУТАЊЕ и њихових лексичких реализација у енглеском и српском језику

4.4.1. Преглед и квалитативна анализа метафоричких пресликавања заснованих на схеми ПУТАЊЕ

У овом делу поглавља о резултатима истраживања даћемо преглед метафоричких пресликавања која повезују елементе изворног и циљног домена, уз осветљавање сличности и разлика између енглеског и српског језика у овом погледу. Овај преглед, као и контрастирање енглеског и српског у погледу постојања одговарајућих појмовних метафора и њихових лексичких реализација, заснован је на примерима из репрезентативних корпуса који су прикупљени на раније описан начин. У том смислу, не тврди се да се неко од појмовних пресликавања које се појавило само у једном језику не може реализовати и у другом анализираним лексемама, већ да примењена методологија даје основа за извођење релативно поузданих закључака о општим трендовима појављивања метафоричких пресликавања заснованих на елементима схеме ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику, односно, о доминантним облицима у којима се јављају или њиховим најчешћим лексичким реализацијама. Ово је свакако једно од ограничења анализе засноване на примерима искључиво преузетих из језичких корпуса, али би њихово допуњавање из неких других извора или уврштавање интуитивно смишљених примера нарушило, па и обесмислило примењену процедуру и вредне податке који се на основу рада на корпусу могу добити, а општа слика о доминантним метафоричким пресликавањима на тај начин свакако не би била доведена у питање.

У првом анализираном домену апстрактног искуства, домену ВРЕМЕНА, у оба језика јавља се двојака метафоричка концептуализација: време је како покретни ентитет, тако и оријентир на путањи покретног посматрача (Табела 2). При кретању времена, постоје два случаја – онај у коме се оно креће из прошлости у будућност, при чему је ВРЕМЕ ЛИНЕАРНО КРЕТАЊЕ УНАПРЕД, а ПРОТИЦАЊЕ ВРЕМЕНА КРЕТАЊЕ ИЗ ПРОШЛОСТИ У БУДУЋНОСТ, и други, у коме човек стоји у садашњем тренутку, а временске јединице се крећу из будућности у прошлост ка

непокретном посматрачу, мимоилазе га и одлазе у прошлост која је иза посматрача (ПРОТИЦАЊЕ ВРЕМЕНА ЈЕ ПРОЛАЗАК ПОРЕД НЕПОКРЕТНОГ ПОСМАТРАЧА КОЈИ СТОЈИ У САДАШЊЕМ ТРЕНУТКУ).

Табела 2: Метафоре за циљни домен ВРЕМЕ и њихове лексичке реализације у корпусу

Метафора	Енглески језик	Српски језик
Покретни ентитет: време		
ВРЕМЕ ЈЕ ЛИНЕАРНО КРЕТАЊЕ УНАПРЕД		
ПРОТИЦАЊЕ ВРЕМЕНА ЈЕ КРЕТАЊЕ ИЗ ПРОШЛОСТИ У БУДУЋНОСТ	<i>time went</i>	<i>време иде само у једном смеру – напред</i>
ПРОТИЦАЊЕ ВРЕМЕНА ЈЕ ПРОЛАЗАК ПОРЕД НЕПОКРЕТНОГ ПОСМАТРАЧА КОЈИ СТОЈИ У САДАШЊЕМ ТРЕНУТКУ		
НАСТУПАЊЕ ВРЕМЕНА ЈЕ ДОЛАЗАК У ЗАВРШНУ ТАЧКУ НА ПУТАЊИ	<i>decision time was coming, Christmas eve arrived</i>	<i>дошао је тренутак преокрета, стигла је јесен</i>
ЗАВРШЕТАК ВРЕМЕНА ЈЕ ОДЛАЗАК ИЗ ПОЧЕТНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ	<i>the departing decade of the 1980s, the age of chivalry is gone, the past doesn't just go away, the deadline passed</i>	<i>где одоше сви ти дани, време споро прође</i>
Покретни ентитет: човек		
ЧОВЕК ЈЕ ПУТНИК КРОЗ ВРЕМЕ		
ПОЧЕТАК ВРЕМЕНСКИХ ЈЕДИНИЦА ЈЕ ПОЧЕТНА ТАЧКА НА ПУТАЊИ ЧОВЕКА КАО ПУТНИКА КРОЗ ВРЕМЕ	<i>from the time of leaving home, depart from the past</i>	<i>од времена свађе, отићи даље у прошлост, кренути у будућност</i>
ПРОТИЦАЊЕ ВРЕМЕНСКИХ ЈЕДИНИЦА ЈЕ ПРОЛАЗАК ЧОВЕКА КРОЗ СРЕДИШЊЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ	<i>roads through time, go through a period, pass through a difficult period</i>	<i>провлачити се кроз време, идемо у зиму, проћи кроз тешке дане</i>
ЗАВРШЕТАК ВРЕМЕНСКИХ ЈЕДИНИЦА ЈЕ КРАЈЊА ТАЧКА НА ПУТАЊИ ЧОВЕКА КАО ПУТНИКА КРОЗ ВРЕМЕ	<i>a road to the future, to the time of the Emperor Trajan, towards Christmas</i>	<i>пут ка будућности, према крају године, до времена веће љубави и хармонизације</i>
Покретни ентитети: време, човек		
ПОСТОЈАЊЕ ЈЕ ТРКА С ВРЕМЕНОМ	<i>time is passing us by</i>	<i>стигле су га године, ићи испред времена</i>

Други случај чешће се реализује лексемама које означавају анализиране компоненте схеме ПУТАЊЕ. Када је време оријентир на путањи покретног посматрача (ЧОВЕК ЈЕ ПУТНИК КРОЗ ВРЕМЕ), тачке на путањи означавају почетак, ток или завршетак временских јединица. У оба анализирана језика, постоји и трећи сценарио, у коме су и човек и време покретни ентитети, при чему је ПОСТОЈАЊЕ ТРКА С ВРЕМЕНОМ. Као покретни ентитети структурирају се време уопште, појам периода, тренутак, делови дана и различити подинтервали (недеља,

месец, година, век и сл.), празници, годишња доба, прошлост, будућност и садашњост, као и почетак и крај.

У овај домен проширују значење све анализирани лексеме, а структура схеме ПУТАЊЕ која подразумева кретање ентитета од почетне до завршне тачке преко низа међутачака у потпуности се пресликава на наступање, протицање и завршетак временских интервала.

Различите компоненте активности такође се структурирају свим посматраним аспектима кретања по путањи. У том смислу, и у енглеском и у српском језику доминантна је метафора ДУГОРОЧНЕ СВРСИСХОДНЕ АКТИВНОСТИ СУ ПУТОВАЊА, где се активност перципира као кретање, а агенс као путник (Табела 3).

Табела 3: Метафоре за циљни домен АКТИВНОСТ и њихове лексичке реализације у корпусу – покретни агенс

Метафора	Енглески језик	Српски језик
Покретни ентитет: човек		
ДУГОРОЧНЕ СВРСИСХОДНЕ АКТИВНОСТИ СУ ПУТОВАЊА		
ОТПОЧИЊАЊЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПОЛАЗАК ИЗ ПОЧЕТНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ	/	<i>кренути у приватизацију</i>
ПРВА ФАЗА АКТИВНОСТИ ЈЕ ПОЧЕТНА ТАЧКА НА ПУТАЊИ	<i>initiatives started from different political positions, first step towards amassing wealth and power</i>	<i>почети обрачун са бољешћу од организовања систематских акција</i>
НАЧИН ПОСТИЗАЊА ЦИЉА ЈЕ ПУТ КОЈИМ СЕ СТИЖЕ ДО НЕКОГ МЕСТА	<i>the road to getting there, the best path to overcoming differences</i>	<i>најефикаснији пут</i>
ТЕШКОЋЕ У ИЗВОЂЕЊУ АКТИВНОСТИ СУ ПРЕПРЕКЕ НА ПУТУ	<i>block the road to realignment, the path is littered with obstructions</i>	<i>ништа му није стајало на путу да узме другу</i>
УЧИЊЕНИ НАПРЕДАК ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА	<i>we'd gone quite a long way down the road</i>	<i>joш смо далеко од тога да направимо мозак</i>
МЕРА У КОЈОЈ ЈЕ АКТИВНОСТ ИЗВРШЕНА ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА	<i>this time you went too far</i>	<i>ићи до негирања најнижег облика истине, отићи сувише далеко</i>
НАПРЕДОВАЊЕ У ИЗВОЂЕЊУ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПРЕЛАЖЕЊЕ ЕТАПА ПУТАЊЕ	<i>Ron Tiner takes you step-by-step through the methods</i>	<i>проћи кроз фазу прилагођавања</i>
БРЗИНА ИЗВОЂЕЊА АКТИВНОСТИ ЈЕ БРЗИНА КРЕТАЊА	<i>let's go step by step</i>	<i>морамо да идемо много брже и смелије у реформе</i>
ОКОНЧАЊЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПРОЛАЗАК АГЕНСА КРОЗ АКТИВНОСТ КАО ОРИЈЕНТИР	<i>to go through a fairly similar transfiguration</i>	<i>проћи кроз посао прибављања визе</i>
СВРХА АКТИВНОСТИ ЈЕ ОДРЕДИШТЕ КРЕТАЊА	<i>her film debut would lead to universal fame, come to decision on the matter, to arrive at compromises</i>	<i>довести до узлета енглеске привреде, пут до успеха/ка оздрављењу, ићи до краја, стићи до дијагнозе</i>

У оквиру овог случаја, полазак из почетне тачке на путањи пресликава се на отпочињање активности. Начин обављања активности повезује се с врстом пута која се одабере при кретању, а њено успешно обављање с кретањем од једне до друге тачке на путањи у смеру одредишта. Фаза у развоју активности одговара прелажењу појединачних етапа на путањи, а остварени напредак у извођењу активности структурира се као удаљеност од почетне тачке путање или одредишта или као дужина пута која је пређена. Мера у којој је активност обављена одговара растојању које се прелази до неке тачке на путањи, а остварење циља активности кореспондира с доласком до жељеног одредишта. У примерима из нашег корпуса, поред уобичајених исхода активности, као одредиште се често концептуализују и вредности, идеологије и односи.

С друге стране, и сама активност или низ активности могу да буду покретни ентитети, при чему су присутне исте искуствене корелације као и у случају покретног агенса. Различите компоненте кретања по путањи одговарају отпочињању, току, брзини и остварењу, тј. завршетку активности (Табеле 4а и 4б). Но, као у случају концептуализације појма ВРЕМЕНА, активност се креће у два смера: из прошлости у будућност, при чему је ПРОТИЦАЊЕ АКТИВНОСТИ КРЕТАЊЕ ИЗ ПРОШЛОСТИ У БУДУЋНОСТ (Табела 4а), и из будућности у прошлост, када се активност креће ка непокретном посматрачу који се налази у садашњем тренутку, мимоилази га и одлази у прошлост која је иза посматрача, при чему је ПРОТИЦАЊЕ АКТИВНОСТИ ПРОЛАЗАК ПОРЕД НЕПОКРЕТНОГ ПОСМАТРАЧА КОЈИ СТОЈИ У САДАШЊЕМ ТРЕНУТКУ (Табела 4б).

У случају кретања активности из прошлости у будућност, концептуализују се њено отпочињање, напредовање или назадовање, тешкоће у извођењу активности, као и брзина њеног извођења (Табела 4а). Паралелни ток две активности означава се као њихово упоредно кретање, а различито одвијање као кретање различитим путевима. За разлику од претходног случаја, у коме је активност путовање покретног агенса, нису пронађене потврде у корпусу за реализацију свих утврђених метафоричких пресликавања у оба анализирана језика.

Табела 4а: Метафоре за циљни домен АКТИВНОСТ и њихове лексичке реализације у корпусу – покретна активност (1)

Метафора	Енглески језик	Српски језик
Покретни ентитет: активност, низ активности		
ПРОТИЦАЊЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ КРЕТАЊЕ ИЗ ПРОШЛОСТИ У БУДУЋНОСТ		
ОТПОЧИЊАЊЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ЊЕН ПОЛАЗАК ИЗ ПОЧЕТНЕ ТАЧКЕ ПУТАЊЕ	/	крнула темељна реконструкција
НАПРЕДОВАЊЕ У ИЗВОЂЕЊУ АКТИВНОСТИ ЈЕ ЊЕНО КРЕТАЊЕ НАПРЕД	<i>work would go ahead</i>	/
НАЗАДОВАЊЕ У ИЗВОЂЕЊУ АКТИВНОСТИ ЈЕ ЊЕНО КРЕТАЊЕ УНАЗАД	/	после ће послови ићи уназад
БРЗИНА ИЗВОЂЕЊА АКТИВНОСТИ ЈЕ БРЗИНА ЊЕНОГ КРЕТАЊА	<i>the conversion of Empire into Commonwealth went far faster than was prudent</i>	промене у Јапану ишле су пужевим кораком
ПАРАЛЕЛНИ ТОК ДВЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ЊИХОВО УПОРЕДНО КРЕТАЊЕ	<i>acquiring these advanced linguistic skills goes hand-in-hand with the study of the culture</i>	преговори и штрајк иду заједно
РАЗЛИЧИТ ТОК ДВЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ЊИХОВО КРЕТАЊЕ У РАЗЛИЧИТОМ ПРАВЦУ	<i>various initiatives were going in different directions</i>	/
ТЕШКОЋЕ У ИЗВОЂЕЊУ АКТИВНОСТИ СУ ПОКРЕТНИ ЕНТИТЕТ КОЈИ СПРЕЧАВА КРЕТАЊЕ АКТИВНОСТИ	/	стаћемо на пут бескрупулозном кријумчарењу
УСПЕШАН ТОК НИЗА АКТИВНОСТИ ЈЕ ОДГОВАРАЈУЋИ ПРАВАЦ ЊИХОВОГ КРЕТАЊА	<i>the way British politics is going</i>	у ком правцу ће ићи политичке реформе
БРЗИНА ОДВИЈАЊА НИЗА АКТИВНОСТИ ЈЕ БРЗИНА ЊИХОВОГ КРЕТАЊА	/	демократизација не може ићи пожељном брзином

Када се активност креће из будућности у прошлост, остварење активности је њен долазак из будућности или појављивање у садашњем тренутку у тачки у којој се налази непокретни посматрач (Табела 4б).

Табела 4б: Метафоре за циљни домен АКТИВНОСТ и њихове лексичке реализације у корпусу – покретна активност (2)

Метафора	Енглески језик	Српски језик
Покретни ентитет: активност, сврха активности		
ПРОТИЦАЊЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПРОЛАЗАК ПОРЕД НЕПОКРЕТНОГ ПОСМАТРАЧА КОЈИ СТОЈИ У САДАШЊЕМ ТРЕНУТКУ		
ОСТВАРЕЊЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ЊЕН ДОЛАЗАК ДО ОДРЕДИШТА	<i>the astonishing attack came, the process of industrialisation and capitalist organisation arrived</i>	затим је дошла национализација
ОСТВАРЕЊЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ДОЛАЗАК РЕЗУЛТАТА ДО ОДРЕДИШТА	<i>the reward comes, democracy finally arrived</i>	стићи ће мир, слобода је стигла
ЗАВРШЕТАК АКТИВНОСТИ ЈЕ ЊЕН ПРОЛАЗАК КРОЗ ТАЧКУ НА ПУТАЊИ	<i>their protest passed peacefully</i>	тренинг је прошао без тешкоћа

У случају концептуализације остварења активности, резултат или сврха активности такође се метафорички крећу. Њиховим појављивањем на одредишту

или доласком до њега активност се реализује, при чему су се у примерима из нашег корпуса јавили разноврсни покретни циљеви активности (резултат уопште, новац, вредности, идеологије, односи).

У оквиру домена АКТИВНОСТИ, посебно смо разматрали реализацију метафоричких пресликавања која важе у појединим областима делатности које су се с нарочитом учесталошћу јавиле у примерима из нашег корпуса. Преглед појмовних пресликавања у области државе дат је у Табели 5, из које се запажа да се ова метафоричка пресликавања потпуније реализују у српском језику.

Табела 5: Метафоре за концептуализацију активности у области државе и њихове лексичке реализације у корпусу

Метафора	Енглески језик	Српски језик
Покретни ентитет: држава, геополитичка целина		
ОТПОЧИЊАЊЕ ДРЖАВНИХ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПОЛАЗАК ИЗ ПОЧЕТНЕ ТАЧКЕ ПУТАЊЕ	<i>America went into the worst economic depression</i>	<i>кренути ка остварењу демократских идеала, кренути према свету, ићи у демократију</i>
НАЧИН ПОСТИЗАЊА ДРЖАВНИХ ЦИЉЕВА ЈЕ ВРСТА ПУТА КА ОДРЕДИШТУ	<i>road to progressive modernization, path towards a confederation</i>	<i>пут Србије ка ЕУ, пут до учлањења, стаза ка независности</i>
СПРОВОЂЕЊЕ ИСТЕ ДРЖАВНЕ ПОЛИТИКЕ ЈЕ ПРАЂЕЊЕ ДРУГИХ ДРЖАВА ПУТНИКА	<i>a path that other countries have already followed</i>	<i>ићи у корак са светом, кренути за Русима</i>
СПРОВОЂЕЊЕ РАЗЛИЧИТЕ ДРЖАВНЕ ПОЛИТИКЕ ЈЕ КРЕТАЊЕ ДРУГАЧИЈИМ ПУТЕВИМА ОД ДРУГИХ ДРЖАВА ПУТНИКА	<i>the British people had taken a different path</i>	<i>кренути засебним путевима</i>
ОДГОВАРАЈУЋИ ТОК ДРЖАВНИХ АКТИВНОСТИ ЈЕ СМЕР КРЕТАЊА ПО ПУТАЊИ	<i>the country goes its own way</i>	<i>кренути у добром правцу, ићи у правцу капитализма</i>
НАПРЕДОВАЊЕ У ИЗВОЂЕЊУ ДРЖАВНИХ АКТИВНОСТИ ЈЕ КРЕТАЊЕ НАПРЕД ПО ПУТАЊИ	<i>a step towards full EMS membership</i>	<i>први корак ка статусу кандидата, Србија не може да иде даље</i>
БРЗИНА ИЗВОЂЕЊА ДРЖАВНИХ АКТИВНОСТИ ЈЕ БРЗИНА КРЕТАЊА	/	<i>ићи убрзаним кораком, брже/споро кретање према евроатлантским интеграцијама</i>
УЧИЊЕНИ НАПРЕДАК ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА	/	<i>искуства земаља чланица НАТО-а о путу који су прешли до учлањења, Србија стигла на „корак до белог шенгена“</i>
ЗАВРШЕТАК ДРЖАВНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПРОЛАЗАК КРОЗ ТАЧКУ НА ПУТАЊИ	<i>our country is going through the changes</i>	<i>проћи кроз транзицију</i>
МЕРА У КОЈОЈ ЈЕ ДРЖАВНА АКТИВНОСТ ИЗВРШЕНА ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА	<i>Kenya went further than most</i>	<i>Куба би могла да иде даље од „ауторитарног капитализма“</i>

Државне активности подразумевају постизање важних циљева, који се обично остварују у више фаза. Спровођење државне политике и активности од стране државе или народа који је чини метафорички се концептуализује као њихово кретање по путањи, при чему важе она метафоричка пресликавања која су карактеристична за активност уопште: отпочињање државне активности је полазак, начин постизања државних циљева пут ка одредишту, ток активности напредовање по путањи или смер кретања, брзина извођења активности је брзина кретања, а мера у којој се обавља државна активност пређена раздаљина. Друге државе конципирају се као покретни ентитети који могу бити сапутници или путници који се крећу другим путем, што имплицира и различиту државну политику.

Концептуализација активности у области права помоћу компоненти схеме ПУТАЊЕ подразумева кретање производа правне активности (закона, пресуда, амандмана), као и саме области (правосуђа). У оба језика, продуктивна су само нека од пресликавања присутна у структурирању појма АКТИВНОСТИ (Табела 6).

Табела 6: Метафоре за концептуализацију активности у области права и њихове лексичке реализације у корпусу

Метафора	Енглески језик	Српски језик
Покретни ентитет: правосудне институције, правосуђе, закони		
НАЧИН ОБАВЉАЊА СУДСКЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПУТ КОЛИМ СЕ СТИЖЕ ДО НЕКОГ МЕСТА	<i>courts will be right to follow the well-marked paths</i>	<i>правосуђе да крене путем независности и самосталности</i>
ФАЗЕ У РАЗВОЈУ ПРАВОСУЂА СУ ОРИЕНТИРИ НА ПУТАЊИ	/	<i>правосуђе пролази кроз реформу</i>
ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА/ПРЕСУДА ЈЕ ЊИХОВО КРЕТАЊЕ КРОЗ ИНСТИТУЦИЈЕ ДРЖАВЕ	<i>cases grind their way through the procedures, a Bill went through the House of Commons, the amendment came</i>	<i>закон отишао/стигао у скупштинску процедуру, законски пројекат прокрчио себи пут у парламенту, закон је прошао у Сенату</i>

У концептуализацији области економије и привреде такође се јављају специфичности у односу на концептуализацију активности. И у енглеском и у српском језику, агенси у вршењу економске делатности су економија, привреда и привредни субјекти који се концептуализују као путници чије кретање у одређеном смеру имплицира постизање неких економских циљева и обављање одређених економских активности (Табела 7а).

Табела 7а: Метафоре за концептуализацију активности у области економије и привреде и њихове лексичке реализације у корпусу – покретна економија, новац

Метафора	Енглески језик	Српски језик
Покретни ентитет: економија, привреда, привредни субјекти		
НАЧИН ПОСТИЗАЊА ЦИЉА ЕКОНОМСКЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПУТ КОЈИМ СЕ СТИЖЕ ДО НЕКОГ МЕСТА	<i>a preferred path for the economy, the new path the economy is taking</i>	/
НАПРЕДОВАЊЕ У ЕКОНОМСКОЈ АКТИВНОСТИ ЈЕ КРЕТАЊЕ НАПРЕД	/	<i>привреда би могла да крене напред, смер у ком иде наша економија</i>
РЕЗУЛТАТ/СВРХА ЕКОНОМСКЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ОДРЕДИШТЕ КРЕТАЊА	/	<i>руска економија полако иде ка рецесији</i>
НАЧИН ПОСТИЗАЊА ЦИЉА КОМПАНИЈЕ ЈЕ ПУТ КОЈИМ СЕ СТИЖЕ ДО НЕКОГ МЕСТА	<i>set companies on more prosperous paths</i>	<i>многа од ових предузећа кренула су на пут без повратка</i>
Покретни ентитет: новац		
ТРАНСФЕР НОВЦА ЈЕ ЊЕГОВО КРЕТАЊЕ ПО ПРОСТОРУ ТРЖИШТА	<i>the money should go towards more ecological transport systems, revenue comes from three main sources</i>	<i>кренуће кредити, четири милијарде је отишло у фондове, новац ће ићи држави, доћи ће инвестиције, стигло обештећење</i>
РАСПОН ЦЕНА ЈЕ КРЕТАЊЕ ОД ЈЕДНЕ ДО ДРУГЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ	<i>prices go from 3,640 to 11,545</i>	<i>цене су се кретале од 30 до 50 марака</i>

Јављају се оне метафоре које су већ потврђене у концептуализацији појма АКТИВНОСТИ (на пример, НАПРЕДОВАЊЕ У ЕКОНОМСКОЈ АКТИВНОСТИ ЈЕ КРЕТАЊЕ НАПРЕД, РЕЗУЛТАТ/СВРХА ЕКОНОМСКЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ОДРЕДИШТЕ КРЕТАЊА), као и концептуализација финансијских активности као кретања новца по простору тржишта.

У оквиру ове области, економске активности и процеси могу бити и покретни ентитети, при чему се, као и код концептуализације покретне АКТИВНОСТИ, јављају два случаја (Табела 7б).

Табела 7б: Метафоре за концептуализацију активности у области економије и привреде и њихове лексичке реализације у корпусу – покретна активност

Метафора	Енглески језик	Српски језик
Покретни ентитет: економске активности и процеси		
ПРОТИЦАЊЕ ЕКОНОМСКЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ КРЕТАЊЕ ИЗ ПРОШЛОСТИ У БУДУЊНОСТ		
ОТПОЧИЊАЊЕ НИЗА ЕКОНОМСКИХ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПОЛАЗАК ИЗ ПОЧЕТНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ	/	<i>кренуо извоз вина</i>
ПРОТИЦАЊЕ ЕКОНОМСКЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПРОЛАЗАК ПОРЕД НЕПОКРЕТНОГ ПОСМАТРАЧА КОЈИ СТОЈИ У САДАШЊЕМ ТРЕНУТКУ		
НАСТУПАЊЕ ЕКОНОМСКИХ ПРОЦЕСА ЈЕ ЊИХОВО ПОЈАВЉИВАЊЕ	<i>the recession arrived/came</i>	<i>рецесија већ стигла, када дође рецесија</i>
ПРЕСТАНАК ЕКОНОМСКИХ ПРОЦЕСА ЈЕ ЊИХОВ ОДЛАЗАК ИЗ ОДРЕЂЕНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ	<i>the recession will not go away automatically</i>	/

У првом случају, економске активности и процеси крећу се из прошлости ка будућности (ОТПОЧИЊАЊЕ НИЗА ЕКОНОМСКИХ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПОЛАЗАК ИЗ ПОЧЕТНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ), а у другом из будућности у прошлост (НАСТУПАЊЕ ЕКОНОМСКИХ ПРОЦЕСА ЈЕ ЊИХОВО ПОЈАВЉИВАЊЕ, ПРЕСТАНАК ЕКОНОМСКИХ ПРОЦЕСА ЈЕ ЊИХОВ ОДЛАЗАК ИЗ ОДРЕЂЕНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ).

У области религије, духовна активност која подразумева понашање и делање у складу с начелима и филозофијом неке религије такође се концептуализује као кретање по путањи, а божанства се доживљавају као водичи на путу остварења духовних циљева (Табела 8).

Табела 8: Метафоре за концептуализацију активности у области религије и њихове лексичке реализације у корпусу

Метафора	Енглески језик	Српски језик
Покретни ентитет: човек		
ДУХОВНА АКТИВНОСТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ, СВЕШТЕНИЦИ ИЛИ БОЖАНСТВА СУ ПУТНИЦИ КОЈЕ ВЕРНИЦИ ПРАТЕ НА ДУХОВНОМ ПУТУ	<i>to follow new paths the Spirit indicates</i>	<i>Христос само један од учитеља који води ка спасењу</i>
ОТПОЧИЊАЊЕ ДУХОВНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПОЛАЗАК ИЗ ПОЧЕТНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ	/	<i>кренути стазом служења Богу</i>
МЕРА У КОЈОЈ ЈЕ ДУХОВНА АКТИВНОСТ ИЗВРШЕНА ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА	<i>these people are far advanced on the spiritual roads</i>	/
НАЧИН ПРАКТИКОВАЊА ДУХОВНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПУТ КОЈИМ СЕ СТИЖЕ ДО НЕКОГ МЕСТА	<i>our brothers and sisters who follow other paths of religion</i>	<i>ићи путем православља</i>
СВРХА ДУХОВНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ОДРЕДИШТЕ КРЕТАЊА	<i>path to salvation</i>	<i>ићи ка спасењу</i>

Реализација метафора које важе за појам активности веома је заступљена у области спорта, и то нарочито у српском језику. У структурирању ове области доминантна је метафора СВРХА СПОРТСКЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ОДРЕДИШТЕ КРЕТАЊА. Продуктивна су и сва остала метафоричка пресликавања потврђена у случају када је покретни ентитет агенс, са специфичним реализацијама у погледу извођења активности својственог спортским такмичењима (Табела 9).

Табела 9: Метафоре за концептуализацију активности у области спорта и њихове лексичке реализације у корпусу

Метафора	Енглески језик	Српски језик
Покретни ентитет: спортиста, тим		
СВРХА СПОРТСКЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ОДРЕДИШТЕ КРЕТАЊА СПОРТИСТЕ/ТИМА	<i>stride towards a victory, the road to victory, the Pumas path to the final</i>	<i>Ђоковић корача путем ка светском броју један, ићи ка све бољој игри</i>
УЧИЊЕНИ НАПРЕДАК У СПОРТСКОЈ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА	<i>one step away from a contest</i>	<i>корак од трофеја, стићи на корак до 22. титуле првака</i>
ТЕШКОЋЕ У ИЗВОЂЕЊУ СПОРТСКЕ АКТИВНОСТИ СУ ПРЕПРЕКЕ НА ПУТУ	<i>rocky road to top</i>	<i>трновит пут до медаље, прокрчити пут до полуфинала</i>
ОТПОЧИЊАЊЕ СПОРТСКЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПОЛАЗАК ИЗ ПОЧЕТНЕ ТАЧКЕ ПУТАЊЕ	/	<i>кренути ка коначном тријумфу</i>
ТОК СПОРТСКЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ КРЕТАЊЕ ДУЖ ПУТАЊЕ	/	<i>ићи ка победи, ићи према резултатима</i>
НАПРЕДАК У ФАЗАМА ТАКМИЧЕЊА ЈЕ КРЕТАЊЕ ОД ЈЕДНЕ ТАЧКЕ ПУТАЊЕ ДО ДРУГЕ	/	<i>плави су отишли корак даље, тим који ће ићи даље, проћи у финале, ићи из победе у победу</i>
ОСТВАРЕЊЕ ЦИЉА СПОРТСКЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ДОЛАЗАК ДО ОДРЕДИШТА	<i>the nearest they came to scoring</i>	<i>доћи до победе, стићи до титуле</i>

Примећује се да се у области спорта метафоричка пресликавања заснована на анализираним елементима схеме путање потпуније реализују у српском језику.

Околности у којима се активност дешава двојако се концептуализују као оријентир на путањи покретног агенса и као покретни ентитети (Табела 10).

Табела 10: Метафоре за концептуализацију околности и њихове лексичке реализације у корпусу

Метафора	Енглески језик	Српски језик
Покретни ентитет: човек		
ПРЕВАЗИЛАЖЕЊЕ ОКОЛНОСТИ ЈЕ ПРОЛАЗАК АГЕНСА КРОЗ ОДРЕЂЕНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ	<i>go through the same experience</i>	<i>проћи кроз невоље</i>
Покретни ентитет: околности		
НАСТАНАК ОКОЛНОСТИ ЈЕ ЊИХОВО ПОЈАВЉИВАЊЕ	<i>the danger comes from the development of infections</i>	<i>онда опет дође криза</i>
ПРЕСТАНАК ОКОЛНОСТИ ЈЕ ЊИХОВ ОДЛАЗАК ИЗ ОДРЕЂЕНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ	<i>the trouble goes away, this emergency passes</i>	<i>када прође опасност од рата у Ираку, прошли су сви проблеми</i>

Аспекти околности који се структурирају на овај начин јесу њихов настанак, престанак или превазилажење који се структурирају као њихово појављивање, односно, одлазак из одређене тачке на путањи.

У концептуализацији ДОГАЂАЈА као покретног ентитета јавља се низ пресликавања уско повезаних с концептуализацијом активности и времена (Табела 11).

Табела 11: Метафоре за циљни домен ДОГАЂАЈ и њихове лексичке реализације у корпусу

Метафора	Енглески језик	Српски језик
Покретни ентитет: догађај		
ОТПОЧИЊАЊЕ ДОГАЂАЈА ЈЕ ЊЕГОВ ПОЛАЗАК ИЗ ПОЧЕТНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ	/	<i>рат ће кренути</i>
НАСТАНАК ДОГАЂАЈА ЈЕ ПОЈАВЉИВАЊЕ	<i>a storm arrives</i>	<i>стигао је рат</i>
НАСТАНАК ДОГАЂАЈА ЈЕ ЊЕГОВ ДОЛАЗАК ИЗ БУДУЋНОСТИ	<i>a very special occasion came</i>	<i>иде хладно вренем, дошао је смак света</i>
НАПРЕДОВАЊЕ У ТОКУ ДОГАЂАЈА ЈЕ ЊЕГОВО КРЕТАЊЕ НАПРЕД	<i>match went ahead without incident</i>	/
ТОК ДОГАЂАЈА ЈЕ ПРАВАЦ ЊЕГОВОГ КРЕТАЊА	<i>the way things went</i>	<i>ствари иду у правом смеру</i>
ТЕШКОЋЕ У ТОКУ ДОГАЂАЈА СУ ПРЕПРЕКЕ НА ПУТУ	<i>to ensure that any future pregnancies go smoothly</i>	<i>све док су ствари ишле глатко</i>
БРЗИНА ТОКА ДОГАЂАЈА ЈЕ БРЗИНА ЊЕГОВОГ КРЕТАЊА	/	<i>неке ствари иду брзо</i>
ПРОМЕНА КВАЛИТЕТА ДОГАЂАЈА ЈЕ ЊЕГОВО КРЕТАЊЕ ОД ЈЕДНЕ ДО ДРУГЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ	<i>things have gone from bad to worse</i>	/
МЕРА У КОЈОЈ СЕ ДОГАЂАЈ ОДВИО ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА	<i>things went a little too far</i>	<i>ствари су отишле тако далеко</i>
ПРЕСТАНАК ДОГАЂАЈА ЈЕ ОДЛАЗАК ИЗ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ У КОЈОЈ СЕ НАЛАЗИ НЕПОКРЕТНИ ПОСМАТРАЧ КОЈИ СТОЈИ У САДАШЊЕМ ТРЕНУТКУ	<i>the event had gone well, a passing shower</i>	<i>порођај је прошао добро</i>
Покретни ентитет: човек		
ДОГАЂАЈИ СУ ОРИЈЕНТИРИ НА ПУТАЊИ ЧОВЕКА КОЈИ СЕ КРЕЋЕ	<i>she was going through a traumatic divorce</i>	<i>пролазити кроз развод</i>

У домену ДОГАЂАЈА, постоје сличне искуствене корелације као и у случају покретне активности: отпочињање догађаја тако се повезује с његовим поласком из тачке на путањи, настанак с појављивањем на одређеном месту или доласком из будућности, а престанак са одласком из одређене тачке на путањи која означава садашњи тренутак. Још неки аспекти који се могу концептуализовати анализираним елементима схеме ПУТАЊЕ јесу и ток догађаја, тешкоће у току догађаја, брзина његовог тока, мера у којој се одвија и промена квалитета. Догађај се такође двојачко структурира, па може бити и оријентир на путањи особе која га доживљава, што важи за оба језика.

Доминантне метафоре засноване на елементима кретања у простору које се користе за концептуализацију стања (физичког, психичког, емоција, мотива, особина) у енглеском и српском језику јесу ЧОВЕК ЈЕ ПРОСТОР КРОЗ КОЈИ СЕ СТАЊА КРЕЋУ, НАСТАНАК СТАЊА ЈЕ ПОЈАВЉИВАЊЕ, ПРЕСТАНАК СТАЊА ЈЕ ЊЕГОВ ОДЛАЗАК ИЗ ТАЧКЕ У КОЈОЈ СЕ НАЛАЗИ ДОЖИВЉАВАЧ И ИНТЕНЗИТЕТ СТАЊА ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА. У овим случајевима, стање се посматра као покретни ентитет. У

случају када су стања оријентирани на путањи покретног човека који их доживљава, настанак стања доживљава се као човеков долазак до стања, промена стања представља човеково кретање, а престанак стања одлазак човека из одређеног места на путањи (Табела 12).

Табела 12: Метафоре за циљни домен СТАЊЕ и њихове лексичке реализације у корпусу

Метафора	Енглески језик	Српски језик
Покретни ентитет: стање		
ЧОВЕК ЈЕ ПРОСТОР КРОЗ КОЈИ СЕ СТАЊА КРЕЋУ	<i>a warm feeling spread through her, a pain went through her, the quiver that passed through him</i>	<i>језа пропузи кроз мене, жмарци јој прођоше кроз цело тело</i>
НАСТАНАК СТАЊА ЈЕ ПОЈАВЉИВАЊЕ	<i>love comes to a man, flu arrives suddenly</i>	<i>дошла је маларија, олакшање је стигло</i>
ПРЕСТАНАК СТАЊА ЈЕ ЊЕГОВ ОДЛАЗАК ИЗ ТАЧКЕ У КОЈОЈ СЕ НАЛАЗИ ДОЖИВЉАВАЧ	<i>the secondary rash will go away after a certain period, the love was gone, love had departed, the fever has passed</i>	<i>љубав је отишла, прехлада је прошла</i>
ИНТЕНЗИТЕТ СТАЊА ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА	<i>her feelings went very deep</i>	<i>емоције су отишле предалеко, лукавост која иде до злоће</i>
Покретни ентитет: човек		
НАСТАНАК СТАЊА ЈЕ ЧОВЕКОВ ДОЛАЗАК ДО СТАЊА	<i>road to insanity, path to happiness, arrive at anger</i>	<i>пут ка срећи, стаза до блаженства, доћи до нових квалитета, стићи до мудрости</i>
ПРОМЕНА СТАЊА ЈЕ ПРОМЕНА МЕСТА	<i>depart into hallucination, go into a state of collapse</i>	<i>доћи у стање</i>
ПРЕСТАНАК СТАЊА ЈЕ ОДЛАЗАК ЧОВЕКА СА ОДРЕЂЕНОГ МЕСТА	<i>go through the suffering</i>	<i>проћи кроз патње</i>

У оквиру домена ЖИВОТ, анализирани елементи схеме ПУТАЊЕ најпре су присутни у концептуализацији самог живота (ЖИВОТ ЈЕ ПУТ), при чему је човек ентитет који се креће кроз простор живота (ЧОВЕК ЈЕ ПУТНИК КРОЗ СВОЈ ЖИВОТ) (Табела 13).

На животном путу човек може имати водиче, најчешће родитеље (РОДИТЕЉИ СУ ВОДИЧИ НА ЖИВОТНОМ ПУТУ), или блиске људе као сапутнике (БЛИСКИ ЉУДИ У ЖИВОТУ СУ САПУТНИЦИ НА ЖИВОТНОМ ПУТУ).

Табела 13: Метафоре за циљни домен ЖИВОТ и њихове лексичке реализације у корпусу – покретни човек, живот као пут

Метафора	Енглески језик	Српски језик
Покретни ентитет: човек		
ЖИВОТ ЈЕ ПУТ, ЧОВЕК ЈЕ ПУТНИК КРОЗ СВОЈ ЖИВОТ	<i>the long hard road of life, the path of life, go/pass through life</i>	<i>животни пут, животна стаза, ићи/проћи кроз живот</i>
РОДИТЕЉИ СУ ВОДИЧИ НА ЖИВОТНОМ ПУТУ	<i>paths marked out for him by his father</i>	<i>забринуте мајке су покушавале да заблуделе синове врате на прави пут</i>
ЖИВОТНИ ПРОБЛЕМИ СУ ПРЕПРЕКЕ НА ПУТУ	<i>I have been through so much</i>	<i>прошла је кроз многобројне патње</i>
ЖИВОТНЕ ОДЛУКЕ СУ РАЗЛИЧИТИ ПУТЕВИ НА ПУТУ ЖИВОТА	<i>the road he may follow, he had followed the accepted paths</i>	<i>одабрати стазу којом ћеш ићи, кренути странпутицом, живот је хтео да кренем другим путем</i>
БЛИСКИ ЉУДИ У ЖИВОТУ СУ САПУТНИЦИ НА ЖИВОТНОМ ПУТУ	<i>our paths crossed often enough, go down different roads, we have gone our separate ways</i>	<i>путеви су им се укрстили, њихови путеви су се разишли, живот их је повео различитим стазама, свако је отишао различитим путем</i>

Различите животне одлуке су путеви којима се човек у животу креће, а тешкоће препреке (ЖИВОТНЕ ОДЛУКЕ СУ РАЗЛИЧИТИ ПУТЕВИ НА ПУТУ ЖИВОТА, ЖИВОТНИ ПРОБЛЕМИ СУ ПРЕПРЕКЕ НА ПУТУ).

Живот се такође концептуализује као простор сада и овде (Табела 14), па се рођење и смрт структурирају као човеков долазак у тачку постојања, односно одлазак из ње (РОЂЕЊЕ ЈЕ ДОЛАЗАК, СМРТ ЈЕ ОДЛАЗАК).

Табела 14: Метафоре за циљни домен ЖИВОТ и њихове лексичке реализације у корпусу – покретни човек, живот као простор

Метафора	Енглески језик	Српски језик
Покретни ентитет: човек		
ЖИВОТ ЈЕ ПРОСТОР САДА И ОВДЕ		
РОЂЕЊЕ ЈЕ ДОЛАЗАК	<i>babies come, a premature baby about to arrive</i>	<i>дошао је на свет, стигли су близанци, дете на путу</i>
СМРТ ЈЕ ОДЛАЗАК	<i>depart this life, he went peacefully</i>	<i>отићи са овог света</i>

Остали важни догађаји у животу (на пример, развојни периоди, школовање, каријера) концептуализују се у оквиру сценарија живота као путовања, тј. доживљавају се као тачке на путањи човека кроз живот, постављене одређеним редоследом из прошлости у будућност (Табела 15).

Табела 15: Метафоре за циљни домен ЖИВОТ и њихове лексичке реализације у корпусу – покретни човек, живот као путовање

Метафора	Енглески језик	Српски језик
Покретни ентитет: човек		
ЖИВОТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ		
ВАЖНИ ЖИВОТНИ ДОГАЂАЈИ СУ ОРИЈЕНТИРИ НА ПУТУ ЖИВОТА	<i>from babyhood through adolescence to maturity, an advance towards maturity, developmental path</i>	<i>од детињства, до краја живота, развојни пут</i>
ШКОЛОВАЊЕ ЈЕ ПУТОВАЊЕ	<i>a path through an education system, pass through the education system</i>	<i>пут ка универзитету, проћи кроз факултет</i>
КАРИЈЕРА ЈЕ ПУТОВАЊЕ	<i>the lonely road to stardom, a career path, through my career</i>	<i>пут од монаха до учитеља, професионална стаза, кроз читаву каријеру</i>
УЗОРИ У КАРИЈЕРИ СУ ОСОБЕ КОЈЕ ПРАТИМО НА ПУТУ КАРИЈЕРЕ	<i>their paths crossed years later, Torvill and Dean go in separate directions</i>	<i>кренути спортским стопама, ићи стопама професора</i>
ИЗБОР ЗАНИМАЊА ЈЕ КРЕТАЊЕ КА ОДРЕЂЕНОМ ОРИЈЕНТИРУ НА ПУТУ КАРИЈЕРЕ	<i>I went into physics</i>	<i>отићи у књижевнике, ићи у водоинсталатере</i>
НАПРЕДОВАЊЕ У КАРИЈЕРИ ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА	<i>Miss Forbes was considered to have exceptional abilities and was expected to go far</i>	<i>Београђанин је корак по корак градио своју каријеру да би стигао овако далеко</i>
ПРОМЕНА ЗАНИМАЊА ЈЕ ОДЛАЗАК ИЗ ОДРЕЂЕНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ И СТИЗАЊЕ У НЕКУ ДРУГУ ТАЧКУ	/	<i>отићи из политике у адвокатску професију</i>
ПЕНЗИОНИСАЊЕ ЈЕ ДОЛАЗАК У ЗАВРШНУ ТАЧКУ НА ПУТУ КАРИЈЕРЕ	<i>go to retirement</i>	<i>отићи у пензију</i>
СМРТ ЈЕ ЗАВРШНА ТАЧКА НА ПУТУ ЖИВОТА	<i>she comes near to death, he had seemed to arrive at death's door, the moment of passing</i>	<i>ићи у смрт, доћи до краја живота</i>
СМРТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ БЕЗ ПОВРАТКА	/	<i>пут без повратка</i>

У оквиру овог пресликавања, школовање и каријера могу да се структурирају и као посебна путовања од тачке до тачке на којима човек прелази одређена растојања на путањи као фазе (ШКОЛОВАЊЕ ЈЕ ПУТОВАЊЕ, КАРИЈЕРА ЈЕ ПУТОВАЊЕ). У случају каријере, узор се посматрају као особе које човек прати на путу каријере, избор занимања подразумева долазак до одређене тачке на путањи, која метонимијски може да буде повезана са самим занимањем (на пример, група људи која се бави одређеном професијом означава саму професију), док се промена занимања концептуализује као одлазак из једне тачке на путањи и стицање у другу. У оквиру овог сценарија, смрт је завршна тачка на животном путу или путовање без повратка.

У примерима из нашег корпуса, живот, смрт и каријера могу да буду и покретни ентитети (Табеле 16а и 16б). Протицање живота или каријере доживљава као њихово кретање (Табела 16а). Кретање може да се одвија из прошлости у будућност, при чему је ПРОТИЦАЊЕ ЖИВОТА/КАРИЈЕРЕ КРЕТАЊЕ ИЗ ПРОШЛОСТИ У БУДУЋНОСТ, или из будућности у прошлост, када је ЗАВРШЕТАК ЖИВОТА ПРОЛАЗАК КРОЗ ТАЧКУ НА ПУТАЊИ У КОЈОЈ СЕ НАЛАЗИ ЧОВЕК КОЈИ СТОЈИ У ТРЕНУТКУ ПОСТОЈАЊА, а НАСТАНАК КАРИЈЕРЕ ЊЕНО ПОЈАВЉИВАЊЕ. Постоји и случај у коме се и човек и смрт доживљавају као покретни ентитети који се крећу истом путањом (ПОСТОЈАЊЕ ЈЕ ТРКА СА СМРЋУ).

Табела 16а: Метафоре за циљни домен ЖИВОТ и њихове лексичке реализације у корпусу – покретни живот, смрт, каријера

Метафора	Енглески језик	Српски језик
Метафоричка пресликавања заснована на сценарију путовања		
Покретни ентитети: живот, каријера; кретање из прошлости у будућност		
ПРОТИЦАЊЕ ЖИВОТА ЈЕ ЊЕГОВО КРЕТАЊЕ ИЗ ПРОШЛОСТИ У БУДУЋНОСТ	<i>the rest of life goes at a sort of jog-along pace</i>	<i>живот увек иде својим путем</i>
ПРОТИЦАЊЕ КАРИЈЕРЕ ЈЕ ЊЕНО КРЕТАЊЕ ИЗ ПРОШЛОСТИ У БУДУЋНОСТ	<i>the way his career had gone</i>	<i>пут којим ће ићи ваша каријера</i>
Покретни ентитети: живот, каријера; кретање из будућности у прошлост		
ЗАВРШЕТАК ЖИВОТА ЈЕ ПРОЛАЗАК КРОЗ ТАЧКУ НА ПУТАЊИ У КОЈОЈ СЕ НАЛАЗИ ЧОВЕК КОЈИ СТОЈИ У ТРЕНУТКУ ПОСТОЈАЊА	<i>passing life</i>	<i>многи су животи прошли</i>
НАСТАНАК КАРИЈЕРЕ ЈЕ ЊЕНО ПОЈАВЉИВАЊЕ	<i>Worrell's career came at the same period</i>	
Покретни ентитети: смрт, човек		
ПОСТОЈАЊЕ ЈЕ ТРКА СА СМРЋУ	/	<i>смрт ме је стигла</i>

Живот се концептуализује и као ентитет који се налази у човековом телу и напушта га приликом смрти, при чему одлазак живота подразумева долазак смрти као ентитета који „односи“ човека (Табела 16б).

Табела 16б: Метафоре за циљни домен ЖИВОТ и њихове лексичке реализације у корпусу – покретни живот, смрт

Метафора	Енглески језик	Српски језик
Покретни ентитети: живот, смрт		
ЖИВОТ ЈЕ ПУТНИК КОЈИ НАПУШТА ЧОВЕКА/ЧОВЕКОВО ТЕЛО У ТРЕНУТКУ СМРТИ	<i>the life departing from a body</i>	<i>живот оде од нас</i>
СМРТ ЈЕ ПУТНИК, НАСТУПАЊЕ СМРТИ ЈЕ ЊЕН ДОЛАЗАК ДО ЧОВЕКА	<i>death comes to us all</i>	<i>смрт је дошла</i>

У структурирању домена КОГНИЦИЈА и у енглеском и у српском доминирају две метафоре засноване на схеми ПУТАЊЕ: НЕРВНИ СИСТЕМ ЈЕ ПРОСТОР ПО КОМЕ СЕ ПРОИЗВОДИ МИСАОНЕ АКТИВНОСТИ КРЕЋУ и МИСАОНА АКТИВНОСТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ (Табела 17). У случају метафоричког пресликавања НЕРВНИ СИСТЕМ ЈЕ ПРОСТОР ПО КОМЕ СЕ ПРОИЗВОДИ МИСАОНЕ АКТИВНОСТИ КРЕЋУ, настајање покретних производа мисаоне активности структурира се као појављивање у одређеној тачки или простору (мозак, ум или глава), док се њихово порекло доживљава као почетна тачка кретања.

Табела 17: Метафоре за циљни домен КОГНИЦИЈА и њихове лексичке реализације у корпусу

Метафора	Енглески језик	Српски језик
Покретни ентитети: производи мисаоне активности		
НАСТАЈАЊЕ ПРОИЗВОДА МИСАОНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПОЈАВЉИВАЊЕ У ТАЧКИ У КОЈОЈ СЕ НАЛАЗИ ЧОВЕК/МЕНТАЛНИ ПРОСТОР	<i>the thought came to me</i>	<i>дође му ова помисао, до мозга допунује информација</i>
МИСАОНА АКТИВНОСТ ЈЕ КРЕТАЊЕ ПРОИЗВОДА МИСАОНЕ АКТИВНОСТИ КРОЗ МЕНТАЛНИ ПРОСТОР	<i>all the thoughts go through your mind, images keep passing through her head</i>	<i>мисао му је прошла кроз главу, кроз главу пролете мисао</i>
НЕРВНИ СИСТЕМ ЈЕ ПРОСТОР ПО КОМЕ СЕ ПРОИЗВОДИ МИСАОНЕ АКТИВНОСТИ КРЕЋУ	<i>the paths of her nervous system</i>	/
ОДВИЈАЊЕ МИСАОНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ КРЕТАЊЕ ПРОИЗВОДА МИСАОНЕ АКТИВНОСТИ У ОДРЕЂЕНОМ ПРАВЦУ	/	<i>мисли су убрзо кренуле другим правцем, разматрања су ишла у два смера</i>
Покретни ентитет: човек		
ОТПОЧИЊАЊЕ МИСАОНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПОЛАЗАК ИЗ ПОЧЕТНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ	<i>start from the premise</i>	<i>поћи од двеју претпоставки, основа од које ће кренути у истраживање</i>
ТОК МИСАОНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПРАВАЦ КРЕТАЊА	/	<i>у том правцу кренуо сам пре свог озбиљног суочавања са Хајдегером</i>
НАЧИН ПОСТИЗАЊА ЦИЉА МИСАОНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПУТ КОЈИМ СЕ СТИЖЕ ДО НЕКОГ МЕСТА	/	<i>прави пут којим треба ићи у метафизичким испитивањима</i>
МЕРА У КОЈОЈ ЈЕ МИСАОНА АКТИВНОСТ ИЗВРШЕНА ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА	<i>Protagoras went further</i>	<i>Платон иде и корак даље од Сократа</i>
СВРХА МИСАОНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ОДРЕДИШТЕ КРЕТАЊА	<i>the road to Theory Y, the path to knowledge, move towards the idea, to come to an arbitrary decision, arrive at a solution</i>	<i>пут до знања, пут ка закључку, доћи до открића, стићи до закључка</i>

С друге стране, производи мисаоне делатности (закључци, тезе, идеје, сазнања, открића) концептуализују се као одредиште до кога човек долази после пролажења кроз низ различитих тачака на путањи, чиме се имплицира

дуготрајност мисаоног процеса и напор који је потребно уложити како би се до таквих ваљаних производа дошло. Као што се види у Табели 17, метафора МИСАОНА АКТИВНОСТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ налази се у основи низа подметафора које су већ потврђене за активност уопште, а којима се структурирају аспекти попут отпочињања, тока, начина постизања циља и мере одвијања мисаоне активности.

У домену ЈЕЗИКА, у складу са схватањем одвијања комуникације као процеса у коме пошиљалац пакује своју поруку у код, а затим је преко одређеног медија шаље примаоцу који упаковану поруку мора да декодира, разумевање различитих аспеката овог процеса ослања се на елементе схеме ПУТАЊЕ (Табела 18).

Табела 18: Метафоре за циљни домен ЈЕЗИК и њихове лексичке реализације у корпусу

Метафора	Енглески језик	Српски језик
Покретни ентитет: комуникативне јединице, комуникација, говорни чин		
<i>Метафоре везане за сценарио комуникације</i>		
КОМУНИКАЦИЈА ЈЕ ПУТНИК, ЈЕЗИЧКЕ/КОМУНИКАТИВНЕ ЈЕДИНИЦЕ СУ ПУТНИЦИ	<i>paths of communication, from mouth to mouth, words came clearly to her ears</i>	<i>пут за комуникацију, од уста до уста, доћи до ушију</i>
ОТПОЧИЊАЊЕ КОМУНИКАТИВНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПОЛАЗАК КОМУНИКАТИВНИХ ЈЕДИНИЦА ОД ПОШИЉАОЦА	<i>speech departed from me</i>	<i>кренуле су критике, саопштење је отишло у јавност</i>
ОДВИЈАЊЕ КОМУНИКАЦИЈЕ ЈЕ КРЕТАЊЕ ЈЕЗИЧКИХ/КОМУНИКАТИВНИХ ЈЕДИНИЦА ИЗМЕЂУ ПОШИЉАОЦА И ПРИМАОЦА	<i>no words passed between them</i>	<i>из Београда у Подгорицу треба да иде јасна порука</i>
ПРИЈЕМ КОМУНИКАТИВНИХ ЈЕДИНИЦА ЈЕ ЊИХОВ ДОЛАЗАК ДО ОДРЕДИШТА	<i>the answer comes quickly, that terrible message arrived</i>	<i>дошла је изјава, стићи ће још гора вест</i>
<i>Метафоре везане за концептуализацију интензитета и квалитета</i>		
ИНТЕНЗИТЕТ ГОВОРНОГ ЧИНА ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА	<i>that was as far as the conversation went</i>	<i>оптужбе су ишле до апсурда</i>
КВАЛИТЕТ КОМУНИКАЦИЈЕ/ГОВОРНОГ ЧИНА ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА НА ПУТАЊИ	<i>the conversation went from bad to worse</i>	<i>образложења иду од сразмерно благих (...) до увредљивих</i>
Покретни ентитет: човек		
ПРОИЗВОД КОМУНИКАТИВНЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ОДРЕДИШТЕ КРЕТАЊА САГОВОРНИКА	<i>we come to an immediate question</i>	/

Покретни ентитети су језичке и комуникативне јединице које се крећу од пошиљалаца до примаоца као оријентира. Поред метафоричких пресликавања повезаних с МЕТАФОРОМ ПРОВОДНИКА, елементи искуства с кретањем по путањи

повезују се и са квалитетом комуникативне активности и интензитетом говорног чина. С друге стране, комуникативне јединице могу да се структурирају и као оријентери на путањи говорника.

У циљном домену ДРУШТВА, као покретни ентитети концептуализују се колектив и припадници друштвене хијерархије који обављају власт или неке функције (Табела 19). Колектив се у оба језика доживљава као покретни ентитет чије постојање се одвија на непрекидној путањи кроз време на којој се смењују покретне генерације нових путника.

Табела 19: Метафоре за циљни домен ДРУШТВО и њихове лексичке реализације у корпусу

Метафора	Енглески језик	Српски језик
Покретни ентитет: народ, колектив		
ГЕНЕРАЦИЈЕ СУ ПУТНИЦИ КОЈИ СЕ КРЕЋУ КРОЗ ВРЕМЕ НА ПУТУ ПОСТОЈАЊА КОЛЕКТИВА	<i>the generations to come after us, the generations that went before them</i>	<i>генерације које ће доћи после нас</i>
Покретни ентитет: припадници друштвене хијерархије		
ДОСПЕВАЊЕ НА ВЛАСТ/ФУНКЦИЈУ ЈЕ ДОЛАЗАК ДО ОДРЕЂЕНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ	<i>come to the throne, come to/into office</i>	<i>доћи на место директора, отићи на дужност</i>
ПРЕСТАНАК ОБАВЉАЊА ФУНКЦИЈЕ ЈЕ ОДЛАЗАК ИЗ ОДРЕЂЕНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ	<i>Mrs Thatcher has gone, the departed monarchy</i>	<i>режим је отишао</i>

Власт и функције концептуализују се као одређена тачка на путањи, па се доспевање на власт или функцију, као и престанак њеног обављања структурира као долазак, односно одлазак покретних припадника власти из одређене тачке на путањи. У реализацији ових пресликавања доминирају случајеви у којима је власт или функција метонимијски означена местом на коме се врши.

На основу прегледа утврђених појмовних пресликавања у енглеском и српском језику може се закључити да међу њима постоје веома велике сличности у погледу метафора заснованих на елементима схеме ПУТАЊЕ, док се разлике јављају на нивоу појединачних лексема, тј. у њиховим конкретним језичким реализацијама. Тиме је потврђена хипотеза коју смо поставили на почетку рада да ће постојати велики степен сличности између два анализирана језика у општим метафоричким пресликавањима заснованим на елементима искуства с кретањем по путањи, а да ће се разлике испољити на нивоу њихових конкретних језичких

манифестација. Домен АКТИВНОСТИ на неки начин прожима и друге дефинисане домене, па се тако појмовна пресликавања која припадају метафори СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА формулисаној у оквиру домена АКТИВНОСТ у истом облику појављују и у другим доменима (КОГНИЦИЈА, ЈЕЗИК).

Веома важан налаз јесте и постојање двојаке метафоричке концептуализације која се јавила у готово свим дефинисаним доменима апстрактног искуства (изузетак је једино домен ДРУШТВА). Концептуализација истих елемената домена као покретних ентитета или као оријентира на путањи неког другог покретног агенса (најчешће човека као појединца, али и колектива, нације, државе) говори нам о могућности промене перспективе, односно структурирања апстрактног искуства на различите начине у случајевима када се наглашава активна улога човека у одређеним дешавањима или његово пасивно прихватање онога што се дешава. Чињеница да је у неким доменима доминантнија концептуализација елемената домена као покретних ентитета, а у неким као оријентира на метафоричкој путањи покретног човека може да буде и назнака доминантног начина на којима се о њима размишља.

Разматрање и формулација метафора у оквиру домена апстрактног искуства омогућила нам је да стекнемо увид у још неке појмове који се концептуализују помоћу искуства с кретањем по путањи, поред елемената овако дефинисаних апстрактних домена. То су отпочињање/настанак, ток и завршетак/престанак, мера, квалитет и распон. Отпочињање, ток и завршетак могу се посматрати као компоненте надређеног појма промене. Концептуализација ових елемената искуства јавља се у готово свим анализираним доменима и повезује с поласком из почетне тачке на путањи, пролажењем кроз њене средишње тачке, и, најзад, са доласком до одредишта (на пример, ОТПОЧИЊАЊЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПОЛАЗАК ИЗ ПОЧЕТНЕ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ, НАПРЕДОВАЊЕ У ИЗВОЂЕЊУ АКТИВНОСТИ ЈЕ КРЕТАЊЕ НАПРЕД, ОСТВАРЕЊЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ДОЛАЗАК ДО ОДРЕДИШТА). Мера у којој је извршена активност и мера у којој се одвио догађај концептуализују се као раздаљина коју прелази покретни ентитет, при чему одређена тачка на путањи може да представља границу тако концептуализоване мере. Концептуализација промене квалитета као кретања од једне до друге тачке на путањи у примерима из нашег корпуса јавила се у домену ДОГАЂАЈА и

комуникације, тј. говорног чина, сврстаних у домен ЈЕЗИКА. Распон цена у оквиру области економије и привреде сврстане у домен АКТИВНОСТИ структурира се као кретање од једне до друге тачке на путањи које означавају доњу и горњу вредност.

Када се прегледају реализације метафоричких пресликавања према категоријама искуства с кретањем по путањи, још једно запажање јесте да долази до својеврсног укрштања ових категорија, пре свега удаљавања од почетне тачке на путањи и пролажења кроз низ средишњих тачака. Престанак или завршетак (нпр. временских интервала, околности, стања) повезује се с напуштањем одређене тачке на путањи, при чему она остаје иза посматрача, у прошлости. Та просторна тачка може да буде почетна тачка путање и тада се пресликавање реализује лексемама које иначе означавају удаљавање од тачке на путањи (као у примерима у домену ВРЕМЕНА: *age of chivalry is gone, a departing decade, дани одоше*) или се ради о некој од средишњих тачака на путањи, када се пресликавање реализује глаголима из класе перлативности (*time passes, време прође*). Смер кретања у овим случајевима је исти, поред посматрача који се налази у садашњем тренутку и назад у прошлост. До укрштања категорија долази унутар самих језика, тј. и у енглеском и у српском језику, када се лексемама које смо сврстали у две различите класе остварује исто појмовно пресликавање.

Укрштање компоненти кретања по путањи јавља се и у језичкој манифестацији појмовних метафора у концептуализацији мере извршене активности и интензитета стања. Нагласак је на концептуализацији мере активности и интензитета стања као кретању до одређене тачке на путањи, при чему се у енглеском употребљава неутрални глагол *go*, а у српском глагол *ићи* и аблативни глагол *отићи* (енг. *this time you went too far*, срп. *отишао си сувише далеко, ићи до негирања*). Посебан случај укрштања категорија јавио се у структурирању промене стања, где се у енглеском користе аблативни глагол *depart* и неутрални *go* (*depart into hallucination, go into a state of collapse*), а у српском адлативни (*доћи у стање*).

Из свега изложеног, закључујемо да постоје велике сличности између енглеског и српског језика у погледу елемената домена, метафора и компоненти

схеме ПУТАЊЕ с којима се повезују, које су и очекиване, имајући у виду универзалност искуства с кретањем по путањи.

4.4.2. Квантитативна анализа разлика у заступљености концептуализације појмовних домена помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику

Овај део приказа резултата истраживања садржи њихову квантитативну анализу. На претходним странама појашњено је да је анализиран велики број примера из енглеског и српског језика који нису могли бити приказани у целости, јер би то било непрактично (услед саме бројности анализираних примера) и непотребно (идентични или сродни примери). Тиме се, међутим, губе из вида неке разлике које евентуално постоје између два језика, а које из до сада приказане анализе нису директно и јасно видљиве. Елементарни вид квантификације добијених података, у смислу њиховог пребројавања, и томе примерене технике статистичке обраде података могу додатно осветлити налазе изнесене на претходним странама, али и указати на неке правилности које у метафоричком проширењу значења постоје у оба језика, као и на одређене разлике између два језика у том смислу. Наравно, добијене налазе о заступљености примера у структурирању домена треба посматрати у светлу примењене категоризације тј. онога што смо дефинисали као чланове појединих домена. Другим речима, треба имати у виду да су сами домени настали као производ једне могуће класификације и да ни сами нису једнаког нивоа општости, као и да су формиран по принципу породичних сличности, па тако укључују скуп разнородних феномена.

У опису грађе коришћене у језичкој анализи наглашено је да су примери за енглески и српски језик прибављени из репрезентативних корпуса оба језика, тј. корпуса који одражавају структуру језика и да је избор оних који ће ући у анализу вршен простим случајним бирањем (систематски и непристрасно). То нам, уколико су узорци анализираних примера за оба језика довољно велики, што је овде случај, гарантује репрезентативност узорка анализираних примера за популацију примера, што представља суштинске статистичке предуслове да се закључци добијени у овом истраживању уопште и на корпусе у целини, али и да се скрене пажња на импликације које из тога произилазе.

У сврхе ове анализе, најпре је извршено пребројавање примера који су сврстани у један од осам домена у оба језика, а потом упоређивање разлика у

фреквенцијама сваког домена између енглеског и српског језика и провера значајности тих разлика.

Уколико се најпре осврнемо на податке за све анализиране примере у целини (График 1), дакле, без узимања у обзир о ком језику се ради, видимо да је, укупно гледано, највећи број примера сврстан у домен АКТИВНОСТИ (више од половине свих анализираних примера, 56,2%). Следећи по учесталости је домен ВРЕМЕНА (18,3%), у који је практично сврстано троструко мање примера него у домен АКТИВНОСТ. Следе, по опадајућој учесталости, домени КОГНИЦИЈА (8,3% примера), ЖИВОТ (7,2%), СТАЊЕ (4%), ЈЕЗИК (3%) и ДОГАЂАЈ (2,3%). Најмање је заступљен домен ДРУШТВА (0,6% примера).

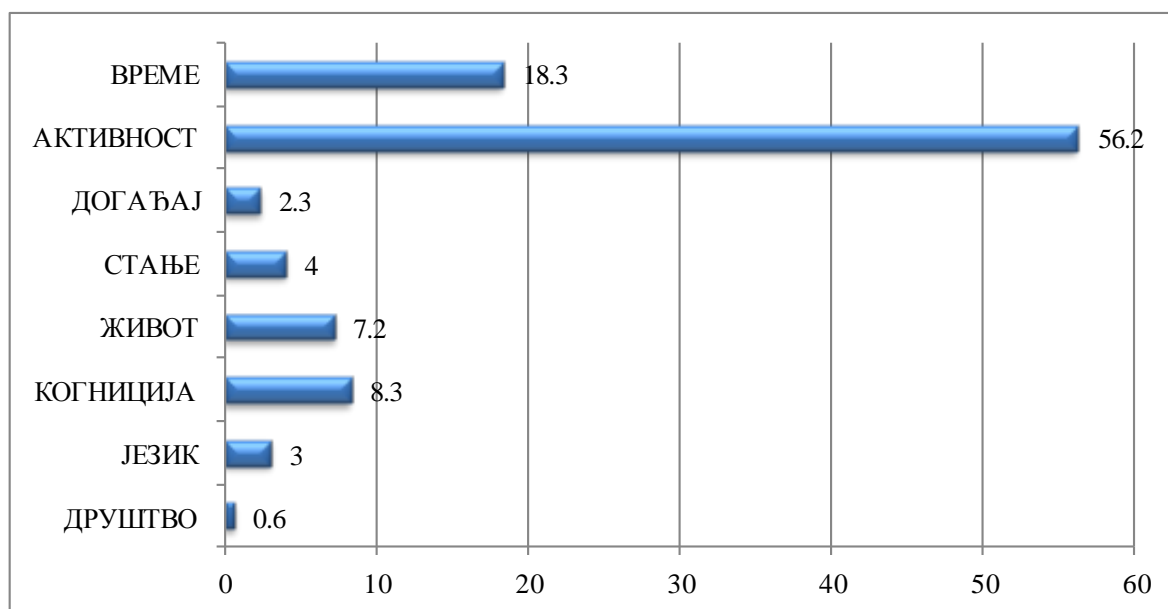

График бр. 1: Учесталост заступљености концептуализације појмовних домена помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику (у %)

Како је учесталост заступљености концептуализације апстрактних појмовних домена у горњем случају под утицајем неједнаког броја сврстаних примера из оба језика, важно је узети у обзир разлике у учесталости концептуализације сваког домена унутар два језика, односно извршити њихово поређење. У ту сврху примењена је такозвана анализа контингенцијских табела којом се тестира независност двеју категоричких варијабли (најчешће Хи-квадрат тестом). На тај начин је, једноставније речено, могуће проверити да ли се

дистрибуција учесталости ових осам домена унутар енглеског и српског језика значајно разликује. Анализа спроведена на овај начин указује да постоје разлике између енглеског и српског језика и оне су статистички значајне ($\chi^2[7]=570,57$, $p<.001$, Крамерово $V=.27$), што практично значи да су последица неких систематских разлика у метафоричком проширењу значења.

Домени АКТИВНОСТ и ВРЕМЕ најучесталији су и у енглеском и у српском језику појединачно гледано (График бр. 2).

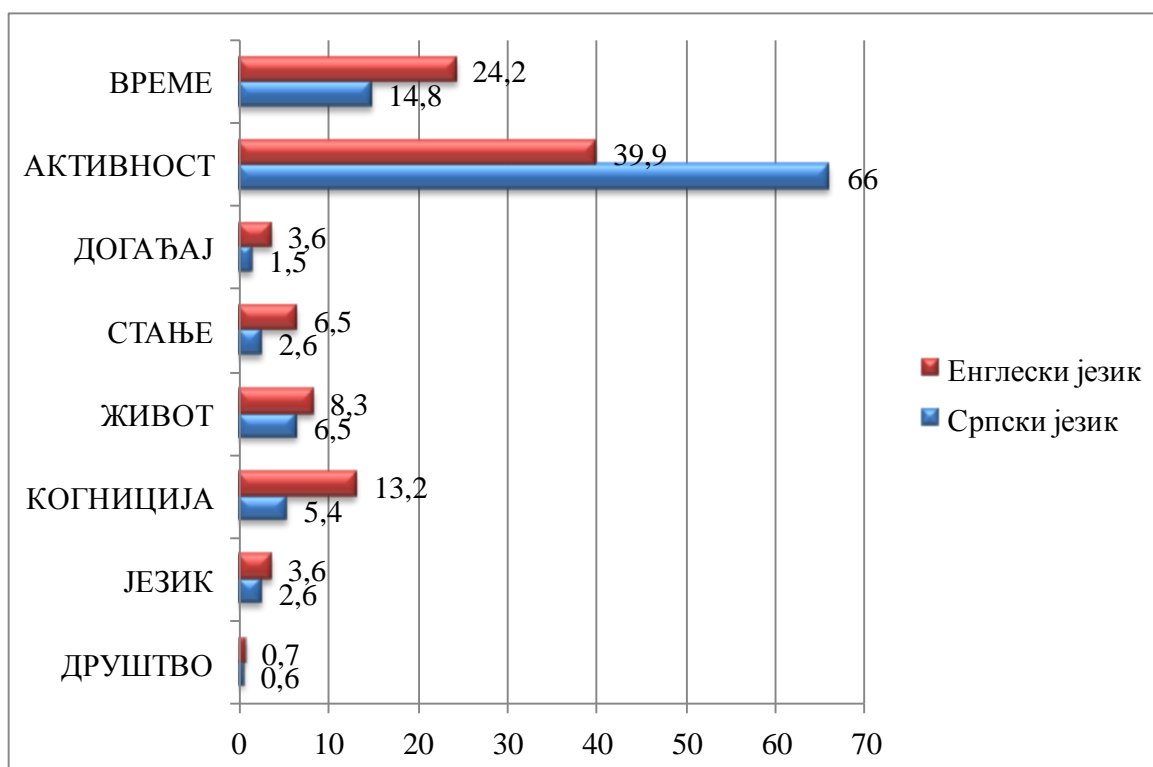

График бр. 2: Разлике у заступљености учесталости концептуализације домена у енглеском и српском језику (у %)

Највећи број анализираних примера унутар оба језика сврстан је у неку од ове две категорије: 39,9% примера из енглеског и 66% примера из српског језика сврстано је у домен АКТИВНОСТ, а 24,2% примера из енглеског језика и 14,8% примера из српског у домен ВРЕМЕ. С друге стране, с најмањом учесталошћу у оба језика среће се домен ДРУШТВО (0,7% примера у енглеском и 0,6% примера у српском језику класификовано је у овај домен).

Домен АКТИВНОСТИ се значајно чешће концептуализује помоћу анализираних компоненти схеме ПУТАЊЕ у српском језику, док се домени КОГНИЦИЈА и ВРЕМЕ с далеко већом учесталошћу јављају у енглеском, него у српском језику. Домен ВРЕМЕ се у енглеском језику само нешто ређе метафорички структурира помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ од најзаступљенијег домена АКТИВНОСТИ, док је у српском језику разлика у заступљености броја примера између ова два домена далеко израженија (66% за АКТИВНОСТ на супрот 14,8% примера сврстаних у домен ВРЕМЕ). У домену КОГНИЦИЈЕ налази се 13,2% свих примера за енглески језик, док је за српски језик тај удео 5,4% прикупљених примера. Нешто заступљенији у енглеском језику је и домен СТАЊЕ. Преостали домени, ЈЕЗИК, ЖИВОТ, ДОГАЂАЈ и ДРУШТВО у оба језика се срећу с приближно једнаком учесталошћу, тј. постоје извесне разлике које нису превише изражене. Показало се да се ови домени ипак нешто чешће концептуализују помоћу искуства с кретањем по путањи у енглеском језику.

У оквиру домена АКТИВНОСТИ, посебно смо се осврнули на реализацију метафоричких пресликавања заснованих на схеми ПУТАЊЕ која се јављају у појединим областима делатности. Када се у оквиру свих примера класификованих у домен АКТИВНОСТ упореди број оних који су сврстани у неке од описаних области делатности, показује се да постоје одређене разлике између енглеског и српског језика и у овом погледу (График бр. 3). Другим речима, учесталост примера у областима делатности унутар домена активности битно се разликује између два језика и ова разлика је статистички значајна ($\chi^2[5]=102,81$, $p<.001$, Крамерово $V=.15$).

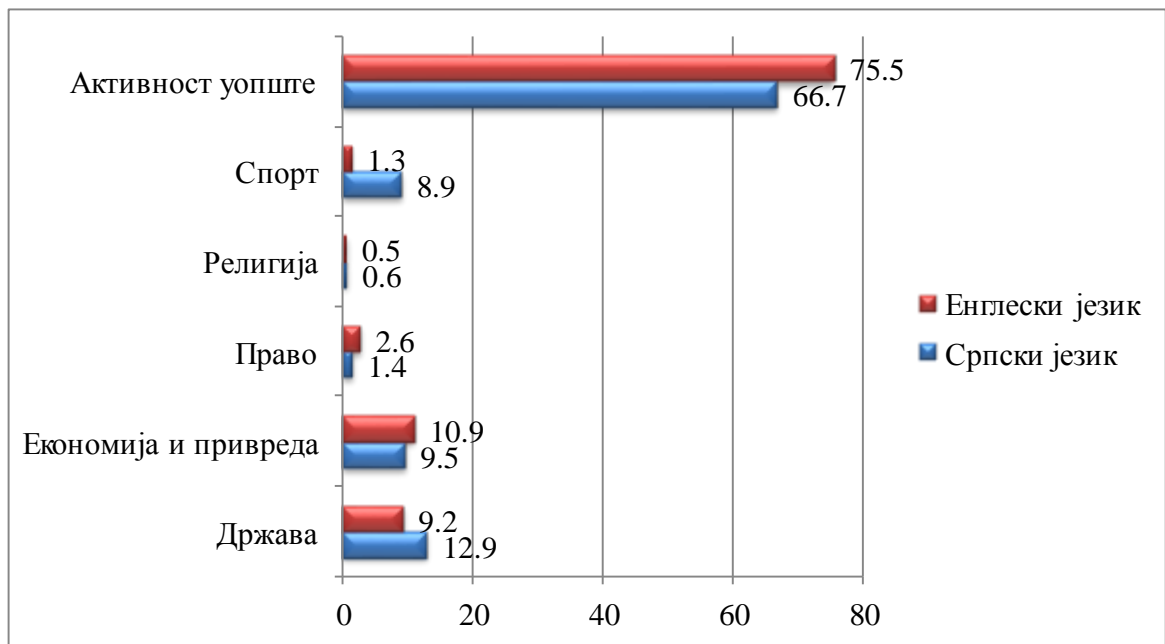

График бр. 3: Релативна учесталост примера у оквиру домена АКТИВНОСТИ у енглеском и српском језику

Оно по чему се два језика највише разликују јесте учесталост метафоричке концептуализације аспеката у оквиру области државе и спорта, који су нешто заступљенији или знатно више заступљени у српском него у енглеском језику (12,9% примера у области државе у српском језику наспрам 9,2% у енглеском, као и 8,9% примера у области спорта у српском наспрам 1,3% у енглеском језику). Нешто већи број примера у области државе у српском језику могао би се довести у везу с процесом турбулентних друштвених околности у српском друштву последњих деценија и објаснити већим уделом у корпусу текстова који се односе на придруживање Србије Европској унији, при чему се доминантније користе метафоре повезане са искуством кретања по путањи. С друге стране, постојање већег броја примера у области спорта у српском језику могло би да укаже на веома велику важност која се овој области придаје у јавном дискурсу у Србији. Добијени подаци нам, с друге стране, указују на неопходност посматрања ових налаза у социолингвистичком оквиру, односно, на спрегу језика и друштвене реалности и важност узимања у обзир контекста употребе језика. Правила метафоричког пресликавања јесу заједничка за оба језика, али конкретни контекст

употребе језика производи извесне специфичности унутар општих и универзалних правилности.

4.4.3. Преглед проширења значења анализираних лексема

Као што смо показали у претходном делу прегледа резултата истраживања који се односи на домене апстрактног искуства који се структурирају помоћу елемента схеме ПУТАЊЕ, све анализиране лексеме са основним значењем везаним за елементе ове схеме проширују значење у барем један од дефинисаних апстрактних домена. Сада ће бити дат обједињен преглед проширења значења лексема у енглеском и српском језику како би се осветлиле сличности и разлике међу њима које раније нису разматране. С обзиром да су примери за проширење значења наведени у претходним деловима рада, овде их нећемо понављати, изузев у сврхе илустрације неких важних сличности и разлика међу лексемама. Усредсредимо се на елементе циљних домена које структурирају, као и на паралеле и размимоилажења између два језика у овом погледу.

Најпре ћемо се осврнути на проширење значења лексема из класе аблативности. Као што је раније наведено, основно значење глагола *depart*, *go away*, *отићи* и *кренути* јесте одлажење, напуштање неког места, с тим што се глагол *отићи* може посматрати као преводни еквивалент глагола *depart* и *go away*, док то није случај с глаголом *кренути*. Стога ћемо поређење ових глагола вршити само у случају прва три глагола, а за глагол *кренути* набројати аспекте елемената домена у које проширује значење.

У примерима из нашег корпуса, метафоричка значења енглеских глагола *depart* и *go away* и српског *отићи* највећим делом се преплићу у појмовном садржају који покривају, односно, различита проширења значења српског глагола *отићи* имају своју паралелу или код енглеског глагола *depart* или код *go away*. У неким случајевима сва три глагола проширују значење да означе исти аспект неког елемента домена, а у неким постоји паралела између *depart* и *отићи*, односно, *go away* и *отићи* (Табела 20). У домену ВРЕМЕНА основно значење напуштања неког места и отпочињања кретања транспонује се у значење престанка, тј. завршетка временских интервала, при чему је кретање усмерено из будућности у прошлост, поред посматрача који се налази у тренутку садашњости (нпр. *the departing decade*, *the winter will never go away*, *одоше дани*). Исто важи и за домен СТАЊА, у коме се овим глаголима означава престанак физичких или

психичких стања и емоција у смислу њиховог напуштања човека као тачке у простору (нпр. *love had departed, the headaches went away, љубав је отишла*).

Табела 20: Преглед проширења значења лексема *depart*, *go away* и *отићи* у примерима из корпуса

Домен	Аспекти елемената домена за наведене лексеме		
	<i>depart</i>	<i>go away</i>	<i>отићи</i>
ВРЕМЕ	Покретно време: престанак	Покретно време: престанак	Покретно време: престанак
	Покретни посматрач: престанак интервала	/	Покретни посматрач: путовање кроз време
АКТИВНОСТ	/	/	Покретни агенс: мера извршене активности
Област права	/		Покретни закони: почетак доношења закона
Област економије и привреде	/	Покретне економске појаве: престанак	Покретни новац: ток финансијске активности
Област спорта	/	/	Покретни спортиста: напредак у фазама такмичења
Околности	/	Покретне околности: престанак	/
ДОГАЂАЈ	/	/	Покретни догађај: мера одвијања
СТАЊЕ	Покретно стање: престанак	Покретно стање: престанак	Покретно стање: интензитет
	Стање као оријентир: промена	/	/
ЖИВОТ	Покретни човек: завршетак живота	Покретни човек: почетак школовања	Покретни човек: растањак са животним сапутницима, завршетак живота, почетак школовања, избор занимања, завршетак каријере
	Покретни живот: завршетак живота	/	Покретни живот: завршетак живота
ЈЕЗИК	Покретни језички елементи: отпочињање комуникације	Покретни језички елементи: одвијање комуникације	Покретни језички елементи: ток комуникације
ДРУШТВО	Покретна власт: престанак обављања функције	/	Покретна власт: доспевање на функцију, престанак обављања функције

Код АКТИВНОСТИ јављају се само неке паралеле између отпочињања кретања и аспеката овог домена, и то углавном за глагол *отићи* (почетак доношења закона у области права и ток финансијске активности у области економије и привреде). У домену ЖИВОТА, одлазак подразумева завршетак живота за човека (*depart to the heavens, отићи са овог света*) или прелазак из једне развојне фазе у другу током школовања или каријере (*go away to college, отићи на колеџ*). Код елемената домена ЈЕЗИКА на овај начин концептуализује се процес

отпочињања комуникације (*speech departed from me, у свет оде више стотина информација*) или њеног одвијања (*such questions will not and do not go away*). У домену ДРУШТВА, одлазак се пресликава на напуштање функција (*the departed monarchy, режим је отишао*). У примерима које смо анализирали, ниједна од ове три лексеме не проширује значење у домен КОГНИЦИЈЕ, а глагол *depart* уз то уопште не проширује значење у домен АКТИВНОСТИ. Поред аспекта престанка, глаголом *отићи* означава се и мера извршене активности, мера одвијања догађаја и интензитет стања.

За разлику од претходних лексема, код глагола *кренути* напуштање почетне тачке на путањи пресликава се у отпочињање временског интервала, активности, догађаја (*кренути у будућност, посао је кренуо, рат ће кренути*) (Табела 21).

Табела 21: Преглед проширења значења лексеме *кренути* у примерима из корпуса

Домен	Аспекти елемената домена за наведене лексеме
ВРЕМЕ	Покретни посматрач: будућност
АКТИВНОСТ	Покретни агенс: отпочињање активности
	Покретна активност: отпочињање активности
Област државе	Покретна држава/геополитичка целина: отпочињање државне активности, спровођење исте/различите политике у односу на друге државе, ток државне активности
Област права	Покретно право: начин обављања правне активности
Област економије и привреде	Покретна привреда/предузећа/новац: ток економске активности, отпочињање финансијске активности Покретни низ економских активности: отпочињање низа активности
Област спорта	Покретни спортиста: отпочињање спортске активности
ДОГАЂАЈ	Покретни догађај: отпочињање
ЖИВОТ	Покретни човек: почетак школовања, ток каријере, праћење узора у каријери
	Покретна каријера: ток каријере
КОГНИЦИЈА	Покретни производи мисаоне активности: одвијање мисаоне активности
	Покретни агенс: отпочињање мисаоне активности
ЛЕЗИК	Покретни језички елементи: почетак комуникације

Често се јављају и колокације са именицама *пут* (*Србија кренула путем демократије, правосуђе још не успева да крене путем независности*) и *правац* и *смер*, које значењу отпочињања додају и конотацију престанка старог начина обављања активности (*мисли су кренуле другим правцем, односи са Србијом кренули новим смером*).

Када се елементи домена профилишу као оријентир, глагол *кренути* јавља се с предлогом *у*, чиме се имплицира да се оријентир на путањи доживљава као садржатељ, на пример, у доменима ВРЕМЕНА, АКТИВНОСТИ и ДОГАЂАЈА (*кренути у будућност/приватизацију/рат*). Имајући у виду наведене колокације, разумљиво је зашто овај глагол има знатно богатију мрежу проширења значења од осталих разматраних глагола из групе аблативности. Једини домен у који не проширује значење јесте ДРУШТВО.

Могло би се закључити да је појмовни садржај енглеских и српских глагола у пољу аблативности оно по чему се два анализирана језика највише разликују, али треба имати у виду да овде из раније описаних разлога није анализиран енглески глагол *start*, који је један од преводних еквивалената глагола *кренути* и код кога би се вероватно јавила слична мрежа проширења значења, као и да је један део означавања аспекта престанка покривен глаголом *go* у енглеском језику.

У случају предлога *from* и *од* који означавају одлазак или удаљавање, односно, тачку поласка или место одакле потиче кретање, заједничко проширење значења односи се на домене ВРЕМЕ, АКТИВНОСТ, ЖИВОТ и ЈЕЗИК и готово истоветне елементе ових домена (Табела 22). За домен ВРЕМЕНА то је почетна временска тачка на путањи покретног посматрача (*from 16 May onwards, од осам ујутру*), код АКТИВНОСТИ отпочињање активности или напредак у обављању активности који се мери у односу на почетну тачку (*a development from this idea, њихов рад је далеко од онога што је потребно*), у домену ЖИВОТ рођење или ранија развојна фаза (*from childhood, од детињства*), а код ЈЕЗИКА место настајања језичког елемента и почетак његовог преноса ка саговорнику (*the words passed from mouth to mouth, преносили вести од уста до уста*).

Табела 22: Преглед проширења значења лексема *from* и *od* у примерима из корпуса

Домен	Аспекти елемената домена за наведене лексеме	
	<i>from</i>	<i>od</i>
ВРЕМЕ	Покретни посматрач: отпочињање временских интервала	Покретни посматрач: отпочињање временских интервала
АКТИВНОСТ	Покретни агенс: отпочињање активности, напредак у обављању активности	Покретни агенс: отпочињање активности, напредак у обављању активности
Област економије и привреде	Покретни новац: почетна граница распона	Покретни новац: почетна граница распона
Област спорта	Покретни спортиста: учињени напредак у односу на циљ такмичења	Покретни спортиста: учињени напредак у односу на циљ такмичења
ЖИВОТ	Покретни човек: почетак преломних животних догађаја, почетак живота	Покретни човек: почетак преломних животних догађаја, почетак живота
КОГНИЦИЈА	Покретни агенс: отпочињање мисаоне активности	Покретни агенс: отпочињање мисаоне активности
ЈЕЗИК	Покретни језички елементи: извор комуникације	Покретни језички елементи: извор комуникације

У области економије и привреде, постоји специфичан случај у коме предлог *from* у енглеском и предлог *od* у српском језику означавају почетну границу распона новчаних износа (при чему се крајња граница означава предлогом *to* у енглеском и *do* у српском језику). У корпусу који смо анализирали нису забележени примери у којима ови предлози проширују значење у домене ДОГАЂАЈА, СТАЊА и ДРУШТВА.

У Табелама 23а и 23б дат је преглед проширења значења глагола *go* и *ићи*. Основно значење које подразумева кретање уопште, али и удаљавање од почетне тачке и кретање према одредишту, преноси се на означавање тока, престанка и наступања.

У домену ВРЕМЕНА, употребљавају се и у случају када су временске јединице покретне и када су оријентирани на путањи покретног посматрача (Табела 23а). У случају када се време креће, глаголи се најпре користе да означе протицање времена из смера прошлости у будућност, што је реализација метафоричког пресликавања ПРОТИЦАЊЕ ВРЕМЕНА КРЕТАЊЕ ИЗ ПРОШЛОСТИ У БУДУЋНОСТ (*time went*, *време иде*). У другом случају, када је смер кретања из будућности у прошлост, глаголом *go* означава се завршетак временских јединица, чиме се реализује метафоричко пресликавање ЗАВРШЕТАК ВРЕМЕНА ЈЕ ОДЛАЗАК ИЗ ТАЧКЕ НА ПУТАЊИ У КОЈОЈ СЕ НАЛАЗИ НЕПОКРЕТНИ ПОСМАТРАЧ КОЈИ СТОЈИ У

САДАШЊЕМ ТРЕНУТКУ (*the age of chivalry is gone, an echo of the summer gone*). Код глагола *ићи* у овом случају значење се преноси на настанак временских интервала (НАСТУПАЊЕ ВРЕМЕНА ЈЕ ДОЛАЗАК ДО НЕПОКРЕТНОГ ПОСМАТРАЧА КОЈИ СТОЈИ У САДАШЊЕМ ТРЕНУТКУ: *иду времена када то неће бити могуће*), што је паралела са проширењем значења адлативних глагола у овом домену.

Табела 23а: Преглед проширења значења лексема *go* и *ићи* у примерима из корпуса

Домен	Аспекти елемената домена за наведене лексеме	
	<i>go</i>	<i>ићи</i>
ВРЕМЕ	Покретно време: протицање времена, завршетак временских интервала	Покретно време: протицање времена, настанак временских интервала
	Покретни посматрач: путовање кроз време, настанак временских интервала, протицање времена	Покретни посматрач: настанак временских интервала, протицање времена
	Покретни посматрач и време	Покретни посматрач и време
АКТИВНОСТ	Покретни агенс: начин постизања циља, мера извршене активности, напредак у активности, завршетак активности, брзина извођења активности	Покретни агенс: начин постизања циља, мера извршене активности, брзина извођења активности, сврха активности
	Покретна активност: напредак у извођењу активности, брзина извођења активности, паралелни/различит ток две активности	Покретна активност: назадовање у извођењу активности, брзина извођења активности, паралелни/различит ток две активности
Област државе	Покретна држава: отпочињање/ток/мера извршене државне активности, завршетак државне активности	Покретна држава: отпочињање/ток/мера извршене државне активности, спровођење исте државне политике као друге државе, начин извршења активности
Област економије и привреде	Покретни новац: ток финансијске активности, распон	Покретна економија: начин постизања циља економске активности, резултат; покретно предузеће: фазе у извођењу економске активности; покретни новац: ток финансијске активности, распон
Област религије	/	Сврха религијске активности
Област спорта	/	Покретни спортиста: ток спортске активности, напредак у фазама такмичења
Околности	Покретни агенс: превазилажење околности	/

Када се ради о активности, примећује се да ова два глагола означавају велики број аспеката домена и у случају када је активност путовање покретног агенса и када се сама активност креће (начин постизања циља, мера у којој је

активност извршена, брзина њеног извођења, напредак у активности, паралелни или различит ток две активности итд.), као и да се јављају у великом броју области делатности које смо анализирали у оквиру домена АКТИВНОСТИ (Табела 23а).

У домену ДОГАЂАЈА (Табела 23б) означавају ток покретног догађаја који се креће из прошлости у будућност (*things didn't always go smoothly, све док су ствари ишле глатко*), а глагол *ићи* и настанак догађаја који долази из будућности (*иде хладно време*).

Табела 23б: Преглед проширења значења лексема *go* и *ићи* у примерима из корпуса

Домен	Аспекти елемената домена за наведене лексеме	
	<i>go</i>	<i>ићи</i>
ДОГАЂАЈ	Покретни догађај: напредак у одвијању догађаја, мера одвијања догађаја, промена квалитета, завршетак	Покретни догађај: настанак, ток, тешкоће у одвијању догађаја, брзина одвијања догађаја
	Догађај као оријентир: завршетак	/
СТАЊЕ	Покретно стање: престанак, ток, интензитет	Покретно стање: интензитет
	Стање као оријентир: промена	/
ЖИВОТ	Покретни човек: ток живота, животне одлуке, праћење сапутника у животу, завршетак живота, почетак школовања, растанак с пословним сарадницима, избор занимања, напредовање у каријери, завршетак каријере	Покретни човек: ток живота, праћење сапутника у животу, завршетак живота, почетак школовања, праћење узора у каријери, избор занимања
	Покретни живот/каријера: ток	Покретни живот/каријера: ток
КОГНИЦИЈА	Покретни производи мисаоне активности: постојање мисаоне активности	Покретни производи мисаоне активности: одвијање мисаоне активности
	Покретни агенс: мера извршене мисаоне активности	Покретни агенс: начин постизања циља, мера извршене мисаоне активности
ЈЕЗИК	Покретни језички елементи: квалитет комуникације, интензитет говорног чина	Покретни језички елементи: ток комуникације, квалитет комуникације, интензитет говорног чина
ДРУШТВО	Покретни колектив: развој Покретна власт: престанак обављања функције	/

Код покретног стања, глагол *go* проширује значење тако да значи престанак, ток или промену стања (*the pain has gone completely, recuperation went well*), док се оба глагола користе за интензитет проживљеног стања (*her feelings*

went very deep, поштовање према њој ишло је до обожавања). У домену ЖИВОТА, код различитих елемената домена јавља се и различито проширење значења: у ток, при означавању живота као путовања (*go through everyday life, ићи кроз живот*) и код покретног живота (*life goes on, живот иде својим путем*) и одвијања односа с другим људима као сапутницима (*we will go our separate ways, ићи у корак с људима*), и престанак када се ради о животу (*he went peacefully, ићи на небо*).

У домену КОГНИЦИЈЕ, уколико се крећу производи мисаоне активности, глаголом *go* означава се постојање мисаоне активности (*all the thoughts go through your mind*), а глаголом *ићи* њено одвијање (*мисли су ишле тим правцем*). У случају када је покретан агенс, у овом домену заједничко им је означавање мере извршене мисаоне активности (Табела 236). У домену ЛЕЗИКА крећу се језички елементи и овим глаголима означава се квалитет комуникације и интензитет говорног чина, а глаголом *ићи* и ток комуникације (*из Београда у Подгорицу треба да иде јасна порука*). За домен ДРУШТВА јавили су се примери само за глагол *go*, и то у случају када се креће колектив, при чему се структурира његов развој (*the generations that went before them*) и када се крећу припадници друштвене хијерархије, при чему се структурира престанак неке функције (*Mrs Thatcher has gone*), што је паралела са српским глаголом *отићи*.

У случајевима када су елементи апстрактних домена у којима се јављају глаголи *go* и *ићи* структурирани као оријентир, предлози који се најчешће употребљавају јесу *through* (*I had gone through a poor year, I would go through agony*) и *into* с глаголом *go* (*go into a coma, I went into physics*), а с глаголом *ићи* предлог *у* (*ићи у правнике, идемо у нови миленијум*). У неким случајевима, у проширеним значењима са оба глагола користе се и адлативни предлози (*go to retirement, ићи ка уништењу планете*).

За разлику од претходног пара глагола, код *pass* и *проћи* мотивација за сва проширења значења лежи у напуштању једне тачке на путању и кретању ка другој, које се пресликава на престанак (временских интервала, активности, околности, догађаја, стања) односно завршетак (живота, школовања, каријере). Смер кретања најчешће је из будућности ка прошлости (Табела 24).

Табела 24: Преглед проширења значења лексема *pass* и *проћи* у примерима из корпуса

Домен	Аспекти елемената домена за наведене лексеме	
	<i>pass</i>	<i>проћи</i>
ВРЕМЕ	Покретно време: завршетак временских интервала	Покретно време: завршетак временских интервала
	Покретни посматрач: путовање кроз време, завршетак временских интервала	Покретни посматрач: путовање кроз време, завршетак временских интервала
	Покретно време, покретни посматрач: постојање као трка с временом	/
АКТИВНОСТ	Покретна активност: завршетак активности	Покретна активност: завршетак активности
	/	Покретни агенс: напредовање у извођењу активности, завршетак активности
Област државе	Покретна држава: завршетак државне активности	Покретна држава: ток државне активности у односу на друге државе путнике, напредак у извођењу активности, завршетак државне активности
Област права	/	Покретно право: доношење закона
Област економије и привреде	Покретни капитал: количина	/
Област спорта	/	Покретни спортиста: напредак у фазама такмичења
Околности	Покретна околност: престанак	Покретна околност: престанак
ДОГАЂАЈ	Покретни догађај: престанак	Покретни догађај: престанак
СТАЊЕ	Покретно стање: престанак, човек као простор кроз који се стања крећу	Покретно стање: престанак, човек као простор кроз који се стања крећу
	/	Стање као оријентир: престанак
ЖИВОТ	Покретни човек: живот, завршетак живота, развој, школовање, каријера	Покретни човек: живот, животни проблеми, школовање, каријера
	Покретни живот: завршетак	Покретни живот: завршетак
КОГНИЦИЈА	Покретни производи мисаоне активности: мисаона активност	Покретни производи мисаоне активности: мисаона активност
ЈЕЗИК	Покретни језички елементи: одвијање комуникације	Покретни језички елементи: унутрашњи говор
ДРУШТВО	Покретни колектив: развој нових генерација	/

У случајевима када се елементи домена јављају као оријентир, глаголи *pass* и *проћи* често су у комбинацији с предлозима *through*, односно, *кроз* који спецификују тачку на путањи са улазом и излазом која представља неки елемент домена (*pass through life*, *images keep passing through her head*, *проћи кроз живот*, *мисао му је прошла кроз главу*). Постоји велики број заједничких домена у које се грана њихово значење, с тим што за глагол *проћи* не налазимо примере у домену ДРУШТВА.

Као што се може видети у Табели 25, код предлога *through* и *кроз* јавља се готово потпуна подударност у погледу елемената домена апстрактног искуства које означавају. У домену ВРЕМЕНА то су временске јединице као оријентир на путањи покретног посматрача, а у домену АКТИВНОСТИ напредак у њеном извођењу и завршетак (*to take you step-by-step through the methods, candidates' progress through the examinations, пролазили смо кроз фазе туге и радости, проћи кроз посао прибављања визе*).

Табела 25: Преглед проширења значења лексема *through* и *кроз* у примерима из корпуса

Домен	Аспекти елемената домена за наведене лексеме	
	<i>through</i>	<i>кроз</i>
ВРЕМЕ	Покретни посматрач: протицање временских интервала	Покретни посматрач: протицање временских интервала
АКТИВНОСТ	Покретни агенс: напредовање у извођењу активности, завршетак активности	Покретни агенс: напредовање у извођењу активности, завршетак активности
Област државе	Покретна држава: завршетак државне активности	Покретна држава: завршетак државне активности
Област права	Покретни закони: доношење закона	/
Област спорта	Покретни спортиста: напредовање у извођењу спортске активности	Покретни спортиста: напредовање у извођењу спортске активности
Околности	Покретни агенс: превазилажење околности	Покретни агенс: превазилажење околности
ДОГАЂАЈ	Догађај као оријентир: доживљавање догађаја	Догађај као оријентир: доживљавање догађаја
СТАЊЕ	Покретно стање: човек као простор	Покретно стање: човек као простор
	Стање као оријентир: престанак стања	Стање као оријентир: престанак стања
ЖИВОТ	Покретни човек: ток живота, доживљавање животних проблема, развојне фазе, ток школовања, каријера	Покретни човек: ток живота, доживљавање животних проблема, ток школовања, каријера
КОГНИЦИЈА	Покретни производи мисаоне активности: простор одвијања мисаоне активности	Покретни производи мисаоне активности: простор одвијања мисаоне активности
ЛЕЗИК	Лезички елементи као оријентир	/

У доменима СТАЊЕ и КОГНИЦИЈА, овим предлозима спецификује се метафорички простор кроз који се креће стање или производи мисаоне активности (*the thoughts go through your mind, жмарци су ми прошли кроз кичму, шта ми је све пролазило кроз главу*). У домену ЖИВОТА, предлози *through* и *кроз* проширују значење тако да структурирају живот уопште, развојне фазе, образовање, каријеру као међутачке на путањи човека (*progress through life, to move through early adulthood, through his career, проћи кроз живот/кроз велике препреке, кроз читаву*

његову каријеру). У примерима из анализираниог корпуса нису се јавили случајеви у којима ови предлози проширују значење у домен ДРУШТВА.

Проширења значења предлога *towards*, *према* и *ка*, који означавају усмереност, кретање ка неком месту или правац у коме се нешто креће, биће представљена заједно (Табела 26).

Табела 26: Преглед проширења значења лексема *towards*, *према* и *ка* у примерима из корпуса

Домен	Аспекти елемената домена за наведене лексеме		
	<i>towards</i>	<i>према</i>	<i>ка</i>
ВРЕМЕ	Покретни посматрач: завршетак времена	Покретни посматрач: завршетак времена	Покретни посматрач: завршетак времена
АКТИВНОСТ	Покретни агенс: сврха активности, остварени напредак у извођењу активности	Покретни агенс: сврха активности	Покретни агенс: сврха активности
Област државе	Покретна држава/шира геополитичка целина: сврха државне активности	Покретна држава/шира геополитичка целина: сврха државне активности	Покретна држава/шира геополитичка целина: сврха државне активности
Област економије и привреде	Покретни новац: прималац	/	Покретно предузеће: сврха економске активности
Област спорта	Покретни спортиста: сврха спортске активности	Покретни спортиста: сврха спортске активности	Покретни спортиста: сврха спортске активности
ЖИВОТ	Покретни човек: развојне фазе, смрт	/	Покретни човек: смрт
КОГНИЦИЈА	Производи мисаоне активности као оријентири: сврха мисаоне активности	/	Производи мисаоне активности као оријентири: сврха мисаоне активности

Најплоднији у означавању елемената апстрактног искуства је предлог *ка*, који у комбинацији с анализираним или другим глаголима кретања, као и именицама које означавају путању ентитета који се креће, покрива највећи број аспеката елемената домена. У основном значењу, предлози *ка* и *према* међусобно су заменљиви, али се на овом корпусу примера показало да је у структурирању апстрактних појмова знатно заступљенији предлог *ка*.

У примерима из нашег корпуса, налазимо да ови предлози проширују значење у четири дефинисана домена апстрактног искуства: ВРЕМЕ, АКТИВНОСТ, ЖИВОТ и КОГНИЦИЈА. Њихово значење усмерености и правца пресликава се у стремљење апстрактног покретног ентитета ка неком циљу, а *towards* се јавља и у

комбинацији са именицом *path*, док се *према* и *ка* појављују са именицама *пут* и *корак* или глаголима *ићи* и *кренути*. Аспекти које структурирају су завршетак у домену ВРЕМЕНА, сврха код АКТИВНОСТИ, смрт у домену ЖИВОТА и сврха мисаоне активности у домену КОГНИЦИЈА. Заједнички домени у које се грана значење сва три предлога јесу ВРЕМЕ (*towards the end of the twentieth century, према крају године, на путу ка будућности*) и АКТИВНОСТ (*Hungary moves towards democracy, Србија иде према чланству у ЕУ, Црна Гора кренула ка независности*). У домену ЖИВОТА и КОГНИЦИЈЕ налазе се примери за употребу два предлога, *towards* и *ка* (*his path towards heaven, уздизање духа ка небу, towards the idea, пут ка закључку*).

Код адлативних предлога *to* и *до* основно значење односи се на кретање усмерено према неком месту и достизање места, ствари или особе, односно место завршетка кретања или простирања. У примерима из нашег корпуса, у домену ВРЕМЕНА овим предлозима реализује се МЕТАФОРА ПОКРЕТНОГ ПОСМАТРАЧА и означава завршетак неког периода, тренутка, доба (*to yesterday evening, до последњег тренутка*), а слично проширење значења остварују и у домену ЖИВОТА (*to death, до краја живота*) (Табела 27).

Табела 27: Преглед проширења значења лексема *to* и *до* у примерима из корпуса

Домен	Аспекти елемената домена за наведене лексеме	
	<i>to</i>	<i>до</i>
ВРЕМЕ	Покретни посматрач: завршетак временског периода	Покретни посматрач: завршетак временског периода
АКТИВНОСТ	Покретни агенс: сврха/циљ активности	Покретни агенс: сврха/циљ активности
Област државе	Покретна држава: сврха/циљ активности	Покретна држава: сврха/циљ активности
Област економије	Покретни новац: горња граница распона цена	Покретни новац: горња граница распона цена
Област религије	Покретни верник: сврха/циљ активности	/
Област спорта	Покретни спортиста: сврха/циљ активности	Покретни спортиста: сврха/циљ активности
СТАЊЕ	Стање као оријентир: настанак стања	Стање као оријентир: настанак стања
ЖИВОТ	Покретни човек: развојни период у животу, смрт	Покретни човек: развојни период у животу, смрт
КОГНИЦИЈА	/	Покретни производи мисаоне активности: простор одвијања мисаоне активности
	Производи мисаоне активности као оријентир: сврха мисаоне активности	Производи мисаоне активности као оријентир: сврха мисаоне активности
ЛЕЗИК	Покретни језички елементи: квалитет говорног чина	Покретни језички елементи: квалитет говорног чина
	Језички елементи као оријентир: производ комуникативне активности	/
ДРУШТВО	Покретни припадници друштва: власт, функција на коју се доспева	Покретни припадници друштва: власт, функција на коју се доспева

У проширењу значења ових предлога уочава се велики број подударности у профилисању елемената апстрактног искуства као сврхе: на пример, у домену АКТИВНОСТИ и различитим областима делатности у оквиру њега (*the road to fitness, пут до успеха*) и у домену КОГНИЦИЈЕ (*the path to knowledge, come to the conclusion, доћи до хипотезе*).

У домену СТАЊА, означавају стање као тачку до које долази покретни човек који га доживљава, па самим тим стање настаје (*the road to insanity, стигли смо до љубави*). У домену ЈЕЗИКА заједничко им је означавање квалитета говорног чина (*the conversation went from bad to worse, образложења иду од сразмерно благих (...) до увредљивих*). Код ДРУШТВА означавају функцију на коју се доспева као крајњу тачку метафоричког кретања припадника друштвене хијерархије (*come to the throne, доћи до функције*). Такође, у области економије и привреде имају специфично проширење значења у горњу граница распона цена. Анализирани предлози у проширеним значењима најчешће се употребљавају у пару са анализираним адлативним глаголима (*come* у енглеском и *доћи* и *стићи* у српском језику) или именицама који означавају врсту пута (*road, path* у енглеском, *пут* у српском језику).

Адлативни глаголи *come* и *доћи* означавају долазак, приспевање до одредишта кретања. У примерима које смо прикупили, они проширују значење у све анализирани домене (Табела 28).

Основно значење ових глагола транспонује се у означавање наступања, остварења у различитим доменима, при чему се ентитет креће из будућности у прошлост: временских јединица (*8 o'clock came and went, дође вече*); активности, онда када се концептуализује као путовање (*we can come to an arrangement, доћи до жељеног циља*) или у случају када се она сама, њен резултат или околности у којима се дешава крећу (*his greatest performances came in 1979, опет дође криза*); покретног стања (*the remembered pains were coming with great frequency, жеља мора доћи изнутра*); живота (рођење, смрт: *plenty of babies come soon after the wedding, доћи на свет, доћи до краја живота*); мисаоне активности када се ради о покретном агенсу (*come to the conclusion, доћи до закључка*) или покретним производима мисаоне активности (*the thought came to me, мисао није дошла сама*

од себе); језика када се ради о покретним језичким елементима (*the answer comes quickly, од њега је дошла изјава*); појмова повезаних с друштвом и доспевањем на функције (*the Tories came to power, доћи до неке функције*).

Табела 28: Преглед проширења значења лексема *come* и *доћи* у примерима из корпуса

Домен	Аспекти елемената домена за наведене лексема	
	<i>come</i>	<i>доћи</i>
ВРЕМЕ	Покретно време: настанак	Покретно време: настанак
	Покретни посматрач: настанак временског интервала	/
АКТИВНОСТ	Покретни агенс: сврха активности	Покретни агенс: сврха активности
	Покретна активност/резултат активности: остварење	Покретна активност/резултат активности: остварење
Област државе	/	Покретна држава: учињени напредак
Област права	Покретно право: доношење закона	/
Област економије	Покретни низ економских активности: настанак; покретни новац: порекло	Покретни низ економских активности: настанак, покретни новац: порекло
Област спорта	Покретни агенс: сврха активности	Покретни агенс: сврха активности
Околности	Покретне околности: настанак	Покретне околности: настанак
ДОГАЂАЈ	Покретни догађај: настанак	Покретни догађај: настанак
СТАЊЕ	Покретно стање: настанак	Покретно стање: настанак
	/	Стање као оријентир: настанак
ЖИВОТ	Покретни човек: рођење, смрт	Покретни човек: рођење, смрт
	Покретна смрт, покретна каријера	Покретна смрт
КОГНИЦИЈА	Покретни производи мисаоне активности: настанак	Покретни производи мисаоне активности: настанак
	Покретни агенс: резултат мисаоне активности	Покретни агенс: резултат мисаоне активности
ЈЕЗИК	Покретни језички елементи: пријем, интензитет говорног чина	Покретни језички елементи: пријем
ДРУШТВО	Покретне генерације: развој колектива Покретни функционери: доспевање на власт	Покретне генерације: развој колектива Покретни функционери: доспевање на власт

Када је профилисани ентитет циљног домена оријентир, глаголи *come* и *доћи* најчешће се користе у комбинацији са адлативним предлогом, *to* у енглеском и *до* у српском језику.

И код лексема *arrive* и *стићи* доспевање, долажење уопште у структурирању апстрактних домена постаје настанак или остваривање, при чему је кретање из будућности у прошлост (Табела 29). У домену ВРЕМЕНА, настају, тј. наступају различите временске јединице (*the 80s had arrived, стигли су и божићни празници*), а у домену АКТИВНОСТИ долажење до одредишта постаје постизање сврхе активности, када се креће агенс (*to arrive at compromises, да знатно брже стигнемо до дијагнозе*) или када се креће низ активности (*the revolution has*

already arrived) или њена сврха (*стигла је демократија*). Постизање сврхе мисаоне активности структурира се овим глаголима и у домену КОГНИЦИЈЕ. У доменима ДОГАЂАЈА И СТАЊА такође се концептуализује њихов настанак (*the good weather has arrived, стигао је рат; flu arrives much more suddenly, олакшање је стигло*). У домену ЖИВОТА овим глаголима означава се настанак живота (*my first child arrived quickly, стигли су близанци*). У домену ЈЕЗИКА означавају пријем језичких елемената.

Табела 29: Преглед проширења значења лексема *arrive* и *стићи* у примерима из корпуса

Домен	Аспекти елемената домена за наведене лексеме	
	<i>arrive</i>	<i>стићи</i>
ВРЕМЕ	Покретно време: настанак	Покретно време: настанак
	/	Покретни посматрач: настанак
	/	Покретно време, покретни посматрач: постојање у односу на време
АКТИВНОСТ	Покретни агенс: сврха активности	Покретни агенс: мера у којој је активност извршена, сврха активности
	Покретна активност: остварење Покретна сврха: остварење	Покретна сврха: остварење
Област државе	/	Покретни агенс: сврха активности, учињени напредак
Област права	/	Покретни закони: доношење
Област економије и привреде	Покретан низ економских активности: настанак	Покретан низ економских активности: настанак Покретни новац: трансфер новца
Област спорта	/	Покретни спортиста: фазе такмичења
ДОГАЂАЈ	Покретни догађај: настанак	Покретни догађај: настанак
СТАЊЕ	Покретно стање: настанак	Покретно стање: настанак
	Стање као оријентир: настанак	Стање као оријентир: настанак
ЖИВОТ	Покретни човек: рођење, смрт	Покретни човек: рођење, каријера, судбински догађај као пратилац човека
	/	Покретна смрт: наступање
КОГНИЦИЈА	Покретни производи мисаоне активности: настанак	/
	Покретни агенс: сврха мисаоне активности	Покретни агенс: сврха мисаоне активности
ЈЕЗИК	Покретни језички елементи: пријем	Покретни језички елементи: пријем

Код глагола *стићи* има неких специфичности у односу на глагол *arrive* и оне проистичу из значења које се односи на кретање које подразумева сустизање два ентитета на путањи („идући наћи се на истом месту с неким који је био измакао“, РМС). Тако се јавља случај у коме се овај глагол употребљава у домену ВРЕМЕНА када су покретни и посматрач и време, при чему је ПОСТОЈАЊЕ ТРКА С ВРЕМЕНОМ, као и у домену ЖИВОТА за судбински догађај који прати човека на

животном путу и за смрт као пратиоца на животном путу, при чему је ПОСТОЈАЊЕ ЈЕ ТРКА СА СМРЋУ. У домену СТАЊА такође могу да буду покретни и човек и стање које настаје (*стигао нас је умор*). Такође, за разлику од глагола *arrive*, глаголом стићи означава се и мера извршене активности (*докле се стигло у припремама*). У случајевима када се елементи домена структурирају као оријентир, глаголи *arrive* и *стићи* користе се заједно с предлозима – у случају глагола *arrive* то је предлог *at* (*arrive at joy/knowledge/their sense of themselves*), а у случају глагола *стићи* предлог *до* (*стићи до дванаесте године/закључка/четвртфинала*). У примерима из анализираног корпуса, ниједан од ова два глагола не јавља се у концептуализацији елемената домена ДРУШТВО.

Код групе лексема које означавају просторну конфигурацију терена којом се ентитет креће (ужу: *path*, *стаза*, ширу: *road*, *пут*), основно значење се у највећем броју случајева грана у начин постизања циља. Табела 30 садржи преглед аспеката домена које означавају лексеме *path* и *стаза*.

Структурирање начина постизања циља најпре се односи на активност и различите области делатности разматране у оквиру овог домена: начин постизања државних циљева (*the British people had taken a different path дипломатија је наставила утабаним стазама*) и начин практиковања духовне активности у оба језика (*follow a conscious spiritual path, на стазама јеванђеља Христовог*), начин обављања судске делатности (*courts will be right to follow the well-marked paths*) и начин постизања циља економске и спортске активности у енглеском језику (*the new path the economy is taking, the path to the final*). У домену СТАЊА, означавају начин постизања стања (*their path of true love, стаза до блаженства*).

Када се ради о животу, лексеме *path* и *стаза* означавају ток живота од рођења до смрти (*the path of life, follow the accepted paths, животна стаза, омладина корача страном стазом*) или низ активности у оквиру живота, попут каријере или односа с другим људима (*our paths crossed often enough, a particular career path, живот их је повео различитим стазама, професионална стаза*). У домену КОГНИЦИЈА, лексема *path* означава простор по коме се крећу производи мисаоне активности, а обе се користе у случају када је покретан агенс.

Табела 30: Преглед проширења значења лексема *path* и *стаза* у примерима из корпуса

Домен	Аспекти елемената домена за наведене лексеме	
	<i>path</i>	<i>стаза</i>
ВРЕМЕ	/	Покретни посматрач: настанак будућности
АКТИВНОСТ	Покретна активност: начин постизања циља, тешкоће у извођењу активности	Покретна активност: начин постизања циља
Област државе	Покретна држава/геополитичка целина: начин постизања државних циљева, спровођење државне политике у односу на друге државе	Покретна држава/геополитичка целина: начин постизања државних циљева
Област права	Покретно судство: начин обављања судске активности	/
Област економије и привреде	Покретна економија/предузеће: начин постизања циља економске активности	/
Област религије	Покретни агенс: начин практиковања духовне активности	Покретни агенс: начин практиковања духовне активности
Област спорта	Покретни спортиста: начин постизања циља спортске активности	/
СТАЊЕ	Стање као оријентир: настанак стања	Стање као оријентир: настанак стања, промена стања
ЖИВОТ	Покретни човек: живот, смрт, деца и родитељи, животне одлуке, други људи у животу, каријера	Покретни човек: живот, животне одлуке, други људи у животу, каријера, узор у каријери
КОГНИЦИЈА	Покретни производи мисаоне активности: нервни систем као простор	/
	Производи мисаоне активности као оријентир: научна аргументација	Производи мисаоне активности као оријентир: научна аргументација
ЈЕЗИК	Покретни језички елементи: комуникативна активност	/

За лексему *path* нису забележени примери у домену ВРЕМЕНА, а за лексему *стаза* у домену ЈЕЗИК. Такође, у анализираном корпусу примера, ниједна од ових лексема не проширује значење у домен ДОГАЂАЈА.

Као што се види у Табели 31, метафоричка проширења значења именица *road* и *пут* превасходно су заступљена у доменима АКТИВНОСТИ и ЖИВОТА. Аспекти активности које означавају јесу начин постизања циља, тешкоће при извођењу активности и напредак у њеном извођењу (на пример, *the road to realignment on the left, the first step in the long road to restoring her sight, тежак и трновит пут изласка из кризе, растојање на путу ка јавном сервису које смо прошли за три године*), при чему је покретан агенс. Код лексеме *пут*, проширење значења односи се и на тешкоће у извођењу активности када се она сама креће (*на путу демократији стоји установа председника*). У домену ЖИВОТА овим

лексемама означава се ток живота од рођења до смрти (*the long hard road of life, животни пут новорођенчета*), као и доношење животних одлука, ток односа с другим људима, смрт, каријера итд.

Табела 31: Преглед проширења значења лексема *road* и *пут* у примерима из корпуса

Домен	Аспекти елемената домена за наведене лексеме	
	<i>road</i>	<i>пут</i>
ВРЕМЕ	Покретни посматрач: настанак будућности	Покретни посматрач: настанак будућности
АКТИВНОСТ	Покретни агенс: начин постизања циља, тешкоће у извођењу активности, напредак у извођењу активности	Покретни агенс: начин постизања циља, тешкоће при извођењу активности, напредак у извођењу активности
	/	Покретна активност: тешкоће у извођењу активности Покретна сврха: тешкоће у извођењу активности
Област државе	Покретна држава: начин постизања државних циљева	Покретна држава: начин постизања државних циљева, политика у односу на друге државе, напредак у обављању активности
Област права	/	Покретни закон: доношење
Област религије	Покретни агенс: начин практиковања духовне активности	Покретни агенс: начин практиковања духовне активности
Област спорта	Покретни агенс: начин постизања циља спортске активности, тешкоће у извођењу активности	Покретни агенс: начин постизања циља спортске активности
СТАЊЕ	Стање као оријентир: настанак стања	Стање као оријентир: настанак стања
ЖИВОТ	Покретни човек: живот, животне одлуке, други људи у животу, смрт, каријера	Покретни човек: живот, смрт, родитељи и деца, животне одлуке, други људи у животу, школовање, напредак у каријери, сарадници
КОГНИЦИЈА	Покретни агенс: научна аргументација	Покретни агенс: научна аргументација
ЛЕЗИК	/	Покретни језички елементи: начин обављања комуникативне активности

У случају када су профилисани елементи домена апстрактног искуства оријентир, именица *road* јавља се у комбинацији са адлативним предлозима *to* и *towards*, а именица *пут* са предлозима *до* и *ка* (*a road to the future/towards accepting the unacceptable; пут до велике зараде/ка миру*). У правцима проширења значења јављају се и неке разлике, па тако у нашем корпусу нисмо пронашли примере за лексему *road* у домену ЛЕЗИКА, док се ни за једну од њих нису јавили примери у домену ДОГАЂАЈА.

Из примера прикупљених у анализи може се закључити да не постоје значајнија одступања у правцима проширења значења овог скупа лексема у енглеском и српском језику, што је донекле и очекивано, с обзиром на то да њихово значење покрива општу схему кретања по путањи, као и универзалну конфигурацију терена којим се људи крећу и исти моторни апарат који се при кретању користи. Највеће разлике јављају се у проширеном значењу глагола *стићи* у односу на енглески глагол *arrive*, као и код глагола *кренути* и осталих разматраних глагола из класе аблативности. Постоје извесне разлике и у класама лексема којима се означава мера (код активности, догађаја) или интензитет (код стања). У енглеском језику ови апскети структурирају се неутралним глаголом *go* уз одреднице које спецификују пређену раздаљину, а у српском се, поред глагола *ићи*, јављају и аблативни глагол *отићи* и адлативни *стићи*.

Најсиромашније мреже проширења значења утврђене су за аблативне предлоге *from* и *od*, аблативне глаголе *depart*, *go away* и *отићи*, као и предлоге *towards* и *према*. У случају аблативних глагола, овакав резултат је и очекиван, имајући у виду раније наведена истраживања која сведоче о асиметрији у језику и памћењу у корист циља услед већег фокуса на доспевању до одредишта (Lakusta&Landau 2005, Papafragou 2010, Lakusta&Landau 2012). Примећује се и да су веома честе комбинације анализираних глагола и именица са анализираним предлозима, чиме се њихово проширење значења допуњује или додатно спецификује, али и анализираних предлога с другим глаголима кретања или другим именицама које означавају појмове везане за искуство с кретањем. У односу на приказане дефиниције анализираних лексема из референтних речника два језика, њихов опис се допуњује елементима апстрактног искуства које означавају и специфичним корелацијама између елемената кретања по путањи и аспеката анализираних елемената домена које се јављају при њиховој употреби.

Иако је тешко уопштено говорити о правцима проширења значења код анализираних лексема будући да постоје многа значења специфична за поједине домене, ипак је могуће направити неке генерализације о томе како се елементи искуства с кретањем по ПУТАЊИ пресликавају на елементе апстрактног искуства. Може се рећи да се код лексема из класе аблативности значење поласка, тј. одласка из почетне тачке пресликава у престанак, завршетак када је смер кретања

из будућности у прошлост (код лексема *depart*, *go away* и *отићи*) или отпочињање када је смер кретања из прошлости према будућности (код лексема *from*, *od* и *кренути*). Код групе лексема којом се изражава прелажење међутачака на путањи постоје разлике између два пара глагола: у случају *go* и *ићи* покрива се распон аблативности, перлативности и адлативности (проширено значење престанка, тока и настанка), а код пара *pass* и *проћи* основно значење пресликава се у завршетак. Код предлога *through* и *кроз* јављају се иста проширења значења у фазе у постизању циљева или простор кроз који се крећу апстрактни ентитети. Значење усмерености покретног ентитета ка одредишту код адлативних предлога *towards*, *према* и *ка* пресликава се на уопштено стремљење ка циљу, док се у случају предлога *to* и *до* доспевање до одредишта пресликава у остварење циља, односно постизање сврхе. Код анализираних адлативних глагола (*come* и *доћи*, *arrive* и *стићи*) долазак до одредишта типично се пресликава у наступање, остварење. За именице које означавају простор којим се ентитет креће (*path*, *стаза*, *road*, *пут*) најчешће метафоричко значење јесте начин постизања циља.

После поређења начина на који се сродан појмовни садржај у области кретања који лексеме примарно означавају повезује са областима апстрактног искуства у енглеском и српском језику, могу се извести две претпоставке о правцима проширења значења. Када је кретање усмерено из будућности ка прошлости, велика је вероватноћа да ће се настанак концептуализовати као долазак ентитета из будућности у прошлост, а престанак као одлазак из одређене просторне тачке која означава садашњост. С друге стране, када је кретање усмерено из прошлости у будућност, одлазак подразумева отпочињање, ток се концептуализује као пролазак кроз средишње тачке на путањи, а престанак као завршетак кретања, тј. долазак до одредишта. Други случај одговара оригиналном обрасцу одвијања кретања у схеми ПУТАЊЕ, тј. кретање је од тачке А до тачке Б која је просторно и временски даља од тачке А.

V ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

С обзиром да су главни резултати истраживања детаљно образложени у претходном поглављу, у закључном делу још једном ћемо се само укратко осврнути на добијене налазе. Ово истраживање се из угла когнитивнолингвистичког приступа значењу бавило метафоричким пресликавањима заснованим на схеми ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику. Појмовне метафоре засноване на схеми ПУТАЊЕ проучаване су анализом проширења значења одабраног скупа лексема које означавају елементе кретања по путањи. Анализирани су оне лексеме које се могу сматрати најопштијим представницима одабраних категорија удаљавања од почетне тачке на путањи, приближавања и достизања крајње тачке на путањи, процеса прелажења тачака на путањи и простора по коме се кретање одвија и који трајектор прелази. Циљ је био да се утврди на који начин се интерна топологија и логика схеме ПУТАЊЕ преносе на структурирање домена апстрактног искуства у два језика, енглеском и српском.

Како би се постигла репрезентативност анализираних језичких примера и омогућила генерализација добијених налаза, истраживање је извршено на језичким корпусима енглеског и српског језика (*British National Corpus, Корпус савременог српског језика 2013*). Примери су одабрани тако што је коришћена опција излиставања одређеног броја случајних примера, а број одабраних примера обухватио је 5-10% од укупног броја примера за дату лексему у корпусу. Пошто су утврђена основна значења лексема помоћу референтних речника, из скупа примера преузетих из корпуса за даљу анализу узети су они у којима је постојало метафорички мотивисано проширење значења. Најпре су издвојени елементи искуства које анализирани лексеме у свом проширеном значењу означавају, који су здружени у шире категорије, а затим у један од домена апстрактног искуства: ВРЕМЕ, АКТИВНОСТ, ДОГАЂАЈ, СТАЊЕ, ЖИВОТ, КОГНИЦИЈА, ЈЕЗИК И ДРУШТВО.

Квалитативном анализом примера у којима одабране лексеме означавају елементе апстрактних домена издвојено је мноштво ентитета који се у енглеском и српском језику метафорички крећу: време уопште, спецификовано време и различити временски интервали и појмови (делови дана, минути, сати, године, деценије, векови, рокови, празници, годишња доба), људи који изводе активност, сама активност, резултат активности, држава, власт, појмови повезани с правом (правосуђе, закони), економија, привреда, новац, рецесија, увоз, извоз, спортисти, тимови, околности у којима се активност одвија, догађаји, стања (физичка, психичка, емоције, мотиви, жеље, особине), човек који живи живот, сам живот, смрт, каријера, производи мисаоне активности, човек који обавља мисаону или комуникативну активност, комуникацијске јединице, припадници колектива или носиоци функција.

С друге стране, метафорички оријентир на путањи, почетне тачке и одредишта су време уопште, спецификовано време и различити временски интервали и појмови (делови дана, минути, сати, године, деценије, векови, рокови, празници, годишња доба), резултат активности, њена сврха, фазе, околности у којима се одвија, догађаји, стања, живот, смрт, каријера, производи мисаоне активности, језички елементи итд.

Имајући ово у виду, можда и најважнији налаз овог истраживања јесте постојање двојакe метафоричке концептуализације елемената домена (у готово свим доменима, са изузетком ДРУШТВА), која подразумева да се у оквиру домена исти ентитети концептуализују и као покретни ентитети и као оријентир. То за последицу има и другачији фокус у схватању појава о којима је реч: или се осветљава активна улога човека у креирању различитих елемената апстрактног искуства или је нагласак на аутономности и неумитности неких појава уско везаних за ове домене, тј. пасивности човека.

Хипотезе формулисане у почетној фази истраживања потврђене су током анализе. Показало се да све обухваћене лексеме имају метафоричка проширења значења, с тим што су неке у овом смислу знатно продуктивније од других, тј. јављају се у већем броју домена и структурирају већи број њихових елемената. У оба језика јављају се готово идентична појмовна пресликавања унутар сваког домена, а разлике леже у манифестацијама појмовних пресликавања на нивоу

појединачних лексема. Такође, постоје бројне сличности између енглеског и српског језика у погледу области апстрактног искуства које се концептуализују помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ, а разлике се појављују на нивоу појединачних елемената ових искуствених домена. Током анализе, показало се да постоје још неке компоненте искуства које се концептуализују помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ, као што су промена уопште, односно, настанак, ток и завршетак, мера, квалитет, интензитет и распон. Оне „пресецају“ дефинисане домене као надређени ентитети, тј. јављају се као аспект елемента домена који се структурира (на пример, мера извршене активности, интензитет стања, мера одвијања догађаја).

Главни резултати истраживања могу се сажети на следећи начин:

1. У оба језика, енглеском и српском, пронађене су реализације МЕТАФОРЕ СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА и њених подметафора за анализирани компоненте схеме ПУТАЊЕ и лексеме које их означавају, уз постојање великог степена сличности између енглеског и српског у погледу пресликавања која чине саставни део ове метафоре. У примерима из нашег корпуса, при концептуализацији СТАЊА КАО МЕСТА, оно је оријентир на путањи ентитета који се креће; код метафоричког пресликавања ПРОМЕНА СТАЊА ЈЕ ПРОМЕНА МЕСТА, ентитет који подлеже промени стања је човек који се метафорички креће од једног до другог стања као оријентира на путањи. При концептуализацији РАДЊЕ КАО САМОИЗАЗВАНОГ КРЕТАЊА, агенс који је изводи може бити човек, колектив, држава, институције, док у концептуализацији ТЕШКОЋА КАО ПРЕПРЕКА НА ПУТУ учествују појам непроходног пута, тежина кретања неким путем или појам другог ентитета који се креће и који може да искрсне као препрека на путу и да покуша да спречи агенса да обави активност. За метафоричко пресликавање СВРСИХОДНА РАДЊА ЈЕ САМОИЗАЗВАНО КРЕТАЊЕ КА ОДРЕДИШТУ потврђена је реализација бројних подметафора помоћу анализираних компоненти схеме ПУТАЊЕ (ОТПОЧИЊАЊЕ РАДЊЕ ЈЕ ОТПОЧИЊАЊЕ КРЕТАЊА ПО ПУТАЊИ, НАПРЕДОВАЊЕ ЈЕ КРЕТАЊЕ НАПРЕД, НАЗАДОВАЊЕ ЈЕ КРЕТАЊЕ УНАЗАД, УЧИЊЕНИ НАПРЕДАК ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА). У структурирању СПОЉАШЊИХ ДОГАЂАЈА у оба језика јављају се ствари као покретни спољашњи догађаји који могу да утичу на активност агенса. Метафора ДУГОРОЧНЕ СВРСИХОДНЕ АКТИВНОСТИ СУ ПУТОВАЊА такође је веома заступљена у оба језика, и то у различитим областима (држава, економија, спорт).

2. Квалитативном анализом издвојених примера у оба језика потврђено је структурирање елемената следећих домена апстрактног искуства: ВРЕМЕ, АКТИВНОСТ, ДОГАЂАЈ, СТАЊЕ, ЖИВОТ, КОГНИЦИЈА, ЈЕЗИК И ДРУШТВО, и формулисана су метафоричка пресликавања која елементе изворног домена повезују са елементима циљних домена.

У појмовном домену ВРЕМЕНА, време може да се креће (МЕТАФОРА ПОКРЕТНОГ ВРЕМЕНА) и да буде оријентир на путањи посматрача који се креће (МЕТАФОРА ПОКРЕТНОГ ПОСМАТРАЧА), а потврђен је и случај у коме се крећу и човек и време (ПОСТОЈАЊЕ ЈЕ ТРКА С ВРЕМЕНОМ). Када се време креће, веома је важан смер кретања, будући да се, када се креће напред, његово протицање одвија из прошлости у будућност, док се, када се креће из будућности у прошлост, његово протицање концептуализује као пролазак поред непокретног посматрача који стоји у садашњем тренутку и одлазак у прошлост.

У домену АКТИВНОСТИ, и у енглеском и у српском језику веома је заступљена метафора ДУГОРОЧНЕ СВРСИСХОДНЕ АКТИВНОСТИ СУ ПУТОВАЊА, где се активност концептуализује као кретање, а агенс као путник. Компоненте активности које се на овај начин структурирају јесу отпочињање активности, начин њеног обављања, напредак и фазе у обављању, мера у којој је активност обављена и остварење сврхе или резултата активности. Када се активност или низ активности перципирају као покретни ентитети, концептуализују се слични аспекти активности као и у случају покретног агенса, с тим што је у овом случају важан смер кретања, који може бити из прошлости у будућност (ПРОТИЦАЊЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ КРЕТАЊЕ ИЗ ПРОШЛОСТИ У БУДУЋНОСТ) или из будућности у прошлост (ПРОТИЦАЊЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПРОЛАЗАК ПОРЕД НЕПОКРЕТНОГ ПОСМАТРАЧА КОЈИ СТОЈИ У САДАШЊЕМ ТРЕНУТКУ). Као покретни ентитет може се јавити и сама сврха или резултат активности (ОСТВАРЕЊЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ДОЛАЗАК РЕЗУЛТАТА ДО ОДРЕДИШТА). У примерима из нашег корпуса за оба језика, реализација метафора за концептуализацију појма АКТИВНОСТИ нарочито је изражена у појединим областима делатности (држава, право, економија и привреда, религија, спорт). Метафоричка пресликавања заснована на схеми ПУТАЊЕ продуктивна су и у концептуализацији околности у којима се активност дешава.

ДОГАЂАЈ се структурира или као покретни ентитет (при чему се јављају сличне искуствене корелације као и у случају покретне активности, а аспекти догађаја који се концептуализују су отпочињање, настанак, престанак, ток, тешкоће у току, брзина тока и мера у којој се догађај одвио) или као оријентир на путањи онога ко га доживљава. У концептуализацији СТАЊА као покретног ентитета, аспекти који се структурирају јесу његов настанак, престанак и интензитет, док се, када је стање оријентир, такође концептуализују настанак и престанак, као и промена стања.

У домену ЖИВОТА јавља се низ метафоричких пресликавања која су најпре везана за елементе овог домена као оријентире на путањи човека, при чему је ЖИВОТ ПУТ, а ЧОВЕК ПУТНИК КРОЗ ЖИВОТ. Из тога проистичу и специфична метафоричка пресликавања: РОДИТЕЉИ СУ ВОДИЧИ НА ЖИВОТНОМ ПУТУ, БЛИСКИ ЉУДИ У ЖИВОТУ СУ САПУТНИЦИ НА ЖИВОТНОМ ПУТУ, ЖИВОТНЕ ОДЛУКЕ СУ РАЗЛИЧИТИ ПУТЕВИ НА ПУТУ ЖИВОТА, ЖИВОТНИ ПРОБЛЕМИ СУ ПРЕПРЕКЕ НА ПУТУ. Рођење и смрт структурирају се у оквиру метафоре ЖИВОТ ЈЕ ПРОСТОР САДА И ОВДЕ, при чему је рођење долазак, а смрт одлазак из тог простора. Важни животни догађаји (развојне фазе, школовање, каријера) концептуализују се у оквиру сценарија ЖИВОТА КАО ПУТОВАЊА. Неки елементи домена (живот, смрт, каријера) такође могу и да се метафорички крећу, при чему је важан смер њиховог кретања, који утиче на концептуализацију.

Елементи домена КОГНИЦИЈА могу да буду покретни ентитети или оријентире на путањи агенса који изводи мисаону активност. Када се крећу производи мисаоне активности, простор кретања је обично нервни систем, а у фокусу су њихово настајање и одвијање мисаоне активности. Када је покретан агенс, мисаона активност перципира се као његово путовање, при чему се реализују неке од метафора потврђених за појам АКТИВНОСТИ (концептуализација аспеката отпочињања, тока, начина постизања циља, мере, сврхе мисаоне активности). У домену ЈЕЗИКА, и у енглеском и у српском доминантан је случај у коме су језичке и комуникативне јединице покретни ентитети, при чему се њиховим кретањем сама комуникативна активност остварује. Поред комуникације уопште, помоћу компоненти схеме ПУТАЊЕ које смо анализирали концептуализује

се и квалитет комуникативне активности и интензитет говорног чина. Језичке и комуникативне јединице могу бити и оријентирани на путањи покретног говорника.

У оквиру домена ДРУШТВА, покретни ентитети су припадници колектива, генерације, чије кретање кроз простор и време означава постојање колектива, као и припадници друштвене хијерархије који се метафорички крећу ка положајима и функцијама као одређеним тачкама на путањи. Ово је уједно и једини домен апстрактног искуства у коме нису забележени примери за двојаку метафоричку концептуализацију елемената који му припадају.

3. Квантитативна анализа заступљености концептуализације појмовних домена помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику показала је да се у оба језика с највећом учесталošћу структурирају домени АКТИВНОСТИ и ВРЕМЕНА, док је најмање заступљен домен ДРУШТВА. Разлике између енглеског и српског налазе се у податку да се домен АКТИВНОСТИ значајно чешће концептуализује у српском језику, док се домени КОГНИЦИЈА и ВРЕМЕ с већом учесталošћу јављају у енглеском. Такође, постоје разлике у учесталости примера у областима делатности унутар домена АКТИВНОСТИ, где се области државе и спорта чешће појављују у српском него у енглеском језику.

4. Анализа проширења значења скупа лексема које означавају аспекте кретања по ПУТАЊИ у енглеском и српском језику показала је да не постоје значајније разлике у правцима проширења значења, што се може објаснити чињеницом да се њихово примарно значење односи на општу схему кретања по путањи, као и на универзалну конфигурацију простора по коме се људи крећу. Највеће разлике појавиле су се код српског глагола *стићи* у поређењу са енглеским глаголом *arrive* и код глагола *кренути* и осталих глагола које смо разматрали у класи удаљавања од почетне тачке на путањи. Аблативни предлози *from* и *od*, аблативни глаголи *depart*, *go away* и *отићи* и адлативни предлози *towards* и *према* имају најсиромашнију мрежу проширења значења. Смер кретања је веома важан податак који одређује правац проширења значења, па се, на основу анализираних примера из корпуса, могу формулисати две претпоставке о правцима проширења значења. Ако је кретање усмерено из будућности ка прошлости, веома је вероватно да ће се настанак концептуализовати као долазак из будућности у прошлост, а престанак као одлазак из одређене просторне тачке

која означава садашњост. Но, ако се кретање одвија из прошлости у будућност, одлазак ће се прсликати на отпочињање, пролазак кроз средишње тачке на путањи на ток, а завршетак кретања, тј. долазак до одредишта на престанак.

Поред горенаведених резултата истраживања, важно је скренути пажњу на још неке закључке на које упућују добијени подаци. Потврђени су налази ранијих истраживања о томе да примарност искуства с кретањем доводи до искуствених корелација са апстрактним ентитетима попут активности, времена, живота и сл. (Evans 2004, Johansson Falck 2010, Klikovac 2004, Özçalışkan 2003a, 2003b, Rasulić 2006 и др.). С друге стране, нису потврђене неке од метафора заснованих на искуству с кретањем по путањи које се често наводе у литератури, попут ЛУБАВ ЈЕ ПУТОВАЊЕ или УЧЕЊЕ ЈЕ ПУТОВАЊЕ. Разлог за то може се пронаћи у чињеници да је анализа извршена на примерима из репрезентативних корпуса у којима се јавља велики број случајева за концептуализацију неких општијих појмова као путовања (АКТИВНОСТИ, СТАЊА, КОГНИЦИЈЕ и сл.), али се довољан број специфичних случајева који би се односили искључиво на љубав или учење не може пронаћи.

У концептуализацији неких домена апстрактног искуства (ВРЕМЕ, АКТИВНОСТ, СТАЊЕ, ЖИВОТ, КОГНИЦИЈА) велики број елемената схеме ПУТАЊЕ прсликава се на разноврсне елементе домена. Стога се може закључити да је за њих структурирање помоћу искуства с кретањем по путањи важније него што је то случај с другим доменима. С друге стране, код неких домена метафоричка прсликавања заснована на овом искуству нису тако богата и ослањају се само на поједине аспекте искуства с кретањем по путањи. Квантитативна анализа учесталости примера у појмовним доменима показала је да и укупно гледано и на нивоу појединачних језика, више од половине примера припада или домену АКТИВНОСТИ или домену ВРЕМЕНА, што још једном потврђује важност њиховог структурирања помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ, као и њихову важност у људском животу.

Свако истраживање овог типа има и одређена ограничења. Примењена је квалитативна методологија која носи извесне специфичности, па се отвара питање да ли би примена неке друге методологије дала и другачије резултате или допунила добијене налазе. Ово се пре свега односи на експериментални нацрт примењен у психолингвистичким студијама описаним у уводним поглављима

(Boroditsky 2000, Boroditsky&Ramscar 2002, Casasanto&Boroditsky 2008, Fuhrman&Boroditsky 2010, Katz&Taylor 2008). Такође, анализиран је један скуп лексема чије основно значење се односи на један скуп аспеката схеме ПУТАЊЕ, па би укључивањем још неких аспеката и с њима повезаних лексема резултати потенцијално били нешто другачији, а број издвојених домена можда већи. Дефинисани домени апстрактног искуства представљају садржински хетерогене категорије, па би било значајно подробније расветлити структурирање њихових појединих елемената, који у раду овог обима нису могли да буду предмет детаљније анализе.

Вредност овако постављеног истраживања лежи у пружању нових увида у начин на који искуство с кретањем по путањи мотивише структурирање апстрактних појмова и њихових аспеката, у смислу описа нових лексичких реализација раније утврђених појмовних пресликавања, формулисања нових подметафора и поређења енглеског и српског језика у овом погледу. С обзиром да су закључци изведени на основу квалитативне и квантитативне анализе спроведене на великом узорку примера преузетих из репрезентативних корпуса ова два језика, његов потенцијални допринос јесте и у обогаћивању постојећих лексикографских дефиниција, као и у давању информација о учесталости структурирања домена апстрактног искуства помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ у два различита језика, што даје смернице за нека будућа истраживања.

Резултати ове студије показали су да су аспекти искуства с кретањем, које је базично и свеprisутно у свакодневном животу, кључни за разумевање и доживљавање многих важних области апстрактног искуства. Тако се употребом лексема које примарно означавају елементе схеме ПУТАЊЕ у циљном домену ЖИВОТ илуструје човекова пролазност и укорењеност живота у простору овде и сада, али и његово стално обнављање појавом нових генерација путника, што имплицира да је људски род (као и живи свет уопште) у непрестаном кретању, стварном и метафоричком, активном или пасивном. Овај циклус кретања уско је повезан с временом које се креће, али и кроз које људи, као путници на путањи живота пролазе. Људске активности представљају још један вид путовања који се обавља у овом простор-времену, са изнова утврђеним почетним и крајњим тачкама, усмереног ка сврси као одредишту метафоричког кретања. И многи

други важни елементи људског психичког и физичког живота такође се структурирају као покретни ентитети или оријентери на путањи покретног човека: оно што човек мисли, осећа и преноси другима (стања, когниција, језик), држава и друштво као начин организације колектива, различите области делатности (економија и привреда, право, религија, спорт).

Тако су у стварном и апстрактном свету сви људи путници у различитим сферама живота, времена и простора, али се и све оно што их окружује стварно или метафорички креће, чинећи бесконачну мрежу полазишта и одредишта и укрштања стварних и метафоричких путања на свим нивоима. На овај начин олакшава се усвајање и разумевање многих апстрактних појмова, односно, апстрактно се конкретизује и преводи у раван онога што је блиско свакодневном искуству обичног човека. Овим се изнова даје потврда за поставке теорије појмовних метафора по којима природа људског ума, тела и окружења одређује и обликује наше разумевање апстрактних појмова (Johnson 2005). Још једном се показује да у два различита језика и две географски удаљене језичке заједнице универзално искуство с кретањем по путањи доводи до истих или готово истих образаца концептуализације елемената апстрактног искуства, што је у складу са идејом коју смо изнели на почетку, а која у извесном смислу чини интелектуални оквир истраживања овог типа: примарно кретање се заиста може сматрати „мајком когниције“.

ЛИТЕРАТУРА

- Antonić, I. (2004). Sintaksa i semantika dativa. *Južnoslovenski filolog*, LX, 67–97.
- Antonić, I. (2006). Predlog „od“ u standardnom srpskom jeziku. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, 35(1), 129–144.
- Antonić, I. (2007). Sintaksa i semantika predloga *do*. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, 50(1–2), 31–43.
- Antonić, I. (2011). Sintaksa i semantika predloga *prema*. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, 54(2), 161–178.
- Bennett, D.C. (1975). *Spatial and Temporal Uses of English prepositions: An Essay in Stratificational Semantics*. London: Longman.
- Berlin, B. & P. Kay (1969). *Basic Color Terms: Their Universality and Evolution*. Berkeley: University of California Press.
- Bloom, P., M. Peterson, M., L. Nadel & M. Garrett (eds.). (1996). *Language and Space*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Boers, F. (1997). ‘No pain, no gain’ in a free market rhetoric: A test for cognitive semantics?, *Metaphor and Symbol*, 12, 231–241.
- Boroditsky, L. & M. Ramscar (2002). The roles of body and mind in abstract thought. *Psychological Science*, 13(2), 185–189.
- Boroditsky, L. (2000). Metaphoric structuring: Understanding time through spatial metaphors. *Cognition*, 75, 1–28.
- Boroditsky, L. (2011). How languages construct time. In: S. Dehaene & E. Brannon (eds.), *Space, Time and Number in the Brain: Searching for the Foundations of Mathematical Thought*, London: Academic Press, 333–341.
- Bowerman, M. (1996a). Learning how to structure space for language. A crosslinguistic perspective. In: P. Bloom et al. (eds.), *Language and Space*, Cambridge: The MIT Press, 385–436.
- Bowerman, M. (1996b). The origins of children’s spatial semantic categories: Cognitive vs. linguistic determinants. In: J. J. Gumperz, & S.C. Levinson (eds.), *Rethinking linguistic relativity*, Cambridge: Cambridge University Press, 145–176.

- Brugman, C. & G. Lakoff (1988). Cognitive topology and lexical networks. In S. L. Small, G. W. Cottrell and M. K. Tanenhaus (eds.), *Lexical Ambiguity Resolution: Perspectives from Psycholinguistics, Neuropsychology, and Artificial Intelligence*, San Mateo, CA: Morgan Kaufmann, 477–508.
- Cameron, L. & A. Deignan (2003). Combining large and small corpora to investigate tuning devices around metaphor in spoken discourse. *Metaphor and Symbol*, 18(3), 149–160.
- Cannon, E.N. & P.R. Cohen (2010). Talk About Motion: The Semantic Representation of Verbs by Motion Dynamics. In: K.S. Mix, L.B. Smith and M. Gasser (eds.), *The Spatial Foundations of Cognition and Language: Thinking Through Space*, New York: Oxford University Press, 235–258.
- Casasanto, D. & L. Boroditsky (2008). Time in the mind: Using space to think about time. *Cognition*, 106, 579–593.
- Charteris-Black, J. (2004). *Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis*. Basingstoke and New York: Palgrave Macmillan.
- Charteris-Black, J. (2005). *Politicians and Rhetoric: The Persuasive Power of Metaphor*. Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan.
- Cienki, A. (2007). Frames, idealized cognitive models and domains. In: D. Geeraerts and H. Cuyckens (eds.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*, Oxford: Oxford University Press, 170–187.
- Clausner, T. C. & Croft, W. (1999). Domains and image schemas. *Cognitive Linguistics*, 10(1), 1–31.
- Croft, W. & D.A. Cruse (2004). *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Croft, W. (2003). The role of domains in the interpretation of metaphors and metonymies. In: R. Dirven and R. Pörings (eds.) (2003), *Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast*, Berlin-New York: Mouton de Gruyter, 161–205.
- Cruse, A. (2004). *Meaning in Language. An Introduction to Semantics and Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.

- Deignan, A. (1999). Corpus-based research into metaphor. In: L. Cameron and G. Low (eds.), *Researching and Applying Metaphor*, Cambridge: Cambridge University Press, 177–199.
- Deignan, A. (2005). *Metaphor and Corpus Linguistics*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Di Meola, C. (1994). *Kommen und gehen: Eine kognitiv-linguistische Untersuchung der Polysemie deiktischer Bewegungsverben*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Dimković-Telebaković, G. (2009). Semantička obeležja glagola kretanja u oblasti saobraćaja u engleskom i srpskom jeziku. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, 52(1), 235–252.
- Dirven, R. (1993). Dividing up physical and mental space into conceptual categories by means of English prepositions. In: C. Zelinsky-Wibbelt (ed.), *The Semantics of Prepositions: From Mental Processing to Natural Language Processing*, Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 73-97.
- Dirven, R. (2003). Metonymy and metaphor: Different mental strategies of conceptualisation. In: R. Dirven and R. Pörings (eds.), *Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast*, Berlin-New York: Mouton de Gruyter, 75–111.
- Dirven, R., F. Polzenhagen & H.G. Wolf (2007). Cognitive linguistics and cultural studies, In: D. Geeraerts and H. Cuyckens (eds.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*, Oxford: Oxford University Press, 1203–1221.
- Dixon, R.M.W. (2005). *A Semantic Approach to English Grammar. Second edition*. New York: Oxford University Press.
- Dodge, E. & G. Lakoff (2005). Image schemas: From linguistic analysis to neural grounding. In: B. Hampe (ed.), *From Perception to Meaning. Image schemas in Cognitive Linguistics*, Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 57–91.
- Dragičević, R. (2010). *Leksikologija srpskog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Đurović, T. (2006). War and Marriage Metaphors in Business English. In: K. Rasulić and I. Trbojević (eds.), *English Language and Literature Studies: Interfaces and Integrations. ELLSII75 Proceedings*, Vol. I, Belgrade: Faculty of Philology, 285–296.

- Eschenbach, C., L. Tschander, C. Habel & L. Kulik (2000). Lexical specifications of paths. In: C. Freksa, W. Brauer, C. Habel and K.F. Wender (eds.), *Spatial Cognition II*, Berlin: Springer, 127–144.
- Eubanks, P. (2000). *A War of Words in the Discourse of Trade: The Rhetorical Constitution of Metaphor*. Carbondale: Southern Illinois University Press.
- Evans, V. & M. Green (2006). *Cognitive Linguistics: An Introduction*. Hillsdale, NJ/Edinburgh: Lawrence Erlbaum Associates/Edinburgh University Press.
- Evans, V. & P. Chilton (eds.). (2010). *Language, Cognition and Space: The State of the Art and New Directions*. London: Equinox.
- Evans, V. (2004). *The Structure of Time. Language, Meaning and Temporal Cognition*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Evans, V. (2007). *A Glossary of Cognitive Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press
- Fauconnier, G. (2007). Mental spaces. In: D. Geeraerts and H. Cuyckens (eds.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*, Oxford: Oxford University Press, 351–376.
- Fauconnier, G. & M. Turner (2002). *The Way We Think. Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities*. New York: Basic Books.
- Fauconnier, G. & M. Turner (2008). Rethinking metaphor. In: R. Gibbs (ed.), *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*, Cambridge: Cambridge University Press, 53–66.
- Feldman, J. (2006). *From Molecule to Metaphor. A Neural Theory of Language*. Cambridge, MA/London: The MIT Press.
- Filipović, L. & K. Jaszczolt (eds.) (2012). *Space and Time in Languages and Cultures. Language, Culture and Cognition*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Filipović, L. (2003). Moving in mysterious ways: On the nature of lexical patterning. In: D. Klikovac & K. Rasulić (eds.), *Jezik, društvo, saznanje*, Beograd: Filološki fakultet, 103–117.
- Filipović, L. (2007). *Talking About Motion. A Crosslinguistic Investigation of Lexicalization Patterns*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

- Fillmore, C. (1975). An alternative to checklist theories of meaning. *Proceedings of the First Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 1, 123–131.
- Fuhrman, O. & L. Boroditsky (2010). Cross-cultural differences in mental representations of time: Evidence from an implicit non-linguistic task. *Cognitive Science*, 34, 1430–1451.
- Gallese, V. & G. Lakoff (2005). The brain's concepts: The role of the sensory-motor system in conceptual knowledge. *Cognitive Neuropsychology*, 22 (3/4), 455–479.
- Gardner, H. (1985). *The mind's new science: A history of the cognitive revolution*. New York: Basic Books.
- Geeraerts, D. & H. Cuyckens (2007). Introducing cognitive linguistics. In: D. Geeraerts and H. Cuyckens (eds.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*, Oxford: Oxford University Press, 3–23.
- Geeraerts, D. (2006). Introduction. A rough guide to Cognitive Linguistics. In: D. Geeraerts (ed.), *Cognitive Linguistics: Basic readings*, Berlin: Mouton de Gruyter, 1–28.
- Gibbs, R. & H. Colston (1995). The cognitive psychological reality of image schemas and their transformations. *Cognitive Linguistics*, 6, 347–378.
- Gibbs, R. & R.J. Gerrig (1989). How context makes metaphor comprehension seem “special”. *Metaphor and Symbolic Activity*, 4(3), 145–158.
- Gibbs, R. & T. Matlock (2008). Metaphor, imagination, and simulation: Psycholinguistic evidence. In: R. Gibbs (ed.), *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*, Cambridge: Cambridge University Press, 161–176.
- Gibbs, R. (1994). *The Poetics of Mind: Figurative Thought, Language, and Understanding*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gibbs, R. (1999). Taking Metaphor Out of Our Heads and Putting It Into the Cultural World. In: G. Steen and R. Gibbs (eds.), *Metaphor in Cognitive Linguistics*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 145–166.
- Gibbs, R. (2006). *Embodiment and Cognitive Science*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gibbs, R. (2007). Why cognitive linguists should care more about empirical methods. In: M. Gonzalez-Marquez, I. Mittelberg, S. Coulson & M.J. Spivey (eds.),

- Methods in Cognitive Linguistics*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2–18.
- Goddard, C. (1997). The semantics of coming and going. *Pragmatics*, 7(2), 147–162.
- Gonzalez-Marquez, M., Mittelberg, I., Coulson, S. & M. Spivey (eds.) (2007). *Methods in Cognitive Linguistics*. Amsterdam: John Benjamins.
- Grady, J. (1999). A typology of motivation for conceptual metaphor: correlation vs. resemblance. In: G. Steen & R. Gibbs (eds.), *Metaphor in Cognitive Linguistics*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 79–100.
- Grady, J. (2007). Metaphor. In: D. Geeraerts & H. Cuyckens (eds.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*, Oxford: Oxford University Press, 188–213.
- Grady, J., Oakley, T. & S. Coulson (1999). Blending and Metaphor. In: G. Steen & R. Gibbs (eds.), *Metaphor in Cognitive Linguistics*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 101–124.
- Heider, F. & M. Simmel (1944). An Experimental Study of Apparent Behavior. *American Journal of Psychology* 57(2), 243–259.
- Hickmann, M. & S. Robert (eds.) (2007). *Space in Languages: Linguistic Systems and Cognitive Categories*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Ikegami, Yoshihiko (1969). *The Semological Structure of the English Verbs of Motion*. New Haven: Linguistic Automation Project, Yale University.
- Jackendoff, R. (1983). *Semantics and Cognition*. Cambridge: The MIT Press.
- Jackendoff, R. (1990). *Semantic Structures*. Cambridge, MA: The MIT Press
- Jäkel, O. (1999). Kant, Blumengerg, Weinreich: Some forgotten contributions to the cognitive theory of metaphor. In: G. Steen & R. Gibbs (eds.), *Metaphor in Cognitive Linguistics*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 9–27.
- Johansson Falck, M. & R. W. Gibbs (2012). Embodied motivations for metaphorical meanings. *Cognitive Linguistics*, 23 (2), 251–272.
- Johansson Falck, M. (2010). Are metaphorical paths and roads ever paved? Corpus analysis of real and imagined journeys. *Review of cognitive linguistics*, 8(1), 93–122.
- Johansson Falck, M. (2012). From perception of spatial artefacts to metaphorical meaning. In L. Filipović & K. Jaszczolt (eds.), *Space and Time in Languages*

- and Cultures. Language, Culture and Cognition*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 329–350.
- Johnson, M. (1987). *The Body in the Mind: the Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Johnson, M. (2005). The philosophical significance of image schemas. In: B. Hampe (ed.), *From Perception to Meaning. Image schemas in Cognitive Linguistics*, Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 15–33.
- Katz, A. N. & T. E. Taylor (2008). The journeys of life: Examining a conceptual metaphor with semantic and episodic memory recall. *Metaphor and Symbol*, 23, 148–173.
- Klikovac, D. (2004). *Metafore u mišljenju i jeziku*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Klikovac, D. (2006[2000]). *Semantika predloga: Studija iz kognitivne lingvistike*. Beograd: Filološki fakultet.
- Klikovac, D. (2008). Šta je to metafora?. *Književnost i jezik*, 55(1-2), 57–76.
- Koller, V. (2002). “A shotgun wedding”: Co-occurrence of war and marriage metaphors in mergers and acquisitions discourse. *Metaphor and Symbol*, 17, 179–203.
- Kopecka, A. (2006). The Semantic structure of motion verbs in French: Typological perspectives. In: M. Hickmann & S. Robert (eds.), *Space in Languages: Linguistic Systems and Cognitive Categories*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 83–101.
- Kövecses, Z. (2000). *Metaphor and Emotion: Language, Culture and Body in Human Feeling*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kövecses, Z. (2002). *Metaphor: A Practical Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Kövecses, Z. (2006). *Language, Mind, and Culture. A Practical Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Kövecses, Z. (2008). Conceptual metaphor theory. Some criticisms and alternative proposals. *Annual Review of Cognitive Linguistics*, 6, 168–184.
- Labov, W. (1973). The boundaries of words and their meanings. In: C-J. N. Bailey and R. W. Shuy (eds.), *New Ways of Analyzing Variation in English*, Washington: Georgetown University Press, 340–373.

- Lakoff, G. & M. Johnson (2003[1980]). *Metaphors We Live By*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Lakoff, G. & M. Johnson (1999). *Philosophy in the Flesh. The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought*. New York: Basic Books.
- Lakoff, G. & M. Turner (1989). *More Than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lakoff, G. (1986). The Meanings of Literal. *Metaphor and Symbolic Activity*, 1-4, 291–296.
- Lakoff, G. (1987). *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal About the Mind*. Chicago: Chicago University Press.
- Lakoff, G. (1993). The contemporary theory of metaphor. In: A. Ortony (ed.), *Metaphor and Thought*. 2nd edition, New York: Cambridge University Press, 202–251.
- Lakoff, G. (2008). The neural theory of metaphor. In: R. Gibbs (ed.), *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*, Cambridge: Cambridge University Press, 17–38.
- Lakoff, G., J. Espenson & A. Schwartz (1991). *Master Metaphor List*. Retrieved from <http://araw.mede.uic.edu/~alansz/metaphor/METAPHORLIST.pdf> on May 20th, 2012.
- Lakoff, G. (1990). The invariance hypothesis: Is abstract reason based on image-schemas? *Cognitive Linguistics*, 1(1), 39–74.
- Lakusta, L. & B. Landau (2005). Starting at the end: The importance of goals in spatial language. *Cognition*, 96, 1–33.
- Lakusta, L. & B. Landau (2012). Language and memory for motion events: Origins of the asymmetry between goal and source paths. *Cognitive Science*, 36(3), 517–544.
- Langacker, R.W. (2008). *Cognitive Grammar: A Basic Introduction*. Oxford and New York: Oxford University Press.
- Langacker, R.W. (1987). *Foundations of Cognitive Grammar, Vol. I: Theoretical Prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.
- Langacker, R.W. (1988). An overview of cognitive grammar. In: B. Rudzka-Ostyn (ed.), *Topics in Cognitive Linguistics*, Amsterdam: John Benjamins, 3–48.

- Levin, B. (1993). *English Verb Classes and Alternations*. Chicago: University of Chicago.
- Levinson, S.C. (2003). *Space in Language and Cognition: Explorations in Cognitive Diversity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mandler, J. (1992). How to build a baby: II. Conceptual primitives. *Psychological Review*, 99(4), 587–604.
- Mandler, J. (1996). Preverbal Representations and Language (How Space Structures Language). In: P. Bloom et al. (eds.), *Language and space*, Cambridge: The MIT Press, 365–384.
- Mandler, J. (2012). On the spatial foundations of the conceptual system and its enrichment. *Cognitive Science*, 36, 421–451.
- Matlock, T. (2004a). The conceptual motivation of fictive motion. In: G. Radden and K. Panther (eds.), *Studies in Linguistic Motivation [Cognitive Linguistics Research]*. New York and Berlin: Mouton de Gruyter, 221–248.
- Matlock, T. (2004b). Fictive motion as cognitive simulation. *Memory & Cognition*, 32 (8), 1389–1400.
- Matlock, T., Ramscar, M. & L. Boroditsky (2005). On the experiential link between spatial and temporal language. *Cognitive Science*, 29, 655–664.
- Miller, G.A. (1972). English Verbs of Motion: A Case Study in Semantics and Lexical Memory. In: A. W. Melton & E. Martin (eds.), *Coding Processes in Human Memory*, New York: V. H. Winston and Sons/Halsted Press, 335–372.
- Mix, K.S., L.B. Smith and M. Gasser (eds.) (2010). *The Spatial Foundations of Cognition and Language: Thinking Through Space*, New York: Oxford University Press.
- Musolff, A. (2006). Metaphor scenarios in public discourse. *Metaphor and Symbol*, 21(1), 23–38.
- Nerlich, B. & D. Clarke (2001). Mind, meaning and metaphor: The philosophy and psychology of metaphor in 19th-century Germany. *History of the Human Sciences*, 14(2), 39–61.
- Nerlich, B. & D. Clarke (2007). Cognitive linguistics and the history of linguistics. In: D. Geeraerts & H. Cuyckens (eds.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*, Oxford: Oxford University Press, 589–607.

- Nishi, Y. (2012). A temporal approach to motion verbs: ‘come’ and ‘go’ in English and East Asian languages. In L. Filipovic and K. M. Jaszczołt (eds.), *Space and Time in Languages and Cultures I: Linguistic Diversity*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 395–415.
- Núñez, R. & E. Sweetser (2006). With the future behind them: Convergent evidence from Aymara language and gesture in the crosslinguistic comparison of spatial construals of time. *Cognitive Science*, 30, 401–450.
- Núñez, R., B.A. Motz & U. Teuscher (2006). Time After Time: The Psychological Reality of the Ego- and Time-Reference-Point Distinction in Metaphorical Construals of Time. *Metaphor and Symbol*, 21(3), 133–146.
- Nuyts, J. (2007). Cognitive linguistics and functional linguistics. In: D. Geeraerts & H. Cuyckens (eds.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*, Oxford: Oxford University Press, 543–566.
- Özçalışkan, S. & D. Slobin (1999). Learning how to search for the frog: Expressions of manner of motion in English, Spanish, and Turkish. In: A. Greenhill, H. Littlefield & C. Tano (eds.), *Proceedings of the 23rd Annual Boston University Conference on Language Development*, Somerville, MA: Cascadilla Press, 541–552.
- Özçalışkan, S. & D. Slobin (2003). Codability effects on the expression of manner of motion in Turkish and English. In: A.S. Özsoy, D. Akar, M. Nakipoğlu-Demiralp, E. Erguvanli-Taylan & A. Aksu-Koç (eds.), *Studies in Turkish Linguistics*, Istanbul: Boğaziçi University Press, 259–270.
- Özçalışkan, S. (2003a). Metaphorical motion in crosslinguistic perspective: A comparison of English and Turkish. *Metaphor and Symbol*, 18(3), 189–228.
- Özçalışkan, S. (2003b). In a caravanserai with two doors I am walking day and night: Metaphors of death and life in Turkish. *Cognitive Linguistics*, 14(4), 281–320.
- Özçalışkan, S. (2004). *Time Can’t Fly, But a Bird Can*: Learning to Think and Talk About Time As Spatial Motion in English and Turkish. *European Journal of English Studies*, 8(3), 309–336.
- Özçalışkan, S. (2005). Metaphor meets typology: Ways of moving metaphorically in English and Turkish. *Cognitive Linguistics*, 16(1), 207–246.

- Özçalışkan, S. (2007). Metaphors we move by: Children's developing understanding of metaphorical motion in typologically distinct languages. *Metaphor and Symbol*, 22(2), 147–168.
- Özyürek, A. & S. Özçalışkan (2000). How do children learn to conflate manner and path in their speech and gestures? In: E.V. Clark (ed.), *The Proceedings of the Thirtieth Annual Child Language Research Forum*, Stanford, CA: CSLI Publications, 77–85.
- Papafragou, A. (2010). Source-goal asymmetries in motion representation: Implications for language production and comprehension. *Cognitive Science*, 34, 1064–1092.
- Pavlović, Z. (2009). *Vrednosti samoizražavanja u Srbiji – U potrazi za demokratskom političkom kulturom*. Beograd: Institut društvenih nauka.
- Piper, P. (2001). *Jezik i prostor. Drugo izdanje*. Beograd: XX vek.
- Piper, P. (2006). O kognitivnolingvističkim i srodno usmerenim proučavanjima srpskog jezika. U: P. Piper (ed.), *Kognitivnolingvistička proučavanja srpskog jezika*, Beograd: SANU, 9–46.
- Pragglejaz Group (2007). MIP: A Method for identifying metaphorically used words in discourse. *Metaphor and Symbol*, 22 (1), 1–39.
- Prčić, T. (2008). *Semantika i pragmatika reči. Drugo, dopunjeno izdanje*. Novi Sad: Zmaj.
- Radden, G. (1996). Motion metaphorized: The case of coming and going. In: E.H. Casad (ed.), *Cognitive Linguistics in the Redwoods: The Expansion of a New Paradigm in Linguistics*, Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 423–458.
- Radden, G. (2003). How metonymic are metaphors? In: R. Dirven & R. Pörings (eds.), *Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast*, Berlin-New York: Mouton de Gruyter, 407–434.
- Radden, G. (2004). The metaphor TIME AS SPACE across languages. In N. Baumarten, C. Böttger, M. Motz, J. Probst (eds.), *Übersetzen, Interkulturelle Kommunikation, Spracherwerb und Sprachvermittlung – das Leben mit Mehreren Sprachen: Festschrift für Juliane House zum 60. Geburtstag*, Bochum: AKS-Verlag: 225–238.
- Radden, G. & R. Dirven (2007). *Cognitive English Grammar*. Amsterdam: John Benjamins.

- Radovanović, M. (2009). *Uvod u fazi lingvistiku*. Sremski Karlovci/Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Rasulić, K. (2004). *Jezik i prostorno iskustvo: Konceptualizacija vertikalne dimenzije u engleskom i srpskohrvatskom jeziku*. Beograd: Filološki fakultet.
- Rasulić, K. (2006). Tako blizu, a tako daleko: O metaforičkoj konceptualizaciji zasnovanoj na pojmovima blizu i daleko. U: P. Piper (ed.), *Kognitivnolingvistička proučavanja srpskog jezika*, Beograd: SANU, 231–260.
- Rasulić, K. (2008). On the conceptualization of the European Union across EU boundaries. In: K. Rasulić & I. Trbojević (eds.), *ELLSSAC Proceedings*, Vol. I, Beograd: Filološki fakultet, 315–327.
- Rasulić, K. i D. Klikovac (2014). *Jezik i saznanje: Hrestomatija iz kognitivne lingvistike*. Beograd: Filološki fakultet.
- Reddy, M. (1993). The Conduit Metaphor. In: Ortony, A. (ed.), *Metaphor and Thought*. 2nd edition, New York: Cambridge University Press, 164–201.
- Rizzolatti G., Fadiga L., Fogassi L. & V. Gallese (1996). Premotor cortex and the recognition of motor actions. *Cognitive Brain Research*, 3, 131–141.
- Rizzolatti, G. & L. Craighero (2004). The mirror neuron system. *Annual Review of Neuroscience*, 27, 169–192.
- Rohrer, T. (2007). The body in space: Dimensions of embodiment. In: T. Ziemke, J. Zlatev & R. M. Frank (eds.), *Body, Language and Mind, Volume 1: Embodiment*. New York: Mouton de Gruyter, 339–378.
- Rosch, E. (1973). Natural categories. *Cognitive Psychology*, 4, 328–350.
- Rosch, E. (1975a). Cognitive reference points. *Cognitive Psychology*, 7, 532–547.
- Rosch, E. (1975b). Cognitive representations of semantic categories. *Journal of Experimental Psychology: General*, 104, 192–233.
- Rosch, E. (1978). Principles of categorization. In: E. Rosch and B. Lloyd (eds.), *Cognition and Categorization*. Hillsdale, NJ: Erlbaum, 27–48.
- Rosch, E. and C. Mervis (1975). Family resemblances: studies in the internal structure of categories. *Cognitive Psychology*, 7, 573–605.
- Rudzka Ostyn, B. (1988). Semantic extensions into the domain of verbal communication. In: B. Rudzka-Ostyn (ed.), *Topics in Cognitive Linguistics*, Amsterdam: John Benjamins, 507–553.

- Semino, E. (2010). Descriptions of pain, metaphor and embodied simulation. *Metaphor and Symbol*, 25, 205–226.
- Silaški, N. & T. Đurović, (2014). One Step Forward, Two Steps Back: Conceptualizing Serbia's EU Accession in Serbian and EU Discourse. In: A. Musolff, F. MacArthur, & G. Pagani (eds.), *Metaphor and Intercultural Communication*, London/New York: Bloomsbury, 185–201.
- Silaški, N., T. Đurović & B. Radić-Bojanić (2009). *Javni diskurs Srbije: Kognitivističko-kritička studija*. Beograd: Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu.
- Slobin, D. (2008). Relations between paths of motion and paths of vision: A crosslinguistic and developmental exploration. In: V. Mueller Gathercole (ed.), *Routes to Language. Studies in Honor of Melissa Bowerman*, New York: Psychology Press, 197–222.
- Smith-Ruig, T. (2008). Making sense of careers through the lens of a path metaphor. *Career Development International*, 13(1), 20–32.
- Stamenković, D. (2013). Glagoli ljudskog kretanja u engleskom i srpskom jeziku u svetlu kognitivne semantike (neobjavljena doktorska disertacija). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Steen, G. (2007). *Finding Metaphor in Grammar and Usage: A Methodological Analysis of Theory and Research*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Steen, G., A. Dorst, J. Herrmann, A. Kaal, T. Krennmayr & T. Pasma (2010). *A method for linguistic metaphor identification: From MIP to MIPVU*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Stefanowitsch, A. & S.T. Gries (eds.) (2006). *Corpus-based Approaches to Metaphor and Metonymy*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Stevanović, M. (1934). Upotreba predloga prema. *Naš jezik*, II (9-10), 273–276.
- Stevanović, M. (1961-1962). Dativske sintagme s predlozima prema i ka. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, IV-V, 319–322.
- Stijović, R. (2006). Semantičko-sintaksičke odlike konstrukcija s predlozima *OD-DO* u međusobnoj korelaciji. *Južnoslovenski filolog*, LXII, 93–112.

- Stojanović, J. (2007). Mjesto predloga *prema* u predloškopadežnom sistemu srpskog jezika (u dijahroniji i sinhroniji). *Zbornik Matice srpske za slavistiku*, 71-72, 405–415.
- Šarić, Lj. (2005). Metaphorical models in EU discourse in the Croatian media. *Jezikoslovlje*, 6(2), 145–170.
- Tabš, S. (2013). *Komunikacija: Principi i kontekst*. Beograd: Clio.
- Talmy, L. (1983). How language structures space. In H. L. Pick & L. P. Acredolon (eds.), *Spatial Orientation: Theory, Research and Application*. New York and London: Plenum Press, 225–282.
- Talmy, L. (1985). Lexicalization patterns: Semantic structure in lexical forms. In: T. Shopen (ed.), *Language Typology and Syntactic Description, Vol. 3: Grammatical Categories and the Lexicon*, Cambridge: Cambridge University Press, 57–149.
- Talmy, L. (1996). Fictive motion in language and “ception”. In: P. Bloom et al. (eds.), *Language and Space*, Cambridge: The MIT Press, 211–276.
- Taylor, J. (1993). Prepositions: Patterns of polysemization and strategies of disambiguation. In: C. Zelinsky-Wibbelt (ed.), *The Semantics of Prepositions: From Mental Processing to Natural Language Processing*, Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 151-175.
- Taylor, J.R. (1995). *Linguistic Categorization. Prototypes in Linguistic Theory. 2nd edition*. Oxford: Oxford University Press.
- Trebješanin, Ž. (2004). *Rečnik psihologije*. Beograd: Stubovi kulture.
- Tyler, A. & V. Evans (2003). *The Semantics of English Prepositions. Spatial Scenes, embodied meaning and cognition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vesić, T. (2007). Metafore u engleskom i srpskom jeziku čiji je izvorni domen pojam BILJKE (neobjavljena magistarska teza). Beograd: Filološki fakultet.
- Vesić Pavlović, T. (2010). Trnovit put ka demokratiji: Metafora putanje u konceptualizaciji procesa tranzicije u Srbiji. U: B. Mišić Ilić i V. Lopičić (ur.), *Jezik, književnost promene. Jezička istraživanja*, Niš: Filozofski fakultet, 179–189.

- Vesić Pavlović, T. (2011). Plant metaphors in the realm of economy. In: N. Tomović & J. Vujić (eds.), *English Language and Literature Studies: Image, Identity, Reality Proceedings*, Vol. 1, Beograd: Filološki fakultet, 335–348.
- Vitgenštajn, L. (1969). *Filosofska istraživanja*. Beograd: Nolit (prevela: Ksenija Maricki-Gadžanski) / Wittgenstein, L. (1953). *Philosophical investigations*. New York: Macmillan.
- Vujović, D. (2009). Semantička i derivaciona analiza glagola kretanja u srpskom jeziku (neobjavljena doktorska disertacija). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Vujović, D. (2012). Osnovna značenja i prefiksalna derivacija glagola *ići* i *hodati*. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, 12(1), 85–92.
- Winner, E. (1988). *The Point of Words. Children's Understanding of Metaphor and Irony*. Cambridge (MA): Harvard University Press.
- Yu, N. (2008). Metaphor from body and culture. In: R. Gibbs (ed.), *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*, Cambridge: Cambridge University Press, 247–261.
- Zlatev, J. (2007). Spatial semantics. In: D. Geeraerts & H. Cuyckens (eds.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*, Oxford: Oxford University Press, 318–350.
- Zwarts, J. (2005). Prepositional aspect and the algebra of paths. *Linguistics and Philosophy*, 28, 739–779.
- Žic-Fuchs, M. (1991). *Znanje o jeziku i znanje o svijetu*. Zagreb: Biblioteka SOL.
- Živanović, D. (2014). Konceptualizacija jezika pomoću metafore provodnika u srpskom jeziku u poređenju s engleskim. *Prilozi proučavanju jezika*, 45, 59–71.

Речници

- OED – *Oxford English Dictionary*. 2nd ed., 20 vols. Oxford: Oxford University Press, 1989.
- РМС – *Речник српскохрватскога књижевног језика*, I–III. Нови Сад – Загреб: Матица Српска – Матица хрватска, 1967–1969, IV–VI, Нови Сад: Матица српска, 1969–1976.
- РСАНУ – *Речник српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, I–, Београд: САНУ, 1959–.

Корпуси

British National Corpus (BNC). Доступан на: <http://corpus.byu.edu/bnc>.

Корпус савременог српског језика Математичког факултета Универзитета у Београду 2013. Доступан на: <http://korpus.matf.bg.ac.rs>.

БИОГРАФИЈА АУТОРКЕ

Тијана Весић Павловић рођена је 1980. године у Крагујевцу, где је завршила основну школу и гимназију. Школске 1999/2000. године уписала је Филолошки факултет Универзитета у Београду, студијску групу Енглески језик и књижевност. Дипломирала је 2003. године с просечном оценом 9,57. Постдипломске студије уписала је 2003. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду, смер Наука о језику, и завршила их с просечном оценом 10,00. Магистарски рад под називом “Метафоре у енглеском и српском језику чији је изворни домен појам БИЉКЕ” одбранила је у априлу 2007. године под менторством доц. др Катарине Расулић. У току школовања била је стипендиста Републичке фондације за развој научног и уметничког подмлатка и Министарства просвете, науке и технолошког развоја, као и добитник стипендије Краљевине Норвешке за петсто најбољих студената у Србији и стипендије Фонда „Академик Драгослав Срејовић“ општине Крагујевац. У периоду од 2003. до 2007. године у својству стипендисте-истраживача учествовала на пројектима *Терминолошка стандардизација лингвистичког описа савременог српског језика* (1748) и *Теоријско-методолошки оквир за модернизацију описа српског језика* (148021) Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Од 2009. године запослена на Машинском факултету Универзитета у Београду, у звању наставника енглеског језика. Ангажована је на извођењу наставе на предметима *Енглески језик 1* и *Енглески језик 2* на основним академским студијама и *Страни стручни језик* на мастер академским студијама. Главне области научног интересовања су јој когнитивна семантика, анализа дискурса и социолингвистика. Учествовала је на више научних конференција и до сада објавила више радова у научним часописима и лингвистичким зборницима.

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Потписани-а Тијана Весић Павловић

број уписа _____

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

Метафоричка пресликавања сликовне схеме ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да предложена дисертација у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

Потпис докторанда

У Београду, 21.12.2015.

Тијана Весић Павловић

Прилог 2.

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора _____ Тијана Весић Павловић _____

Број уписа _____

Студијски програм _____

Наслов рада Метафоричка пресликавања сликовне схеме ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику

Ментор Др Катарина Расулић, доцент, Филолошки факултет Универзитета у Београду

Потписани _____ Тијана Весић Павловић _____

изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла за објављивање на порталу **Дигиталног репозиторијума Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис докторанда

У Београду, 21.12.2015.

Тијана Весић-Рендић

Прилог 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

Метафоричка пресликавања сликовне схеме ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

Потпис докторанда

У Београду, 21.12.2015.

Тигана Улеић Ренковић